

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI

BAXODIR MIRPAYAZOV

XALQ CHOLG'ULARI

(Qashqar rubobi)

Darslik

O'zbekiston davlat konservatoriyasi magistraturasi
1-kurs talabalari uchun

Toshkent - 2018

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI
RESPUBLIKA AXBOROT VA METODIKA MARKAZI

BAXODIR MIRPAYAZOV

XALQ CHOLG'ULARI

(Qashqar rubobi)

Darslik

O'zbekiston davlat konservatoriyasi magistraturasi
1-kurs talabalari uchun

TOSHKENT - 2018

Mirpayazov B.A.

Xalq cholg'ulari (qashqar rubobi). O'zbekiston davlat konservatoriyasi magistraturasi 1-kurs talabalari uchun darslik. - T.: 2018. – 360 b.

Ushbu darslik O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi Respublika axborot va metodika markazi hamda O'zbekiston davlat konservatoriyasining Ilmiy kengashi tomonidan nashrga tavsiya etilgan.

Mashul muharrir:

A.Q.Lutfullaev – O'zbekiston davlat konservatoriyasi “Xalq cholg'ularida ijrochilik” kafedrası mudiri, professor

Maxsus muharrir:

D.A.Murodova – O'zbekiston davlat konservatoriyasi “Musiqiy pedagogika” kafedrası professori

Taqrizchilar:

K.T.Azimov – O'zbekiston davlat konservatoriyasi “Xalq cholg'ularida ijrochilik” kafedrası professori

A.M.Mansurov – O'zbekiston davlat konservatoriyasi professori, kompozitor

R.A.Abdullaev – O'zbekiston Bastakorlar uyushmasi raisi, O'zbekiston Respublikasi san'at arbobi, professor

Ushbu darslik 5A150702–Cholg'u ijrochiligi (xalq cholg'ulari) magistratura mutaxassisligi 1-bosqichida tahsil olayotganlarga ijrochilik san'atini o'rgatish, ijro malakalarini bosqichma-bosqich shakllantirish hamda ta'limni ilmiy va nazariy jihatdan tahlil etishga bag'ishlangan. Darslikda qashqar rubobi uchun tanlangan asarlardan namunalar berilgan bo'lib, ularning mazmuni tahlil qilingan. Darslikdan musiqa oliy ta'lim muassasalari magistratura bosqichi talabalari ham foydalanishlari mumkin.

Данный учебник предназначен для обучающихся на 1-ступени магистратуры по специальности 5A150702 –Инструментальное исполнительство (народные инструменты), он посвящён обучению исполнительскому искусству, поэтапному формированию исполнительского профессионализма, а также анализу их научного и теоретического аспектов. В учебнике отобраны примеры из произведений для кашгарского рубаб и дан анализ их содержания. Учебник рекомендуется для магистрантов высших музыкальных учебных заведений.

This textbook is intended for performing the national instrument "Kashgar rubob" by speciality 5A150702 – Instrumental performance (national instrument). It serves as a phased training and improve performance skills. The content of the textbook consist of teaching repertoire for Kashgar rubab, comments performing on it. The textbook is intended for students and undergraduates of higher musical institutions.

© “Musiq” nashriyoti, 2018

ISBN xxxxxxxxxxxxxxxx

© Mirpayazov B.A., 2018

MUALLIFDAN

Bizga ma'lumki, oliy ta'limning maqsadi - zamonaviy talablarga javob beradigan yuqori malakali, raqobatbardosh, mamlakatning ilmiy, madaniy rivojlanishiga munosib hissa qo'shishga qodir, jadal ilgarilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot sharoitiga moslasha oladigan yuksak madaniy va ma'rifiy-ahloqiy sifatlarga ega bo'lgan mutaxassis kadrlarni tayyorlashdan iborat. Davr talabidan kelib chiqib ijtimoiy buyurtma, sohadagi fan va texnologiya yutuqlari inobatga olingan holda progressiv takomillashib borish mexanizmi aniq belgilangan bo'lishi zarurati yuzaga keldi.

Hozirgi davrda musiqa ijrochiligi san'atini targ'ib qiluvchi tarbiyachi ustozlarga katta talablar qo'yilmoqda, yosh musiqa ijrochilari kelajagini hal etishdek buyuk vazifalarni bajarish mashuliyati yuklanmoqda.

Shunday ekan ijrochilik san'ati kasbiy ta'limida quyidagi rivojlanish jarayonlarini tashkil etish maqsadga muvofiq bo'ladi:

- cholg'u ijrochiligi san'ati sohasini rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan jarayonlarni tashkil etish, kasbiy ta'lim yuzasidan amaliy qobiliyat va ko'nikmalarni ishlab chiqish va mukammal o'zlashtirishni;

- muayyan dars olish vaziyatlarda ta'limning yangi yechimlarini va g'oyalarni taklif eta olish hamda yangisini yechish usullarini topa olishni;

- barcha bilimlarni egallash va tarbiya usullarini yangi o'qituvchilik faoliyati sharoitida ham qo'llay olishni;

- pedagoglarda ta'lim sifatini oshirish mazmuni va mohiyati haqida tushunchani shakllantirishni;

Mazkur darslik yaratilishidan ko'zlangan maqsad - xalq cholg'ularida yuqori malakali, magistr darajasidagi ijrochilar, zamon talabiga javob beradigan sozanda-ijodkorlarning yangi avlodini tarbiyalash, musiqiy ijrochilik san'ati yo'nalishi o'qituvchilari tomonidan yangi qoida va g'oyalarni amalga oshirish, kabiyl sohada ilmiy-tadqiqot olib borish, professional va tashkiliy-boshqaruvchilik samaradorligini

ta'minlaydigan nazariy bilim, amaliy qobiliyat va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

Bu borada muayyan vazifalarni rejalashtirish talab etiladi. Jumladan; zamonaviy keng dunyoqarashga ega, yangi ijro talqinlarini yaratishga moyil, ansambl yoki orkestr badiiy jamoalarida, madaniyat va san'at ta'lim muassasalarida ijodiy faoliyat olib boradigan malakali sozanda-ijrochilarni tarbiyalash lozim. Mazkur vazifalarni amalga oshirishda quyidagi bilim, ko'nikma va malakalar o'zlashtirilishi zarur:

- milliy va jahon musiqa san'ati rivojining tarixiy bosqichlari, uning xalq kasbiy merosi va ijodi bilan bog'liqligi;

- musiqachi – ijodiy shaxs sifatida shakllanishiga tahsir ko'rsatuvchi yo'nalishlar, shakllar, usullar va uslublar;

- ansamblarning turli tarkiblari, yakka ijrochilik, ansambl ijrochiligi;

- cholg'ularning badiiy va texnik imkoniyatlari, registrlar va shtrixlar xususiyatlari, ijrochilik san'ati va musiqiy ta'lim;

- ekspeditsiya ishtirokchilari tomonidan yig'ilgan materiallar;

- xalq musiqasini yiqqan musiqashunoslar, etnograflar hamda mazkur musiqa namunalaridan o'z ijodiyotida foydalangan kompozitorlar tajribasi **haqida tasavvurga ega bo'lishi;**

- o'zbek xalq musiqasi va boshqa xalqlar musiqasini;

- dirijyorlik amaliyotining turli shakllari va usullarini;

- orkestrlar uchun yaratilgan zamonaviy partituralar tuzilishini **bilishi va ulardan foydalana olishi;**

- cholg'uni kasbiy o'zlashtirish, oddiydan murakkabga qadar musiqiy materiallarni nota bo'yicha erkin o'qiy olish;

- o'zbek xalq musiqasini, o'zbek va jahon kompozitorlari ijodiga xos katta va kichik shakldagi xilma-xil janrdagi musiqiy asarlarni yuqori darajada mohirona ijro etish;

- cholg'uda yuksak ijrochilik texnika san'atini mukammal va chuqur o'zlashtirish;
- turli tarkibdagi jamoalar (orkestr, ansambllar) bilan ishlash;
- murakkab partituralarni fortepianoda ijro eta olish;
- turli tarkiblar uchun yozilgan zamonaviy partituralarni o'qish, tahlil va ijro etish;
- mustaqil ilmiy-tadqiqot, ilmiy pedagogik va kasbiy faoliyat olib borish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***

Har bir sohada talab etilayotganidek, hozirgi vaqtda o'zbek xalq cholg'ulari ijrochiligi san'atini rivojlantirishda ijroni mukammal o'rgatish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. O'rgatish uslubiyoti o'zining tuzilishi va mazmuniga ko'ra muntazam ravishda takomillashtirilib borilishi lozim, zero o'rgatish masalalari davr o'tishi bilan uslub jihatdan murakkablashib boradi, shuning uchun ham uni fanning yangi yutuqlari asosida xalq etish ijrochilikni yanada yuqori darajaga ko'tarish uchun xizmat qiladi.

O'rgatish uslubiyotini yaratishda tadrijiylikka amal qilinishi va u asosda ta'lim olib borilishi natijasida yetuk, mukammal mutaxassis shakllanib borishi mumkin. Oliy musiqa ta'lim muassasasi har bir bosqichi uchun tavsiya etiladigan uslubiy ko'rsatmalarning mazmuni bir-birini qaytarmasligi, aksincha, bir-birini mantiqan to'ldirishi, ya'ni quyi bosqich uchun berilgan tavsiyalar muayyan talablar asosida bo'lib, keyingi bosqich talablariga mos ravishda murakkablashib davom etishi lozim bo'ladi. O'rgatish uslubiyotidagi barcha materiallarning (tavsiya etilgan asarlar to'plami, ijro mashqlari va turli ko'nikmalar haqidagi uslubiy ko'rsatmalar) har bir bosqich uchun aniq ketma-ketlikda belgilangan bo'lishi maqsadga muvofiqdir, shundagina o'rgatishda samarali natijalarga erishish mumkin bo'ladi.

Xalq cholg'ularida ijrochilik yo'nalishi bo'yicha ta'limning maqsadi bir qancha yuqori malakali mutaxassislarni, xususan konsert ijrochisi, xalq cholg'ulari orkestri dirijyori, ansambl va orkestr ijrochilari, shuning bilan birga badiiy estetik

dunyoqarashga va ma'naviy-siyosiy bilimga ega faol ilmiy-ijodiy faoliyat olib boradigan, mutaxassislik bo'yicha mustaqil ilmiy-tadqiqot, ilmiy pedagogik, boshqaruvchilik va kasbiy faoliyat olib boradigan yosh tarbiyachilarni voyaga yetkazishdan iborat.

Har bir o'qituvchi, albatta, unga davlat, jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablar asosida o'z kasbining xususiyati, maqsad va vazifalarini yuqori darajada tushunishi lozim. U ilmiy va ilmiy-uslubiy izlanishlar jarayonida mutaxassislik fanlarini to'la-to'kis egallab, bu fanlarni yuqori darajada talabalar ongiga singdira olishi hamda usul va uslublardan foydalangan holdagina o'z kasbining bilimdoniga aylanishini chuqur xis qilib, muntazam ishlashi kerak.

Mazkur fanni o'zlashtirishda ta'limning zamonaviy metodlari (xususan, interfaol), pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari o'quv jarayonida unumli qo'llaniladi. Axborot-resurs markazlari komp'yuterlari, "Internet", "Ziyonet" kabi axborot resurs tarmoqlari, maxsus Veb-saytlar sahifalaridan unumli foydalanish, maxsus o'quv adabiyotlari – darslik, o'quv qo'llanma, uslubiy qo'llanma, uslubiy tavsiyalar, nota grafikasi yuzasidan amaliy komp'yuter dasturlaridan keng foydalanish nazarda tutiladi.

Taqdim etilayotgan mazkur darslik magistraturada tahsil oladigan talabalarning bilim va qobiliyatlarini muntazam oshirib borish, musiqa sohasi bo'yicha pedagogikani asosiy tamoyillarini o'rganish, va pirovardida o'z sohasini jadal taraqqiy etishda mashuliyatni chuqur xis etish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim manba hamda musiqa oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilari uchun zarur adabiyot sifatida xizmat qiladi. Darslikning yaratilishida o'rinli va qimmatli maslahatlar bergan mutaxassislarga, ustozlarga, hamkasabalarimga bildirgan fikr-mulohazalari uchun minnatdorchilik bildiraman.

1-DARS: FANGA KIRISH.

Milliy va jahon musiqa ijrochiligi san'ati rivojining tarixiy bosqichlari.

Milliy va jahon musiqa ijrochiligi san'ati tarixi ko'p asrlik an'alarini meros qilib qoldirgan. Ularning taraqqiy etish jarayoni qadimgi davrlarga borib taqaladi. Olimlar tomonidan o'tkazilgan arxeologik qazilmalar natijasida aniqlangan manbalardan ma'lumki, musiqa cholg'ulari qadimdan mavjud bo'lib, ular xalqlarning kundalik turmush tarzida, saroylarda, o'sha davrlarda o'tkaziladigan katta-katta bayram, madaniy marosimlarda, xalq sayillarida keng foydalanilgan. Ma'lumotlarga qaraganda dastlabki musiqa cholg'ulari eramizdan avvalgi XIII ming yillikda tarkib topgan. Musiqa ijrochiligi xalqlarning ma'naviy hayotida muhim rol o'ynagan, davrlar o'tishi bilan asta sekin rivojlanish jarayonini kechgan. Ijrochilik xalq og'zaki ijodi, shuningdek san'at turlarining barcha yo'nalishlari bilan uzviy aloqada rivojlangan.

O'rta asrlarda xalq musiqa ijodining ijrochilik an'analari keng tarqalgan bo'lib, ular cholg'u musiqasining xar xil janrlarini o'zida mujassam etgan. Musiqa san'atida cholg'u ijrochiligi ulkan milliy madaniy meros sifatida avloddan-avlodga o'tib kelgan. Cholg'ulardan nay, surnay, tanbur, dutor, rubob, g'ijjak, qobuslar an'anaviy ko'rinishda bizgacha yetib keldi.

Sharq olimlarining ilmiy va nazariy qarashlari muayyan davr mobaynida shakllangan ijrochilik san'ati tajribasiga asoslangan bo'lib, ular o'z risolalarida musiqaning jamiyatdagi o'rni va ahamiyatini atroflicha yoritganlar. Aksariyat olimlar cholg'uda ijro etish bilan birga cholg'ularning tuzilishi va ular ohangining mazmuniga e'tiborini qaratib, ular haqida atroflicha ma'lumot to'plaganlar.

Bizga ma'lumki, musiqa tarixini bosqichma-bosqich o'rganish hududi bu - Markaziy Osiyo mintaqasidir. Qadim zamonlarda paydo bo'lgan musiqiy cholg'ularning rivojlanishidagi muammolarni yoritish ham asosiy vazifalardan hisoblangan. Shuning uchun ham olib borilgan ekspeditsiyalar natijalari - cholg'ular tarixini o'rganishga imkon beradi. Sharq allomalarining mashhur risolalarida ham

qadimiy cholg'ular haqida boy ma'lumotlar mavjud. Abu Nasr Muhammad al-Forobiyning (873-950) «Katta musiqa kitobi», Abu Ali ibn Sinoning (980-1037) «Davolash kitobi» qomusidagi «Musiqa haqida risola»si. Abu Abdulloh al-Xorazmiyning (X asr) «Bilimlar kaliti», Safiuddin Urmaviyning (1216-1294) “Oliyjanoblik haqida kitob” yoki “Sharafiya kitobi”, Ibn Zaylaning (1044 yilda vafot etgan) «Musiqa haqida to'liq kitob», Abduqodir Marog'iyning (XV asr) «Musiqa ilmida ohanglar to'plami», Abduraxmon Jomiyning (1414-1492) «Musiqa haqida risola» kabi asarlarda xalq cholg'ulari haqida muhim ma'lumotlar bayon etilgan.

XIV asr II – yarmi va XV asr I - yarmida Amir Temur va Temuriylar yaratgan sharoit tufayli musiqa san'ati ham rivojlanish davrini bosib o'tdi, buning natijasida cholg'ular va ularning tovushini kuchaytirish borasida samarali ishlar amalga oshirilganligi ma'lum.

Milliy cholg'ular ijrochiligi nazariyasi va amaliyotida mashhur san'atkor Darvesh Ali Changiy-Buxoriyning (XVII asr) qarashlari ham muhim o'rin tutadi. Dastlab Darvesh Ali Changiy mazkur cholg'ularning mutafakkir va darg'a ijrochilari haqida ma'lumot beradi, keyin esa ularning ijrochilik nazariyasi va amaliyot asoslari to'g'risida fikr yuritadi.

Tadqiqodchilar tomonidan o'rganilgan masalalar doirasi nihoyatda keng va ko'p qirrali bo'lgan. Ulardan K.V.Traver va V.A.Mashkerisning ilmiy tadqiqotlarida ko'hna Samarqand yaqinidagi shaharcha-Afrosiyob qazilmalaridan topilgan mashshoq (sozanda)lar tasvirlangan haykalchalar atroflicha tahlil etilgan, ma'lum bo'lishicha lyutnya cholg'usi so'g'dlarning sevimli cholg'ularidan biri bo'lgan.

Umuman, o'sha zamonning madaniy yodgorliklarida torli (lyutnya, arfa), damli (nay, surnay, rog, tuba), urma zarbli (doyra) cholg'ular tasvirlari saqlanib qolgan.

XV-XVII asrlarda yaratilgan miniatyuralarda tanbur, borbat, ud, qonun, chang (arfa), doyra, nay, g'ijjak, rubob cholg'ularini uchratish mumkin.

Bu davrda yaratilgan risolalarda boshqa cholg'ular qatorida rubob cholg'usi ham ta'riflangan.

XIX asrning ikkinchi yarmi XX asrning boshlarida barcha o'zbek xalq cholg'ulari musiqiy ijrochilik amaliyotida keng qo'llanila boshlagan. Ustozshogirdlik an'analari natijasida mohir sozandalar yetishib chiqqan davr bo'lgan. Ularning har biri sozda o'ziga xos ijrochilik maktabini yaratish bilan birga, cholg'u ijrochiligi san'atining keyingi yillaridagi rivojiga o'z tahsirlarini ko'rsatdilar.

Har qaysi davrlarda ham shoir va olimlar o'z asarlarida san'atning yaratuvchanlik qudratiga, ohanglarning inson qalbi torlariga hamohang bo'lishiga alohida sahifalar bag'ishlaganlar.

1930-yillardan boshlab, o'zbek musiqa madaniyati taraqqiyotida yangi davr boshlandi. Xususan, 1936 yilda O'zbek davlat filarmoniyasi, Toshkent davlat konservatoriyasi (hozirda-O'zbekiston davlat konservatoriyasi) va boshqa ko'pgina madaniyat, san'at muassasalari tashkil etildi. Cholg'ularni takomillashtirish g'oyasi Usta Usmon Zufarov, Shorahim Shoumarov va Matyusuf Xarratovlar tomonidan ilk bor ilgari surildi. Usta Usmon Zufarov ustoz-san'atkor Muhammadjon Mirzaev bilan birgalikda qashqar rubobini takomillashtirish yuzasidan amaliy ishlar olib bordilar.

O'zbek xalq cholg'ularini davr talabiga moslashtirish va ularning oilalarini yaratishda O'zbekiston san'at arbobi, professor Ashot Ivanovich Petrosyantsning xizmatlari beqiyosdir. A.I.Petrosyants rahbarligida bir guruh ustalar o'zbek xalq cholg'ularini takomillashtirgandan so'ng ularda nafaqat o'zbek xalq kuy-qo'shiqlari, shuning bilan birga O'zbekiston kompozitorlarining asarlari, jahon klassik musiqa namunalarini ijro etish uchun imkoniyat yaratildi.

Jahon kompozitorlari asarlarini ijro etishga yaratilgan imkoniyat – o'zbek san'atini rivojlantirishda va xalq cholg'ularida ijrochilik san'atini yangi uslub asosida shakllanishiga olib keldi. Bu esa cholg'ularning ijro imkoniyatlarini, ijrochilik mahoratini yuksak darajaga olib chiqishga asos bo'ldi.

Milliy musiqa madaniyatini, xalq cholg'ularida ijrochilik san'atini bir qancha xorijiy mamlakatlarda targ'ibot qilish ham muhim ahamiyat kasb etdi. Jahonning mashhur va eng katta konsert zallarida cholg'u ustalari: Usta Olim Komilov, Abduqodir Ismoilov, Ahmadjon Umrzoqov, Faxriddin Sodiqov, Po'latjon Raximov,

Doni Zokirov, Ayubjon Qodirov, Muhammadjon Mirzaev, Baxtiyor Aliev kabilarning turli yillarda muvaffaqiyatli va betakror chiqishlarini tomoshabinlar samimiy olqishladilar. Shuningdek, ular televidenie ekranlari va radio to'liqlari orqali professional ijrochilik san'atini mahorat bilan elga targ'ib qildilar. Sozandalarning bunday sermazmun va yorqin ijodiy faoliyatlari O'zbekiston kompozitorlarini cholg'ular uchun original asarlar yaratishga undadi. Kompozitorlardan - I.Hamroev, A.Otajonov, M.Tojiev, N.Zokirov, M.Nasimov, T.Toshmatov, S.Varelas, T.Azimov, B.Gienko, M.Bafoev, R.Abdullaev, H.Raximov, A.Mansurov, M.Otajonov, A.Xoshimov, O.Abdullaevlar kabi taniqli va mashhur ijodkorlar o'zbek milliy cholg'ulari uchun turli janrlardagi asarlar yaratdilar va yaratmoqdalar.

Cholg'u ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlari. O'zbek musiqa san'ati cholg'u ijrochiligi alohida yo'nalish sifatida rivojlanib, o'zining muhim taraqqiyot yo'lini bosib o'tdi va o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ldi.

Ma'lumki, o'zbek xalq cholg'ularini takomillashtirilishi natijasida o'zbek xalq kuylari bilan birga barcha xalqlarning musiqa asarlarini ijro etish imkoniyati yaratildi. Jahon kompozitorlari asarlarini ijrosi o'zbek san'atini yangi bosqichlarga ko'tarib, ijrochilik san'atida yangi uslub – zamon ruhi bilan yo'g'rilgan ijod namunalarini yaratilishiga xissa qo'shdi. Mazkur yo'nalishdagi ijodiy faollashuv jarayoni cholg'uda ijrochilik mahoratini yanada yuksak darajaga olib chiqdi, bu esa o'z o'rnida o'zbek musiqa madaniyatini targ'ib qilish uchun zamin hozirladi.

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasasining (yuqori-magistratura bosqichi) mutaxassisligi bo'yicha cholg'u ijrochiligini takomillashtirish quyidagilarni taqozo etadi, xususan:

- musiqa ta'lim muassasalarini oliy ma'lumotli mutaxassislar bilan ta'minlash;
- cholg'uda turli ijro yo'llariga asoslangan maktabni yaratish, ijro uslublarini tadbiq etish;
- cholg'u ijrochiligining tarixiy, nazariy va amaliy asoslarini tadqiq etish hamda cholg'u uchun maxsus-original yangi asarlar yaratish;

- har bir ijrochida o'zining ijro uslubini yaratishga erishish va mukammal ijro etish darajasiga ega bo'lgan iste'dodli cholg'u ijrochilari avlodini tarbiyalash;
- milliy musiqa madaniyatini, xalq cholg'ularida ijrochilik san'atini xorijiy mamlakatlarda targ'ib qilish.

Xalqimizning madaniy saviyasi, san'atga bo'lgan talabi va ehtiyoji kun sayin yuksalib bormoqda. Shunday ekan, har bir sozanda musiqa asarini o'zlashtirish jarayonida, tinglovchining talabini, musiqiy saviyasini e'tiborga olishi, mazmunan to'la-to'kis tushunib, mukammal darajada ijro etishi uchun tinmay o'rganmog'i lozim.

Ko'pgina o'zbek va jahon kompozitorlari asarlaridan tuzilgan repertuar ijrosi yordamida ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan iste'dodli yoshlarimiz cholg'uda ijrochilik san'ati sirlarini o'rganadilar, turli ijro ko'nikmalarini o'zlashtiradilar, qolaversa o'zbek sozandachilik san'ati va madaniyatini targ'ib qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ayni paytda, o'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik nazariyasi va amaliyoti quyidagilarni talab etadi:

- a) cholg'u ijrochiligi bo'yicha ustoz-shogird an'alarini takomillashtirish;
- b) yosh ijrochilarni cholg'u ijrochiligiga oid tarixiy - musiqiy asarlarni o'rganishga jalb etish;
- v) mamlakatimizda va xorijda cholg'u ijrochiligi bo'yicha amalga oshirilayotgan tadqiqot ishlarini tahlil qilish va ulardan samarali foydalanish;
- g) cholg'u ijrochiligi sohasida ilmiy-pedagog kadrlar tayyorlash ko'lamini kengaytirish va bu jarayonda sifatli natijalarga erishish;
- d) cholg'u ijrochiligi bo'yicha respublika va xalqaro miqyosdagi tanlovlarni tashkil etish va ularni muntazam jahon andozalari darajasida o'tkazib borish.

Cholg'uda ijrochilik san'atini yanada yuksalishi, rivojlanishi va ularni targ'ibot etish imkoniyati yuqorida qayd etilgan vazifalarni tizimli ravishda amalga oshirish jarayonida yaratiladi. Cholg'u ijrochiligida muvaffaqiyatga erishishda amaliy natijalar va nazariy bilimlar uyg'unlashishi muqarrarligini qayd etishimiz lozim. Shunday ekan, cholg'u ijrochiligiga xos bo'lgan tajribalarni mujassam etgan

holda keng ko'lamli izlanishlar olib borish hamda mukammal o'rganishni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Oliy ta'limning Magistratura bosqichiga qadar ijro etish jarayoni bilan bog'liq masalalar, jumladan: cholg'uni ijro paytidagi ushlar holati, chap qo'l barmoqlarining harakatlari, cholg'uni sozlash ko'nikmasi, mizrobni tutish holati to'liq hal etilgan va bu borada barcha malakalar mustahkam o'zlashtirilgan bo'lishi lozim. Magistratura bosqichida asarni badiiy jihatdan ifoda etish, muallif maqsadini idroklash va mazmun, mohiyatni tajribali ijrochi nuqtai nazaridan tahlil etish ko'nikmalariga ega bo'lib, keyingi bosqichda ilmiy-ijodiy faoliyat olib borish darajasida izlanish ishlarini olib borishi kerak. Shunday bo'lsada, magistraturada tahsil olayotgan talaba yosh mutaxassis sifatida sohasi bo'yicha rivojlanish tamoyillari asosida tarbiyalanishi talab etiladi. Ijro etishni mukammal bo'lishi esa cholg'uda muntazam shug'ullanishni taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan ijrochilik ta'limini mustahkamlash zarurati doimo dolzarbligini qayd etishimiz o'rinlidir.

O'quvchi dars jarayonida cholg'u, uning ijro imkoniyatlari, muayyan cholg'uning boshqa cholg'ulardan farqi va ular orasidagi o'rni, uning ijrochilikdagi ahamiyati, cholg'u uchun yozilgan asarlar, ularning mualliflari, ustozlar haqida ma'lumotlar bilan tanishadi. Talablardan kelib chiqib darsga tayyorlanishda, bilimni o'zlashtirishda ma'lum tartibga amal qilinishi lozim bo'ladi.

Oliy ta'limning yuqori bosqichi (magistratura) da tahsil olish jarayonlari ham ijro etishda bevosita mehyorga solinadigan tartibni taqozo etadi. Talabaning ijro etish paytidagi umumiy holati: turib va o'tirib ijro etish paytidagi gavda holati, noxunni ushlar, o'ng qo'l bilaklarini erkin tutishiga va chap qo'l barmoqlarining rubob pardasi va dastasi bo'ylab to'g'ri, tekis ketma-ketlikda harakat qilishiga doimo e'tibor berib turish kerak. Shuning uchun ham dars boshlanishida ta'limning bosqichidan qathiy nazar albatta musiqiy bezaklar va shtrixlardan tuzilgan mashqlar ijro etish, gamma ustida ishlash, o'ng qo'l mushaklari va chap qo'l barmoqlarini yengil xarakatlarini rivojlantirish usullari yuzasidan mashg'ulotlar olib borish tavsiya etildi.

Musiqi asarlarini ijro etishda sozanda-ijrichilarga qo'yiladigan asosiy talablar. O'zbekiston davlat konservatoriyasida 5A150702 – Cholg'u ijrochiligi (xalq cholg'ulari) magistratura mutaxassisligida ta'lim dasturlarini amalga oshirish tizimga solingan. Ushbu fan bo'yicha amaliy (yakka) mashg'ulotlar olib borilishi nazarda tutiladi. Xususan, amaliy (yakka) mashg'ulotlar har bir mavzu yuzasidan murakkab ijodiy mashqlarni bajarish, ta'limning yangi bosqichida endilikda murakkab shakllarni amaliy jihatdan o'zlashtirish, asarning mohirona ijrosini tayyorlash kabi o'quv jarayonini o'z ichiga oladi. Amaliy (yakka) mashg'ulotlar o'rganilayotgan asarlarning ijro talqinlari (musiqiy yozuvlari)ni tinglab ko'rish, ijod sohasida jahon tajribasi bilan yaqindan tanishish, ijodiy jarayonga kirishish, ijodiyot sirlarini yanada chuqurroq anglash kabi zarur ko'nikmalarni shakllantirishga qaratiladi. Zamonaviy musiqiy asarlarning original ijro talqinini yaratish masalasi ham muhim vazifa sifatida ham qo'yiladi.

1-kurs magistratura talabasining ijodiy ulg'ayishini konsert-ijrochilik amaliyotlarining samarali tashkil etilganligidan kuzatish mumkin. Talabalar butun o'qish jarayonida mutaxassislik sinfida olgan ijodiy bilim va ko'nikmalari asosida ijodiy asarlarni sinov-nazoratlarda, tanlovlarda, konsertlarda hamda Respublika va Xalqaro tanlov-festivallarda namoyish etib, ijodiy malakani oshirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. 1-kurs, ya'ni 1-va 2-semestrlar mobaynida o'rganilishi lozim bo'lgan murakkab ijodiy mashqlarni ustozlar bilan imkoniyatlarni hisobga olib, maslahat bilan rejalashtirib olinadi.

Darslikda o'zlashtirilishi lozim bo'lgan musiqiy janrlar, fanning tasdiqlangan va joriyga kiritilgan o'quv dasturi bo'yicha tanlanadi. Qolaversa, O'zbekiston davlat konservatoriyasining "Xalq cholg'ularida ijrochilik" kafedrasidan yillar davomida shakllantirilgan, kursma-kurs belgilangan xususiy talablar majmuasi ham mavjud. 1-kurs magistratlari sinfida turli shakllarda yaratilgan musiqiy asarlarning ijro talqinlarini ilmiy-uslubiy va ilmiy-tadqiqiy yondashuv asosida o'rganadilar. Ular murakkablik darajasi bo'yicha albatta oliy ta'lim talablariga va har bir talabaning imkoniyatlariga to'g'ri kelishi kerak. Ushbu darslikda berilgan asarlar ketma-ketligi dastur tuzishning namunaviy tartibi sifatida tavsiya etilmoqda. Talabga binoan

dastavval o'quv yili boshida ijodiy dasturni shakllantirish va so'ngra o'zlashtirishni amalga oshirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Misol tariqasida bir talabaning iqtidorini inobatga olgan holda "Talabaning shaxsiy rejasi"ni tuzamiz. Ijodiy bilim va ko'nikmalari o'rtacha bo'lgan talaba uchun namuna sifatida 1-o'quv yiliga quyidagi ta'miniy ijro dasturi tavsiya etiladi:

1-semestr uchun

1. O'zbek xalq kuylari yoki maqom namunalaridan biri ("Tasnifi Dugoh" misolida);

2. O'zbek bastakorlari yoki kompozitorlari asarlaridan biri (O.Abdullaeva. "Qashqar rubobi uchun konsert");

3. Qardosh xalqlar kompozitorlarining turli janrlardagi asarlaridan biri (T.Bakixanov. "Tor va orkestr uchun konsert");

4. Jahon xalqlari kompozitorlarining turli janrlardagi asarlaridan biri (K.Sen-Sans "Introduktsiya rondo kaprichchioso")

Dasturga ijro mahoratini o'stirish hamda asarlarni puxta ijro etishga yordam berishi mumkin bo'lgan mashqlar, gamma va etyudlar kiritiladi.

2-semestr uchun

1. O'zbek xalq kuylari yoki maqom namunalaridan biri ("Chorgoh" misolida);

2. O'zbek bastakorlari yoki kompozitorlari asarlaridan biri (M.Bafoev. "Qashqar rubobi uchun konsert");

3. Qardosh xalqlar kompozitorlarining turli janrlardagi asarlaridan biri (S.Aleskerov. "Tor va orkestr uchun konsert");

4. Jahon xalqlari kompozitorlarining turli janrlardagi asarlaridan biri (P.Chaykovskiy "Rokoko" mavzusiga variatsiyalar).

Shuningdek, mashg'ulotlar boshlanishida - mashq, gamma va etyudlar.

Izoh: Semestrlar uchun tavsiya etilayotgan asarlar namuna sifatida tanlangan. Dastur tuzishda 4 tadan 1 yoki 2 tasi yirik janrdagi asarlar, mashqlar, gamma va

etyudlarni esa talaba mahorati va imkoniyatini inobatga olgan holda bir nechtagacha kiritilishi mumkin. Asarlarni tanlashda ijrochini mahoratini hamda badiiy va texnik jihatdan qashqar rubobini xususiyatlarini hisobga olinishi ijroni mukammal bo'lishida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

SAVOLLAR:

1. Ijrochilik san'ati rivojlanish jarayonlari haqida nimalarni bilasiz?
2. Milliy musiqa ijrochiligi san'ati haqida nimalar bilasiz?
3. Malakali sozanda va ijrochilarni tarbiyalashda qanday ko'nikma va malakalar o'zlashtirilishi talab etiladi?
4. Cholg'u ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?
5. Pedagoglarda ta'lim sifatini oshirish mazmuni va mohiyati haqida tushunchani shakllantirish omillarini ayting?
6. Tarbiyachi ustozlarga qo'yilayotgan zamonaviy talablarni ayting?
7. Musiqa asarlarini ijro etishda sozanda-ijrochilarga qo'yiladigan asosiy talablar nimalardan iborat?
8. Xalq cholg'ularida boshqa xalqlar musiqasini ijro etishdan maqsad nima?
9. Jahon kompozitorlari asarlarini ijro etishga yaratilgan imkoniyat natijasida qanday yutuqlarga erishildi?
10. O'rgatish masalalari davr o'tishi bilan qanday o'zgarishlarga asoslanishi lozim?
11. Qomusiy olim Abu Nasr Forobiyning musiqaga oid shoh asari haqida nimalarni bilasiz?
12. Abdurahmon Jomiyning O'n ikki maqom haqidagi ilmiy risolasi qanday nomlanadi?
13. Milliy musiqa madaniyatini, xalq cholg'ularida ijrochilik san'atini xorijiy mamlakatlarda targ'ibot qilishning muhim ahamiyati nimalarda ko'riladi?

14. 5A150702 – Cholg’u ijrochiligi (xalq cholg’ulari) magistratura mutaxassisligida ta’lim dasturlarini amalga oshirish qanday mehyoriy-huquqiy hujjatlar asosida tizimga solingan?

TOPSHIRIQ:

1. Bevosita ijrochilik san’ati bilan bog’liq masala va muammolar haqida maqola yozing va e’lon qildiring;

2. O’zbek musiqa san’ati cholg’u ijrochiligini alohida yo’nalish sifatida rivojlanishi va o’zining muhim taraqqiyot yo’li haqidagi adabiyotlarni mutolaa qiling;

3. Cholg’u kuyining shakllari va farqi haqidagi kitoblarni o’qib o’rganing;

4. Ustoz-shogird an’alarining musiqa ta’limidagi ahamiyati haqida ma’lumotlar yig’ing va bu haqda ustoz bilan munozaraga tayyorgarlik qiling;

5. Qashqar rubobi cholg’usida ijrochilik maktabini yaratilish jarayonlarini tahlil qiling;

6. Milliy musiqa madaniyatining rivojlanish bosqichlari va ijrochilik san’atini o’ziga xos xususiyati haqida ma’lumotlar to’plang;

7. Cholg’u uchun yaratilgan yirik shakldagi asarlarni kitoblardan o’qib tahlil qiling.

Tayanch iboralar: ijrochilik san’ati, ijro mahorati, original ijro talqini, ijrochilik maktabi, risola, madaniy marosimlar

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. O’zbek Milliy Entsiklopediyasi. –T., 2007.
2. Akbarov I.A. Musiqa lug’ati. –T., 1987.
3. Кароматов Ф. «Узбекская инструментальная музыка». –М. «Музыка», 1987.
4. A.Odilov “O’zbek xalq cholg’ularida ijrochilik tarixi”. –T., “O’qituvchi”, 1995.
5. R Qosimov “An’anaviy ijrochilik”. –T., “Fan”nashriyoti 2007.
6. Аганов И.Г. К вопросу о формировании критического образования. 2001.
7. Подласуй И.П. Педагогика. –М., Владос, 2002.

2-4 DARSLAR: IJRO ETISH JARAYONIDA BILIM VA KO'NIKMALARNI O'ZLASHTIRISH

Bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish – o'rganishning asosiy mezonini bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim jarayonini mukammal yo'lga qo'yishda bilim katta ahamiyatga ega bo'ladi. Bu vazifa mashg'ulot tartibini to'g'ri yo'lga qo'yish bilan amalga oshirilishi mumkin. Bilimlarni to'liq o'zlashtirish, kerakli ko'nikmalarni puxta egallash talaba uchun muhimdir.

Bilim - deganda biz ma'lum bir tushuncha, so'z, biron-bir mavzu va nazariyaning ma'nosini tushunish va uni o'zlashtirishga aytamiz. Asosiy maqsad fanni to'liq o'rganishga qaratiladi. Bilimlarni to'liq bo'lishiga erishish bilan ijro etishni puxta o'rganish mumkin bo'ladi. Mashg'ulot jarayonida bilimni to'laqonli yoki mukammal bo'lmayotganligi muntazam nazorat qilinishi lozim. Bilimlarni keng ma'lumotlar bilan boyitib, imkon qadar har bir xulosalarni misollar bilan o'zining fikrlash doirasida o'rganib borilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. SHundagina bilimlar ma'nosini chuqur anglash mumkin bo'ladi. Bilimlarni mukammal ekanligi, ularni amalda qanday qo'llanilayotgani bilan aniqlanadi. Bilimlarni amalda qo'llash bilan ko'nikmalar hosil bo'ladi.

Ma'lumki, qobiliyat har bir insonga turlicha in'om etilgan. Muayyan bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishda shaxsning tug'ma qobiliyati muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, bularni shakllanishini ongli harakat bilan hal etilishi mumkin bo'ladi. Demak, mehnat yordamida yangi ko'nikmalar hosil qilish imkoniyati bor. Bu vaziyat o'rganish jarayonini unumli tashkil etishda yordam beradi.

Ko'nikma – puxta o'zlashtirilib, odatiy tarzda doimiy takrorlay olinadigan faoliyatdir. Ijrochilikda ko'nikma - faoliyatning asosiy tarkibini tashkil etadi va hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

Mukammal darajada, ya'ni, to'g'ri o'zlashtirilgan ko'nikma ijro etishda harakatlarni bema'lol, erkin bo'lishini ta'minlaydi. Bu esa har bir ijrochi oldidagi vazifalarni talab darajasida hal etishga, ya'ni, musiqa asarlarini to'laqonli ijrosiga erishishga imkon yaratadi.

Ko'pincha ijro etishdagi ko'nikmalarning dastlabki ta'lim jarayonida noto'g'ri o'zlashtirilganligini kuzatamiz. Buning natijasida berilgan vazifa va topshiriqlarni talabalar tomonidan bajarilishi qiyinlashadi.

Ijro etishni o'rganish jarayonida amaliy bilimlar va ko'nikmalarni nazariy jihatdan tahlil qila olish darajalari nazorat qilinishi kerak. Ba'zi hollarda talabalarning nazariy va amaliy tayyorgarligi orasida tafovut mavjudligi kuzatiladi, natijada ular o'zlashtirgan ijro ko'nikmalarini nazariy jihatdan asoslay olmaydilar. Amalga oshirilayotgan amaliy va nazariy ko'nikmalar nimaga asoslanayotganini nazariy ta'lim asosida o'rganilishi lozim. Shundagina nazariy va amaliy ko'nikmalar bir-birini to'ldirib boradi, bu esa o'z o'rnida talabaga amaliy tarzda bajarayotgan ijrosini nazariy jihatdan tushuntirib berish imkonini beradi.

Odatda, bilimni egallashda talabalar o'qituvchi yordamida materiallarni o'zlashtiradilar. O'qituvchi talabaning barcha ko'nikmalarni o'zlashtirishga yaqindan yordam berishi lozim bo'ladi. Ijrochilik sohasida bu vazifalar bevosita tarbiyachi ishtirokida amalga oshirilishi muqarrarligini qayd etish lozim. Har bir o'qituvchidan talabalarning psixologiyasini chuqur o'rganish, har bir talabaga alohida, uning zehni, musiqiy qobiliyati namoyon bo'lishiga qarab munosabatda bo'lish talab etiladi. Chunki, ba'zilar o'rtacha qobiliyatga ega bo'lsalarda, mehnat orqali tezda samarali natijalarga erishishlari mumkin.

O'rgatish jarayonining muhim omili, musiqachi-ijrochidan talab etiladigan asosiy ko'nikmalardan biri - xotira qobiliyatini shakllantirishdan iborat. Chunki bir necha va turli janrdagi asarlardan tuzilgan dasturni ijro etish uchun ijrochida albatta xotira malakalari shakllangan bo'lishi zarur. Buning uchun mashg'ulot jarayonida xotira malakalarini o'stirish maqsadida maxsus uslublardan foydalanish yaxshi natija beradi. Bu nazariy va amaliy tarzda olib borilishi mumkin. Nazariy yo'nalishda musiqa nazariyasi fani bo'yicha (*solofedjio fanida o'tiladigan materiallarni - akkord va intervallarni eshitib aniqlash*) hamda amaliy yo'nalishda oldingi ijro etilgan asarlarni takrorlash usuli qo'llanishi mumkin. Bu jarayon qathiy talab asosida olib borilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Talaba materialni puxta o'zlashtirishi, darslarda olayotgan bilimni natijali bo'layotganini xis qilishi bilan uning egallayotgan sohasiga munosabati yaxshilanib, qiziqishi ortib boradi. Dars tushunarli va qiziqarli bo'lganda esa bilimga havasi yanada kuchayadi, mahoratli ijrochi bo'lishga intiladi.

Ijrochilikda turli ijro ko'nikmalarini puxta egallash uchun maqsadli va tizimli ravishda tuzilgan mashqlarni muntazam chalish va muayyan bilimlarni o'zlashtirish talab etiladi. O'quv materiallarini doimiy talab darajasida o'zlashtirishda ularni har tomonlama rivojlanishga jalb etish, ya'ni, nafaqat muntazam takrorlash usuli bilan amalga oshiriladigan ko'nikmalarni shakllantirish balki, bevosida aqliy faollikka o'rgatish zarur bo'ladi.

Mukammal ijrochini tarbiyalash uchun ko'nikma va bilimlarni o'zlashtirish barobar tarzda olib borilishi kerak. Chunki muvaffaqiyatga erishishda bu ikki tomonlar bir – birini to'ldirib boradi. Yangi bilimlar yordamida ko'nikmalarni o'zlashtirish bilan talaba ijrochilikda uchraydigan turli ijro uslublarini qonuniy asoslarini ochish imkoniyatiga ega bo'ladi va uni shaxsiy tajribasi asosida xis eta boshlaydi. Bu o'z o'rnida unga ijrochilikda mavjud bo'lgan yangi bilimlarni oson o'zlashtirish imkonini yaratadi.

Har bir o'qituvchi avvalam bor o'zi ijro ko'nikmalarini mukammal bilgan holda cholg'uda ijro etish xususiyatlari, ijro ko'nikmalarini talabalarda takomillashtirilib borishi lozim. Chunki, ijrochilikda kuzatiladigan asosiy kamchiliklarga ko'p hollarda ijro ko'nikmalarini puxta tahlil qilib, o'zlashtirilmaganligi, qolaversa, talabaning bilim egallash saviyasiga yetarlicha e'tibor berilmaganligi sabab bo'ladi.

Cholg'uda ijro etish usullarini kengroq tadqiq etish natijasida ijro imkoniyatlari yillar sayin takomillashib, sozandalarning saviyasi muayyan darajada rivojlanadi.

Ijrochilik san'atini rivojlanishi - ijro repertuarini turli janrdagi asarlar bilan boyitish zaruratini tug'dirdi. Bu albatta soha mutaxassislari oldiga o'ta mashuliyatli vazifalarni qo'ymoqda. Ijro etiladigan asarlar mazmuni va tarkibini boyib borishi ijro etish sirlari va saviyasini yanada takomillashishini taqozo etadi. Ya'ni, ular ijro

etish san'atini chuqur ilmiy-nazariy bilimga asoslangan holda targ'ib etishlari hamda uni rivojlanish asoslarini tadbiq etishlari lozim bo'ladi.

Tajribadan ma'lumki, ko'p hollarda yaxshi shakllanmagan ijro etish ko'nikmalari sababli asarlar yuzaki, ma'nosiz (*pardalarda barmoqlarning noaniq, sustligi, yoki o'ng qo'lning kuchsiz harakatlari kuzatiladi va zarblar kuy mazmuniga zid, nomutanosib tarzda*) ijro etiladi. Mazkur jarayon talabaning ruhiy holatiga tahsir etadi, ya'ni unda o'z kuchiga ishonchsizlik hissiyoti paydo bo'ladi va asarlarni mohirona ijro etishga ishtiyoqi so'na boshlaydi. Ayni paytda o'qituvchi shogirdning chalish usullarini egallashi hamda ijro etilayotgan asarlar mazmunini idrok etib o'zlashtirishi uchun ta'lim berishni majmuiy yo'sinda olib borishi talab etiladi. Talaba cholg'uni dastlabki o'rganish bosqichlarida ijro uslublarini puxta o'zlashtirgan bo'lsa, ana shu tajribalari keyingi o'qish davrida katta samara beradi. Talabani boshlang'ich tayyorgarligi turli sabablarga ko'ra bo'sh va sayoz bo'lsa, ayrim kuylar ijrosini hadeb takomillashtirishga urinishi zoe ketadi, ba'zi hollarda xatto natijasiz bo'lishi ham mumkin.

Aslida, talaba ta'limning quyi bosqichlarida, ya'ni o'rta maxsus yoki oliy ta'limning bakalavriat bosqichida tahsil olayotganda kamchiliklar (ijro etishda qo'llar harakatida kuzatiladigan nuqsonlar) ning bartaraf etilishi lozim bo'ladi.

Ma'lumki, xalq cholg'ulari tuzilishi jihatdan turli bo'lib, ularda o'ziga xos ijro etish uslublari mavjud. Urma zarbli cholg'ularning ijro uslublaridan farqli o'laroq kamonli va mizrobli cholg'ularda ijro etishda chap va o'ng qo'llarning vazifasi (harakati) bir - biridan keskin farq qiladi. Sababi, bu cholg'ularda chap qo'l barmoqlari (pardalarni bosib) alohida harakat bilan, o'ng qo'l esa keskin farq qiladigan usul (torlarga zarb berib yoki ularda kamon tortish yo'li) bilan tovush hosil qilinadi. Aksariyat urma zarbli cholg'ularda chap va o'ng qo'llar deyarli bir xil vazifani (zarb berib) bajaradi. Qayd etish lozimki, cholg'uda ijro etish jarayonidagi qo'l harakatlari orasidagi farqlar inson organizmining tana muskullarini bir- biri bilan bog'likligiga e'tiborni qaratish, ya'ni ijro etish jarayonida chap va o'ng qo'llarning fiziologik holatlarini to'g'ri tahlil qilib, o'rganishni yo'lga qo'yishni taqozo etadi. Darhaqiqat, ijro etishda qo'llarning harakatidagi mazkur farqlar,

ulardagi ko'nikmalarni shakllantirishda o'ziga xos maxsus o'zlashtirilgan tajribalarga asoslanishni talab etadi.

Magistratura bosqichida o'rganish bir qancha asosiy tamoyillarni o'z ichiga oladi:

- bilimni mukammal o'zlashtirishni tashkil etish;
- olingan bilimlarni rivojlantirish;
- bilimni shakllantirish.

Bilimni o'zlashtirish asosiy va hal qiluvchi masalalardan biri bo'lib, mazmuni jihatidan bosqichlarga bo'linishi lozim. Talabalar ijro etishni o'rganish uchun zarur ma'lumotlarni oladilar va ijro etish uchun zarur ko'nikmalarni o'zlashtiradilar va amaliyotda qo'llashni o'rganadilar. Talabalar ijro etishni o'rganish bo'yicha ma'lumotlarni bayon qila olish, o'zlarida bilim olishga bo'lgan ishtiyoqni uyg'otish, o'qituvchilar bilan mavzu yuzasidan bevosita suhbat olib borish va o'zlarining bilimni o'zlashtirishlarini nazorat qila olishlari lozim.

Bilimni o'zlashtirish ta'limni asosini tashkil qiladi. Bilimni o'zlashtirish jarayonida amalda qo'llay olish ko'nikmalarini ham o'rganib borishlari lozim bo'ladi.

Buning uchun nimalarga e'tibor berilishi kerak:

1. Yangi materialni qabul qilishda faollik bilan ishlash;
2. Uni anglash va tahlil qila olish;
3. Olingan bilimni mustahkamlash va amalda qo'llay olish.

Talabalarning materiallarni faollik bilan o'zlashtirishlari yordamida ta'limning samaradorligiga erishish mumkin. Faollik esa talabalarda material yuzasidan atroflicha tushunchaga ega bo'lish, o'tilayotgan mavzuning mazmuni to'laqonli idrok etilgandagina mavjud bo'lishi mumkin bo'ladi.

Ularda faollikni oshirish uchun nimalarga e'tibor berilishi lozim?

Buning uchun ularda diqqat-e'tiborni to'la jalb etish ko'nikmalarini hosil qilish kerak bo'ladi. Bu birinchi navbatda mashg'ulotlarni turlicha, ya'ni, mazmuni jihatdan qiziqarli holda olib borishni taqozo etadi. Mashg'ulotning qiziqarli bo'lishi

bu - har bir darsda talabalar albatta biror-bir o'zlari uchun yangilik kashf etishlaridir. SHu o'rinda barcha fanlarning to'la o'zlashtirilishi yaxshi natijalarga erishishga yordam berishini qayd etish lozim.

O'rganish jarayonida talaba albatta faollik ko'rsatishi lozim, bunda bajarilgan vazifani (kuy ijrosini) qanday tayyorlanganligi, kuy ijrosidagi harakatlarni diqqat bilan kuzatishi lozim. Ularning o'zlashtirgan tajribalari yangi olgan bilimlari asosida shakllanadi. Talabalar materiallarni qay darajada tushungani va uni qabul qilganini ijro darajasiga qarab aniqlash mumkin.

O'rganilayotgan asarni puxta o'zlashtirish muayyan ijro uslublaridan unumli foydalanish va musiqaviy bilimni mukammal egallashni taqozo etadi. O'zlashtirish ko'nikmasini hosil qilishga yordam beruvchi omillar-musiqa asarini qunt bilan tinglash, asar bo'yicha tegishli ma'lumotlarni atroflicha o'rganish va nihoyat o'qituvchi tomonidan batafsil tushuntirilishi orqali amalga oshiriladi.

Ma'lumki, puxta nazariy bilimlarga asoslanib o'zlashtirilgan amaliy tajriba natijasida tayyorlangan ijro albatta samarali bo'ladi. Ijroni mukammal bo'lishida dars jarayonini nazariy bilimlar asosida tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda so'z yordamida aniqlash va amaliy o'zlashtirib borish lozim. Ayrim hollarda ijro yo'llarini so'z yordamida tushunish qiyin kechadi. Bu jarayonda albatta ijro bilan ko'rsatilishi talab etiladi. Shunday bo'lsa-da, ko'p holatlar: ijroni his qilish, diqqat – e'tiborini jalb etish, xotirani mustahkamlash va mulohaza yuritish, o'z ijrosini nazorat qilish kabilarni so'z yordamida tushunib olinishi lozim.

Asarni o'zlashtirishda asosiy diqqat – e'tiborni o'rganilayotgan asar tahliliga jalb qilish darkor. Talabaning materialni diqqat bilan tushunishini afzal tomoni shundaki, unda bilim olish va ularni o'zlashtirishga ishtiyoq paydo bo'lishi bilan birga mustaqil tarzda mashg'ulot olib borish qobiliyati ham shakllanib boradi.

O'rganilayotgan material yoki biror-bir ijro harakatlarini ongli ravishda, diqqat bilan o'zlashtirilmasa ta'lim jarayoni samarali bo'lmaydi. Shuning bilan birga talaba o'qituvchi bilan bevosita fikr almashishi, o'z o'rnida o'qituvchi tomonidan har bir ijro harakatlaridagi kamchiliklar yuzasidan o'rinli mulohaza yuritish va maslahatlar hamda ko'rsatmalar berish, o'zlashtirishni samarali

bo'lishini ta'minlaydi. Uning mashg'ulotni tashkil etish rejasida aynan talabani material mazmunini to'la anglash va uni oson o'zlashtirish ko'nikmalarini amalga oshirish choralarini ko'rish nazarda tutilgan bo'lishi lozim.

Ma'lumki, cholg'u ijrochiligi sohasi o'ziga xos murakkab bo'lib, o'zlashtirilishi lozim bo'lgan materialni puxta nazariy bilim asosida o'rganishni taqozo etadi. Chunki har bir amaliy tarzda bajariladigan ijro harakatlari albatta nazariyaga asoslanadi. O'rganayotgan talaba material mazmunini to'la anglagan holda o'rganishi ta'limni samarali bo'lishini ta'minlaydi. U bunda mustaqil ijodiy ishlay olish, ya'ni o'zlashtirish ko'nikmasiga ega bo'ladi.

Ma'lumki, barcha uslublar ta'limning umumiy nazariyasi bo'lgan didaktikaga asoslanadi. Ayrim fanlarni o'rganish uslubiyotining asosiy tamoyillari – o'rganishning qonuniyatlarini ochish, mazmunini uslub va shakllarini aniqlash bo'lib, ayni paytda u kasbiy sohada o'zini o'zi tarbiyalash ishini ham qamrab oladi.

Hozirgi paytda o'zbek xalq cholg'ularida ijroni o'rganish ilg'or pedagogikaning asosiy printsiplariga tayangan holda tashkil etish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Ta'lim olish vazifasi asosiy va hal qiluvchi masalalardan biri bo'lib, cholg'uda ijro etish uchun zarur bo'lgan bilimlarni egallash va shu bilimlarni amalda qo'llash ko'nikmalarini hosil qiladilar.

O'quvchining ijrochilik faoliyati natijasi, uning kasbiy fanlardan bilimdonligi darajasiga bog'liq bo'ladi.

Shogirdning bilish qobiliyati nimalarda ko'rinadi?

Ta'lim jarayonida muammoni ko'ra bilish va uni o'qituvchi tomonidan hal etish masalasi sifatida qabul qilish va bu holatda masalani o'ziga moslay olishda, holatning o'zgarishiga qarab, maqsadni zudlik bilan vaziyatga tomon yo'naltira olishda, bu borada turli xil muammoli vaziyatlarni ham mohirona hal eta olishda ko'rinadi.

O'rganishda nimalarga e'tibor beriladi?

- o'quv fanining tayanch g'oyalarini, fikr asoslari, iboralarini ajrata olishiga, yangi sharoitlarda zamonaviy terminlar-atamalar, tushunchalardan foydalanish

hamda turli-tuman axborotlarni (gazeta va jurnallar, radio, televideniya, internet va boshqa manbalar yordamida olingan ma'lumotlarni) tahlil qila bilishga, o'z fanini boshqa fanlar bilan bog'lay olishiga;

- ta'lim olish uchun har bir vaziyatni yaxshi anglab, har xil usullardan foydalanishiga;

- turli darajadagi muloqot usullaridan foydalanishiga;

- o'z o'rnini saqlay bilishi, o'zining qobiliyatlarini maksimal darajada ishga solishi va muntazam o'stirishi, ruhiy xis hayajonlarini saqlay bilishiga;

- o'z kasbiy rivojlanish holatini bila olish, o'z shaxsiy uslubini yaratishiga;

- o'zining yil boshida va yil oxiridagi bilimlarini aniqlay olish, o'zlashtirish ko'rsatkichlarini to'g'ri tahlil etish, o'qishning barcha tashkiliy tomonlarini o'z vaqtida ishlab chiqa bilishiga e'tibor beriladi.

SAVOLLAR:

1. O'rganishning asosiy mezonini haqida nimalarni bilasiz?

2. Bilim - qanday tushuncha?

3. Bilimni mukammalligi nimalarda o'z ifodasini topadi?

4. Bilimni o'zlashtirishda asosiy omil nimalardan iborat?

5. Ko'nikmaning ijrochilikdagi ahamiyati haqida nimalarni bilasiz?

6. Talabalarning nazariy va amaliy tayyorgarligi orasidagi tafovutning mavjudligini qanday talqin qilasiz?

7. Mukammal musiqachi-ijrochini tayyorlash uchun talab etiladigan asosiy ko'nikma va qobiliyatlar qaysilar?

8. Iqtidorli talabalarni tanlash qanday mezonlarga asoslanadi?

TOPSHIRIQLAR:

1. Bilimlarni to'liq o'zlashtirish, turli ijro ko'nikmalarini puxta egallash yuzasidan chora-tadbirlar rejasini tuzing;

2. Nazariy bilimlarning ijro etishni puxta o'rganishga bevosita tahsiri yuzasidan fikrlaringizni yozma bayon eting;

3. Bilimlarni keng ma'lumotlar bilan boyitish borasida amaliy tadbirlar va bu yo'nalishda tushunchani shakllantirish omillarini adabiyotlardan o'qib o'rganing;

4. Biror-bir yirik shakldagi ixtiyoriy asarni tahlil qiling va uni badiiy tuzilishi yuzasidan fikrlaringizni bayon qiling;

Tayanch iboralar: bilim, ko'nikma, xotira qobiliyati, ijro ko'nikmalari, ijro repertuari, didaktika.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. –T.,1997.
2. Qodirov R.G'. Musiqa psixologiyasi. –T., “Musiqa”, 2012.
- 3.OdilovA.“O'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik tarixi”. –T.,“O'qituvchi”, 1995.
- 4.Ермоленко М.Н., Мижеригов В.А. Введение в педагогическую профессию. Педагогическое общество России.- М., 1999.
5. Аганов И.Г. К вопросу о формировании критического образования. 2001.
- 6.Xaydarov B., Nuriddinov B., Rasulov A. va boshqalar. Ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari.-T., UMKXTRI, 2002.

5-8 DARSLAR: IJROCHINING MUSIQIY QOBILIYATI, UNING SHAKLLANISH QONUNIYATLARI.

Mashq va etyudlardan cholg'uda mahoratni, musiqiy qobiliyatni o'stirish va rivojlantirish maqsadida keng foydalaniladi. Ma'lumki, chap va o'ng qo'llarning mustahkam takomillashuvi ijrochilikda sifatli ijroni ta'minlaydi. O'quv jarayonida ijro etishdagi barcha ko'nikmalarni, xususan, chap qo'l barmoqlarini mustahkamlash va ularning joylashuv holatlarini o'zlashtirish, o'ng qo'l harakatlari bilan bog'liq malakalarni rivojlantirish, tordan-torga o'tish, pozitsiyalarni

almashtirish, shtrixlarni to'g'ri o'zlashtirish, shuning bilan birga sifatli, badiiy tovush hosil qilish mahoratini o'stirishda gamma, mashq va etyudlar talabalarga yordam beradi.

Cholg'uda ijroni puxta o'rganish muntazam mashq qilishni talab etadi. Albatta bu mustaqil mashg'ulot olib borish faoliyatini tartibga solishni talab etadi. Talabalar tomonidan turli mashq va etyudlarni, biror-bir asarni o'rganish jarayonida ularning ijro etishdagi turli ko'nikmalari o'zlashtirilib boradi. Ijro etish uslublarini puxta o'zlashtirish aqliy faoliyatni rivojlantirish hamda jismoniy harakatlarni nazarda tutgan holda to'g'ri va maqsadli tanlangan doimiy mashqlardan foydalanish evaziga amalga oshirilishi mumkin. Mashg'ulot jarayonida mashq va etyudlardan muntazam foydalanish natijasida shakllanadigan odatiy harakatlar (avtomatik tarzda bajariladigan ko'nikmalar) bilan cheklanib qolmasdan e'tibor, ma'lum maqsadga, ya'ni musiqa asarini ongli ravishda mustaqil ijro etish qobiliyatini o'stirishga qaratilgan bo'lishi talab etiladi.

Ijro etishni rivojlantirish, ko'nikmalarni mustahkam va to'g'ri hosil bo'lishi maqsadida tavsiya etiladigan mashq va etyudlar albatta talabaning imkoniyatlarini hisobga olib tanlanadi. Mashqlar oddiydan murakkab tomon yo'naltirilishi kerak. Mashq va etyudlarni muntazam takrorlab borish natijasida samaraga erishiladi. Har bir vaziyat: uni bajarish jarayoni, kechayotgan ijobiy o'zgarishlar yoki samarasiz natijalar doimo nazorat qilinishi lozim. Mashq va etyudlarning afzal tomoni ham shundaki, yuqorida qayd etilgan ijro ko'nikmalarini nazariy bilimlar asosida shakllantirish bilan ijro etishni o'zlashtirish, qolaversa o'rgatish ishlarini muvaffaqiyatli bajarish mumkin bo'ladi.

MASHQ VA ETYUDLAR

Quyidagi mashqlarni chap qo'l barmoqlari va o'ng qo'lni chalishga tayyorlash (ravon yurgazish) uchun muntazam ravishda mashg'ulotdan oldin takrorlash tavsiya etiladi. Mashqlar har bir torlarda hamda chap va o'ng qo'llarda tordan torga yengil harakat bilan o'tib ijro etish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Mashqlar oddiydan murakkabga qarab yo'naltirilgan bo'lib, ularni tanlashda har bir talabani imkoniyatlariga qarab, ko'nikmalarni shakllanishini inobatga olib mashg'ulotni tashkillashtirish talab etiladi.

Mashq 2 (sakrash)

0 4 2 4 1 2 1 3 1 3 1 2 1 4 2 1 3 1 2 1 3 1 3 1 4 2 1 3 1 3 1 2 1 3

simile.

1 4 2 4 1 2 1 3 1 3 1 2 1 4 3 1 3 1 3 1 2 1 3 1 4 2 1 3 1 2 1 3 1 3

simile.

Mashq 3

0 1 2 4 1 2 4 1 3 4 1 1 2 3 4 2 3 1 2 3 4 3 2 1 3 2 1

3 4 2 1 3 2 1 3 4 2 1 4 2 1 2 4 1 4 2 1 0 3 1 0 4 2 1 0

0 1 3 1 2 4 1 1 2 4 1 1 3 4 3 2 1

simile.

Mashq 4

Var. I 2 1 2 3 1 1 2 4 1 1 2 4 1 1 2 2 1 2 4 1 1 2 4 1 1 3 4 1 3 1 3 1 2

Var. II *tr* *tr* *tr* *tr* *tr*

simile.

Mashq 5 (xromatik)

Musical notation for Mashq 5 (xromatik) in 4/4 time. The piece consists of two systems of two staves each. The first system includes fingerings (1-4) and articulation marks (I sim, II, III, II, I, II, III, II). The second system includes fingerings (1-4) and articulation marks (I, II, III, II, I, II, III, II) followed by a *simile* marking. The third system includes fingerings (4-1) and articulation marks (I sim, II, III, II, I, II, III, II). The fourth system includes fingerings (4-1) and articulation marks (I, II, III, II, I, II, III, II) followed by a *simile* marking.

Mashq 6

Musical notation for Mashq 6 in 4/4 time. The piece consists of two systems of two staves each. The first system includes fingerings (1-4) and articulation marks (I sim, II, III sim, I sim, II, III sim) followed by a *simile* marking. The second system includes fingerings (1-4) and articulation marks (I sim, II, III sim, I sim, II, III sim) followed by a *simile* marking.

Mashq 7 (xromatik)

Musical notation for Mashq 7 (xromatik) in 3/4 time. The piece consists of two systems of two staves each. The first system includes fingerings (1-4) and articulation marks (e, e, e, e, e, e, e, e). The second system includes fingerings (1-4) and articulation marks (e, e, e, e, e, e, e, e) followed by a *simile* marking.

Mashq 8

Mashq 9 (N.Paganini "Kapis №24")

Mashq 10 (K.Sen-Sans "Introduksiya va rondo kaprichchioso")

Allegro ♩=120

III II I II III
1 2 3 4 3 2 3 4

III II I II III
4 3 2 3 4 3 2 1

Etyud

Allegro energico

A. Vetan

f

Poco meno mosso

f *p*

6

3

Tempo I

f

Etyud

Allegro. (♩=88)

Klemens Meyer
Q.Bozorov moslashtirgan

The musical score is written for a single melodic line in treble clef. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/8. The tempo is marked 'Allegro' with a quarter note equal to 88 beats per minute. The score is divided into measures by vertical bar lines. Dynamics include fortissimo (f), piano (p), mezzo-forte (mf), fortissimo (ff), and decrescendo (dim.). Articulations include accents, slurs, and staccato markings. Fingerings are indicated by numbers 1-4 above notes. The score concludes with a final measure marked 'mf cresc.'.

f *dim.*
p *poco cresc.*
f *p*
mf *p*
f *p* *f*
p *f* *p* *f* *molto cresc.*
pp *cresc.* *p* *cresc.*
mf *cresc.*
f *cresc.* *ff*
mf *cresc.* *f* *p*
f *p* *f*

SAVOLLAR:

1. Qashqar rubobi ijrochiligida mahoratni o'sishi uchun qanday ko'nikmalarni shakllantirish talab etiladi?
2. Chap va o'ng qo'l harakatlari bilan bog'liq malakalarni tahlil qilib bering?
3. Sifatli ijro qaysi faoliyatni tartibga solishni talab etadi?
4. Mahoratni o'stirishda odatiy harakatlar kifoya bo'ladimi?
5. Asarlarni o'rganishda mashqlardan qanday foydalaniladi?
6. Mashqlarning afzal tomoni nimalarda ko'riladi?

TOPSHIRIQ:

1. O'zbekiston ijrochilik maktabining shakllanishi va ravnaqi haqidagi musiqiy filmni darslikka ilova qilingan kompakt-disk orqali ko'ring;
2. Ijrochilik mahoratini o'stirish omillari haqida atroflicha ma'lumot tayyorlang va mashg'ulot jarayonida to'liq ta'riflab bering;
3. Ijrochilikni mustahkamlash borasida amaliy tadbirlar va bu yo'nalishda tushunchani shakllantirish omillarini matbuotda yoritib;
4. Biror-bir yirik shakldagi ixtiyoriy asarni tahlil qiling va uni murakkab qismlarini mashqlardan foydalanilgan holda o'zlashtirish jarayonlarini yozma ravishda izohlab bering.

Tayanch iboralar: ko'nikmalar, pozitsiya, mashq va etyudlar,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Akbarov I.A. «Musika lug'ati». G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 1987.
2. Sh.Shoraxmetov. "Maqom yo'llaridagi mashqlar va kuylar to'plami". – T.,2005.

9-10 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

Qashqar rubobi cholg'usini yillar davomida shakllantirib, tuzilishi, shakli jihatdan o'zgartirilgan. Bu o'zgarishlar keyingi davrlarda talab etilayotgan ijro uslublari, qoidalar va turli ijro usullarini tadqiq qilish vazifasini ilgari suradi.

O'qituvchining ijrochilik yo'llarini mustahkam o'zlashtirib olgan va ijroda ma'lum darajada muvaffaqiyatga erishgan talabalar boshqa ustazoda mohir ijrochilar tajribasidan habardor bo'lishi, ularning ijro yo'llarini tahlil qilishi va amaliyotda qo'llashi, turli ijro maktablarini taqqoslash bilan ijrochilik mahoratlarini yanada o'stirishlari maqsadga muvofiq bo'ladi. Tajriba ko'rsatadiki, ba'zi hollarda shogird kuyning biror-bir qismini ijro etishga harakat qilsa ham, asar muallifi g'oyasi talabi darajasida bo'lmayotgani kuzatiladi. Ayrim hollarda o'qituvchilar biron kuyni o'rgatish jarayonida turli ijro holatlari yuzasidan kamchiliklarni sezsalar ham darhol to'g'rilab, kerakli ko'rsatmalar bermaydilar. O'rgatishni dastlabki davridan boshlab yo'l qo'yiladigan bu kabi e'tiborsizlik tufayli talabalar ijro ko'nikmalarini noto'g'ri yoki yuzaki o'zlashtiradilar. O'qituvchi bu jarayonda aniq sabablarni aniqlab, uni bartaraf etish yo'llarini tushuntirishi va o'zi ijro etib, ko'rsatib berishi lozim. Ijro paytida talaba e'tiborini kuyni barcha qismlarini mehyoriga yetkazib, murakkab joylarini aniq tovushlarda ijro qilinishiga qaratishi lozim. Mazkur kamchiliklarni to'g'rilash maqsadida qo'shimcha mashqlar berilishi bilan yanada samarali natijalarga erishish mumkin.

O'rganish davrida talabalar ijrochilikdagi turli yo'llarni rivojlantirish va musiqiy tovushlar, kuylar orasidagi farqlarni anglash ko'nikmalarini o'zlashtirishlari lozim. Chunki ijrochilik tajribasi tadrijiy ravishda shakllanib boradi va muayyan ijrochilik mahorati rivojlanadi.

Ijrochi mazmunan va shaklan murakkab bo'lgan musiqiy asarlarni o'rganish jarayonida muayyan tartibga rioya qilishi talab etiladi. Ya'ni, asar ijrosini yuksak badiiy darajaga ko'tarish uchun kuyni qismlarga ajratib o'rganishi, mavjud bo'lgan turli bezaklar, har xil melizmlarni takror ijro etishi va mustahkamlashi zarur.

Ma'lumki, qashqar rubobida o'zbek xalq kuylari bilan birga turli jahon kompozitorlari asarlari ham ijro etiladi. Shuning uchun an'anaviy ijrodagi hamda boshqa turli janrdagi asarlarni ijro etishda qo'llaniladigan maxsus bezaklarni o'zlashtirish zarur. Zero, bezaklar kuyni ifodali, yanada tahsirchan va chiroyli ijro etilishini ta'minlaydi.

Bu bezaklarni ijrosi yuzasidan har bir sozanda muayyan tasavvur va ko'nikmaga ega bo'lsa-da, biroq ularni qo'llanishidagi barcha ijrochilik talablariga to'liq rioya qilingandagina ijro muvaffaqiyatli chiqishi mumkin, chunki asarlar boyib, to'liq mazmunga ega bo'ladi. Shu bois bezaklar ustida ishlash jarayonida avvalam bor ularning mohiyatini anglash va qolaversa, ulardan foydalanishda nimalarga e'tibor berilishi lozimligini anglash talab etiladi. Albatta, hamma xalqlar qatorida o'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik o'ziga xos bezaklardan foydalanishni taqozo etadi.

An'anaviy ijrochilik. Ma'lumki, xalq kuyi va maqomlarni ijrosiga talab kundan-kun oshib bormoqda. Bunday talab va ehtiyojni qondirish har bir yo'nalishda, xususan maqom ijrochiligida yetuk mutaxassislarni tarbiyalash zaruratini yaratadi. Qolaversa, o'zbek xalqining boy musiqa merosini o'rganish va uni targ'ib qilish san'atimiz taraqqiyotiga jonkuyar, musiqa ilmini chuqur egallagan har bir oliy ma'lumotli mutaxassisning zimmasida bo'lmog'i zarur. Shuningdek, o'zbek milliy musiqa san'ati tarixida o'chmas iz qoldirgan, ko'plab ulug' san'at namoyandalarining ijodlarini o'rganish, ular qoldirgan merosni, ijrolarini targ'ib qilish har tomonlama shakllangan mutaxassisning fahrli burchiga aylanmog'i lozim. Hozirgi kunda an'anaviy musiqa ijrochiligi san'ati serjilo, serqirra shaklda sayqal topayotgani ko'z o'ngimizda namoyon bo'lmoqda. Xalq musiqa merosining bilimdonlarining ijodiy tajribalari va saboqlari yosh sozandalarning kasbiy bilim olishlari, nazariy va amaliy jihatdan mukammal kamolga yetishlarida muhim rol o'ynaganligini tahkidlash joiz.

O'zbek xalqining yirik shakldagi musiqa namunalari turli yo'llarda ijro etib kelingan. O'tmishda har bir ustoz-sozandalar kuylarni ijro etishda sadolanishning yoqimli yangrashiga katta ahamiyat berganlar. Ustozlar tajribasidan ma'lumki,

an'anaviy ijrochilik doimo rivojlanib kelgan. Ijro mahoratini muntazam oshib borishiga aynan shu rivojlanish sabab bo'lmoqda.

An'anaviy rubob ijrochiligini shogirdga o'rgatish jarayonida musiqiy tarbiya juda katta ahamiyat kasb etadi. Musiqiy tarbiyaning maxsus tamoyillari shogirdni eshitish, sezish, lad, ritmni xis qilish, sozni sezish, musiqani anglash, yodda saqlash, ijro etish va undan bahramand bo'lish kabi ko'nikmalarini o'zlashtirishga yordam beradi.

Musika asarini ijro etishdan oldin maqomlar tovushqatorlari asosida mashqlar chalish maqsadga muvofiq bo'ladi. Asarni puxta ijrosiga erishish maqsadida o'qituvchi tomonidan turli ritmik o'lchovlarda yozilgan yoki mashg'ulot jarayonida talabaning ijro imkoniyatlarini inobatga olib mashqlarni yozib berish tavsiya etiladi. Mashqlardan so'ng asar ustida ish olib boriladi. Asar matnini oxirigacha yod olmasdan bezaklar ustida ishlash samarasiz bo'ladi. Shuning uchun matn o'zlashtirilmasdan bezaklar ustida ishlash tavsiya etilmaydi. Ma'lumki, kuy matni bir xil bo'lsa-da, milliy bezaklar turlicha qo'llanilishi mumkin, uni nota yozuvida to'laligicha aks ettirib bo'lmaydi. Kuydagi bezaklarni o'zlashtirish uchun bir necha bor ijroni tinglash va jonli ijroni ko'rish tavsiya etiladi. Hozirgi kunda o'zbek xalq milliy merosini o'rganish uchun barcha qulayliklar mavjud. Xususan, ustozlar tomonidan notaga, magnit tasmlari, audio, video va kompakt-disklarga yozib olingan qator musiqa asarlaridan foydalanish imkoniyatlari bor. Murakkab musiqa janri bo'lmish-maqomlarni o'rgatish jarayonida o'qituvchi avval o'zi iloji boricha sodda, qulay va aniq tarzda ijro etib berishi yaxshi natija beradi. Kuy imkon qadar nota yozuviga mos ravishda ijro etilsa, talabalarga yanada tushunarli bo'ladi. Talabalarda kuy haqida aniq tushunchaga ega bo'lish, uni o'ziga singdirish, musiqiy dunyoqarashini kengayishi va muayyan ijro usullarini farqlay olish kabi malakalar asosan turli yo'ldagi ijro namunalarini tinglash va maqomning cholg'u yo'llari haqida atroflicha ma'lumotlarga ega bo'lish va ularni muntazam mutolaa qilish jarayonida shakllanadi.

Maqomlar. (cholg'u yo'llari) Ma'lumki, maqomning cholg'u yo'llari o'ziga xos xususiyatga ega bo'lib, ular asosan "xona" va "bozgo'y" deb nomlanadigan kuy

bo'laklaridan tuziladi. Ular bir yoki bir necha kuy jumlasidan tashkil topishi mumkin.

“Xona” kuylarning o'zgaruvchan qismi bo'lib, uning jumalari kuy harakati doirasida avjga tomon rivojlanib boradi va o'zining dastlabki nuqtasiga qaytadi, natijada kuy mazmunan boyiydi hamda tugal fikr ifoda etiladi.

“Bozgo'y”(kuyning qaytarilib turadigan bo'lagi) doimo takrorlanadigan qismi, ya'ni xonaning har bir aylanishidan so'ng qaytariladi. Odatda, kuyda qancha xona bo'lsa, shuncha bozgo'y bo'ladi. Bahzan bozgo'ylar har bir xonadan keyin emas, bir nechtasidan so'ng kelishi yoki birinchi xonadan oldin kelishi ham mumkin.

Masalan: “Tasnifi Dugoh” kuyi bozgo'ydan boshlanadi.

Xona va bozgo'ylar kuy harakatida va ularning rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Kuy xonalar yordamida rivojlanib, mazmunan boyib borsa, bozgo'ylar musiqiy fikrni yakunlab, umumlashtirib boradi. Maqom kuylari ijrosini tinglaganingizda, ularning xonalari mazmunan tugallanmay qolganday tuyuladi. Bozgo'y kuyning o'zgarmaydigan qismi bo'lsa-da, xonani davomi sifatida uni to'ldirib, tugallanishini ta'minlaydi.

Maqomning cholg'u bo'limidagi kuy yo'llarining doyra usullari turlicha bo'lib, juda murakkab va eng zarur vositalardan hisoblanadi. Doyra usullari kuyning mazmuni, uning xarakterli tomonlarini yoritishda muhim rol o'ynaydi.

SAVOLLAR:

1. Qashqar rubobi cholg'usining yillar davomidagi o'zgarishlari qanday maqsad va vazifalarni amalga oshirilishini talab etar edi?

2. Ijrochilik mahoratlarini yanada o'stirishda qanday amaliy harakatlarni qo'llanishi maqsadga muvofiq bo'ladi?

3. Ijrochi mazmunan va shaklan murakkab bo'lgan musiqiy asarlarni ijro etishga tayyorgarlik ko'rishi jarayonida qanday muayyan tartibga rioya qilishi talab etiladi?

4. Maqom nima?

5. Maqomlarning tovushqatorini ayting.
6. Maqom kuylari ijrosida qo'llaniladigan bezaklar haqida nimalarni bilasiz?
7. Milliy bezaklarni nota yozuvida to'liq aks ettirish mumkinmi?
8. 1950-yillarda O'zbekiston va Tojikistonda maqomlarni notaga olish va nashr etish ishlari kimlar tomonidan amalga oshirilgan?
9. Bozgo'y kuyning takroriy bo'lagi sifatida qanday vazifani bajaradi?
10. Nomoddiy madaniy merosni saqlash, muhofaza qilish, asrash va targ'ib qilish va ulardan foydalanish deganda nimani tushunasiz?
11. Xalq musiqa merosi bilimdonlarini ijodiy tajribalari va saboqlarining hozirgi kundagi ahamiyati haqida gapirib bering.

TOPSHIRIQ:

1. Bezaklar ustida ishlash jarayoni va undan foydalanishda nimalarga e'tibor berilishi lozimligi haqida maqola yozing;
2. Maqomlar ijrosi va mazkur asar tushunchalarini entsiklopediya va boshqa manbalardan toping, darsda ustozingizga so'zlab bering;
3. Cholg'u kuyining yirik shakldagi asarlarini musiqiy shakllarga oid kitoblardan o'qib o'rganing.

Tayanch iboralar: xona, bozgo'y, ijro usullari, bezaklar, melizmlar, maqomlar tovushqatorlari,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Rajabov I. «Maqomlar masalasiga doir»,- T., 1963.
2. Matyoqubov O. Og'zaki an'anadagi professional musiqaga kirish.-T., 1983.
3. Akbarov I.A. «Musiqqa lug'ati». G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 1987.
4. Кароматов Ф. «Узбекская инструментальная музыка». М. «Музыка», 1987.
5. R.Qosimov. An'anaviy ijrochilik.-T., "Fan" nashriyoti, 2007.

11-16 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv yilining 6-8 haftasi mobaynida "Tasnifi Dugoh" asari ustida ishlanadi. Asarni yozib olingan namunasini tinglang. Asar matnini o'zlashtirish mashqini bajaring. Musiqa asarini ijro etishdan oldin maqomlar tovushqatorlari asosida mashqlar chaling.

Tasnif - arabcha "Yaratilgan asar", kuy demakdir. Tasnif kuy yo'llari bilan boshlanadi. Tasnifi Dugohning doyra usullari uch taktlidir.

Tasnifi Dugoh – mustaqil musiqa mavzulariga ega bo'lib, kuy bo'laklari, xona va bozgo'ylar tarkibi 7 xona va 8 bozgo'ydan iborat.

Ma'lumki, maqom kuylarini qashqar rubobida ijro etishda cholg'uning torlari asar talabiga qarab har xil sozlanishi mumkin. Xususan, "Tasnifi Dugoh" asarida qashqar rubobi pastdan "lya" katta oktava, "re" kichik oktava va "lya" kichik oktavaga sozlanadi.

"Tasnifi Dugoh" bozgo'ydan boshlanib, uchinchi takti bilak zarb bilan ijro etiladi. Har bir uch takt ikki martadan qaytariladi. Har qaytarilganda kuy turli zarblar (shtrixlar) yordamida boyitib boriladi. Bu jarayonda tanbur cholg'usiga xos shtrixlardan o'rinli foydalanish mumkin. Yettinchi taktning 1-xissasida kuyni mazmunini boyitish uchun "Kashish" ijro usuli (bezagi)ni qo'llash tavsiya etiladi. Eslatib o'tish lozimki, odatda kashish ijro usuli ikkinchi barmoq yordamida amalga oshiriladi.

1-xona taktining birinchi xissasida forshlag bezagi qo'llaniladi. Xonadan xonaga o'tgan sari kuy yuqori pardalar sari rivojlanib boradi. Birinchi xona uch taktdan iborat bo'lib, jami 9 taktni o'z ichiga olgan bozgo'y bilan to'ldiriladi.

1-xonadagi uchinchi takt si # notasi ustiga pardani ustiga (sayqal) bezagi qo'yilgan bo'lib, mazkur bezak (+) zarb urmasdan tovush hosil qilishni bildiradi.

1-xona “re” notasidan boshlangan bo’lsa, 2-xona “mi” notasidan boshlanadi.

2-xona 6 taktdan iborat. Tasnifi Dugoh kuyidagi bozgo’ylarda xilma-xil tanbur (shtrixi) zarblaridan foydalaniladi. Bilak zarblar kuy jumlasining oxirgi taktida qo’llanilsa maqsadga muvofiq bo’ladi.

3-xona 9 taktdan iborat bo’lib, “fa” notasidan boshlanadi. 4-xona 12 takt (lya), 5-xona 15 takt (si), 6-xona 33 takt (do), 7-xona 21 takt (re) notasidan boshlanadi va bozgo’y bilan tugallanadi.

Bilak zarb nafaqat kuy jumlasining oxirgi yakuniy taktlarida, balki kuy jumlasining boshlanishi va o’rtalarida ham qo’llanishi mumkin.

Kuy o’rtalarida bilak zarb ko’proq yuqori pardalarda ishlatilgan vaqtda pastki (bam) torini qo’shib chalinadi. “Tasnifi Dugoh” kuyini ijro etish jarayonida an’anaviy cholg’u ijrochiligiga xos bo’lgan zarblar (shtrixlar), sayqallar, nola va

qochirimlarni qo'llash zarur. Ijro davomida kuyning xususiyatidan kelib chiqqan holda dinamik belgilarni o'z o'rnida ishlatish lozimligini ham eslatib o'tamiz, zero mazkur amaliy jarayon sozandadan katta mahorat talab etadi.

III xona

mf

Bozgo'y

IV xona

f

mf

Bozgo'y

V xona

f

Bozgo'y

VI xona

mf

The musical score is written on treble clefs with a key signature of one sharp (F#). The V xona section consists of four staves of music, starting with a forte (f) dynamic. The Bozgo'y section consists of two staves, with the first staff having a double bar line and a repeat sign. The VI xona section consists of three staves, starting with a mezzo-forte (mf) dynamic. The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests.

SAVOLLAR:

1. “Tasnifi Dugoh” shashmaqomning qaysi qismiga kiradi?
2. Maqom tovushqatorini qanday izohlaysiz?
3. “Tasnifi Dugoh” kuyini chalishda qanday bezaklar va ijro usullari qo’llaniladi?
4. Asarni ijro etishda bezaklar qo’llanilgan holda chap qo’l barmoqlaridan qanday foydalaniladi?
5. Asar qay yo’sinda rivojlanib boradi?

TOPSHIRIQLAR:

1. “Tasnifi Dugoh” asarini yozib olingan namunasini tinglang va uni yodlash choralari ko’ring;
2. “Tasnifi Dugoh” asarini tuzilish tarkibini yozma izohlang;
3. Boshqa maqomning cholg’u yo’ lidagi ixtiyoriy tanlangan namunasini tahlil qiling va ijro etishga harakat qiling.

Tayanch iboralar: xona, bozgo’y, Tasnifi Dugoh, takt, shtrixlar, kashish, bezak, xissa, parda, sayqal, bilak zarb.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Rajabov I. «Maqomlar masalasiga doir» T. 1963.
2. Кароматов Ф. «Узбекская инструментальная музыка». М. «Музыка», 1987.
3. R.Qosimov. An'anaviy tanbur ijrochiligi.-T., 2002.
4. R.Qosimov. An'anaviy ijrochilik.-T., "Fan" nashriyoti, 2007.

17-18 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv yilining 9-haftasi mobaynida rejaga muvofiq Oydin Abdullaevaning "Konsert" asarini o'rganish maqsadida dastlab bastakor hayoti va ijodi bilan tanishamiz. So'ngra, uning qashqar rubobi uchun bastalagan asari ustida ish boshlaymiz. (asarni sozanda ijrosida yozib olingan namunasini tinglang).

Oydin Abdullaeva – O'zbekiston musiqa san'atining rivojiga o'zining munosib xissasini qo'shib kelayotgan ijodkorlardan biridir. Bastakor, pedagog, musiqiy tadqiqotchi sifatida uning nomi yildan-yilga tanilib bormoqda. Musiqaning turli janrlarida sermahsul ijod qilib, radio-televidenie to'lqinlarida hozirgi kunning dolzarb mavzulari yuzasidan teran fikrlari bilan muntazam qatnashib keladi, respublika matbuotida o'z asarlari, ilmiy-ommabop maqolalarini nashr ettirgan. Ko'plab ijodiy asarlar, darslik, o'quv qo'llanma va maqolalar muallifidir.

Oydin Abdullaeva 1976 yil 6 martda Toshkent shahrida ziyolilar oilasida dunyoga keldi. 1983-1994 yillarda R.Glier nomidagi Respublika o'rta maxsus musiqa maktab-internatida, 1994-1999 yillarda O'zbekiston davlat konservatoriyasida, 1999-2001 yillarda O'zbekiston davlat konservatoriyasi qoshidagi assistentura-stajyorlik bo'limida "Bastakorlik san'ati" mutaxassisligi bo'yicha professor Avaz Mansurov sinfida tahsil oldi.

1998 yildan beri O'zbekiston davlat konservatoriyasida o'qituvchilik faoliyatini olib bormoqda. "Bastakorlik va cholg'ulashtirish" kafedrasini mudiri, professor.

O.Abdullaevaning yirik va kamer musiqa janrlarida yaratgan asarlari o'zbek musiqa ta'limi tizimiga tadbiq etilgan bo'lib, respublikamizning bolalar musiqa va san'at maktablari, litsey va kollejlari, shuningdek, san'at yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalarining o'quv repertuaridan mustahkam joy egallagan.

Uning qashqar rubobi va orkestr uchun Konsert, afg'on rubobi va orkestr uchun Konsert-fantaziya, dutor va orkestr uchun "Dutor ifori" va "Sevinch", g'ijjak va orkestr uchun "Konsert kuyi" kabi asarlari xalq cholg'ulari ijrochilarining diqqat markazida turadi.

Fortepiano dueti uchun "Shodiyona", "Xorazmcha fantaziya", fortepiano uchun Tokkata, Preljudy, Marsh, Noktyurn, "M.Ashrafiy xotirasiga fantaziya" kabi asarlari ijrochilar tomonidan muntazam ijro etiladi.

O.Abdullaevaning "Osmonning bag'ri keng", "Farishtali ayol", "Ko'nglimning ko'chasi", "Tobutdan tovush", "Qizi borning nozi bor", "Parivashga parvonaman" singari musiqali drama va komediyalari Muqimiy nomidagi O'zbek Davlat musiqali teatrida sahnalashtirilgan. O'zbekiston Davlat milliy teatrida ispan dramaturgi A.Kassone asari asosida sahnalashtirilgan "Daraxtlar tik turib jon beradi" spektakliga musiqa bastalagan.

Uning kinomusiqa sohasida qilayotgan ijodi ham o'z muhlislarini topmoqda. "O'zbektelefilg'm" studiyasida sur'atga olingan "Sevgi farishtasi" seriali, "Xikmat chirog'i" nomli bolalar filg'mi, "Yodgor", "Shoxsupa" nomli teleseriallar shular jumlasidandir.

Kompozitor Oydin Abdullaevaning Simfoniya №1, Simfoniya №2 asarlari o'zbek simfonik musiqasining rivojiga munosib xissa bo'lib qo'shilib, ko'plab yirik san'at namoyandalarining e'tirofiga sazovor bo'ldi.

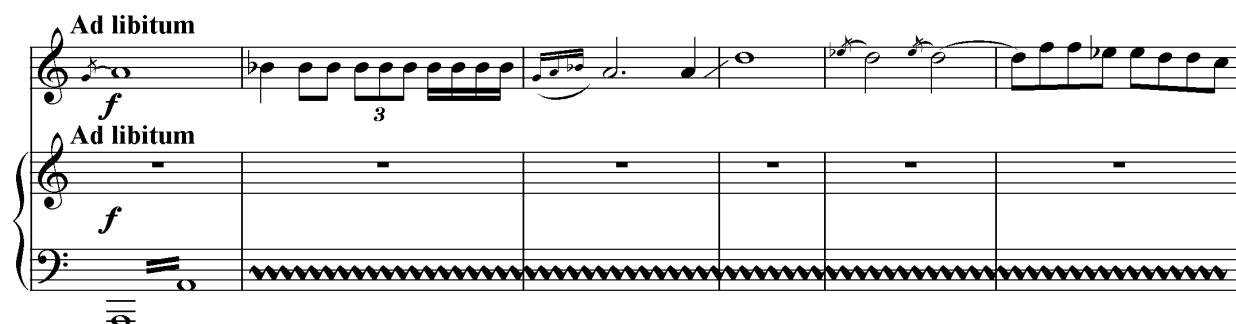
Estrada yo'nalishida ham uning ijodi diqqatga sazovor. O.Abdullaeva jami 50 dan ortiq estrada qo'shiqlari muallifidir.

O.Abdullaeva. “Qashqar rubobi uchun konsert”

Bastakor O.Abdullaevaning “Qashqar rubobi va fortepiano uchun Konsert” asari 1998 yilda Xalq cholg’ulari ijrochilarining Respublika tanlovi dasturi uchun maxsus yaratilgan. Shu yili ushbu Konsert butun respublika bo’ylab tezda tarqaldi va ijrochilarning repertuaridan mustahkam joy egalladi. O’zbek milliy ohanglari asosida yaratilgan ushbu asar o’zining xalqchilligi va shu bilan birga professional bastakorlik ijodiyotining akademik qonuniyatlari bilan sug’orilgan bo’lib, xalq cholg’u ijrochilarining musiqiy salohiyatini o’stirish, ijrochilik ko’nikmalarini boyitishga qaratilgan.

Konsert dastlab klavir holatida qashqar rubobi va fortepiano uchun yaratilib, so’ngra xalq cholg’ulari orkestri uchun cholg’ulashtirilgan. Yakkanavoz cholg’u hamda orkestr o’rtasida bo’lib o’tadigan musobaqalashuv o’ziga xos ohang muloqoti shaklida o’z ifodasini topadi. Qashqar rubobi ijrosida yuzaga keladigan jozibador kuylar orkestr tomonidan rang-barang tembrlarda rivojlantiriladi, garmonik jilo topadi.

Konsert ushbu janrga xos ravishda sonata shaklida yozilgan. Asar *Ad libitum* sur’atida erkin badihago’ylik xarakterida aks etadigan musiqiy mato bilan boshlanadi. Ixtiyoriy ravishdagi ijroga imkon yaratilgan asar boshlanishida rubobda shiddat bilan forshlag va butun notaga o’tishda zarbni pastga yo’naltirib ijro etiladi. Ikkinchi taktda fakturaga muvofiq kuyni tezlashishi nota cho’zimi xisobiga amalga oshirilgan bo’lib, ijrochidan izchil, bir maromda tezlashtirish mahoratini talab etadi:

Kirish qismida yakkaxon sozanda uchun ijro erkinligini yaratib berish bilan birga, asarning umumiy lad-ohang matosiga kirishib olish, izchil ravishda shiddat

bilan harakatlanadigan bosh mavzu oldidan qizishib olish imkoniyatini beradi. Ushbu kirish qismida sozanda o'zining badihago'ylik borasidagi mahoratini ishga solishi, jozibador nola va qochirmalarni qo'llash bilan o'zining ijrochilik tajribasini namoyish eta olishi lozim.

Izoh: asar notasi darslik ilovasida.

SAVOLLAR:

1. O. Abdullaeva bastakor sifatida O'zbekiston musiqa san'atiga qanday xissa qo'shmoqda?
2. O. Abdullaeva qaysi jihatlari bilan ijodkor sifatida ajralib turadi?
3. O.Abdullaevaning sermahsul ijodi asosan qaysi janrlarda namoyon bo'lmoqda?
4. O.Abdullaevaning faoliyatini atroflicha yoritib bera olasizmi ?
5. O.Abdullaevaning bastakorlik ijodiyoti qaysi ustoz bastakorlar uslubiga yaqin yoki batamom o'xshaydi, deb bilasiz?

TOPSHIRIQLAR:

- 1.O.Abdullaevaning o'zbek xalq cholg'ulari uchun yozgan asarlarini tahlil qiling;
2. O.Abdullaevaning qanday janrlarda ijod qilganini keyingi darsda gapirib berishga tayyorgarlik ko'ring;
3. Oydin Abdullaevaning Simfonik ijodi bilan tanishing va bu haqda to'liq ma'lumotlarga ega bo'ling;
4. Kompozitorning konsert asarini yozib olingan namunasini tinglang va atroflicha tahlil qiling;
5. Konsert matnini muntazam o'rganing va qismlarga bo'lib yodlang.

Tayanch iboralar: kamer musiqa, tokkata, prelyudiya, marsh, noktyurn, fantaziya, simfoniya, klavir, tembr, garmonik, sonata, musiqiy mato, lad-ohang,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Odilov A. «O'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik tarixi» T. «O'qituvchi» 1995.
2. Respublikada musiqiy ta'limni, madaniyat va san'at o'quv yurtlari faoliyatini yaxshilash to'g'risida; O'zbekiston Prezidentining Farmoni.-T. 1997.
3. Akbarov I.A. «Musika lug'ati». G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 1987.

19-20 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv yilining 10-haftasi mobaynida konsert ustida ishlashni davom ettiramiz. Barmoqlar harakati uchun mashqlar chaling. Oydin Abdullaevaning Konsert asarini davomini notadan o'qing, avvalgi bo'laklari bilan bog'lang. "Tasnifi Dugoh" kuyini o'rganishni davom ettiring.

Konsertning bosh partiyasi 12/8 o'lchovida Allegro sur'atida namoyon bo'ladi:

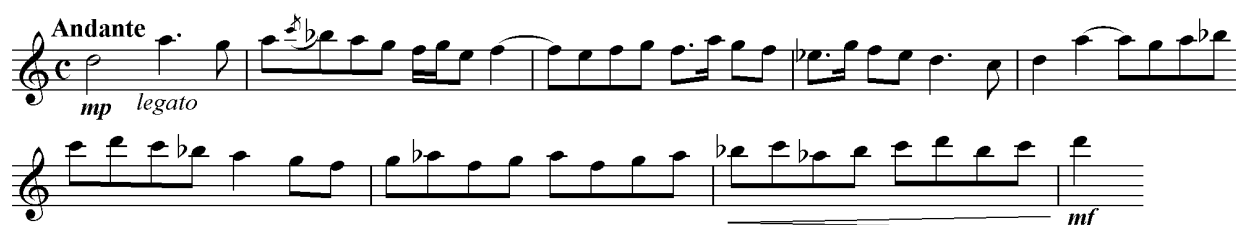
Bosh mavzu lya-frigiy ladida tuzilgan bo'lib, o'zbekona milliy ohanglarda qurilgan. U o'zining xarakteriga ko'ra virtuoz harakatlanadigan musiqiy matoni tashkil etadi. Jahon musiqa tarixiga oid cholg'u konsertlarining aksariyati virtuoz xarakterdagi bosh mavzu bilan boshlanadi. Bu xususiyat konsertning cholg'u estetikasiga asoslanadi. Shiddat bilan harakatlanadigan bosh mavzuni ijro etar ekan,

sozanda o'zining texnik mahoratini butkul namoyish etish imkoniyatiga sazovor bo'ladi.

Bosh mavzu kuychan bo'lish bilan birga, musiqiy jumlalarning oxirida ritmik shakllarni ham o'z ichiga olgan. Oktava oralig'ida aks etadigan bosh mavzu o'zining rivojlanishi davomida diapazon nuqtai nazaridan yuqoriga tomon o'sadi va uchinchi oktavaga borib yetadi. Bunday rivojlanish chog'ida sozanda partiyasida gammasimon yurishlar, sinkopalashgan ritmik shakllar kuzatiladi.

Bosh mavzu qashqar rubobi partiyasida tugallangan vaqtda fortepiano uni mantiqiy yakunlashga kirishadi. Bunda orkestr yondosh mavzuga o'tish vazifasini bajaradi, natijada musiqiy mato lya-frigiy ladidan re-minorga modulyatsiya qilinadi.

Ko'makdosh mavzu lirik-kuychan xarakterga ega:

Ko'makdosh mavzu o'zgaruvchan ladda qurilgan. Zero, uning tarkibida mi-bemolg', lya-bemolg' tovushlari kuzatiladi. Mavzu milliy xarakterda bo'lib, sozandadan milliy ijrochilik uslubiga xos musiqiy bezaklarni ishlatishni talab etishi shubhasiz.

Mavzu vazmin xarakterda rivojlanadi. Qashqar rubobi partiyasidagi pauzalar chog'ida mavzuning orkestr ijrosida ham izchil rivojlanishi kuzatiladi. Bunday vaqtda qashqar rubobi va orkestr o'rtasida o'ziga xos obrazli lirik muloqot yuz beradi. Ko'makdosh mavzuning rivojlanishi jarayonida obrazli dunyoning yorqinligiga erishish muhim ahamiyatga ega. Zero, o'zbek milliy musiqasiga xos bo'lgan lirik-kuychan xarakterning to'laqonli aks etishi asarning ma'naviy yutug'ini belgilaydi.

Qashqar rubobi partiyasidagi kuychan melodik mato o'zining nihoyasi chog'ida melodik figuratsiya shakliga kiradi. Ushbu melodik figuratsiyani ijro etish vaqtida musiqa etyudsimon xarakterga aylanib qolmasligi kerak. Aksincha,

kuychanlik va falsafiylik o'zining mantiqiy davomiga erishishi maqsadga muvofiqdir.

Qashqar rubobi ko'makdosh mavzusi tugatishi bilan, fortepiano uni mantiqiy yakunlashga kirishadi. Uning partiyasi yetti takt davom etadi. 6 va 7-taktlarda musiqiy mato ritmik shaklga kiradi va ekspozitsiyadan keyin keladigan rivojlov qismiga zamin tayyorlaydi.

SAVOLLAR:

1. Konsertni bosh mavzusi qanday ohang asosida yaratilgan?
2. Konsertni qaysi maxsus ijro ko'nikmalari asosida o'zlashtirish talab etiladi?
3. Konsert bosh mavzusi ritmik shakllari nimalardan iborat?
4. Asarning ko'makdosh mavzusi qanday tonal o'zgarishlar asosida tuzilgan?
5. Qashqar rubobi ijrosida to'xtash (dam olish) jarayonida orkestr partiyasi qanday davom etadi?

TOPSHIRIQLAR:

1. Asarni o'zlashtirish jarayonida mashqlardan bevosita foydalaning;
2. 1-semestr mobaynida chalinayotgan asarlaringiz ijrosi yuzasidan bildirilgan fikrlarni belgilab boring va berilgan topshiriqlarni mavjud manbalarga suyangan holda bajaring;
3. Konsertning mavzusi yuzasidan o'z fikringiz va tasavvuringizni yozma bayon eting;
4. O. Abdullaevaning 1-simfoniyasini tahlil keling;

Tayanch iboralar: bosh partiya, o'lchov, frigiyladi, virtuoz, musiqiy jummlalar, ritmik shakllar, oktava, diapazon, gamma, sinkopa, yondosh mavzu, musiqiy mato, modulyatsiya, ekspozitsiya, rivojlov qism.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Odilov A. «O'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik tarixi» T. «O'qituvchi» 1995.
2. Akbarov I.A. «Musiqqa lug'ati». G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 1987.
3. Музыкальная энциклопедия.-М., Под ред. Ю.В.Келдыша. 1973-1982.

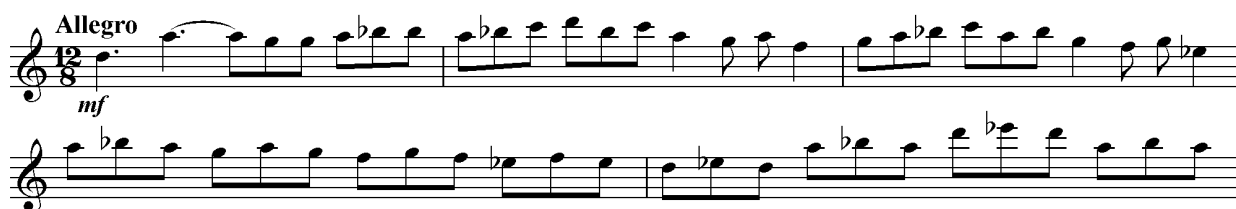
21-24 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv yilining 11-12 haftasi mobaynida Re-minor gammasini va barmoqlar harakati uchun boshqa yana bir yangi mashqni chalishingiz kerak. Oydin Abdullaevaning Konsert asarini davomini notadan o'qing, avvalgi bo'laklari bilan bog'lang. Asar matnini yodlash amallarini bajaring. “Tasnifi Dugoh” kuyini o'rganishni davom ettiring.

Rivojlov qismi 12/8 o'lchovida re-minorda o'z ifodasini topadi:

Rivojlov qismi qarama-qarshiliklar bilan sug'orilgan shiddatkor xarakterda aks etgani, o'zining rivojlanishi davomida ko'plab o'zgaruvchan ladlar bo'ylab o'tishini oldindan bilganidek, avval sakkiz taktlik kirish qismidan o'tadi. Xuddiki, yangi o'lchov va yangi sur'atga moslashib olish jarayonini boshdan kechirgandek bo'ladi. Ushbu sakkiz taktdan keyin rivojlov qismining haqiqiy melodik jarayoni boshlanadi:

Rivojlov qismida yuzaga keladigan ushbu mavzu sozanda-bastakor M.Mirzaev an'analarini eslatadigan kuychan xarakterga ega. Ushbu mavzu re-minor, si-minor, mi-minor, lya-minor bo'ylab ham melodik, ham garmonik, ham ritmik jihatdan izchil rivojlanish jarayonini o'taydi. Bunda qashqar rubobi va fortepiano o'rtasida musobaqalashuv xarakteri o'zining yuqori pog'onasiga chiqadi. Qashqar rubobining partiyasida melodik iboralar bilan bir qatorda melodik figuratsiyalar, turli passajlar, sekventsion yurishlar kuzatiladi. Bunday ifoda vositalari qashqar rubobining butun ohang diapazonini qamrab oladi. Shu bois, ushbu konsertni ijro etish texnik ijrochilik mahorati bilan bir qatorda, kuychan obrazli mahorat darajasiga erishgan ijrochilargagina tavsiya etiladi.

Rivojlanish qismida kuzatiladigan texnik murakkab xarakterdagi musiqiy matoni etyudsimon ko'rinishda emas, balki o'zbek milliy ijrochiligiga xos bo'lgan musiqiy bezaklarni o'z o'rnida ishlatgan holda ijro etish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Rivojlanish qismining yakunlanishi asarning avjini aks ettiradi. Ushbu avj qashqar rubobining partiyasidagi pauza vaqtida orkestr ijrosida tutti holatida yangraydi. Qashqar rubobi bu vaqtda rivojlovdan keyin keladigan Kadentsiyaga tayyorgarlik ko'rish uchun bir oz dam olishi mumkin.

Kadentsiya konsert janriga oid bo'lgan har qanday yirik shakldagi asarda uchraydi. Tahlil qilinayotgan konsert ham o'zining kadentsiyasiga ega. U erkin ijro etiladi. Unda qashqar rubob ijrochisi o'zining ijro mahoratini namoyish etadi. Bunda o'ng va chap qo'lning bir xildagi chaqqonligi katta ahamiyat kasb etadi. Kadentsiyada quyi registr bilan bir qatorda, yuqori registrga keng o'rin berilgan.

Konsertning repriza qismida yondosh mavzu kuzatilmaydi. Kadentsiyadan keyin keladigan bosh mavzu asarga final hosil qiladi. Uzoq davom etgan shiddatli qarama-qarshiliklar va lirik jarayonlardan keyin o'rin egallagan repriza virtuoz

xarakterli asarga munosib yakun yasaydi va o'ziga xos xotima sifatida o'z ifodasini topadi.

Xulosada shuni ta'kidlash kerakki, O.Abdullaeva qashqar rubobi va o'zbek xalq cholg'ulari uchun original konsert asari yaratish bilan bir qatorda, M.Mirzaev, A.Boboxonov singari buyuk sozandalarning ijro uslublarini umumlashtirdi. Binobarin, M.Mirzaev o'zbek xalq kuylarini qashqar rubobi uchun o'ziga xos talqinda qayta ishlab, ushbu cholg'uni yuksak salohiyatli ijro cholg'usi darajasiga olib chiqdi. O.Abdullaevaning asarida ham qashqar rubobi orkestr bilan musobaqalashishga qodir cholg'u bo'libgina qolmay, balki musiqiy harakatning yo'l boshchisiga aylanadi.

SAVOLLAR:

1. Asarda mavzuni rivojlanish jarayoni matnni qaysi joyidan boshlanadi?
2. Rivojlanish qismidagi kuyni xarakterini qanday izohlaysiz?
3. Qashqar rubobi partiyasi ijrosida qanday chalish holatlari talab etilishini ayting?
4. Rivojlanish qismidagi musiqiy matoni ijro etishda foydalaniladigan usullar nimalardan iborat?
5. Rivojlanish qismining yakunlanishida asarning qaysi qismi aks ettirilgan?

TOPSHIRIQLAR:

1. O'zbekiston kompozitorlari hayoti va ijodini musiqa tarixiga oid darsliklardan o'qib o'rganing;
2. Qaysi kompozitorlarning asarlarida milliylikka oid musiqiy mavzular o'z ifodasini topganini adabiyotlardan toping;
3. O.Abdullaevaning konsert asarlarini o'zaro bog'liq jihatlarini tahliliy xulosa asosida yozma izohlab bering.

Tayanch iboralar: gamma, o'zgaruvchan lad, sur'at, melodik, garmonik, melodik iboralar, melodik figuratsiyalar, passajlar, sekventsion yurishlar, diapazon, kadentsiya.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Jabborov A. O'zbekiston kompozitorlari va musiqashunoslari.—T.,2004.
2. Akbarov I.A. «Musiqqa lug'ati». G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 1987.
3. Музыкальная энциклопедия.-М., Под ред. Ю.В.Келдыша. 1973-1982.

25-26 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 13-haftasida Ozarbayjon kompozitori **Tofik Bakixanov** “Tor va orkestr uchun konsert” asari ustida ijodiy ijrochilik ishlarini olib boriladi.

Ozarbayjon xalq artisti, kompozitor **Tofik Axmed og'a o'g'li Bakixanov** aslida Baku xonligi avlodidan bo'lib, 1930 yil 8 dekabrda Baku shahrida Respublika xalq artisti Axmed og'a Bakixanov oilasida tug'ilgan. Musiqa faoliyatini skripkachi-musiqachi sifatida boshlagan.

1953 yil Ozarbayjon davlat konservatoriyasini skripka sinfi bo'yicha A.N.Amiton, 1957 yil kompozitsiya sinfini taniqli kompozitor Kara Karaev rahbarligida tamomladi.

1950-1953 yillarda Ozarbayjon filarmoniyasi qoshidagi trio guruhi tarkibida skripka cholg'usida chaladi.

1953 yili A.Zeynalli nomidagi Baku musiqa bilim yurtida o'qituvchi va bo'lim mudiri lavozimida ishlaydi.

1966 yildan san'at redaksiyasida, 1968 yildan “Azerneshr” musiqa adabiyoti nashriyotida bo'lim boshlig'i.

1970 yildan Ozarbayjon konservatoriyasi “Kamer ansambli” kafedrasida o’qituvchi va “Ijrochilik” fakul’g’etini dekani lavozimida ishlaydi.

Tofik Bakixanov fleyta, skripka, violonchel, goboy, tor uchun yozilgan konsertlar, komediya uchun musiqalar muallifi. 1969 yildan hozirgi kunga qadar Parij, Moskva, Tbilisi, Istambul, Izmir, Tehron shaharlarida mualliflik konsertlarini o’tkazib kelmoqda. “Mamedali kurortga boradi” (1968 y.), “Oltidan biri” (1964 y.), “Qiz uchrashuvga shoshiladi”, “Uzoq qirg’oqda” poema (1956 y.), “Privetsvennaya uvertyura” (1961y.), Kamer orkestri uchun 3 ta simfoniya (1960, 1962, 1963) 1968 yili Baku Opera va balet teatrida “Kaspiy balladasi”, 1976 yil “Sharq poemasi”, 1990 yili “Dobro i zlo” baletlari qo’yiladi.

Tofik Bakixanov 1958 yildan Ozarbayjon kompozitorlari ittifoqi a’zosi;

1973 yili Respublikada xizmat ko’rsatgan san’at arbobi;

1983 yil “Professor” unvonida tasdiqlanadi;

1990 yil Respublika xalq artisti unvoni;

1994 yildan 2000 yilgacha Abas Kulu og’a Bakixanov nomli mukofot;

1996 yil Ozarbayjon san’at Milliy ijodiy Akademiyasi doktori;

2000 yil “Shuhrat belgisi” ordeni; “Shon-Shuhrat“ ordeni;

2010 yili Ozarbayjon Respublikasi prezidenti tomonidan Fahrli diplom bilan mukofotlangan.

SAVOLLAR:

1. Tofik Bakixanov qaysi cholg’ular uchun asarlar yaratgan?
2. Tofik Bakixanov mualliflik konsertlarini qanday tashkillash-tirgan?
3. Uning ijodiga xos yo’nalishning milliy musiqa rivojidagi ahamiyati nimalardan iborat?
4. Ozarbayjon musiqa ijrochiligi qanday ko’nikma va malakalarni o’zlashtirishni talab etadi?
5. Tofik Bakixanovning konsert asari qanday ijro ko’nikmalarini talab etadi?
6. Konsertda milliylik qay darajada aks etgan?

7. Tofik Bakixanovning mashhur kompozitor sifatida e'tirof etilishi va uni munosib taqdirlanishi xususida so'zlab bering.

TOPSHIRIQLAR:

1. Tofik Bakixanovning cholg'u uchun yaratgan barcha asarlari haqida ma'lumotlarni yig'ing;

2. Tofik Bakixanov qanday janrlarda ijod qilganini keyingi darsda gapirib bering;

3. Ozarbayjon musiqa san'at i cholg'u ijrochiligini alohida yo'nalish sifatida rivojlanishi va uning muhim taraqqiyot yo'li haqida ma'lumotlar to'plang.

Tayanch iboralar: kamer ansambli, fleyta, skripka, violonchel, goboy, tor,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

Internet saytlari

1. [http:// www.adam. az/;](http://www.adam.az/)
2. <http:// musakademiya.musigi-dunya. az/;>
3. [http:// www.huella.ru/;](http:// www.huella.ru/)
4. [http:// www.azeri.ru/;](http:// www.azeri.ru/)

27-28 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 14-haftasida Ozarbayjon kompozitori **Tofik Bakixanov** "Tor va orkestr uchun konsert" asari ustida ishlanadi.

T.Bakixanovning tor va simfonik orkestr uchun konserti orkestrning kirishi bilan boshlanadi. Birinchi taktda berilgan punktir ritmli, "chaqiriq" xarakterli yuqoriga sakrovchi kvartali motiv, asosiy mavzuiy bo'lak bo'lib, keyingi taktlarda

tuzilmaning oxirigacha unisonli harakatda rivojlantiriladi. Boshlang'ich tonallik solg' minor. Ushbu tonallikni ko'rsatuvchi kuyli unsurlar:

1. Ladning V bosqichidan I- tonika bosqichiga sakrash.
2. Garmonik pog'onaga to'xtalish (VII#).
3. Yetakchi bosqichlar orqali tonikani qurshovlanishi.

Kirish ikki iborali 6-taktli jumlani tashkil etadi (2,5+2,5+1). Uning oxirgi takti bog'lanma. "Maestozo" sur'atli ko'rsatmasi kirish xarakterining salobatli, tantanali, viqorli ekanligiga ishora etadi. $\frac{3}{4}$ o'lchovi tor partiyasi boshlanishida $\frac{4}{4}$ ga, sur'ati esa, "Allegro"ga o'zgaradi. Mazkur xususiyat (ya'ni, kirish bilan asosiy qismning mavzuiy turdoshligi bilan birga, ularning sur'at jihatidan farqlanishi) "konsert" janrida yaratilgan ko'plab asarlarga xosdir.

To'liq bayonlanishda mavzu shakli davriyagacha kattalashadi. Iboralar qisman takroriy, faqat ular ornamentlash yo'li bilan birmuncha boyitilgan. 8 takt passajli harakatda berilgan kuyli tuzilmalarni tashkil etadi. Ushbu tuzilmalarda asosiy mavzuda berilgan punktir ritmli motivli bo'lakning rivojlantirilishini kuzatish mumkin. Shunday qilib asosiy mavzuli tuzilma "4+8" ko'rinishidagi 12 taktli davriyani tashkil etadi. Davriya bir oz qisqarib va o'zgartirilib takrorlanadi. Asosiy mavzuning tugallanishi berilgan. Yakka cholg'uda bosh mavzuning ekspozitsiyasi yorqin xarakterli kuyga asoslangan bo'lib, unga kontrast yoki to'qnash boshqa hech qanday tuzilma berilmaydi. Aynan shu joydan boshlab orkestrning ekspozitsiyasi asarning kirishidagi ruhda va $\frac{3}{4}$ o'lchovida asosiy mavzuni bayon etadi. Bir mavzuning o'zgargan ko'rinishda orkestr va yakka cholg'uda ifodalanishi asarning obrazli dunyosiing yagona va shu vaqtning o'zida serqirraligini namoyon etadi.

Garmonik jihatdan akkordlarning ozarbayjon milliy kompozitorlik uslubiga xos ketma-ketliklarini, lad-tonallikning funktsional aloqalar bilan ushlanganini ko'rish mumkin. Akkordlar tarkibi uchtovushlik, septakkord, nonakkordlar va ularning aylanmalarini o'z ichiga olgan. Sharq kompozitorlariga xos bir akkordning takroriga asoslangan, tasdiqlovchi ma'nodagi ritmik urg'ularni kirish va yakuniy bo'laklarda yaqqol ko'rish mumkin.

Yondosh mavzu ekspozitsiyasi do-minor tonalligida bayon etiladi. 6/8 o'lchovi, raqsli xarakterda ifodalangan ushbu kuy tuzilmasini bosh mavzu bilan yaqin o'xshashligi birinchi tovushlardan oq bilinadi. "Chaqiriq" xarakterini punktir ritmda vujudga keltirgan yuqoriga kvartali sakrash, bu yerda ohista "qadam bosishga" o'zgaradi. Ladning V bosqichidan I-tonika bosqichiga sakrash, ozarbayjon milliy musiqasiga xos minorda V↓ bosqichning pasayishi va VI↑ bosqich ko'tarilishi ayniqsa, ushbu lirik obrazlilikni yanada go'zal va jozibali bo'lishiga xizmat qiladi. Rivojlov bo'limi davom etadi. Bunda motivli a'zolanish asosida kuy tuzilmalarning xarakterli bo'laklari ishlangan.

Kuchlanishning tobora jadallashuvi kadentsiyada o'z yechimini topadi. Yakka cholg'u partiyasida bosh mavzu asosidagi turli texnik mahorat imkoniyatlarni namoyish etilishi asosiy solg'-minor tonalligida bayon etilgan. Aynan kadentsiyadan mavzuiy va tonal reprizani belgilash mumkin.

Kadensiya

Yondosh partiya reprizasi solg'-minor tonalligida, umumiy koda asarning so'ngigacha bosh mavzu asosida davom etadi. Xulosa qilib shuni aytish mumkin – ushbu konsertning birinchi qismi sonata allegro shaklida yaratilgan bo'lib, barcha mumtoz an'analarga amal qilingan. Ma'lumki, konsert janrini vujudga kelishi tarixida orkestr va yakka sozandaning o'zaro muloqoti nazarda tutilgan. Avvaliga, misol uchun Vena mumtoz kompozitorlik maktabida ushbu muloqot "murosai-madora" qabilida bo'lsa, keyinchalik (ayniqsa XX asr kompozitorlari uslublarida, masalan S.Raxmaninov, D.Prokofev, D.Shostakovich, A.Xachaturyan va hokazolar), texnik ijro imkoniyatlari yanada takomillashuvi sababli o'zaro ijro "raqobat, musobaqa" tarzida rivojlandi. T.Bakixanovning ushbu konsertida muloqotning ikki turini ham kuzatish mumkin. Tor partiyasi va unga ergashgan orkestr jo'rligida ham aynan ozarbayjon "ashug"lari ijodida keng tarqalgan improvizatsion kuyli aylanmalar konsertning o'ziga xosligini yanada kuchaytiradi. Uning kuy - garmonik xususiyatlari ushbu asarni birinchi sadolaridan

sharq musiqasi mahsuli ekanligidan dalolat beradi. Buning asosiy sababi – muallifning ozarbayjon milliy musiqasiga oid o'ta jozibali aylanmalarni konsertning musiqiy matosida izchil qo'llaganidadir.

T.Bakixanovning tor va simfonik orkestr uchun yozilgan konsert asari konservatoriya talabalari tomonidan ijrosida talaba yoshlarning texnik imkoniyatlari e'tiborga olinishi lozimdir. Asarning emotsional ruhini tinglovchilarga uzatishda ijrochi tomonidan uning o'zgacha koloritini aks ettira olishiga alohida yondoshish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Maestoso

Piano

f

Piano

f

Pno.

p poco a poco cresc.

Izoh: Tor va orkestr uchun konsert klaviri darslik ilovasida.

SAVOLLAR:

1. Tofik Bakixanov nechta simfoniya yozgan?
2. Tofik Bakixanovning tor va orkestr uchun yozgan konsert asarini milliy talqini qay darajada?
3. Tofik Bakixanovning konsert asarlarida qanday obrazlar o'z aksini topgan?
4. Tofik Bakixanov simfonik asarlarini tinglaganingizda nimani tasavvur etasiz?

TOPSHIRIQLAR:

1. Tofik Bakixanov hayoti va ijodi haqida o'z fikrlaringizni yozma bayon eting;
2. Tofik Bakixanovni novatorlik jihatlari haqida maqola yozing;
3. Tasdiqlangan shaxsiy rejangizga kiritilgan keyingi asarlarni mustaqil ravishda notadan o'qib boring;
4. Tofik Bakixanov haqidagi ma'lumotlar bilan atroflicha tanishing, so'ng ustozingizga kompozitor ijodi yuzasidan o'z fikrlaringizni bildiring.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

Internet saytlari

1. [http:// www.adam. az/;](http://www.adam.az/)
2. <http:// musakademiya.musigi-dunya. az/;>
3. <http:// www.huella.ru/;>
4. <http:// www.azeri.ru/;>

29-32 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 15-16 haftasida Ozarbayjon kompozitori **Tofik Bakixanov** “Tor va orkestr uchun konsert” asari ustida izlanishlarni davom ettirasiz. Oldingi o'rganilgan bo'laklarini keyingilari bilan bog'laysiz. Asarni talab darajasida o'zlashtirish maqsadida murakkab qismlariga taalluqli mashqlardan foydalaning.

The musical score is for a piano piece in 4/4 time, marked 'Andante'. It consists of two systems of four measures each. The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat). The first system begins with a mezzo-forte (mf) dynamic. The second system includes an 8va (octave up) marking in the first measure and a triplet of eighth notes in the final measure.

The musical score is written for piano and consists of three numbered sections. Section 1 (measures 1-6) features a melody in the right hand starting with a half rest, followed by eighth notes, and a piano accompaniment in the left hand with chords and moving lines. Section 2 (measures 7-12) includes trills (tr), glissandos (gliss.), and a mezzo-piano (mp) dynamic. Section 3 (measures 13-17) begins with a piano (p) dynamic and features a melody with slurs and trills, accompanied by chords in the left hand.

SAVOLLAR:

1. Konsert asarida ilgari surilgan asosiy g'oyalar nimalardan iborat?
2. Asar qaysi jihatlari bilan boshqa Ozarbayjon kompozitorlarining konsert asarlaridan farq qiladi?
3. Asarning fakturasi kompozitor tomonidan qanday murakkab yo'nalishlar asosida tarkib topganligini izohlab bering?

TOPSHIRIQLAR:

1. Tofik Axmed og'a o'g'li Bakixanov ijodi tahliliga bag'ishlangan adabiyotlarni toping va asarlari haqidagi ma'lumotlarni o'rganing;

2. 1-semestr Yakuniy nazoratida topshirishingiz lozim bo'lgan, tasdiqlangan shaxsiy rejangizga kiritilgan keyingi asarlarni mustaqil ravishda notadan o'qib boring;

3. Ijro repertuaringizga kiritilgan barcha asarlarning audio yozuvlarini, darslik kompakt-diskini muntazam tinglab boring.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

Internet saytlari

1. [http:// www.adam. az/;](http://www.adam.az/)
2. [http:// musakademiya.musigi-dunya. az/;](http://musakademiya.musigi-dunya.az/)
3. [http:// www.huella.ru/;](http://www.huella.ru/)
4. [http:// www.azeri.ru/;](http://www.azeri.ru/)

33-34 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA
AMALIY MASHG'ULOTLAR
SHARL KAMIL SEN-SANS
(1835-1921)

O'quv jarayonining 17-haftasida kompozitor Kamil SEN-SANS (Saint-Saens) «Introduktsiya va rondo kaprichchiozo», skripka va orkestr uchun yozgan asari ustida ijodiy ijrochilik ishlari olib boriladi

Buyuk fransuz kompozitori, pianino va organ cholg'ularida mohir ijrochi, dirijyor, musiqiy tanqidchi, ijtimoiy arbob Sharl Kamil Sen-Sans 1835 yilda Parijda tavallud topgan. Uning oila a'zolari turli san'at sohalari bilan mashg'ul bo'lgan: otasi adabiyotga qiziqqan va shehrlar yozgan, onasi rassom bo'lgan, buvisi fortepiano ijrochi sifatida tanilgan. Musiqaga ishtiyoqi Sen-Sansda bolalik chog'idan sezilgan. Uch yoshda u fortepianodan dars ola boshlagan, besh yoshga yetmasdan birinchi asarlarni yaratgan va notaga tushirgan, o'n yoshga to'lib, fortepiano ijrochisi sifatida mustaqil konsert bergan.

Ilk saboqlarni taniqli ustozlar K.Stamati (forteplano) va Maldava (nazariy fanlar) lardan o'rgangan. 1848-1852 yillarda Parij konservatoriyasida ikkita mutaxassislik (organ, bastakorlik) bo'yicha tahsil olgan. O'qish mobaynida katta muvaffaqiyatlarga erishgan: 1951 yilda organ sinfi bo'yicha tanlovda I-o'rin egallagan, 1852 yilda "Avliyo Tsetsiliyaga oda"si uchun Katta Rim mukofoti bilan taqdirlangan. Keyinchalik ham uning ijodiy izlanishlari musiqa bilimdonlari tomonidan yuqori baholangan, 1957 yilda Fa-major simfoniyasi uchun unga Oltin medal berilgan.

Mehnat faoliyatini dastlab organ ijrochisi sifatida boshlagan. U eng mashhur cherkovlarda (Sen-Severen, Sen-Merri, La-Madlen) xizmat qilib, badiha (improvizatsiya) san'at i bilan shuhrat qozongan. 1861-1865 yillarda Nidermeer

maktabida fortepiano bo'yicha dars bergan. Uning shogirdlaridan G.Fore va A.Messajelarni alohida tilga olishimiz mumkin.

K.Sen-Sansning ijodiy bisotida cholg'u musiqasi muhim o'rin egallaydi. Bu qatlamni tanlashda ma'lum ma'noda Frantsiyaning madaniy-ijtimoiy muhiti sababchi bo'lgan. Xususan, eslatish joizki, 1852—1870 yillarda frantsuz musiqasida opera janri hukmronlik qilgan edi. Cholg'u musiqasi esa ikkinchi darajali o'ringa surilgan. O'sha davrda mohir cholg'u ijrochilar mavjud edi, albatta, lekin ularning repertuarida zamon zayli “engil” salon (zodagarlarning sohta nozik) musiqasi ijro etilib, ixlosmandlarida yuksak badiiy didni shakllanishi o'rniga salbiy tahsir ko'rsatgan. Ba'zi hollarda simfonik musiqa konsertlari o'tkazilgan bo'lsa-da, ularning dasturlarida asosan nemis kompozitorlarining asarlari ijro etilar edi.

Cholg'u musiqasining uyg'onish davri Frantsiyada XIX asrning 70 yillarida boshlangan. Badiiy san'atning yuksalishiga mamlakatda demokratik kuchlar rivoj topganligi, xususan Parij kommunasining inqilobiy voqealari turtki berdi. Frantsuz xalqining milliy tafakkurini mustahkamlanishiga Franko-Prussiya urushi ham sababchi bo'lgan, u milliy madaniy qadriyatlarni ehzozlashga, Germaniya militarizm tizimiga qarshi kurashni kuchaytirishga asos soldi. Bu vaziyatda ilg'or musiqachilar sayh-harakatlari natijasida “Milliy musiqa jamiyati” (1871) tashkil etildi va asosiy maqsad sifatida frantsuz kompozitorlarining ijodini targ'ib etish masalasi kun tartibiga chiqarildi. Jamiyatning a'zolari tarkibida K.Sen-Sans, S.Frank, E.Giro, G.Fore va boshqalar bo'lganlar. Rahbarlik vazifasini dastavval K.Sen-Sans, keyinchalik esa S.Frank bajargan. Oz vaqt mobaynida “Milliy musiqa jamiyati” faoliyati mustahkamlandi. Uning konsertlari tinglovchilarda nafaqat frantsuz milliy kompozitorlik ijodiga, balki yangi asarlarga e'tibor qaratdi. Masalan, S.Frankning aksariyat ko'zga ko'ringan cholg'u asarlari aynan mazkur jamiyat konsertlari uchun yaratilgan.

E'tirof etish kerakki, o'sha davrdagi fortepiano musiqasi asosan K.Sen-Sans ijodi bilan bog'langan.

Kamil Sen-Sans XIX asrdagi buyuk ma'rifatchilardan biri edi, milliy madaniyatning peshqadamlikda yurgan arbobi. Iste'dodli kompozitor bo'la turib,

uning nomi ijrochilik va tanqidchilik sohalarida ham tanilgan. O'zining musiqiy-tanqidiy adabiyotlarida u san'atga jiddiy munosabatda bo'lish, klassik va zamonaviy musiqasiga oid atoqli kompozitorlarning ijodini targ'ib etish tarafdori edi. Xususan, u qadimgi milliy ustozlarning an'analarini tiklash jarayonida faol ishtirok etdi. Uning tahriri ostida Ramon asarlarining ko'p jildli akademik nashri yuzaga keldi. Sen-Sans yuqori baho bergan F.Listning tajribasini davom ettirib, I.S.Bax, Vena klassik vakillari ijodi, K.Glyuk, G.Berlioz, J.Bize, Sh.Guno, J.Massne kabilarning mashhur asarlarini fortepiano uchun moslashtirdi (transkripsiya).

Ko'p kuch va ijodiy vaqtini K.Sen-Sans ijrochilik faoliyatiga bag'ishlagan. Bu qatlam hayotining 75 yillik muddatini qamrab olgan. Yuksak pianistik iste'dodi unda bolalik davridan boshlangan bo'lsa, yillar sayin uning texnik mahorati va badiiy yuksakligi yanada oshib borgan. K.Sen-Sansning ijrosida mohirona texnikaviy xususiyatlari, yorqin, didli va nozik talqinlari tinlovchilarni doimo sehrlab qo'yar edi.

K.Sen-Sans ijrochining repertuari katta hajmi va janrlar xilma-xilligi bilan ajralib turgan. Uning hayratda qoldiradigan yuksak badiiy ijrosi turli konsert sayohatlarda ham namoyish qilindi. Xorijiy mamlakatlardan, ayniqsa, Yevropa, Rossiya (Peterburg, Moskva), Shimoliy Afrika, Janubiy Amerikalarda o'tkazilgan konsertlar uning nomini zamondoshlar orasida e'tirof etilishiga asos soldi va jahonda o'ta didli ijrochi sifatida tanildi.

Cholg'u musiqasi merosidan K.Sen-Sansning bir qator asarlari shu darajada mashhur bo'lgan-ki, ular hozirgi paytgacha ham ijrochilarning repertuarida saqlanib qolgan. Ushbular sirasidan fortepiano va orkestr uchun 2, 4, 5-konsertlar, violonchel va orkestr uchun 2-konsert, skripka va orkestr uchun 3- konsert, skripka va orkestr uchun "Introduktsiya va rondo-kaprichchiozo", "Hayvonlar karnavali" programmali syuitasi, fortepiano uchun etyudlar kabilarni alohida tilga olishimiz mumkin.

K.Sen-Sansning nomi atoqli frantsuz kompozitori sifatida jahon musiqa tarixida muhrlangan. Uning serqatlam faoliyatini o'z zamonda turli nufuzli ijodiy muassasalar yuksak unvonlar bilan mukofotlagan. U Frantsiya institutining fahriy a'zosi, yuksak ofitser unvoniga mansub faxriy legion ordeni sohibi, Kembridj

universitetining fahriy doktori, Peterburg rus musiqa jamiyatining fahriy a'zosi bo'lib saylangan. K.Sen-Sans 1921 yilda Aljirda vafot etgan, Parijda dafn etilgan.

SAVOLLAR:

1. K.Sen-Sans hayoti va ijodi haqida o'z fikrlaringizni bildiring?
2. «Introduktsiya va rondo kaprichchiozo» asarini yozilish tarixini bilasizmi?
3. K.Sen-Sans fantaziya janrida qalam tebratganmi?
4. Uning ijodida qaysi musiqa janriga ko'proq moyillik seziladi?

TOPSHIRIQ:

1. K.Sen-Sans ijodi bilan atroflicha tanishing;
2. «Introduktsiya va rondo kaprichchiozo» asarini tahliliy xulosalar asosida o'rganing;
3. Asarni yaratilishida cholg'uni imkoniyatlari qay darajada inobatga olingani haqida ma'lumotlarga ega bo'ling;
4. Kompozitorning asarlarida asosan qanday obrazlar o'z aksini topganligini o'qib o'rganing va shu haqda maqola yozing.

Tayanch iboralar: Introduktsiya, kaprichchiozo, simfoniya, badiha (improvizatsiya) san'ati, militarizm, repertuar,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. A.Trigulova. Xorijiy musiqa adabiyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2009.
2. Музыкальная энциклопедия. Под редакцией Ю.Келдыша. М.,1978, том 4, с.920-922.
3. Ю.Кремлёв. Камиль Сен-Санс. М.,1981.

35-36 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 18-haftasida kompozitor Kamil SEN-SANS (Saint-Saens) «Introduktsiya va rondo kaprichchiozo», skripka va orkestr uchun yozgan asari o'zlashtiriladi. Har bir mashg'ulot oldidan maxsus mashqlar ijro eting.

Asar 1863 yilda yaratilgan. Ilk tahririda u skripka va orkestr uchun mo'ljallangan. Keyinchalik konsert ijrochilarining repertuaridan mustahkam o'rin egallagan bo'lib, ommabop asar sifatida keng tarqalgan. “Introduktsiya va rondo-kaprichchiozo” virtuoz p'esasi mohir va texnikaviy mukammalligiga ega bo'lgan ijrochilar uchun yozilgan. Uning yakkanavoz skripka partiyasi keng diapazonli, fakturasi murakkab passajlar, ritmik rasmlarning o'tkirligi bilan ajralib turadi. Shuningdek, ixtirosli va keng nafasli legatoga tayangan lirik kuylar va tez sur'atdagi gammasimon va arpedjiosimon harakatlar ijrochidan katta kasbiy mahorat talab qiladi. Aynan shu fazilatlar mashhur skripkachi P.Sarasatega xos edi. K.Sen-Sans bu ijrochi bilan yaqin tanish bo'lgan, u bilan birgalikda konsertlarda ishtirok etgan, xususan, unga jo'rnavozlik qilgan. P.Sarasatening san'atini yuksak baholab, uning cheksiz ijro imkoniyatlarini e'tiborga olgan holda ushbu asarni unga bag'ishladi.

XX asrda “Introduktsiya va rondo-kaprichchiozo” asari fortepiano va skripka uchun tahririda ham ijro etilmoqda. Orkestr partiyasini fortepiano uchun frantsuz kompozitori Jorj Bize moslashtirgan.

P'esaning nomlanishida - “Introduktsiya va rondo-kaprichchiozo”- Shunga xos ravishda ikkita janr talqini ifoda topgan. Introduktsiya cholg'u musiqasida kirish qismi vazifasini bajaradi. Unda asarning asosiy obrazi bayon etiladi. Andante sur'atda skripka ijrosida berilgan kuy jozibador va nafis ko'rinadi. Uning keng nafasli va katta hajmdagi intervallar bilan shakllangan mavzusi, yuqoriga yo'naltirilgan arpedjiosimon harakatlari bilan bezatiladi. Mazkur xususiyatlarning yonma-yon keltirilganligi bejiz emas, chunki keyinchalik ham kuychanlik va texnikaviy mohirlik kabi birlashgan jihatlari asarning boshidan to oxirigacha davom

etadi. Orkestr (fortepiano) partiyasi sodda akkordlar bilan talqin qilinib, jo'rlik vazifasidan chetga chiqmaydi.

Qashqar rubobida ijro etish jarayonida shtrixlar va chalish uslublariga e'tibor berilishi lozim. Xususan, kuyni ohangli bog'lash maqsadida mayda tremolodan foydalaniladi.

Andante malinconico. ♩ = 52

Asosiy qism (Allegro non troppo) rondo va kaprichchio janrlarni o'zida mujassam etgan. Kaprichchio so'zi italyan tilidan kelib chiqib, "injiqlik" va "intiqlik" ma'nosini anglatadi. Odatda bu nom bilan yaratilgan p'esalar mohirona (virtuoz) xarakterga ega bo'lib, turli qarama-qarshi va mustaqil mavzularga tayanadi. Rondo shaklida asosiy lavha bir necha marotaba qaytariladi. Takroriy qismchalarning orasida boshqa lavhalar joylashtiriladi. Sxematik ko'rinishida Rondoni shunday tasvirlash mumkin:

A B A C A D A

Qaytariladigan lavha "Refren" deb nomlanadi, yangi mavzular "Epizodlar"ni tashkil etadi.

Refrenning ilk ko'rinishi lya-minor tonalligida keladi. Biroq, ushbu kuyni noturg'un xususiyatlar bilan boyitish maqsadida xromatik tovushlar kiritgan.

Jumlalar kichik ohanglarga bo'linib, kuchsiz ritmik sur'atni tashkil etadi. Ularning oxirida esa gammasimon dadil iboralar paydo bo'ladi. Natijada Refren skertso janriga xos xarakterda talqin etilgan. E'tiborli tomoni shundaki, refrenning asosiy kuyini bayon etish bilan bir qatorda rivoj topadi. Xususan, uchinchi va to'rtinchi jumlar bir oktava pastroq registrga ko'chirilib, umumiy xarakat uchinchi oktavadan birinchi oktavagacha tushadi.

Asarni fakturasiga muvofiq mahorat bilan ijro etish talablari shundaki, asosiy matn ehtiyotkorlik bilan pastgi zarblar hamda bog'lab ijro etilishi lozim bo'lgan notalar ham qisqa holda notalar cho'zimi doirasida amalga oshirilishi lozim. Asosiy jumla qaytarilishida ikki oktavagacha yuqoriga sakrash bilan o'tish ijrochidan mustahkam tayyorgarlikni talab etadi.

SAVOLLAR:

1. Asarning asosiy g'oyasi nimada?
2. Asarni ijro etishda e'tibor berish lozim bo'lgan jihatlar nimalardan iborat?

3. Asar ijrosida qashqar rubobida qo'llaniladigan usullardan foydalanishning murakkab tomonlari nimada?

4. P.Chaykovskiy K.Sen-Sans asarlari haqida qanday fikr bildirgan?

TOPSHIRIQLAR:

1. Asarni shaklini atroflicha tahlil qiling va matnni har bir qismini alohida – alohida o'zlashtiring.

2. K.Sen-Sans asarlarini yozilishi tarixi va ularni o'ziga xos jihatlari xususida maqola yozing.

3. Uning yirik shakldagi asarlari audio yozuvlarini kompakt-diskini muntazam tinglang.

Tayanch iboralar: repertuar, virtuoz, texnikaviy mukammallik, diapazon, faktura, passaj, ritmik rasmlar, legato, arpedjio.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. М.Друскин. История зарубежной музыки XIX века. Учебник для консерваторий. М., 1967, том 4.
2. М.Друскин. Зарубежная музыкальная культура второй половины XIX века. М., 1964.

37-38 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 19-haftasida kompozitor **Kamil SEN-SANS** (Saint-Saens) «Introduktsiya va rondo kaprichchioso», skripka va orkestr uchun yozgan asari ustida ishlashni davom ettiriladi. Avvalgi o'rganilgan asarlar takrorlab boriladi.

Refrenning rivojlov imkoniyatlari ikki taqrorlanish lavhasida yanada kengayadi. Uchinchi va to'rtinchi jumlalarda kuydan voz kechib, o'rniga yuqori va past tomonlarga yo'naltirilgan passajlar berilgan.

Refrenning uchinchi takrori ilk qiyofasiga mos. Faqat uning hajmi to'rtta jumladan emas, uchta jumlagacha qisqartirilgan. Evaziga esa orkestr (fortepiano) partiyasi faollashadi, akkordlar o'rniga keng registrlarni qamrab olgan faktura tanlangan. Nihoyat, oxirgi refren lavhasi orkestrga uzatilib, Kodaga olib keladi. Yakkanavoz cholg'uda major va minor tonalligida arpedjiolar keltirilgan. Bu harakat Koda qismida ham davom etib, asarning yakuniga olib keladi. Xullas, refren mazkur p'esada bir necha marotaba ko'rsatilib, o'zining skertsosimon xarakterini saqlab qoladi.

Asardagi arpedjiolarni ijro etishda rubob cholg'usida muayyan qiyinchiliklar kuzatiladi (ijroni sifatli amalga oshirish uchun foydalaniladigan mashqlar darslikning tegishli bo'limida misollar tarzida keltirilgan).

Epizodlarda yangi kuylar vujudga keladi, biroq, ularning tuzilishida refrenning tahsiri sezilmoqda. Masalan, birinchi Epizodida dalil marsh ritmning ustunligi sezilsa-da, jumlarning oxiriga refrenga xos arpedjiolar ulangan.

Takt oldi notasi pastga nozik zarb bilan, so'ngra trel chalinadigan notaga yengil urg'u berib, mayda tremolo yordamida keyingi notaga bog'lab ijro etiladi. Arpedjiolarni tugallanishida keyingi notaga sakrash katta oraliqda bo'lib, harakatni mohirlik bilan aniq bajarishni talab etadi.

Ikkinchi epizod dinamik quvvati bilan ajralib turadi. Unda ikkita forte (ff) ko'rsatkichi ostida solist va orkestr (fortepiano) unison holatda yangraydi. Kuyning tuzilishida tez sur'atda o'tadigan to'xtovsiz harakat va repetitsiya (bir tovushni qaytarish) vositasi qo'llanilganligi uchun italyan tarantella janrining tahsiri yaqqol ko'rinadi.

Uchinchi epizod kuychan raqsga yaqin. Uch o'lchovli ritm va legato bilan bog'langan keng nafasli kuy aylanma harakatlarni ifoda etib, valsni anglatadi.

Asarda o'n olitalik notalarga kompozitor tomonidan bog'lab chalish belgilari qo'yilgan bo'lsa-da, cholg'u xususiyatidan kelib chiqib pastga zarb berib ijro etiladi. Asarni ifodali ijro etish maqsadida notalarni uzmasdan bir-biriga bog'lab chalish usuli chap qo'l barmoqlari yordamida amalga oshiriladi.

Oxirgi epizod birlashtiruvchi rolni o'ynaydi. Unda ilgari o'tgan mavzular qaytariladi, biroq, ularda texnikaviy murakkablik kuchaytirilganligi natijasida o'rtasida bir-biriga yaqinlikka erishiladi.

“Introduktsiya va rondo-kaprichchiozo” asarida musiqiy mavzular mustaqil ritmik ko'rsatgich va ohanglarga ega bo'lsada, kompozitor birlashtiruvchi xususiyatlarni yaratishga harakat qilgan. Ular, avvalam bor, shaklining umumiy tuzilishida ko'zga tashlanmoqda. Darvoqe, p'esaning kompozitsion ko'rinishi quyidagicha talqin qilinadi:

Introduktsiya	AVA	CD	ACVA	Koda
---------------	-----	----	------	------

3-qismli shakl

Kirish	I-qism	II-qism	III-qism	Koda
--------	--------	---------	----------	------

Sonata shakli

Kirish	Ekspozitsiya	Rivojlov	Repriza	Koda
--------	--------------	----------	---------	------

Rondo-sonata

Kirish	Ekspozitsiya	Epizod	Repriza	Koda
--------	--------------	--------	---------	------

Shunda: A raqami - Refren

B, C, D – Epizodlar

Rondo shaklining asosiy xususiyatlari saqlanib qolgan. Shu bilan birga murakkab uch qismli shaklning belgilari ham mavjud, chunki rondoning qonuniyatlari o'rta qismda (CD) buzilgan, III qismning mavzularini joylashishi ham Rondodan yiroq. Keltirgan sxema diqqat bilan o'rganilsa, Rondoda sonata shaklining izlarini topish mumkin. Fikrimizni muhtasar qilsak, asar rondo-sonata shakliga tayanganligi haqida bir qator belgilar guvoh beradi. Ulardan eng muhimi – mavzular bir-biriga ulanib ketganligi, ularning bayon etilishida rivojlov xususiyatlar qo'llanilganligi, tonallik rejasi yaxlitlikni ko'zlaganligidadir. Asarning ijro talqinida yuqorida qayd etilgan “qorishiq” tomonlarni nazarda tutish zarur, deb o'ylaymiz.

“Introduktsiya va rondo-kaprichchiozo” p'esasi jahon musiqa tarixida nodir asar sifatida o'rin egallagan. U ijrochining texnikaviy mohirligini ochib berishga, badiiy tomonlarini namoyish etishga imkon yaratadi. Aynan shu jihatlarga ko'ra “Introduktsiya va rondo-kaprichchiozo” ijrochilar repertuaridan mustahkam joy olgan.

SAVOLLAR:

1. Asarda qanday texnik murakkablik mavjud?
2. Qashqar rubobida asarni ijro etishda qanday talablarni bajarish kerak?
3. Kompozitor sifatida Kamil Sen-Sansning mohirona jihatlari borasida qanday tasavvurlarga ega bo'ldingiz?

TOPSHIRIQLAR:

1. K.Sen-Sans ijodi tahliliga bag'ishlangan adabiyotlarni toping va ma'lumotlarni o'rganing;
2. 1-semestr Yakuniy nazoratida topshirishingiz lozim bo'lgan, tasdiqlangan shaxsiy rejangizga kiritilgan keyingi asarlarni mustaqil ravishda notadan o'qib boring;

3. Ijro repertuarigizga kiritilgan barcha asarlarning audio yozuvlarini tinglab boring.

Tayanch iboralar: refren, passaj, faktura, koda, arpedjio, skertso, trel, tremolo, dinamik quvvat, tarantella, ekspozitsiya, epizod, repriza, koda.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. A.Trigulova. Xorijiy musiqa adabiyoti. O'quv qullanma. Toshkent, 2009.
2. Музыкальная энциклопедия. Под редакцией Ю.Келдыша. М.,1978, том 4, с.920-922.
3. Ю.Кремлёв. Камил Сен-Санс. М.,1981.

39-40 DARSLAR: 1-SEMESTR YAKUNIY NAZORATI UCHUN IJRO DASTURINI SAHNADA TAYYORLASH VA TOPSHIRISH

O'quv yilining 20-haftasi mobaynida Yakuniy nazorat (YaN) dasturiga kiritilgan asarlarni mukammal o'zlashtirishingiz lozim. Kafedra belgilagan muddatlarda ushbu asarlarning mohirona ijrosini sinov komissiyasiga taqdim etishingiz shart. Turli janrlardagi asarlarni mehyoriga yetkazib, asarlar mazmunini tinglovchiga singdira olsangizgina mahoratingiz ijobiy baholanadi. Ustozlar maslahatiga quloq tuting. O'tilgan mashg'ulotlar jarayonidagi yutuqlaringiz yoki kamchiliklaringiz yuzasidan bildirilgan fikrlardan tegishli xulosalar chiqaring.

1-semestrda o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun TESTLAR

№	Test topshirig'i	A	B	C	D
1.	Xalq cholg'ularida ijrochilik	Xalq cholg'ularini mukammal	Konsert ijrochisi, xalq cholg'ulari orkestri dirijyori,	O'z kasbining xususiyati, maqsad va	Yakka va orkestr ijrochilarini

	yo'nalishi bo'yicha ta'lim qanday maqsadni ilgari suradi?	o'zlashtirish va konsert faoliyati olib borish, xalq cholg'ulari orkestri dirijyorini tayyorlashni	ansambl va orkestr ijrochilari, shuning bilan birga badiiy estetik dunyoqarashga va ma'naviy-siyosiy bilimga ega faol ilmiy-ijodiy faoliyat olib boradigan, mutaxassislik bo'yicha mustaqil ilmiy-tadqiqot, ilmiy pedagogik, boshqaruvchilik va kasbiy faoliyat olib boradigan yosh tarbiyachilarni voyaga yetkazishni	vazifalarini yuqori darajada tushunadigan mutaxassisni, ilmiy pedagogik, faoliyat olib boradigan yoshlarni tarbiyalashni,	Tayyorlashni, boshqaruvchi lik va kasbiy faoliyat olib boradigan yoshlarni tarbiyalashni,
2.	Shaxs kamolotini rivojlantirishda musiqaning qitishning maqsadi?	Musiqiy asarlarni badiiy g'oyaviy mazmuni vositasida talabalarni ahloqiy madaniy tomondan tarbiyalash	Shaxsni yuksak madaniyatli, sof qalb egasi qilib tarbiyalash	Musiqiy nazariy bilimlarni takomillashtiri sh	Talabalar musiqiy madaniyatini shakllantirish , musiqani to' g'ri idrok etishga va qadrlashga o'rgatish

3.	Musiqiy asar deganda nimani tushunasiz:	Mazmun va shakl birligi	Shakl	Janr	Xarakter
4.	Sozanda musiqa asarini o'zlashtirib, ijro etishga tayyorgarlik ko'rish jarayonida nimalarga e'tibor berishi lozim?	Sahnada asarni yotdan, xatosiz, shuning bilan birga jo'rnavoz bilan birgalikda ansambl bo'lib ijro etishga	Tinlovchining talabini, musiqiy saviyasini e'tiborga olishi, mazmunan to'la-to'kis tushunib, mukammal darajada ijro etishga	Cholg'u imkoniyatlarini namoyish etishga	Kompozitorni maqsad va fikrlarini ifoda etish, tinglovchilarni jalb qilishga
5.	Ijro paytida asarga qo'shimchalar kiritiladigan musiqachi, bu kim?	Improvizator	Vunderkind	Hammuallif	Jo'rnavoz
6.	Musiqiy asarlarning turlari – bu ...:	Musiqiy janrlar	Musiqiy uslublar	Musiqiy shakllar	Musiqiy notalar
7.	Dastlabki musiqa cholg'ulari eramizdan avvalgi qaysi yillikda tarkib topgan.	XII ming yillikda	XIII ming yillikda	IX ming yillikda	X ming yillikda
8.	Musiqa akustikasida eng kichik tinglab, ajratib bo'lmaydigan	Koloratura	Komma	Kron	Kanon

	oraliq (interval)				
9.	Musiqa cholg'usida tovushni kuchaytirib beruvchi moslama	Kamerton	Rezonator	Radiola	Rondino
10.	Tovushqatori tabiiy minor ladining II va V pog'onalari yarim ton past bo'lgan lad	Ioniy ladi	Lokriy ladi	Doriy ladi	Lidiy ladi
11.	Notalarni cho'zimi miqdorini aniq saqlamagan holda ijro etish	Ritenuto	Ritardando	Rubato	Rulada
12.	Tsezura– bu:	Shakldagi har qanday qismning bo'linish joyi	Predikt	Pauza	Shaklning tugallanishi
13.	Boshlang'ich, birinchi yoki bosh parda	Sarxona	Sarparda	Sayqal	Sas
14.	Qomusiy olim Abu Nasr Forobiyning musiqaga oid shoh asari?	Risolaviy musiqiy	Kitab-ul advor	Kitab-ul musiq al-kabir	Qonun
15.	Musiqiy shakllarda avj odatda qaerda joylashadi?	Shaklning uchinchi choragida	Kodada	Boshlang'ich davriyada	Kirishda

16.	Oliy ta'lim necha bosqichdan iborat?	4 ta (bakalavriat, magistratura, aspirantura, doktorantura).	5 ta (bakalavriat, magistratura, aspirantura, adhyunktura, doktorantura).	3 ta (magistratura, aspirantura, doktorantura).	2 ta (bakalavriat va magistratura)
17.	Pedagogik faoliyat uchun zarur bo'lgan bilimlar, malaka va ko'nikmalar darajasi qanday hujjat bilan belgilanadi ?	Nizom	Ta'lim standartlari	Malaka talablari	Yo'riqnoma
18.	Hozirgi davrda, o'qituvchi faoliyatida uchraydigan kommunikativ munosabat turlarini ko'rsating:	O'qituvchining hikoyasi, shaxsiy namuna, munozara, suhbat	Bilish, anglash, ekspressiv (his-tuyg'u holati), ishontirish ijtimoiy-an'anaviy, kishi holatini so'zsiz tushunish	Buyruq, ko'rsatma, kesatik, ayblash	Avtoritar, liberal, demokratik
19.	Davlat ta'lim standartlari qaysi talablarni belgilaydi?	O'quv fani mazmuni va mehyorlarini belgilaydi	O'quv fani tarkibidagi bob va mavzularni belgilaydi	Ta'lim mazmuniga va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi	Dars mazmuni va printsiplarini belgilaydi
20.	Fanning o'quv dasturlariga berilgan eng to'g'ri izohni belgilang?	Ta'lim mazmuniga va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi	O'quv fani mazmuni va mehyorlarini belgilaydi	Ta'lim mazmuni, uning talabalar tomonidan o'zlashtiriladigan eng maqbul usullari,	Dars mazmuni va printsiplarini belgilaydi

				axborot manbalari ko'rsatilgan mehyoriy hujjati	
21.	Ta'limning qanday turlari uchun Davlat talablari joriy etiladi?	Malaka oshirish va qayta tayyorlash	Maktabgacha, maktabdan tashqari, Oliy ta'lim, malaka oshirish va qayta tayyorlash	Maktabgacha, maktabdan tashqari, Oliy o'quv yurtidan keyingi, malaka oshirish va qayta tayyorlash	Nodavlat ta'lim muassasalari uchun
22.	Qanday ta'lim turlari uchun Ds joriy etiladi?	Maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim	Umumiy o'rta, o'rta – maxsus, kasb - hunar, Oliy ta'lim	Umumiy o' rta, o'rta – maxsus, kasb - hunar, maktabdan tashqari Oliy ta'lim	Ta'lim turlarining barchasi uchun
23.	Magistratura ta'lim dasturi bloklari:	Umummetodol ogik, mutaxassislik, tanlov fanlari, ilmiy faoliyat	Umummetodolog ik, ilmiy faoliyat, ilmiy-pedagogik faoliyat.	Umummetodol ogik, mutaxassislik, ilmiy- pedagogik faoliyat	Ilmiy- tadqiqot ishi, mutaxassislik , ilmiy faoliyat
24.	Kuydagi yuqori darajali kuchli taranglikni nuqtasi – bu	Avj	Uning tugallanishi	Uning boshlanishi	Uning rivojlanishi
25.	Refren qaysi shaklda uchraydi:	Rondo	Davriya	Oddiy ikki qismli shakl	Variatsiya

26.	Musiqiy til nima?	Musiqaning ifodaviy imkoniyatlar tizimi	Musiqiy ramzlar tizimi	O'ziga xos musiqiy ohanglar	Uslubni ajratib turuvchi xususiyatlar
27.	Transpozitsiya nima?	Boshqa tovush balandligiga ko' chirish	Qisqartirish	Qaytarib chalish	Sur'atni o'zgartirish
28.	Musiqaning inson hayotida tutgan o'рни haqida ilk bor qaysi mutafakkirlar o'z fikrlarini bildirganlar	Abdulla Avloniy, Bobur	Cho'lpon, Abdulla Qodiriy	Abu Nasr Al-Farobiy, Shayx Sa'diy	Alisher Navoiy, Jomiy
29.	Musiqiy mavzu nima?	Tugallikka ega bo'lgan musiqiy fikr	To' lqinsimon kuy	Kuy va ritmning izchil kelishi	Badiiy obraz
30.	O'zbekiston kompozitorlaridan kimlar qashqar rubobi uchun konsert janrida ijod qilganlar?	I Xamraev, R.Abdullaev, Mustaf Bafoev, X Raximov, M.Otajonov, O.Abdullaeva,	Mustaf Bafoev, I Xamraev, R.Abdullaev, Q Komilov, O.Abdullaeva, X Raximov	S.Jalil, Mustaf Bafoev, I Xamraev, R.Abdullaev, O.Abdullaeva, X Raximov	M.Mirzaev, A.Boboxonov I Xamraev, R.Abdullaev, O.Abdullaeva, X Raximov
31.	Shaxsga tahsir etish orqali tarbiyalash metod va usullariga quyidagilar kiradi?	O'z - o'zini boshqarish, o'quvchi shaxsini tushunish, muomalada o'zini ko'rsat olish, o'z nutqini to'g'ri	O'z ustida ishlash, o'z-o'zini tarbiyalash, o'z-o'zini takomillashtirish	Ekstensiv, taxminiy, metodologik, kommunikativ ,psixologik hamkorlikdagi ijodkorlik	O'z-o'ziga ko'rsatma berish, o'z-o'zini nazorat qilish, o'z-o'ziga hisobot berish, o'z-o'zini

		tuzata bilish va boshqalar			ishontirish, o'z-o'ziga buyruq berish, o'z-o'zini majbur etish
32.	Turlicha kadanslar bilan tugallanadigan ikki jumlaning qo'shilishidan hosil bo'ladigan kichik musiqa tuzilishi	Daromat	Dabu	Davriya	Divizi
33.	Maqomlar boshlanishidagi ma'lum bir qismining yuqori pardalarda (avjda) qaytarilishi	Buzruk	Dunasr	Miyon	Miyonxona
34.	Maqomning cholg'u qismida kuyning qaysi bo'lagi refren hisoblanadi	Xona	Bozgo'y	Namud	Dunasr
35.	Olti diatonik pog'onali tovushqator	Geksaxord	Gelikon	Ganataure	Gensle
36.	Musiqiy shakl deb:	Musiqiy asarni tuzilishi	Asarni badiiy timsolini tahlili	Asarni uslubi	Asarni janri
37.	Xalq kuylari, murakkab	Notaga olingan	Maqomlar haqida batafsil so'zlash	Musiqa nazariyasini	Jonli ijro etib berish

	musiqi janri bo'lmish maqomlarni samarali o'rgatishda o'qituvchi qanday uslubdan foydalanishi kerak	kuylardan foydalanish		o'rgatish	
38.	Shashmaqomning ashula qismida keladigan katta avj bo'lib, namud vazifasini bajaradi	Zarbul-fath	Zebo pari	Zirafkand	Zangula
39.	Dugohning cholg'u qismida Saqili feruzdan keyin ijro etiladigan kuy	Zarbul-fath	Zebo pari	Zir	Zangula
40.	Klassik konsert necha qismdan tuziladi	Uch	Ikki	To'rt	Besh
41.	Cholg'u musiqaning turkumli shakllari:	Qadimgi syuita, yangi syuita, partita, sonata va simfonik turkumlar	Skertso, vals, intermesso	Davriya, ikki va uch qismli shakllar	Pesa
42.	Musiqi asaridagi ikki	Intemediya	Interlyudiya	Intermetstso	Inventsia

	qism oralig'ida keladigan kichik epizod				
43.	Musiqqa amaliyotida turli badiiy uslublarning bir vaqtda birlashuvi qanday ataladi?	Uslubli plyuralizm	Ko'p uslubiylilik	Eklektika	Uslublashtirish
44.	Kichik shaklda chuqur mazmunni ifodalab beradigan qisqa musiqiy asar qanday nomlanadi?	Miniatyura	Davriya	Kichik shakl	Bagatel
45.	Rondallik tushunchasi nimani anglatadi?	Ko'p marotaba takrorlanadigan refrenni mavjudligi	Bir nechta lavhaning mavjudligini	Ko'p marotabali tafovutning mavjudligi	Aniq tonal rejaning mavjudligi
46.	Buxoroning 2500 yilligiga bag'ishlab qaysi asar yaratildi	«Orfeyning tushlari»,	«Zardushtiylar marosimi» oratoriyasi	«Buxoroi-SHarif» teleoperasi	«Uzilgan torlar» musiqali dramasi
47.	Buxoroda mashhur sozanda sifatida tanilgan rubobchi	Shayx Shamsiy-Rabboniy	Darvish Shadiy	Mavlon Zaynulla Bedaniy Rumi	Shayx Bexduchi Dono
48.	Ilg'or pedagogik tajribani	Tajriba o'rganishning	Shaxsni bilish, axborot	Modelni tuzish,	Mustahkam (nazariy) va

	o'rganishning asosiy bosqichlarini aniqlang?	maqsadi va vazifasini tuzish, dolzarb mavzuni aniqlash, maktab amaliyoti va pedagogik fanning dolzarb masalalarini hal etishda usta-o'qituvchining erishgan yutuqlarini aniqlash, materiallarni to'plash, tahlil, xulosa	almashish, faoliyatni tashkil etish	muomalani boshqarish, muomalani tahlil etish	amaliy
49.	Zardushtiylar marosimi» oratoriya-baleti qaysi kompozitor qalamiga mansub	Sayfi jalil	Muxtor Ashrafi	Mustafo Bafoev	G.Mushel
50.	Qashqarlik mashhur rubobchi Toshvoy nechanchi yillarda yashab ijod qilgan	(1864-1898)	(1854-1899)	(1855-1891)	(1912-1963)

51.	Variatsionlik – bu ...	Rivojlov tamoyili	Janr	Shakl	Uslub
52.	Shaxs shakllanishining asosini nima tashkil etadi?	Ko'nikma	Bilim	Malaka	Hammasi
53.	Pedagogik faoliyat deganda nimani tushunasiz?	Pedagogik jarayon-inson shaxsini shakllantirishga qaratilgan jarayon	Bolalarga ta'lim - tarbiya berishga maxsus tayyorlangan	Yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash uchun xalq oldida, davlat oldida javob beradigan, ta'lim -tarbiya berishga maxsus tayyorlangan odamlarning mehnat faoliyati	Bolalar va o'smirlar orasida ta'lim -tarbiya ishiga mashul kishilarning faoliyati
54.	Uslubiyat fanining maqsadi va vazifalari nimadan iborat?	Mutaxassis tayyorlash ishini belgilangan reja asosida olib borishdan iboratdir	Talabani yakka tartibda o'qitish va unga individual yondashish qonuniyatlarni va uslublarni o'rgatadi	Fanga oid bo'lgan nazariy bilim,uslubiy ko'rsatma va amaliy maslahatlar berishdin iboratdir	Tanlangan mutaxassislik ka oid bo'lgan metodik bilimlarni beradi
55.	Bilim deganda nima tushuniladi?	Insonning dunyoqarashi, hodisa va voqealarga	Insonning dialektik dunyoqarashi, bilimga qiziqishi	Insonning tasavvurlari, tushunchalari va	Insonning hissiyoti, qobiliyati va mahorati

		bo'lgan munosabati	va shaxsiy fazilatlar	mulohazalari	
56.	Qashqar rubobi uchun maqom kuylarini moslashtirishda aksariyat qaysi cholg'uga xos shtrixlardan foydalanilgan	Tanbur	Dutor	Ud	Afg'on rubobi
57.	M.Mirzaevning shogirdlaridan kim qashqar rubobi uchun dastlabki adabiyotni yaratgan	T.Avazov	A.Hudoyqulov	Q Usmonov	Sh.Mirzaev
58.	Xalq cholg'ularidan qaysilari transpozitsiya qilinadi	G'ijjak	Qashqar rubobi	Afg'on rubobi	Dutor
59.	G'ijjak cholg'usi qachon va kim tomonidan yaratilgan.	IX asrda Abu Nasr Farobiy tomonidan.	Darveshali Changi	Sayfiddin Urmaviy	Usta Zufarov
60.	O.Abdullaeva nechta simfoniya muallifi?	2 ta	4 ta	1 ta	3 ta
61.	O.Abdullaeva nechanchi yillarda R.Glier	1983-1994	1991-1999	1992-2001	1982-1993

	nomidagi RIMALda tahsil olgan				
62.	O.Abdullaevani ng konservatoriyad a tahsil bergan ustoz kim?	A. Mansurov	R.Abdullaev	X.Raximov	D.Amanullae va
63.	O.Abdullaeva qaysi yili “Zulfiya”nomid ag mukofotga sazovor bo’lgan?	2000 yil	1989 yil	2002 yil	2001 yil
64.	Cholg’ular nima sababdan takomillashtirilg an?	Ko’p ovozli orkestr tuzish uchun	Ansambl ijrosi uchun	Yakka ijro uchun	Milliy asarlarni ijro etish uchun
65.	2001-yil Toshkentda nashr etilgan “O’zbekiston dirijyorlari” kitobi muallifi kim?	Karim Azimov	F.Abduraximova	A.Leviev	B.Rasulov
66.	Kasbiy bilimlar mukammal bo’lishi uchun nimalar talab etiladi?	Fan metodologiyas i, nazariy bilimlar, pedagogik qobiliyat	Metodik bilimlar, ta’lim ning texnologik tomoni	Pedagogik qobiliyat	Fan metodologiya si, nazariy bilimlar, metodik bilimlar, ta’limning texnologik tomoni

67.	“Maqomlar masalasiga doir” monografiya muallifi	Isoq Rajabov	Otanazar Matyoqubov	Fayzulla Karamatov	Ravshan Yunusov
68.	Maqom atamasining musiqiy istilohi?	Jamh	Lahn	Jins	Parda
69.	Funktsional tuzilishi bo'yicha polifoniya va gomofoniya o'rtasidagi oraliq hisoblangan musiqiy tuzilma nima deb ataladi?	Geterafonli	Akkordli	Xoralli	Garmoniyali
70.	XX asr polifoniyasida ko'proq qanday mavzulashtirish turlari qo'llaniladi?	Seriyali, aleotorik, sonorik	Kuyli	Ritmik	Garmonik
71.	O'zbekiston kompozitorlari tomonidan shakl hosil qilishda ko'proq qaysi tamoyildan biri qo'llaniladi?	Ostenatoli	Uch qismli shakl	Takroriy	Qayta ishlash
72.	Konsert - janr nuqtai	Ikkilamchi janrlar	Oddiy janrlarga	Teatr janrlariga	Opera janrlariga

	nazaridan qaysi janr toifasiga kiradi	guruhiga			
73.	Turli xil asarning parchalarini ketma-ket kelishi – bu ...	Poppuri	Polistilistika	Allyuziya	Iqtibos keltirish
74.	M.Mahmudovning “D.Shostakovich xotirasiga poema” asari qaysi shaklda yozilgan?	Fuga	Passakaliya	Ronda	Sonata
75.	Umumiy musiqiy qobiliyatlarga qaysi unsurlar qiradi?	Musiqqa orqali hissiyotga berilish; juda nozik, chuqur musiqani idrok etib, uni qabul qilinishi	Aniq bir musiqiy timsol yaratish tasavvuri	Yuqori darajali musiqiy qobiliyatlar	Ijrochilikni boshqarish qobiliyati
76.	O'zbekiston musiqashunoslari orasida kim maxsus fundamental tadqiqot yaratgan?	A.Koralg'skiy, F.Muxtarova	O.N.Azimova, R.Yunusov	L.U.Krasutska ya, V.Z.Plungyan	S.X.Mirxodjaeva, Yu.M.Nosirova
77.	K.Sen-Sansning “Hayvonlar karnavali” asari dastlab qaerda	Parijda, 1886 yil 9 martda	Londonda, 1876 yil 10 martda	Germaniyada, 1887 yil 6 aprelda	Parijda, 1888 yil 6 martda

	va qachon ijro etilgan?				
78.	Marosimlar va u bilan bog'liq musiqiy janrlar qaysi xususiyatlariga ko'ra guruhlariga bo'linadi?	Mavzuiy, funktsional va musiqiy-ijrochilik	Musiqiy –poetik	Funktsional	Mavzuiy
79.	K.Sen-Sans 1884 yil fortepiano uchun qanday asar yaratdi?	Allegro appassionato or72	“Arab kapris”i 2 ta f-p. uchun, or96	Syuita or90	2- f-p. uchun Polonez
80.	Tashkilotchilik qobiliyatlar nimalardan iborat?	O'z oldiga qo'ygan maqsad-muammolarni yechib ishni tashkil qilishdan iborat	O'z oldiga qo'ygan maqsadga intilish	Ijrochilar bilan ijodiy hamnafslilikda bo'lish	Ijrochilarni ijodiy yo'nalishda qo'llash
81.	San'atda uslubiy plyuralizm nima degani?	Bir vaqtda har xil uslubiy yo'nalishlarni mavjudligi	Bir kompozitor ijodida har xil uslubiy modellarni qo'shilishi	Bir asarda turli xil musiqiy uslublarni qo'shilishi	Barcha javoblar to'g'ri
82.	Zamonaviy musiqada musiqiy tilning qaysi vositalari birlamchi ifodaviy	Metro-ritm va tembr	Dinamika va ritm	Kuy va garmoniya	Faktura va kuy

	ahamiyatga ega?				
83.	Ijrochilik jarayonining murakkab jismoniy va ruhiy kechinmalarida qaysi sezgi a'zolari qatnashadi?	His-tuyg'u, hayajon,aql	Ko'rish, eshitish, hotira, xarakat mayllari,	Obhektiv dunyoga subhektiv munosabat kechinmalari	Analiz va sintez
84.	Modifikatsiya qilgan shakl atamasi nimani bildiradi?	Yangi musiqiy til va mazmunni tahsirida klassik konuniyatlarin i	Kompozitsion tuzilishi o'zgarishi	Aralash turdagi klassik shakllar	Erkin shakllar badihago'y shakllar
85.	Dugoh maqomi mushkilot bo'limining tarkibiy qismlari qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?	Tasnifi Dugoh, Tarjei Dugoh, Garduni Dugoh, Peshravi Dugoh, Samoiy Dugoh, Muxammasi Dugoh, Muxammasi CHorgoh, Saqili Ashkullo	Tasnifi Dugoh, Tarjei Dugoh, Garduni Dugoh, Peshravi Dugoh, Muxammasi Chorsarxona, Saqili Ashkullo	Tasnifi Dugoh, Tarjei Dugoh, Garduni Dugoh, Muxammasi Xojixo' ja, Muxammasi Chorsarxona, Saqili Ashkullo	Tasnifi Dugoh, Tarjei Dugoh, Garduni Dugoh, Peshravi Dugoh, Samoiy Dugoh, Muxammasi Dugoh, Muxammasi Chorgoh, Muxammasi Xojixo'ja,

					Muxammasi Chorsarxona, Saqili Ashkullo
86.	XX asrda kontsetrik shaklni keng tarqalganligi nima bilan bog'liq?	Davomiylikni o'zgarmasligi va qathiy simmetriyali yaxlid tuzilmani birikishi?	Tuzilmani oddiyligi va oydinligi bilan	Faol qayta ishlash bilan	Rivojlovni dinamik uzluksizligi
87.	Tafakkur nima?	Ob'ektiv borliqning fikrda, mushohada va aqlda uning tahlili va sintezi bilan aks etish jarayonidir	Musiqani badiiy anglash	Ijodiy jarayonning murakkab pog'onasi	O'z talqinini amalga oshirish
88.	Erkin holatda matndagi musiqiy to'qimaning eng qisqa mavzuli birligi nima?	Mikro mavzu	Mavzu motiv	Mavzuli unsur	Leytmotiv
89.	Dissonantli tonalliu nima?	Dissonans turdagi turg'unli tovushqatorli tuzilma	Barcha akkordlari dissonans bo'lgan tuzilma	Dissonans turg'unli modal tizim	Xramatik gamma
90.	Badiiy obrazning	Mantiqiy (shakl, janr,	Ijrochi har bir asarning badiiy	SHakl, janr, mazmun	Moddiy (nota matni, kuy,

	omillari nimadan iborat?	mazmun)	jihatlarini yoritib berish	oliy nafosat emotsiya	garmoniya, cholg'u va h.k.);
91.	O' n ikki pog'onali seriya shakllari qaysi ko'p ovozlik yozuv tuzimidan olingan?	Imitatsiyali polifoniyadan	Geterofoniyadan	Raqamlangan bas amaliyotidan	Garmoniyada n
92.	Pedagogik faoliyat deganda nimani tushunasiz?	Pedagogik jarayon-inson shaxsini shakllantirishg a qaratilgan jarayon	Bolalarga ta'lim - tarbiya berishga maxsus tayyorlangan	Yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash uchun xalq oldida, davlat oldida javob beradigan, ta'lim-tarbiya berishga maxsus tayyorlangan odamlarning mehnat faoliyati	Bolalar va o' smirlar orasida ta'lim -tarbiya ishiga mashul kishilarning faoliyati
93.	Minimalizm uslubini ma'nosi nima?	Oddiy musiqa tuzilmani (minimal) ko'p marotaba variantli takrorlanishi	Badiiy matnni minimal hajmi	Yangrash vaqtining chegaralanganl igi	Yangrash dinamikasini chegaralanga nligi
94.	Pedagogik mahorat tizimiga quyidagilar	His-hayajonni anglatuvchi so'zlar ishlatish,	Tadbirni tanlash, uni tayyorlash va o'tkazish, tahlil qilish	Kasbga oid bilimlar, insonparvarlik, pedagogik	Nafas olish, ovoz o'zgarishi, ravon nutq

	kiradi	o'zgalarni tushunish, yolg'on xushomad qilish		qobiliyat, pedagogik texnika	
95.	Musiqa shakli haqidagi zamonaviy ilmiy fundamental musiqashunosli k asarini toping?	Asafev B. “Musiqa shaklini jarayon sifatida”	Boborovskiy V. “Musiqa shaklini funktSIONal asoslari”	Nazaykinskiy Ye. “Musiqa kompozitsiyan ing mantig'i”	Mazel L. “Shopen xaqidagi tadqiqot”
96.	XX asrda musiqani idrok qilish muammosini ilmiy tarzda kim ishlagan?	B. Asaf'ev, E. Kurt, Ye. Nazaykinskiy, M. Aranovskiy	Yu. Xolopov	S. Bogatqryov V.	Tsukkerman
97.	O'z-o'zini tarbiyalashda nimalardan foydalaniladi?	O'z-o'zini ishontirish metodi	O'z-o'ziga baho, o'z-o'zini kuzatish, o'z- o'zini anglash, o'z-o'zini ishontirish	His-tuyg'usini tarbiyalash	O'z-o'zini kuzatish metodi
98.	Qaysi ijodiy davr har doim zamonaviylik bilan solishtiriladi?	Barokko	O'rta asr	Renesans	Uyg'onish
99.	K.Sen Sans qaysi musiqiy janrlarda ko'proq ijod qilgan	Simfoniya va konsert	Opera	Balet	Sonata

100.	“Metod” so’zining lug’aviy ma’nosini toping	Metod – bu grekcha so’zdan olingan bo’lib “uslub” demakdir	Metod - bu lotincha so’zdan olingan bo’lib, axborotni uzatish usulidir	Metod- bu yunoncha “yo’l, yo’riq”, usul orqali maqsadga erishishdir	Hamma javoblar to’g’ri
------	--	---	--	--	------------------------------

2 – SEMESTR

41-42 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO’YICHA AMALIY MASHG’ULOTLAR

Mazkur darslikda “Chorgoh” kuyini o’zlashtirish bo’yicha amaliy ko’rsatmalar (1 va 2 qismlarda) namuna sifatida tavsiya etiladi.

O’quv yilining 21-haftasi mobaynida maqomlar tovushqatorlari asosida mashqlar chalishingiz kerak. Sizga ma’lumki, kuy matni bir xil bo’lsa-da, milliy bezaklar turlicha qo’llanilishi mumkin. Kuydagi bezaklarni o’zlashtirish uchun esa bir necha bor ijroni tinglash va jonli ijroni ko’rish tavsiya etiladi.

“CHORGOH”

Farg’ona-Toshkent maqom yo’llarining yirik turkumlaridan biri Chorgoh besh qismli bo’lib, uning birinchisi, ya’ni Chorgoh I Shashmaqom tarkibidagi Sarahbori Dugoh asosida yaratilgan. Chorgoh nomi Shashmaqomning Dugoh maqomi sho’hbalari bo’lmish Talqini Chorgoh, Nasri Chorgoh, Savti Chorgoh larda uchraydi. Maqomdon olim I.Rajabov tahkidlaganidek, “Chorgoh I o’zining ulug’vorligi va tahsirchanligi bilan Sarahbori Dugohdan deyarli farq etmaydi, faqat uning kuy jumalari biroz qisqartirilib o’zgartirilgan. Chorgoh I da Sarahbori Dugohning doira usuli, ashula tuzilmalari, unga o’qiladigan shehr o’lchovi ham asosan saqlanib qolgan. Uning tarkibida daromad, miyonxat, Muxayyari Chorgoh namudi va tushirim qismlari mavjud”¹.

¹И.Ражабов. Мақом асослари. Т., 2014, 97-б.

Chorgoh yo'llari bir-biridan raqamlar bilan – Chorgoh I, Chorgoh II, Chorgoh III, Chorgoh IV, Chorgoh V tartibida ajratiladi. Chorgoh – I o'zining ulug'vorligi, yoqimlilik bilan Sarahbori Dugohning ma'lum kuy shakli sifatida tarkib topgan. Sarahbori Dugohning kuy tuzilishi Chorgoh – I da qisqartirilgan va ba'zi o'zgarishlar kiritilgan.

Chorgoh – I da Sarahbori Dugohning doyra usuli, ijro sur'ati saqlanib qolgan. Chorgoh II ning takt –ritm o'lchovi $\frac{3}{4}$ doyra usuliga tushirilgan bo'lib, Savti Chorgoh shoxobchalari variantidir.

Chorgoh Toshkent-Farg'ona ashula namunalaridan. Ular asasan 5 qismdan iborat turkum asarlar bo'lib, Akademik Yunus Rajabiy tomonidan Chorgoh 5 asosida 6-qismi ham bastalangan. Ular “Ufori Chorgoh”deb ham yuritiladi. Chorgohlarning katta ashula va surnay yo'llari ham mavjud. Darslikdan o'rin olgan Chorgoh kuyining ustoz-sozanda Turg'un Alimatov ijrosiga tayangan holda qo'llagan sozanda Abror Zufarov talqinidagi mazkur ijro uslubini professor Rifatilla Qosimov rubob cholg'usiga moslashtirib notaga olgan. Ushbu ijro namunasi rubobchi sozandalar uchun tavsiya etiladi.

Chorgoh kuyini notaga olish jarayonida Turg'un Alimatov ijrochilik uslubida mavjud bo'lgan zarblar, zarb urmasdan tovush hosil qilish usullari va milliy ijrochiligimizda keng qo'llaniladigan sayqal, nola va qochirimlardan foydalanish rubobchi-sozandalarga ham qulay bo'lganligi uchun tavsiya etiladi.

CHORGOH I

O'zbek xalq musiqasi

SAVOLLAR:

1. Maqomlar tovushqatorlari deganda nimani tushunasiz?
2. Chorgohning nomi Shashmaqomda qaysi maqomning sho'hbalarida uchraydi?
3. Chorgoh qaysi maqom asosida tarkib topgan?
4. Yu.Rajabiy tomonidan Chorgoh kuyiga qanday o'zgartirishlar kiritilgan?
5. Chorgoh – I da qaysi maqom usuli saqlanib qolgan?
6. Chorgoh kuyini hirgoyi qilib bera olasizmi?
7. Maqom cholg'u ijrochiligini alohida yo'nalish sifatida rivojlanishi va uning muhimligi haqida fikrlar bildiring.

TOPSHIRIQLAR:

1. Maqom san'ati bilan bog'liq davr va tajribalar haqida maqola yozing;

2. Maqom ijrochiligi bo'yicha tarbiyachi ustozlarga qo'yilayotgan zamonaviy talablarni o'rganing;

3. Maqom ijrochiligida ta'lim sifatini oshirish va shakllantirish omillarini yozma bayon eting.

Tayanch iboralar: zarblar, tovush hosil qilish usullari, sayqal, qochirimlar,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Rajabov I. «Maqomlar masalasiga doir».-T. 1963.
2. Кароматов Ф. «Узбекская инструментальная музыка». М. «Музыка», 1987.
3. R.Qosimov. An'anaviy rubob ijrochiligi.-T., 1999.
4. R.Qosimov. An'anaviy ijrochilik.- T., "Fan" nashriyoti, 2007.

43-50 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

“Chorgoh” kuyini o'quv yilining 22-25 haftasi mobaynida o'zlashtirish rejalashtirilgan. Musiqiy to'plam notasini nusxasidan o'qing va barcha bo'laklari bilan bog'lang. Chap qo'l barmoqlari yordamida qo'llaniladigan bezaklar ijrosi bo'yicha ko'nikma hosil qilish uchun maxsus mashqlardan foydalaning.

CHORGOH II

O'zbek xalq musiqasi

M.M. ♩=80

SAVOLLAR:

1. Chorgoh II maqomning qaysi shoxobchalari variantiga kiradi?
2. Chorgoh II ning tuzilish jihatlari qanday?
3. Chorgoh II da qo'llaniladigan bezaklar mohiyati, asarni mazmunini boyitishdagi shtrixlar haqida nimalar bilasiz?
4. Chorgoh kuyini ijro etgan sozandalar haqida nimalar bilasiz?

TOPSHIRIQ:

1. Maqom ijrochiligi san'ati bilan bog'liq jarayonlar haqida maqola yozing va e'lon qildiring;
2. Chorgoh I va II ni tahlil qiling;
3. O'zbek maqom san'atini alohida yo'nalish sifatida rivojlanishi va taraqqiyoti haqidagi ma'lumotlarni o'qing.

Tayanch iboralar: bezaklar, maqom shoxobchalari, pardalar, shtrixlar.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Rajabov I. «Maqomlar masalasiga doir» T. 1963.
2. Кароматов Ф. «Узбекская инструментальная музыка». М. «Музыка», 1987.
3. R.Qosimov. An'anaviy rubob ijrochiligi.-T., 1999.
4. R.Qosimov. An'anaviy ijrochilik.-T., "Fan" nashriyoti, 2007.

51-52 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 26-haftasida kompozitor **M. Bafoevning “Qashqar rubobi uchun konsert»** asari ustida ijodiy ijrochilik ishlari olib boriladi.

Keyingi paytda musiqa ijrochiligi amaliyoti yangicha tus ola boshladi, ya'ni ijrochilikda o'ziga xoslik paydo bo'lmoqda. Tarixiy, ko'hna va navqiron shaharlar va o'tmish qahramonlarini madh etuvchi asarlar ko'payib bormoqda. San'at ahlining salohiyati, yutuqlarini namoyon etishda faol xizmat qiladigan omillardan biri-bastakorlik san'atidir. U musiqa merosi-mizning ummoni hisoblanadi. Zamonaviy talab esa ana shu ummondan bahramand bo'lgan professional musiqa ijodkorlari, ya'ni kompozitorlar amallariga tayanadi. Zero, ijod mahsulining eng nufuzlilari zamonaviyligi hamda tarkibining murakkab va mukammalligi bilan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi san'at arbobi, kompozitor, dirijyor, pedagog, Mustafo Bafoev keksa avlod kompozitori safida serunum faoliyat olib borib, turli janrlarga murojaat etgan ko'p qirrali ijodkorlardan biri. Mustafo Bafoev o'zbek professional kompozitorlik ijodida muayyan mavqega erishgan ijodkor. U O'zbekiston bastakorlari safiga yorqin, zamonaviy ohang va an'anaviy uslubiy oqimlari tahsiridagi, jozibali musiqiy asarlari bilan shahdam kirib kelgan.

Kompozitorning ijodiy yutug'i shundaki, uning asarlari xalqchil, milliy ohang ruhiyati bilan sug'orilgan, musiqa ijodiga bo'lgan munosabati juda keng qamrovli va mo'ldir. Janrlar qamrovi hamda ularni professional darajada umumbashariyat

musiqa san'atiga mutanosib holda yaratishini alohida e'tirof etish joizdir. Spu nuqtai nazardan Mustafo Bafoevni zamonaviy ilg'or kompozitorlar qatorida ko'rish mumkin. Zero, zamon ruhi uning asarlarida o'tmish an'analari negizida aksini topadi. O'zbek musiqa san'atining zamonaviy ommabop jarayoni ham kompozitor uchun befarq emas.

M.Bafoevning ijodi Mustaqillik yillarida juda sermahsul bo'ldi, desak mubolag'a bo'lmaydi.

M.Bafoev musiqa ijodiyotida mavjud musiqiy janrlarning deyarli barchasida qalam tebratgan, desak adashmaymiz. U qaysi yo'nalishda ijod etmasin, asarning janridan qathiy nazar, asosiy e'tiborni nafaqat uning shakliga, balki mazmuniga qaratadi.

Uning xalq cholg'ulari uchun yaratgan turli janrlardagi asarlarini bilamiz. Shu jumladan, qashqar rubobi uchun yozilgan konsert asari o'ziga xos murakkab janrdagi namunadir. Bu asar M.Bafoev ijodida cholg'u sozi uchun yaratilgan asarlar ichida salmoqli o'rin egallaydi. U ijodiy faoliyati davomidagi mazkur cholg'uga murojaat etishining asosiy sababi - o'ziga xos ohangiga ega bo'lgan noyob qashqar rubobi cholg'usini ijro imkoniyati va xususiyatlarini yaxshi bilishidir.

Mustafo Bafoev mazkur asari bilan qashqar rubobining imkoniyati qanchalik kengligini ko'rsatib bergan. Ushbu asarni ijro etish uchun yuksak mahoratga ega bo'lish, badiiy jihatdan mukammal ijro eta olish, cholg'uni imkoniyatlarini to'la-to'kis ko'rsata oladigan darajada mohir sozanda sifatida shakllanish talab etiladi.

M. Bafoevning "Qashqar rubobi uchun konsert" asari "Sonata allegro" shaklida yozilgan. Asar nafaqat mukammal ijrochilik malakalari balki, yuqorida qayd etilganidek asarni mazmunan teran his etib munosib tarzda ijro talqiniga erishish darajasida shakllangan sozandachilik qobiliyatini talab etadi. Qashqar rubobida ijro etilishi lozim bo'lgan deyarli barcha shtrixlar qo'llaniladi. Asarning kirish qismi xarakteri jihatidan harakatchan, jo'shqin boshlanadi. fortepianoning pastki registrdan yuqori registrdagi ikki takt ichida kichik sekunda intervalidagi tovushlarning yuqorilab va kuchayib borishi bilan boshlanadi.

Qashqar rubobida ijro uchinchi takt oldidan (ikkinchi taktning oxirgi choragidan) boshlanib, do-notalarining har chorakda aktsentli 2 ta, keyin 3 ta triol, 4 ta 16 talik, 6 ta sekstol, 8 ta 32 talik sanoqda ko'payib borishi asarning yanada jo'shqin improvizatsion rivojlanishiga zamin yaratadi. Keyingi taktda 32 talik notalar har chorakda aktsent yordamida almashadi va *crescendo* orqali kuy kuchayib uchta forte (*fff*) ga keladi va birinchi mavzu tugallanadi.

Qashqar rubobida shtrixlar talabga asosan qo'llanilib, asar sekindan boshlanishiga qaramasdan pastga va yuqoriga zarb bilan, so'ngra triol shtrixda va keyingi tovushlar albatta pastga va yuqoriga tezlashib boradigan harakatda ijro etiladi.

Izoh: Konsert klaviri darslikka ilova qilingan.

SAVOLLAR:

1. O'zbekistonda qashqar rubobi ijrochiligi san'ati xususida nimalar bilasiz?
2. M.Bafoev keksa avlod kompozitorlari safida asosan qaysi janrlarga murojaat etgan ijodkorlardan hisoblanadi?
3. Kompozitorning ijodiy yutug'i sanalmish, asarlari qanday ruhiyat asosida tarkib topgan?
4. M.Bafoev xalq cholg'ulari uchun qaysi janrlarda asarlar yaratgan?
5. M.Bafoevning "Qashqar rubobi uchun konsert" asari qanday ijrochilik malakalarini talab etadi?
6. Konsert asarining bosh partiya ijrosida qashqar rubobida qanday ijro usullari qo'llaniladi?
7. San'at sohasidagi nufuzli tadbirlarning o'tkazilishi va ijodiy yo'nalishdagi yutuqlar haqida gapiring.

TOPSHIRIQ:

1. Hozirda tarixiy, ko'hna va navqiron shaharlar, o'tmish qahramonlarini madh etuvchi asarlarga misollar keltiring;

2. San'at ahlining salohiyati, yutuqlarini namoyon etishda xizmat qiladigan omillarni ayting;

3. M. Bafoevning cholg'ular uchun yaratgan barcha asarlari nomlarini o'rganib keling;

4. Uning ijodiy faoliyati davomida qashqar rubobi cholg'usiga murojaat etishining asosiy sababini yozma bayon qiling.

Tayanch iboralar: an'anaviy uslubiy oqimlar, allegro, shtrixlar, registr, sekunda, improvizatsion rivojlanish,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Jabborov A. "O'zbekiston bastakorlari va musiqashunoslari". - T., 2004.

2. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, Demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatasining qo'shma majlisidagi nutq. T., 2017.

53-54 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 27-haftasida kompozitor M. Bafoevning "Qashqar rubobi uchun konsert" asari ustida ijodiy ishlar davom ettiriladi, asar tuzilishiga ko'ra mukammal badiiy ijrochilik talqiniga ega. Shu bois uni puxta o'zlashtirishga kirishing.

Kompozitor kirish qismida avval Buxoroda uchragan “Qalandarlar zikrini” tasvirlaydi. Kuy ikkinchi marta takrorlanganida 0,5 ton pastdan boshlanadi. Kirish qismining oxiri dinamikaga boy, bog’lovchi kichik kadentsiyadan iborat. Bu kadentsiya keladigan asosiy bosh partiyaning ohangini oldindan qisqa ko’rsatadi va yana oldingi holatga qaytib bosh partiyaga ulanib boradi.

Bosh partiya uch chorak o’lchovida va vals xarakterini o’zida aks ettiradi. Bu partiyaning ijrochi juda mayin tremoloda, nozik, ijro etishi lozim. Kuy borgan sari variatsion rivojlanib boradi. Aynan shu bosh partiya qo’shiq hisoblanadi, shu tufayli bu asarda ham o’z tahsirini o’tkazmay qolmagan.

Asarning dinamikasi, shtrixlari kompozitorning nazaridan chetda qolmagan, ularni xatto boyitib berishga harakat qilgan. Bosh partiyada asarni variatsion rivojlanishi kuyning turli shtrixlarda rubobning triol va fortepianoda mavzuning o’zgarishi bilanoq yangicha uslubda jo’rnavozlik qilishidan bilib olish mumkin. Bosh partiya pianissimoda (*pp*) tugallanib, yordamchi partiyaga o’tadi.

Yordamchi partiya o'rta tempda, mayin harakat va qalb bilan ijro etiladi. Ijrochi bu partiyada kuyni tanbur shtrixida, mayda tremoloda chalishi mumkin, Muallif bu joyda ijrochiga erkinlik bergan. Yordamchi partiya o'tgach, qayta takrorlash partiyasi keladi. Qayta ishlov partiyasi xarakter jihatdan olovli jadal va tez tempda boshlanadi. Bu mavzuda qashqar rubobi va orkestr ohanglari bir-biriga almashinuvini ko'ramiz. Rubob mavzusi fortepianoga, fortepiano mavzusi qashqar rubobiga polifonik–indeks vertikalis uslubda o'tadi. M.Bafoev qayta ishlov partiyasini kichik bog'lovchi partiya bilan ulab yordamchi partiyaning qayta ishlov partiyasi boshlanadi:

13 Moderato con moto e anima

Yuqorida ta'kidlaganimizdek Mustafó Bafoevning Buxoro mavzusiga bo'lgan qiziqishi tufayli bu asarda ham, ya'ni shu mavzuda Buxoro shashmaqomining mug'ulcha ladini eshitishimiz mumkin. Eshituvchi bu partiyani uyg'ur ladi deb aytishi mumkin, ammo, aynan kompozitor bu ladni Shashmaqom pardasiga asoslanganligini qayta ta'kidlab o'tadi. Bu partiyadan keyin va nihoyat kadentsiya keladi. Kadentsiyada ijrochi bor kuchini berib chalishiga to'g'ri keladi. Cholg'uchi o'sha ikkitalik notalarning bir-biriga qo'shilib ketmasligiga, passajlarning dona-dona bo'lib chiqishiga va kadentsiyani bo'lmasdan, ya'ni umumiy qilib chalish kerak bo'ladi. Buni yuqori professional darajada ijro etish uchun chuqur tayyorgarlik ko'rish kerak bo'ladi. Rubobchi bor mahoratini shu kadentsiyada ko'rsata olishi kerak va kadentsiyaning oxirida *molto crescendo* va

accelerando (tezlatib) qilib keyingi mavzuga o'tadi. Bu mavzuni asarning uchinchi qismi yoki reprizasi desa ham bo'ladi.

27 Senza metrum (andante) CADENZA

SAVOLLAR:

1. M.Bafoevning “Qashqar rubobi uchun konsert” asarini kirish qismi mavzusi haqida hamda fakturasi qanday shaklda tuzilganini ayting?
2. Bosh partiya qanday xarakterda yozilgan?
3. Asarning rivojlanishi qay uslubda shakllantirilgan?
4. Yordamchi partiyani ijro etishda foydalaniladigan ijro usullarini ayting?

TOPSHIRIQ:

1. Konsertni tahlil qiling;
2. M.Bafoevning cholg'ular uchun yaratgan asarlari haqida ma'lumotlar to'plang va maqola yozing;

3. M.Bafoev ijodidagi tarixga murojaati, o'tmish qahramonlarni madh etuvchi asarlarini yozma ravishda bayon eting.

Tayanch iboralar: kadentsiya, variatsion, dinamika, triol, yordamchi partiya, polifonik–indeks vertikalis uslubi,

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Jabborov A. "O'zbekiston bastakorlari va musiqashunoslari".-T., 2004.
2. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, Demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatasining qo'shma majlisidagi nutq. T., 2017.

55-56 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

M. Bafoevning "Qashqar rubobi uchun konsert" asari ustida ijodiy ijrochilik ishlarini davom ettiriladi. Oldingi o'rganilgan bo'laklarini keyingilari bilan bog'laysiz. Mashg'ulotdan oldin mashqlardan foydalaning.

18 Allegro con fuoco

The musical score is for a piece titled "Allegro con fuoco" by M. Bafoev. It is written for piano and consists of two systems of music. Each system has a treble staff and a bass staff. The first system begins with a treble staff containing a series of sixteenth notes, followed by a bass staff with a similar pattern. The second system continues the piece with a treble staff featuring a series of sixteenth notes and a bass staff with a similar pattern. The score includes dynamic markings such as "f" (forte) and "ff" (fortissimo), as well as a "8va" instruction indicating an octave shift. The tempo is marked "Allegro con fuoco".

SAVOLLAR:

1. M.Bafoevning hayoti va ijodi haqida o'z fikrlaringizni bildiring.
2. M.Bafoevning “Qashqar rubobi uchun konsert” asarini yozilish tarixini bilasizmi?
3. M. Bafoev ijodi davomida qaysi janrlarda qalam tebratgan?
4. Uning ijodida qaysi musiqa janriga ko'proq murojaat etilgan?

TOPSHIRIQ:

1. M. Bafoevning to'liq ijodi bilan tanishing va maqola yozing;
2. M. Bafoevning “Qashqar rubobi uchun konsert” asarini atroflicha tahliliy xulosalar asosida o'rganing;
3. M. Bafoev o'zbek xalq cholg'ulari uchun yozgan asarlari haqida ma'lumotlar to'plang;
4. Asarni yaratilishida cholg'uni imkoniyatlari qay darajada inobatga olinganini yozma bayon eting;
5. Kompozitorning asarlarida asosan qanday obrazlar o'z aksini topganligini o'qib o'rganing.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Jabborov A.“O'zbekiston bastakorlari va musiqashunoslari”.-T., 2004.
2. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, Demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatasining qo'shma majlisidagi nutq. T., 2017.

57-58 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv jarayonining 29-haftasida kompozitor M. Bafoevning “Qashqar rubobi uchun konsert” asari ustida ijodiy ijrochilik ishlarini davom ettiriladi. Asar yakunida jadal sur'atdagi triol notalar 16 talik pauza belgilari bilan keladi. Mazkur taktlarni ijrosi uchun yuqoriga qisqa, mohirona harakat bilan zarb berish ko'nikmasini o'zlashtirish mashqlaridan foydalaning.

28 **Vivo**

The musical score is written for a piano. It is in the key of D major (indicated by two sharps) and 3/8 time. The tempo is marked 'Vivo'. The score is divided into two systems. The first system begins with a treble clef staff containing a melodic line that starts with a forte (ff) dynamic. Below it is a piano staff with a rhythmic accompaniment. The second system continues the melodic line and the piano accompaniment. The piano part features a consistent eighth-note pattern in the right hand and a more complex pattern in the left hand, including some triplets and rests.

SAVOLLAR:

1. Asarda mavzuni rivojlanish jarayoni matnni qaysi joyidan boshlanadi?
2. Rivojlanish qismidagi kuyni xarakteri qanday?
3. Qashqar rubobi partiyasini izohlagan holda qanday chalish holatlari talab etilganini ayta olasizmi?
4. Rivojlov qismining yakunlanishida asarning qaysi qismi aks ettirilgan?

TOPSHIRIQLAR:

1. M.Bafoevning ijodi tahliliga bag'ishlangan adabiyotlarni toping va ma'lumotlarni o'rganing;
2. 2-semestr Yakuniy nazoratida topshirishingiz lozim bo'lgan, tasdiqlangan shaxsiy rejangizga kiritilgan keyingi asarlarni mustaqil ravishda notadan o'qib boring;
3. Darslikda ijro repertuarigizga kiritilgan barcha asarlarning audio yozuvlarini kompakt-diskini muntazam tinglab boring.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. A.Jabborov "O'zbekiston bastakorlari va musiqashunoslari" T., 2004.
2. Odilov A. «O'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik tarixi» T. «O'qituvchi» 1995.

59-60 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

S.Aleskerovning "Tor va orkestr uchun konsert" asari

Ozərbayjon xalq artisti, kompozitor, dirijyor, professor Sulaymon Aleskerov Eyyub o'g'li 1924 yil 22 fevralda Shusha shahrida tug'ilgan. 1948 yil Ozərbayjon davlat konservatoriyasi kompozitsiya sinfini B.I.Zeydman rahbarligida ahlo baholarga tamomlaydi va shu yili Baku bilim yurtini direktori lavozimiga taklif qilinadi. Shundan so'ng 1949-1951 yillari Ozərbayjon kinematografiya komiteti orkestri badiiy rahbari;

1951-1952 yillari M.Magomaev nomidagi Ozərbayjon davlat filarmoniyasi "Ashula va raqs" ansambli rahbari;

1954-1956 yillari Azarbayjon Respublikasi Madaniyat vazirligi san'at ishlari bo'yicha boshqarma boshlig'i;

1956-1958 Azarbayjon xalq cholg'ulari orkestri dirijyori;

1957 yildan boshlab konservatoriyada o'qituvchi va kafedra mudiri;
1958-1960 yillari Respublika televidenie va radio komiteti badiiy rahbari;
1959 yil "Shon-shuhrat belgisi" ordeni;
1960-1970 yillari Sh.Gurbanov nomidagi musiqali komediya teatri direktori
va bosh dirijyori lavozimlarida ishladi.

1958 yildan konservatoriyada o'qituvchi, 1968 yilda dotsent ilmiy unvoni;
1960 yil S.Aleskerov Ozarbayjon Respublikasida xizmat ko'rsatgan san'at
arbobi unvoni;

1967 yil Ozarbayjon Davlat mukofoti bilan taqdirlanadi.

1970 yildan Ozarbayjon Respublikasi Maorif Vazirligi musiqiy- estetika
tarbiyaviy o'quv-uslubiy kengashini boshqaradi.

1974 yil Ozarbayjon Respublikasi xalq artisti unvoni bilan taqdirlanadi.

1991-2000 yillarda uning tashabbusi bilan tashkil etilgan Shushadagi
konservatoriya filialini rektori lavozimida ishlaydi.

S.Aleskerov 1962 yili N.Narimonov romani asosida "Bahodir va Sona;

1997 yili D.Jabborli p'esasi asosida "So'liytgan gullar" operalarini yozadi.
U ijodi davomida operettalar, kantatalar, simfoniya va cholg'ular uchun bir qancha
konsertlar yaratgan. Shuningdek Tor va xalq cholg'ulari orkestri uchun mashhur 2-
Konsertini 1971 yil yaratdi.

SAVOLLAR:

1. S.Aleskerovning hayoti va ijodi haqida o'z fikrlaringizni bildiring.
2. S.Aleskerovning "Tor va orkestr uchun konsert" asarini yozilish tarixini
bilasizmi?
3. S.Aleskerov ijodi davomida qaysi janrlarda qalam tebratgan?
4. Uning ijodidagi simfoniya va cholg'ular musiqa janri haqida nima bilasiz?

TOPSHIRIQLAR:

1. S.Aleskerovning to'liq ijodi bilan tanishish va maqola yozing;

2. S.Aleskerovning simfoniya ijodini tahliliy xulosalar asosida o'rganing;
3. S.Aleskerov Ozarbayjon xalq cholg'ulari uchun yozgan asarlari haqida ma'lumot to'plang.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Музыкальная энциклопедия.-М., Под ред. Ю.В.Келдыша. 1973-1982.
2. Алескеров, Сулайман Эйюб-оглы. Большая биографическая энциклопедия. 2009.
3. Алескеров С.Э., Музыкальная энциклопедия -М., 2009.

Internet saytlari

1. <http://dic.academic.ru/>;
2. <http://www.1news.az/>;
3. <http://www.trend.az/>;
4. <http://www.youtube.com/>;

61-62 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

O'quv yilining 31-haftasi mobaynida S.Aleskerovning “Tor va orkestr uchun konsert” asari o'rganiladi, barmoqlar harakati uchun mashqlar chalishingiz kerak.

I

Allegro con fuoco

Qashqar rubobi

f

Piano

mf

p

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

f

mf

Q.r.

Pno.

f

mf

Q.r.

Pno.

p

mf

2

2

6

6

Q.r.

Pno.

mf

p

6

6

Q.r.

Pno.

f

p

p

Q.r. **3** *mf* *f* *mf*

Pno. **3** *p*

Q.r. *p*

Pno. *pp*

Q.r. **4** *f*

Pno. **4** *mf*

Q.r.

Pno. *p*

Q.r. *f* *mf*

Pno. *mf* *p*

Q.r. *f* 5 6 6 6 6

Pno. *mf*

Konsertni ikkinchi qismini o'ziga xos xususiyati shundaki, musiqiy mavzular sekin sur'atda bayon etilgan bo'lib, fakturada bitilgan akkordlar mayin tremolo, passajlarni ijrosi esa torlarda aniq va mohirona harakatlarni talab etadi.

II

Allegro con fuoco

p *mf* *p*

Izoh: Konsert klaviri darslik ilovasida

SAVOLLAR:

1. Ozarbayjonda tor cholg'usida ijrochilik san'at i xususida o'z fikr-mulohazalaringizni bildiring.
2. S.Aleskerovning milliy an'analarii rivojlantirdagi hizmatlari to'g'risida nimalar bilasiz?
3. Ozarbayjonda milliy cholg'u ijro maktabining dastlabki vakillari kimlar?
4. Ozarbayjonlik mashhur tor cholg'usi ijrochilarini bilasizmi?

TOPSHIRIQLAR:

1. S.Aleskerovning "Tor va orkestr uchun konsert" asarini qashqar rubobidagi ijrosida nimalarga e'tibor qaratilishi lozimligi haqida muallim bilan ma'lumotlar to'plang;

2. Asarlar ustida ishlash rejasini va bosqichlarini aniqlang;
3. Ozarbayjonda o'tkazilgan xalqaro tanlovlarda O'zbekistondan qatnashgan mohir cholg'u ijrochilari xususida ma'lumot yig'ing va bu haqda maqola yozing;
4. Asarni oxirgi qismini tahlil qilib bering.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Музыкальная энциклопедия.-М., Под ред. Ю.В.Келдыша. 1973-1982.
2. Алескеров, Сулайман Эйюб-оглы. Большая биографическая энциклопедия. 2009.
3. Алескеров С.Э., Музыкальная энциклопедия -М., 2009.

Internet saytlari

1. <http://dic.academic.ru/>;
2. [http:// www.1news.az/](http://www.1news.az/);
3. [http:// www.trend. az/](http://www.trend.az/);
4. [http:// www.youtube. com /](http://www.youtube.com/);

63-64 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

S.Aleskerovning “Tor va orkestr uchun konsert” asarini 3-qismi (Allegro con fuoco) jadal sur’atda ijro etiladi. Shu bois mashg’ulotdan oldin mashqlar chalib qo’lni ijroga tayyorlash tavsiya etiladi. Asarning 3-qismida templarning va tonlikning tez-tez o’zgarishi hamda notalarga qo’yiladigan belgilarning to’satdan almashishi ijrochidan mohirona ijro malakalarini talab etadi.

III

1 Allegro con fuoco

First system of the musical score. The right hand (treble clef) plays a continuous eighth-note melody with a dynamic marking of *f* (forte). The left hand (bass clef) plays a rhythmic accompaniment of eighth notes, with some chords in the right hand.

Second system of the musical score. The right hand continues the eighth-note melody with a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte). The left hand continues the rhythmic accompaniment. A crescendo hairpin is visible in the right hand.

Third system of the musical score. The right hand continues the eighth-note melody with a dynamic marking of *f* (forte). The left hand continues the rhythmic accompaniment. A crescendo hairpin is visible in the right hand.

Fourth system of the musical score. The right hand continues the eighth-note melody with a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte). The left hand continues the rhythmic accompaniment. A crescendo hairpin is visible in the right hand.

Ozarbayjon milliy ijrosiga xos melizmlar va nolalarni asar jadal tezlikda ijro etilayotgan paytda ham nozik, yengil harakatlar bilan amalga oshirish talab etiladi. Mazkur ijro ko'nikmalarini turli mashqlar yordamida o'zlashtiriladi. S.Aleskerovning ushbu konsertida ijro uslublarining o'ziga xos talablarini kuzatish mumkin. Tor partiyasi va orkestr jo'rligida ham aynan ozarbayjon milliy ijrochiligida keng tarqalgan improvizatsion kuyli aylanmalar konsertning o'ziga xosligini ta'minlaydi. Kuydagi fakturaning garmonik xususiyatlari ushbu asarni birinchi sadolaridan milliy musiqa mahsuli ekanligini ko'rsatadi. S.Aleskerovning tor va simfonik orkestr uchun yozilgan konsert asari konservatoriya magistratura bosqichi talabalari tomonidan ijro etish jarayonida talaba yoshlarning imkoniyatlari e'tiborga olinishi lozim.

Asarning emotsional ruhini tinglovchilarga uzatishda ijrochi tomonidan uning o'zgacha koloritini aks ettira olishiga alohida yondoshish maqsadga muvofiq bo'ladi.

SAVOLLAR:

1. S.Aleskerovni asarlarini jonli ijroda tinglaganmisiz?
2. S.Aleskerov asarlarida milliylik jihatlari qay darajada namoyon bo'ladi?
3. S.Aleskerov opera janridagi ijodida qanday yutuqlarga erishgan?
4. Dirijyor sifatida olib borgan faoliyati haqida nimalar bilasiz?

TOPSHIRIQLAR:

1. S.Aleskerovning "Tor va orkestr uchun konsert" asari mazmuni haqida tahliliy ma'lumotlar yig'ing;
2. Konsertning har bir qismiga qisqa izoh bering;
3. Asarni 3-qismini tahlil qiling.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Музыкальная энциклопедия.-М., Под ред. Ю.В.Келдыша. 1973-1982.
2. Алескеров, Сулайман Эйюб-оглы. Большая биографическая энциклопедия. 2009.
3. Алескеров С.Э., Музыкальная энциклопедия -М., 2009.

Internet saytlari

1. <http://dic.academic.ru/>;
2. [http:// www.1news.az/](http://www.1news.az/);
3. [http:// www.trend. az/](http://www.trend.az/);
4. [http:// www.youtube. com /](http://www.youtube.com/);

65-66 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

P.Chaykovskiy asarlarini o'rganish har bir sozanda uchun katta tajriba, desak mubolag'a bo'lmaydi. Chunki uning asarlari obrazlar dunyosiga boyligi, musiqasining serjiloligi, puxta dramaturgiyasi, badiiy saviya jihatidan juda yuqori darajadaligi bilan ajralib turadi. Avvalambor, asarni batavsil tahlil qila olish, uni yoddan bilish ijro shaklining yaxlitligiga, uni ifodali ijro qilishga ko'mak beradi. Sozandaning o'zi intiluvchan, o'z ishiga sodiq, izlanuvchan inson bo'lsagina, o'z ishining samarasini kutishi mumkin.

Petr Ilg'ich Chaykovskiy musiqaning turli sohasida haqli sur'atda jahonga manzur bo'ldi. U musiqa san'atining deyarli hamma janr va shakllarida haddan tashqari katta ijodiy meros qoldirgan. U o'z ijodida xalq qo'shiqlari ruhi va xarakteriga monand o'z ohanglarini yaratib, insonning ruhiy go'zalligini, uning yuksak ma'naviy kuchga egaligini gavdalantirdi. Uning asarlari hayotiy haqiqati, optimizmi, yuksak insonparvarligi bilan ajralib turadi.

Petr Il'ich Chaykovskiy XIX asr rus musiqa madaniyatiga ulkan hissa qo'shgan kompozitor, musiqiy dramaturg, dirijyor, tanqidchi va murabbiydir. Uning ijodi rus romanslari, xalq qo'shiqlari va romantizm davri ohanglariga asoslangan o'ziga xos musiqa uslubi bilan ajralib turadi. Uning musiqasi nihoyatda tahsirchanligi, ajoyib ohangdorligi, yorqin ifoda vositalari, jo'shqin hayajonli kuylarga boyligi bilan ahamiyatlidir. Ijodida o'ta nozik ruhiy jarayonlar bilan birga ko'lamli keng – muhabbat va taqdir, hayot va o'lim, tabiat kabi mavzular o'zining yuksak badiiy ifodasini topgan.

P.Chaykovskiy doimo o'zi uchun tuzgan kun tartibiga qathiy amal qilgan: har kuni erta turgan va ertalabdan yozuv stoli yoki royalda o'tirib kuy bastalagan, asarining rejasini yoki musiqiy mavzusini o'ylab chiqqan, bahzan shehriy to'plamlarni olib, ochiq havoda sayr etib yurganida yo'l mobaynida romantik kuylarni yaratgan. U san'at sohasida haqiqiy bilimdon bo'lgan, har doim rassomchilik, haykaltaroshlik, teatr, ayniqsa, badiiy adabiyotga qiziqqan. Chaykovskiy maktublar yozib jo'natishni o'ziga odat qilib olgan. Maktublari turli masalalarga (siyosat, ilm-fan, falsafa, san'at, adabiyot, musiqa sohasiga) bag'ishlangan.

P.Chaykovskiy o'z asarlarida oddiy insonning qayg'usi va quvonchini, uning hayotdan shubhalanishini, fojiasini va hayotda o'z o'rnini qiyinchiliklar bilan izlashini, Vataniga, xalqiga, tabiatiga bo'lgan muhabbatini samimiy va xolisona ifodalaydi. Kompozitor insonning ruhiy go'zalligiga, uning yuksak ma'naviy kuchga egaligiga ishonadi, shuning uchun ham musiqasida xalqining baxt haqidagi go'zal orzu-niyatini yorqin tasvirlaydi. U insonlarning xarakterini, ularning quvonchidan to'fojeagacha bo'lgan ichki kechinmalarini aniq va o'tkir namoyon etadi.

Iste'dodining xarakteri jihatidan Chaykovskiy avvalambor lirik va dramaturg-psixologdir. Darhaqiqat, u o'zining ijodiyotida murakkab falsafiy hayot masalalarini bevosita, qalbdan bayon etgan.

Ijodining ilk yillaridanoq, uning musiqasida insonning o'z huquqi va baxti, erkin ma'naviy rivojlanish huquqlari uchun kurashish mavzusi muhim o'rin tutdi.

Rus adabiyotining sara asarlarida, jumladan L.Tolstoyning «Anna Karenina», F. Dostoevskiy, Ostrovskiylarning hikoyalarida insonni qamrab olgan muhit o'tkir fojiali xarakterda ifodalangan. Musiqachilar orasidan, aynan Chaykovskiy bu mavzuni o'ziga xos badiiy kuch bilan ko'rsata oldi. «Iolanta», «Pikovaya dama» operalarini yaratdi.

XIX asrning 80-yillari oxiri 90-yillari boshida hukmron mafkura jaholatparastlarining haddan oshishi davrida kompozitor o'z musiqasida fojiviylilikni yanada kuchliroq tasvirlaydi.

Shuningdek, P.Chaykovskiyning ijodiyotida uning iste'dod xarakteri va tematikasiga munosib bo'lgan asosiy qirralari shakllandi. U jahon san'atida muhim o'rin egallagan melodist kompozitorlardan biridir. P.Chaykovskiyning musiqasi g'oyat kuychanligi bilan ajralib turadi. Opera va romanslari qatorida uning cholg'u asarlari ham kuychanligi jihatidan vokal ijro xususiyatiga egadir. Kuychanlik kompozitor asarlarining ovoz yo'nalishida, orkestr va garmonik musiqa tiliga xosdir. Keng kuychan rivojlanish uning asarlari shakliga ham bog'liqdir.

P.Chaykovskiyning musiqiy tili rus musiqasi an'analari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, shu bilan bir vaqtda u Yevropa madaniyatida shakllangan turli xil uslublarga ham yaqin. «Qudratli to'da» kompozitorlari kabi u ham xalqona qo'shiq san'atiga tayangan, ammo bu san'atni boshqacha ko'rinishda yangilaydi. Uning asarlarida krestyanlikka xos bo'lgan qo'shiqlar emas, birinchi navbatda, ayniqsa - shahar maishiy qo'shiqlari muhim o'rin tutadi.

P.Chaykovskiy musiqiy tilida XIX asrning birinchi yarmida shakllangan rus romans madaniyati, jumladan Gurilyov, Varlamov, Alyabev, Glinka va Dargomijskiy ijodiyotining tahsiri seziladi. Uning asarlarida, ayniqsa, raqssimon ritmlar, faqat baletlarda emas, shuningdek simfoniylarida, operalarida, kamer cholg'u va vokal musiqasida muhim ahamiyatga ega bo'lgan vals ritmlari tez-tez uchrab turadi.

Shu bilan bir vaqtda Chaykovskiy rus kompozitori M.Glinka singari boshqa xalqlarning, xususan, ukraincha, italyancha, frantsuzcha qo'shiq va raqssimon kuylarni yaxshi tushungan. Uning ijodida Motsart va Bizening operali

dramaturgiyasi, Betxoven va romantik kompozitorlarining simfonizmi, XIX asrning birinchi yarmida keng tarqalgan nemis lirik qo'shiqlari, ayniqsa Shuman ijodiyoti keng ta'sir ko'rsatgan. Ammo chet el musiqasining turli xil an'analarini ijobiy qabul etgan P.Chaykovskiy har doim o'z asarlarida yorqin tasvirlangan rus xarakteriga alohida ahamiyat bergan. «Men asarimning har bir ko'rinishida rus elementini ifodalashni yaxshi ko'raman. Men vataniga sodiq rusdirman»¹ – deb yozadi kompozitor. Uning butun ijodi haqiqatdan ham ushbu so'zlarga javob beradi. O'z mamlakatini va o'z xalqini qattiq sevgan vatanparvar P.Chaykovskiy o'z holatini quyidagicha tasvirlaydi: «Menimcha, - deb yozadi u xatlaridan birida, - men haqiqatdan ham xatlarimda xalqimning kayfiyatini, uning timsolini oddiy, ammo chuqur mazmunga ega bo'lgan mavzu orqali haqqoniyatni tasvirlash qobiliyatiga egadirman. Shu jihatdan men realist va yerli rus kishisidirman»².

P.Chaykovskiy turli janrlarda boy ijodiy meros qoldirib, 10 ta opera, 3 ta balet, 6 ta simfoniya, simfonik fantaziya, uvertyura va syuitalar, 3 fortepiano va 1 skripka konsertlari, diniy mavzudagi xor asarlari, shuningdek fortepiano, skripka uchun p'esalar hamda vokal musiqasining yetuk namunalarini yaratgan. Ayniqsa, uning 4, 5, 6 – simfoniylari (1877,1888,1893), «Francheska da Rimini» (1876) va «Romeo va Djulg'etta» (1869) simfonik uvertyura-fantaziylari, «Italyancha kaprichchio» (1880), skripka uchun konsert (1878) va «Evgeniy Onegin» (1878), «Pikovaya dama» (1890), «Iolanta» (1891) operalari, «Oqqush ko'li» (1876), «Uyqudagi go'zal» (1889), «Shelkunchik» (1892) baletlari jahon simfonizmi cho'qqilari hisoblanadi.

Kompozitorning simfonik musiqa ijodi umrining oxirigacha muhim o'rin tutadi. P.Chaykovskiy bu sohani Ostrovskiyning «Groza» nomli dramasi asosida yozilgan «Groza» uvertyurasi (1864) bilan boshlab, u o'zining simfonik yo'lini o'limidan sal oldin yaratgan «6-simfoniya» va 3-forte-piano konserti bilan yakunlaydi. Uning simfonik ijodida shakllangan mazmun doirasi juda keng va chuqurdir. Kompozitor insonning qayg'u va quvonchini, baxt to'g'risidagi orzu-

¹ А. Должанский. «Симфоническая музыка Чайковского» М., 1965

² П.И. Чайковский. «О музыке, о жизни, о себе», - М., 1976.

niyatini yaqqol tasvirlaydi. Simfonik ijodida asosiy mavzulardan biri bu – insonning ruhiy holatini ifodalashdir. Shu bilan birga uning asarlarida tabiat manzaralari, xalqining turmush hayoti yorqin bo'yoqlar bilan tasvirlanganligining guvohi bo'lamiz. O'zining eng sara simfonik asarlarida P.Chaykovskiy zamondosh-larining hayotida falsafiy muammolarini yechishga harakat qiladi, shuningdek doimo lirik kompozitor sifatida namoyon bo'ladi.

Haqiqiy dramaturg sifatida Chaykovskiy hayotda sodir bo'lib turadigan qarama-qarshi kuchlarning kurashini tasvirlaydi. Musiqada bu tasvir qarama-qarshi va o'zaro harakatda bo'lgan turli xil musiqiy mavzular asosida ifodalanadi. Kontrastlar mavzular orasida, shuningdek kuy va garmoniya, orkestr tembrlarida paydo bo'ladi. Chaykovskiyning simfonik asarlaridagi eng muhim qismlar aniq mazmunga ega-programmalidir. Ba'zi bir partituralarda (masalan, «Manfred simfoniyasi») dastur keng nutqli bayon etish vositasidan tuzilgan. Shuningdek, Ba'zi bir asarlarida, masalan 6- simfoniyasida kompozitor xohishiga ko'ra, asardagi dastur hammaga ma'lum qilinmagan, ammo unda aniq voqea asosida rivojlanganligi sezilib turadi. Chaykovskiy uchun dastur musiqiy mazmunni erkin rivojlantirishda turtki bo'lgan xolos. Adabiy obrazlarning asosiy mazmunini ochib berish kompozitorga xos bo'lmagan. U uchun asarini ruhlantirgan asosiy g'oya asos bo'lib qolgan. Shu bilan birga uning adabiy syujetga murojaat qilganligi tufayli asarlarida yorqin, tahsirchan musiqiy mavzular paydo bo'lgan.

Kompozitorning turli janrlarda yozilgan simfonik asarlari orasida uning simfoniyalari va bir qismli programmalik uvertyura va poemalari muhim o'rin tutadi.

1, 2, 3-simfoniyalari P.Chaykovskiyning ilk ijodiy davriga mansub bo'lib, ular turli xil o'ziga xos xarakterga ega. 1-simfoniyasi – «Zimnie gryozq» (g moll, 1866) lirik, elegiya xarakterida. Bunda kompozitor tomonidan sevib ardoqlangan rus tabiat manzarasi obrazi muhim o'rin egallaydi. 2-simfoniyasi (c moll, 1873) bayramona kayfiyat orqali boyitilgan. Bu asarda ukrain xalq qo'shiqlari ohanglari juda ham ko'p. Asarning janrli-maishiy xarakteri xalq hayotidan olingan. Kompozitorning 3-simfoniyasi (D dur, 1875) obraz va tuzilishi jihatidan boshqacharoqdir. Asar 5 qismdan iborat bo'lib, unda raqssimon janrlar (valg's,

polonez) muhim o'rin tutadi va shu raqslar tufayli simfoniya syuitaga yaqinlashtiriladi. Shu bilan birga, unda Chaykovskiyning oxirgi ijodiy davriga xos bo'lgan g'amgin, qayg'uli musiqasi paydo bo'ladi.

SAVOLLAR:

1. P.Chaykovskiyning asarlari qanday jihatlari bilan ajralib turadi?
2. P.Chaykovskiyning asarlarida ko'pincha qaysi mavzular o'zining yuksak badiiy ifodasini topgan?
3. P.Chaykovskiy san'at sohasining yana qaysi yo'nalishlari bilan qiziqqan?
4. P.Chaykovskiy asarlarida qaysi rus madaniyati namoyondalari ijodiyotining tahsiri seziladi?
5. P.Chaykovskiy ijodida chet el musiqa an'analari aks etganmi, misol keltiring.

TOPSHIRIQLAR:

1. P.Chaykovskiy nomidagi I-Xalqaro tanlov qachon tashkil etilganligi va u haqda ma'lumotga ega bo'ling;
2. P.Chaykovskiy hayotdagi qarama-qarshi kuchlarning o'zaro kurashini tasvirlashi xususida fikrlaringizni ayting;
3. P.Chaykovskiy qanday janrlarda ijod qilganini keyingi mashg'ulotda gapirib berishga tayyorgarlik ko'ring.

Tayanch iboralar: janr va shakllar, romans, romantizm, melodist, garmonik musiqa, ritm, dramaturgiya, simfonik fantaziya, uvertyura, syuita.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Альшванг А. «Опыт анализа творчества П.И. Чайковского». М., 1950.

2. Арутюнов Д. «Сочинения П.И. Чайковского в курсе анализа музыкальных произведений».- М., 1989.
3. Асафьев Б. «О музыке Чайковского».- М., 1972.
4. Давыдов Ю.Л. «Записи о П.И. Чайковском».- М., 1962.

67-72 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

P.Chaykovskiy “Rokoko” mavzusiga variatsiyalar

Musiqiy-tarixiy adabiyotlardan ma'lumki, P.Chaykovskiy, “Francheska da Rimini” simfonik fantaziyasini biritgach, yangi asar ustida ishlashni boshladi. Bu violonchel va orkestr uchun “Rokoko” uslubida bastalangan variatsiyalar edi. Asar sakkizta variatsiyalardan iborat bo'lib, turkumli shaklni tashkil etgan. Mazkur ijodiy rejasi haqida Pyotr Ilg'ich Chaykovskiy akasi Anatoliy Ilg'ichga 1876 yil 15 dekabrda yo'llangan xatida quyidagilarni bayon etadi: “ayni paytda men Cello solo va orkestr uchun variatsiyalar yozayapman”. Demak, asarning yaratilish muddati 1876 yining ohiri -1877 boshlariga to'g'ri keladi.

Oqqa ko'chirilmagan (eskiz) loyihani klavir ko'rinishida kompozitor o'zining konservatoriyalik do'sti, taniqli violonchel ijrochisi V.F.Fintsengagenga ko'rsatib, undan maslahat so'ragan. Musiqachi, asar bilan tanishib, violonchel partiyasiga ayrim o'zgartirishlar kiritishni taklif etdi. P.Chaykovskiy tajribali ijrochining fikrlarini imkon qadar qabul qilib, “Variatsiyalar”ni unga bag'ishladi.

Asarning konsert-ijrochiligi taqdiri va nota yozuvi oson hayot kechirmagan, e'tirof bilan bir paytida turli to'siqlarga ham duch kelgan va ancha vaqt mobaynida bahsli vaziyatlarni tug'dirgan. 18 noyabr 1877 yilda “Variatsiyalar” katta muvaffaqiyat bilan Moskvadagi RMO (Rus musiqa jamiyati) bo'limida uchinchi simfonik yig'ilishida namoyish qilindi. Ijrochilar – V. Fintsengagen va dirijyor N.Rubinshteynlarning talqini ommaviy axborot vositalarida yuqori baholandi. Afsuski, kompozitor ilk taqdimotida ishtirok eta olmagan, chunki u chet el

mamlakatlarga safarga chiqqan edi. Fintsengagen esa, mazkur asar ijro amaliyotda tezkor tarqalishini ko'zlab, Chaykovskiydan ruxsat so'ramasdan, qo'l yozmani Leykkardt nemis nashriyot firmasiga yubordi. Biroq, ancha vaqt davomida nashr ishlari siljimadi. 1878 yilda Chaykovskiy boshqa mashhur nashriyotning egasi Yurgensonga murojaat etib, "Variatsiyalarni" nemis firmasidan qaytarib olishni va nashr etishni iltimos qilgan. Shuningdek, kompozitor nashrni bevosita amalga oshirish arafasida asarning eng ohirgi tayyorlangan nushasi bilan shaxsan o'zi tanishib chiqish zarurligi haqida shart qo'ydi. Qolgan tayyorgarlik ishlarni, xususan, barcha ilk jarayonlarni Fintsengagen zimmasiga ishonib, qoldirildi. Biroq, belgilangan muddatda Chaykovskiy Moskvaga qaytishga ulgurmaganligi sababli, asar Fintsengagenning "erkin" talqinlari bilan nashr yuzini qo'rdi. Ijrochining o'zboshimchalik xarakatlari oqibatida asarning shakli sezilarli darajada o'zgartirildi, xususan, 3 va 7- variatsiyalarning o'rinlari o'zaro almashildi, 4-variatsiya asarning oxiriga, ya'ni Koda qismiga qo'chirildi, 8-variatsiya esa butunlay olib tashlandi. SHunday tahrirda 1878 yilda "Variatsiyalar" violonchel va fortepiano uchun moslashgan bo'lib, bosmaxonadan chiqarildi. Bir yil o'tgach, "o'zgartirilgan" nusxasining partiturasini ham chop etildi. P.Chaykovskiy o'z asariga nisbatan bunday "munosabat" bildirilganligidan xabar topib, xafa bo'lsada, Fintsengagenga na og'zaki, na yozma e'tirozlar bildirmadi, lekin o'zining bisotida mualliflik nushasini saqlab qoldirdi. Natijada hozirgi kungacha "Variatsiyalar" ikki xil muharrirlikda yetib kelgan.

XX asrda Rossiyada "Variatsiyalar" kompozitorning qo'li bilan yaratilgan ko'rinishda nashr qilindi va aynan bu nusxa asl, deb e'tirof etilib, mashhur violonchel ijrochilarining repertuariga kiritildi. Namunali misol tariqasida jahon fonotekasining "oltin" zahirasi saqlanib turgan "Variatsiyalar", Chaykovskiyning tahriri ostida buyuk rus violonchelchi Mstislav Rastropovichning noyob ijrosida saqlanmoqda.

P.Chaykovskiy hayotligida "Variatsiyalar" keng doirada tanilgan bo'lsa-da, kamdan-kam ijro etilgan. Asosiy sabab – asarning badiiy va texnikaviy murakkabligidir. Kompozitor yashagan davrida "Variatsiyalar" faqatgina

Fintsengagen tomonidan ijro etilgan va Rossiya hamda boshqa bir qator xorijiy mamlakatlarda shonu-shuhrat qozongan. Darvoqe, tarixiy ma'lumotlariga ko'ra, 3 iyul 1879 yilda Visbaden shahrida o'tkazilgan musiqa festivali dasturiga "Variatsiyalar" V.Fintsengagenning ijrosida kiritilgan edi. Baxtli xodisa shundaki, ushbu konsertda buyuk venger kompozitori Ferents List tinglovchi sifatida qatnashgan ekan. U asarning badiiy jihatlari hamda ijrochining mohir ijrosi yuksak maqtovg'a sazovor, deb fikr bildirdi.

P.Chaykovskiy o'z ijodiy bisotidan "Variatsiyalar"ni alohida ajratmagan bo'lsa-da, jahon violonchel repertuarida bu asar o'ta muhim joy egallagan. Chunki "Rokoko" mavzusiga variatsiyalar janr talqini jihatdan novatorlik yo'lini ochgan. Uning butkul yangicha talqini shundan iboratki, unda №1-sonli Fortepiano va orkestr uchun konsertiga o'xshab, kompozitor violonchel solo va orkestrga virtuoza p'esa yaratish niyatidan voz kechib, to'laqonli simfonik kontseptsiyasi asosida variatsion turkumini (tsikl) yaratishga qaror qildi. "Variatsiyalar"ning mazmuni Chaykovskiyga xos uslubiy talqini bilan ajralib turadi, aniqrog'i, asarda rus milliy musiqiy vositalar va Yevropa klassik an'analari uzviy bog'langan. Shu bilan birga "Variatsiyalar"dan boshlab yana bir topilma kashf etildi. Kompozitor XVIII asr musiqasiga oid obrazlar va uslubiy xususiyatlarni chuqur o'rgangan holda, ularni ijodkorona talqin qilishga intildi. Keyinchalik xuddi shunday ijodiy yondoshuvi, ya'ni, o'tgan zamonlarning uslubini yangi ko'rinishda talqin qilish harakati ("stilizatsiya") boshqa asarlarda ham qo'llanildi. "Motsartiana", "Pikovaya dama" operasining Pastoral qismi, "Florentik sekstet" asarlari shular jumlasidan.

"Variatsiyalar" kamer orkestri uchun mo'ljallangan. Uning tarkibi Motsart davridagi orkestriga tayangan bo'lib, Vena klassik maktabining buyuk namoyandasiga xos tiniq, nozik va nafis uslubi misol tariqasida tanlab olingan. Shu bois "Variatsiyalar" partiturasida har bir orkestr guruhining partiyalari puxta o'ylangan, kuylari esa jozibador va tahsirchan.

Tsikl kirish qismidan boshlanadi, unda bo'lajak asosiy musiqiy mavzuning ritmik ohanglari etishilmoqda. Damli cholg'u Valg'tornada vujudga kelgan bu jumla, bevosita variatsiyalarning mavzusiga olib keladi.

Variatsiyaning asosiy mavzusi violonchel solo partiyasida shakllangan. Uning tuzilishida Vena klassik musiqasiga xos uslubiy jihatlari yaqqol sezilmoqda:

Пиано сўзини тўғрилаш

Moderato assai, quasi andante

Qashqar rubobi

Viol.

Piano

p *cresc.* *p* *mf*

V-le

Cl.

p

Q.r.

Pno.

dim. *p* *pizz.* *f staccato*

Q.r.

Cor.

Pno.

p *dim.* *pp*

THEME
Moderato semplice

The musical score is for a piece titled "THEME" in "Moderato semplice" tempo, in D major (two sharps) and 2/4 time. It consists of four systems of music. The first system features a piano (Pno.) accompaniment with a piano (*pp*) dynamic and a melodic line (Q.r.) marked *espress.* and *gliss.*. The second system includes first and second endings for the Q.r. part, with dynamics *f* and *p*. The piano accompaniment also has a *p* dynamic. The third system continues the first ending of the Q.r. part, with dynamics *f* and *pp*. The piano accompaniment has a *pp* dynamic. The fourth system shows the second ending of the Q.r. part, with dynamics *f* and *p*. The piano accompaniment has a *p* dynamic. The Oboe (Ob.) and Bassoon (Fag.) enter in the fourth system, playing a melodic line with a *p* dynamic.

Ritmik rasmning aniqligiga tayangan va kuchsiz hissadan boshlangan bu kuy faol xarakterga egaligini ko'rsatmoqda. Biroq, 10-12 taktlarida uning tizimida rus qo'shiqchiligining chuqur tahsiri ham sezilmoqda. Bu vaziyatni yaratishga minor ladiga o'tish holati ham sababchi, albatta. Demak, mavzusining tizimida

“motsartlik” uslubi va rus unsurlarning qorishiq holati namoyon etilganligini tahkidlash joiz.

Asosiy mavzuga qo’shimcha kuy biriktirilgan. Uning mavjudligi majmuaning shakllantirishda muhim rol o’ynaydi. Xususan, u to’liq ko’rinishida orkestr partiyasida qaytarilib, xotima o’rnida talqin etiladi. Ammo uning yakunlovchi kadansi – keng va kuychan iborasi, faqat violonchel partiyasida o’tadi.

Qo’shimcha kuyning garmonik libosi (tonika organ punkti asosida) fakturaning o’rta tovushlarda xromatik harakatlar kiritilganligi tufayli, bir mahalning o’zida sodda va nozik, deb his etiladi.

The image displays two systems of musical notation. Each system features a single staff for the 'Q.r.' (likely Violoncello) and a grand staff for the 'Pno.' (Piano). The key signature is two sharps (F# and C#).
The first system shows the Q.r. staff with a melodic line starting with a crescendo ('cresc.') and reaching a forte ('f') dynamic. The Pno. grand staff contains whole rests.
The second system shows the Q.r. staff with a decrescendo ('dim.') and a ritardando ('rit.') marking. The Pno. grand staff again contains whole rests.

SAVOLLAR:

1. “Rokoko” variatsiyasini yozilish jarayonini bilasizmi?
2. V. Fintsengagen asarni nashr etishga qanday munosabatda bo’lgan?
3. 1878 yilda “Variatsiyalar” qanday tahrir asosida nashrdan chiqadi?
4. P.Chaykovskiyning “Rokoko”variatsiyalarini nashr etish yuzasidan V. Fintsengagenga munosabati qanday bo’ldi?

5. P.Chaykovskiyning “Rokoko”variatsiyalari asariga boshqa kompozitor-lar qanday baho berdilar?

6. “Rokoko” variatsiyasini qashqar rubobida ijro etishda qanday qulay-liklar mavjud?

TOPSHIRIQLAR:

1. “Rokoko” variatsiyasini ommaga namoyish etish jarayoni bilan bog’liq ma’lumotlarni so’zlang;

2. P.Chaykovskiy hayotligida “Rokoko”variatsiyalarini e’tirof etilishi yuzasidan fikrlaringiz;

3. P.Chaykovskiyning fortepiano uchun yaratgan barcha asarlarini o’rganib keling;

4. P.Chaykovskiyni novatorligi haqidagi ma’lumotlarni yozma bayon eting.

Tayanch iboralar: simfonik fantaziya, turkumli shakl, tsikl, variatsiya, kadans, garmonik libos.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Данилевич Л. «П.И. Чайковский». М.- Л., 1950.
2. Должанский А.«Музыка Чайковского». - Л., 1960.
3. Кашкин Н.Д. «Воспоминания о П.И.Чайковском».- М., 1954.
4. Никитин Б.С. «Чайковский».-М., 1990.
5. Николаева Н. «Симфонии П.И. Чайковского».- М., 1958.
6. «П.И. Чайковский».- М., 1978.
7. Стойко А. «Великий композитор». «Музыка», 1972.

73-76 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

Ayrim variatsiyalarda Chaykovskiy boshlang'ich mavzuining ritmik va ohangdor xususiyatlarini saqlab qoldiradi, ayniqsa, uning kuchsiz urg'udan boshlanish iborasini.

Asar ham klassik, ham erkin variatsiyalar shaklida yozilgan. Erkin variatsiyalarning xususiyatlari sur'ati past uchinchi va oltinchi variatsiyalarda yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Bunday fikrga kelishga ularda asosiy mavzusi sezilarli darajada o'zgarib, kengayganligi asos berdi. Uchinchi, re-minor variatsiyasida Chaykovskiy jozibali romans kuyni yaratgan. U rokoko uslubidagi ilk mavzuidan ancha uzoq talqin etilib, rus lirik romans uslubiga yaqinroq ko'rinadi, aniqrog'i kompozitor Alyabg'evning qalamiga mansub mashhur "Bulbulcha" romansini eslatadi. Asarda liga bilan belgilangan notalar yakunida ajratib, ifodali tarzda mayda tremolo yordamida ijro etiladi:

Q.r. *Andante sostenuto* *mf cantabile* *f*

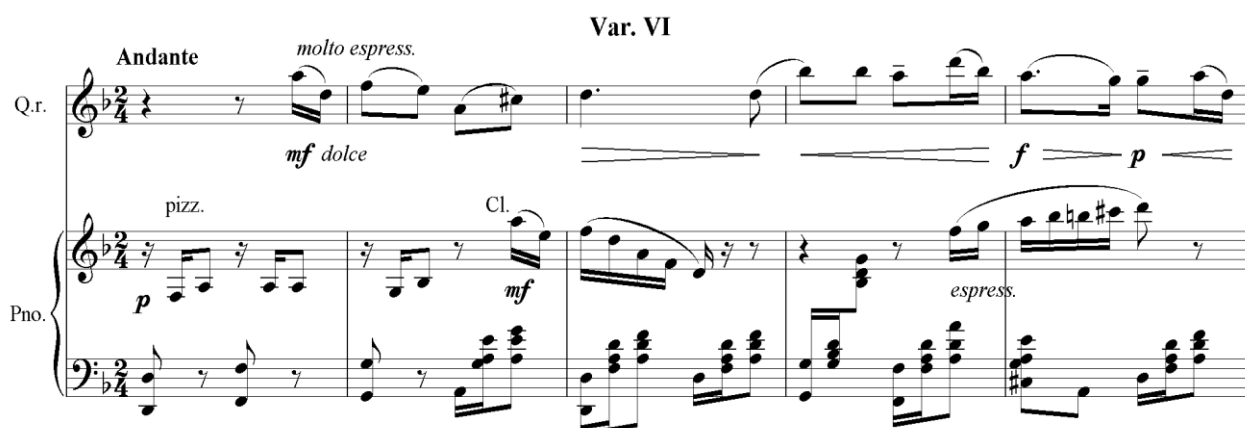
Pno. *p*

Var. III

Lekin, keltirilgan ikkita namunalar batafsil o'rganilsa, ular o'rtasidan o'xshashlik faqatgina ritmik sur'ati va jummalarning yuqori va pastga qarab yo'naltirilganligida ko'rinadi. Qolgan vositalariga e'tibor berilsa, ular nafaqat bir biridan, balki rokoko mavzuiga nisbatan ham farq qiladi. Xullas, chuqur qayg'uga sug'orilgan, dilkash va sokin hissiyotlarni ifoda etayotdigan uchinchi variatsiyaning quyi tsiklida yangi obrazni yaratishga muvaffaq bo'ldi.

Sekin sur'atda bayon etilgan boshqa variatsiyada oltinchi, re minor lirik kechinmalar o'zgacha obrazlarni tasvirlaydi. Uning orkestr partiyasida, avvalambor,

Chaykovskiyning “Oq qush” baletiga xos lirik Adajio va pantomima lavhalariga yaqinlik seziladi. Violonchel ijrosidagi tiniq va keng nafasli kuyda esa ashulaviy va notiqlik xususiyatlari jipslashib, “Franchesko da Rimini” simfonik fantaziyasidan Francheskoning lirik hikoyasini eslatadi:

Uchinchi va (oltinchi) lirik variatsiyalar umumiy turkumida muhim rol o'ynaydi.

“Rokoko mavzuiga variatsiyalar” simfoniya janriga yaqinligi haqida fikr ilgari surilgan edi. P.Chaykovskiy mavzu va variatsiyalarni yaxlit turkum sifatida talqin etishga intilib, ushbu shaklga xos har bir qismning muayyan erkinligini cheklatib, o'zaro bog'lanish tomonlarni kuchaytiradi. Bog'lanish vazifalar sifatida esa variatsiyalarning turkumdagi joylash tartibi hamda refren mavjudligi kabi vositalarni bajarmoqda. Shunday ekan, asarning shakli besh qismli simfonik tsiklni tashkil etishi va unda, Uchinchi simfoniya o'xshash holat bo'lib, simmetrik tomoyillar muhim rol o'ynaganligini tahkidlab o'tishimiz mumkin. “Variatsiyalar” bu nuqtai nazardan talqin qilinsa, tsikl quyidagicha taqsimlanadi: Mavzu, birinchi va ikkinchi variatsiyalar sonata Allegro o'rnini bosadi, uchinchi variatsiya Andantega to'g'ri keladi, to'rtinchi, beshinchi variatsiyalar Skertso janrida yozilgan bo'lib, III qismni tashkil etadi, oltinchi variatsiyani ikkinchi Andante, deb hisoblashimiz mumkin, va, nihoyat, yettinchi variatsiya tez suroatda o'tadigan Final vazifasini bajaradi. “Variatsiyalarning” simfonik tsikliga yaqinligi tonal rejasida ham yaqqol ko'zga tashlanadi:

Kirish, Mavzu	1,2 variatsiyalar	3 variatsiya	4 variatsiya	5 variatsiya	6 variatsiya	7 variatsiya
I-qism		II- qism	III- qism	IV- qism		V- qism
Moderato assai,quasi	Allegro	Andante sostenuto	Andante grazioso	Allegro moderato	Andante	Final Allegro vivo
A-dur		d-moll	A-dur	A-dur	d-moll	A-dur

SAVOLLAR:

1. P.Chaykovskiyini qaysi asarlarini jonli ijroda tinglagansiz?
2. P.Chaykovskiy asarlarida tabiiylik jihatlari nimalarda namoyon bo'ladi?
3. Tabiat haqidagi tasavvurlari asarlarida qanday aks ettirilgan?
4. "Rokoko mavzuiga variatsiyalar" qaysi janrga yaqin?
5. "Variatsiyalar" tsikl sifatida qanday taqsimlangan?

TOPSHIRIQLAR:

1. "Rokoko mavzuiga variatsiyalar" asari qanday shakllarni qamrab olganligi haqida tahliliy bayon qiling;
2. Har bir variatsiyaga qisqa izoh bering;
3. "Rokoko mavzuiga variatsiyalar" nima uchun simfoniya janriga yaqinligi haqida fikringizni ayting;
4. Asarni final qismini tahlil qilib bering.

Tayanch iboralar: ohangdor xususiyatlar, rokoko uslubi, liga, tremolo

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Альшванг А. «Опыт анализа творчества П.И. Чайковского».-М., 1950.
2. Арутюнов Д. «Сочинения П.И. Чайковского в курсе анализа музыкальных произведений».- М., 1989.

3. Никитин Б.С. «Чайковский».- М., 1990.
4. Николаева Н. «Симфонии П.И. Чайковского».- М., 1958.
5. «П.И. Чайковский».- М., 1978.
6. Стойко А. «Великий композитор». «Музыка», 1972.

77-78 DARSLAR: IJRO DASTURINI TAYYORLASH BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLAR

Asarning obrazlar dramaturgiyasi variatsion guruhlar bo'yicha simfonik tsikliga mos: Mavzu va 1-2- variatsiyalar klassik uslubida yozilgan. Ular o'zaro fakturaviy o'xshash jihatlari bilan bir-biriga yaqin. Uchinchi variatsiyada rus lirik qo'shiqchilik xarakteri ustun keladi va bu qism oldingi hissiy holatga keskin farqlik kiritadi. Skertsosimon 4-5 variatsiyalar yorqin kayfiyat bilan o'zaro birlashtirilsa-da, har biri mustaqil xususiyatlarga ega. Masalan, 4-variatsiya haqiqiy Skertsoni anglatadi, 5-variatsiya Gavot janrida talqin etilgan, 6- variatsiyada orkestr tembrlari va turli registrlar taqqoslanadi. Ikkinchi Andante, 6-variatsiya, yuksak lirik obrazlar qatorini davom ettiradi, biroq unda yangi tuslar paydo bo'ladi. 7-variatsiyada virtuoslik mahorat, to'htovsiz xarakatlar va texnikaviy murakkablik talab qilinadi, ya'ni, unda Finalga xos obrazlar talqini namoyish qilingan.

Asar shaklining yahlitligi va birligi refren kuyi orqali erishiladi. Bu xususiyat haqida yuqorida fikrlar bayon qilingan. Qo'shimcha izoh sifatida aytib o'tish kerakki, qaytariladigan jumla (refren), "Variatsiyalar"da rondosimon xususiyatlarni kuchaytiradi. E'tiborli tomoni yana shundaki, refren har bir variatsiyaning o'ziga xos xarakteriga moslashib, turli ko'rinishda chiqadi. U goh minor tonalligida o'tib (3-variatsiyada), goh qismchaning ichida mustaqil kuyga aylanib (4-variatsiyaning o'rta qismida ikkinchi kuy sifatida), goh gavot variatsiyasida refren vazifasini bajarib, goh yorqin lirik xarakteri evaziga patetik qiyofasida bayon etiladi.

"Rokoko" variatsiyalarida simfonizm tafakkuri kuchli bo'lsa-da, konsert janriga xos asosiy xususiyatlar ham peshqadamlik o'rinni egallagan. Ularning tahsiri-violonchel partiyasining solist (yakkanavoz) rolida talqin etilishi, bir nechta

solo kadentsiyalar mavjudligi, texnikaviy mukammallik va ifodaviy vositalarga e'tibor qaratilgani, cholg'uning nozik badiiy imkoniyatlaridan foydalanish, qolaversa, yakkanavozdan mohirona va yuksak professional ijrosini talab qilinayotganligidan chuqur iz qoldirgan.

Orkestr partiyasi rivojlangan fakturaviy vositalarga tayangan bo'lsa-da, violonchel bilan olib borayotgan muloqotda, ular o'rtasidagi munosabat galma-gal musobaqa vaziyatni vujudga keltiradi. Biroq, variatsiyaning asosiy mavzusi orkestr tomonidan yangraganda yoki musiqa kuchli dinamik jarayonlarga erishganda, yoki polifonik yozuvi ustun kelgan paytda orkestrga yo'l boshlovchi rol beriladi va undan to'laqonli va baquvvat ijrosi kutiladi.

“Variatsiyalar”da P.Chaykovskiy violonchel cholg'usining talqini jihatidan yaratgan va boshqa janrlarda amaliyotdan o'tkazgan vositalardan qo'llandi. Masalan, “Oq ko'l” baletiga o'xshab, violonchel partiyasi orkestr tomonidan jo'rlik qilgan paytda, damli cholg'ularda akkordsimon triollar ketadi, ularni torli cholg'ular pizzicati bezatadi.

“Rokoko” mavzusiga variatsiyalar kompozitor chuqur hasrat, mahyus, g'amgin ixtiros kabi og'ir damlar kechirayotgan bir paytda yozilgan. Shunga qaramasdan, u P.Chaykovskiyning ijodida yorqin asarlar qatoridan o'rin olgan. Unda optimistik ruh va tiniq kayfiyat o'z ofodasini topgan. Bu asar kompozitorning qalbida hayotga, shehriyatga va go'zallikka chuqur muhabbat joy olganligidan dalolat beradi.

Atoqli musiqashunos B.Asaf'ev “Variatsiyalar”ni shunday nozik va xushyor izoh bilan ta'riflagan: “Ular tinglovchilarga kompozitorning maftunkor va samimiy ruhiy dunyosi bilan tanishtiradi, tovushlarning jozibasi esa, xuddi daraxt poyasini o'raganidek, insonning irodasini qamrab qo'yadi, nozik va humor hissiyotli tovushlar orqali hayolot obrazlari yordamida bo'ysindiradi va bu holatda mahorat sodda, samimiy shehriy izhor oldida bosh egadi.”²

² Игорь Глебов. /Б.Асафьев/. Инструментальное творчество Чайковского. Пг., 1922, с.63.

SAVOLLAR:

1. “Rokoko” variatsiyalari qanday jihatlar bilan bir-biriga bog’liq?
2. “Rokoko” variatsiyasini qashqar rubobida ijro etishda qanday qulayliklar mavjud?
3. Asarda refren bormi?
4. “Rokoko” variatsiyalarida mujassam bo’lgan musiqiy shakllarni ayting?
5. Asarda orkestrga qanday ijroviy imkoniyatlar berilgan?

TOPSHIRIQLAR:

1. “Rokoko” variatsiyalarini har birini qisqa tahlil qiling va bir-biriga mos o’xshashlik jihatlarini so’zlang;
2. Asarning boshlang’ich mavzu takrorlarini dramaturgik rolini tahlil qiling;
3. “Rokoko mazusiga variatsiyalar”ni yozish davrida kompozitor qanday sharoitda bo’lganligi haqida ma’lumotga ega bo’ling.

Tayanch iboralar: variatsion guruh, simfonik tsikl, faktura, skertso, gavot, orkestr tembrlari, registr, refren, fakturaviy vositalar.

FOYDALANISH UCHUN ADABIYOTLAR:

1. Альшванг А. «Опыт анализа творчества П.И. Чайковского».- М., 1950.
2. Арутюнов Д. «Сочинения П.И. Чайковского в курсе анализа музыкальных произведений».-М., 1989.
3. Асафьев Б. «О музыке Чайковского».-М., 1972.
4. Давыдов Ю.Л. «Записи о П.И. Чайковском».-М., 1962.
5. Данилевич Л. «П.И. Чайковский».-М.-Л., 1950.
6. Должанский А. «Музыка Чайковского».- Л., 1960.

79-80 DARSLAR: 2-SEMESTR YAKUNIY NAZORATI UCHUN IJRO DASTURINI SAHNADA TAYYORLASH VA TOPSHIRISH

O'quv yilining 40-haftasi mobaynida Yakuniy nazorat (YaN) dasturiga kiritilgan asarlarni mukammal o'zlashtirishingiz lozim. Kafedra belgilagan muddatlarda ushbu asarlarning mohirona ijrosini sinov komissiyasiga taqdim etishingiz shart. Turli janrlardagi asarlarni mehyoriga yetkazib, asarlar mazmunini tinglovchiga singdira olsangizgina mahoratingiz ijobiy baholanadi. Ustozlar maslahatiga quloq tuting. To'liq bajarilgan vazifalar yoki kamchiliklaringiz yuzasidan bildirilgan fikrlardan tegishli xulosalar chiqaring.

2-semestrda o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun TESTLAR

№	Test topshirig'i	A	B	S	D
1.	Asr boshida musiqa san'atining rivojlanishidagi asosiy yo'nalishlarni aniqlang?	Zamonaviy san'at da uslubiy yo'nalishlar ko'pligi	Ifoda vositalar va yangi timsollarni ijodiy ko'rsatmalash X1X asr san'atining estetik konuniyatlari qayta ko'rish	Turli xil xudud san'atlariga qiziqish	Barcha javoblar to'g'ri
2.	Chorgoh 1da qanday o'zgarish	Sarahbori dugohning	Sarahbori dugohning	Sarahbori dugohning	Sarahbori dugohning

	kiritilgan?	kuy tuzilishi qisqartirilgan	doyra usuli saqlanmagan	ijro sur'ati saqlanmagan	kuy tuzilishi qisqartirilmagan
3.	“Ustoz shogirdlariga katta zulm ham, haddan tashqari ko'ngilchanlik ham qilmasligi lozim”. Ushbu fikr qaysi allomaga tegishli?	Abu Rayhon Beruniy	Alisher Navoiy	Abu Nasr Forobiy	Abu Ali ibn Sino
4.	Mashtabni qisqaligi, ifodaviy vositalarini lundaligi va ko'p ma'noligi bilan birlashgan asarni nomini toping?	Miniatyura	Yumoreska	Skertso	Bagatel
5.	Ko'p ovozli musiqada turli metrdagi taktlarning bir vaqtda qo'shilib kelishi	Polimetriya	Pozitsiya	Plagal kadans	Portato
6.	Polifoniya uslubidan kelib chiqqan tovushlar	Dodekafoniy	Aleatorika	Sonoristika	Aniq musiqa

	ketma-ketligining shakllanishi qaysi yozuv texnikasidan olingan				
7.	Xalqimiz diniy ehtiqodi bilan bog'liq kuy-ohanglar qanday tasniflanadi?	Darvishlarning zikr tushish marosimlari; "Ramazon" aytish	Diniy marosim kuy-aytimlari; diniy mavzuli kuy-aytimlar	Yassaviyxonlik an'anasi; "Ramazon" aytish	Mashrabxonlik an'anasi; Yassaviyxonlik an'anasi;
8.	Notalarning uzunlik miqdorini aniq saqlamagan holda ijro etish	Rubato	Rumba	Rulada	Ritardando
9.	Qisqa motiv va pauzalarni ketma-ketligidan tashkil topadigan yozuv texnikasini aniqlang	Puantalizm	Elektron musiqa	Seriallik	Minimalizm
10.	Temperatsiyalang'an tovushqatordagi eng pastki tovush	Subkontroktava	Stretto	Subdominanta	Stviri
11.	Markaziy Osiyo xalqlarining	Fasllar almashinuvi	Fasllar almashinu	Tabiat xodisalari	Mehnat jarayonlari

	mavsumiy marosimlari nimalar bilan bog'liq holda o'tkaziladi?	bilan bog'liq holda	vi bilan bog'liq mehnat jarayonlari	bilan bog'liq holda	bilan bog'liq holda
12.	Har bir maqom va ular tarkibidagi sho'hbalarining tugallanish qismi	Suporish	Suvora	Supurdi	Suling
13.	Shashmaqom ijrosida qo'llanilib kelingan an'anaviy ansambl tarkibi?	Tanbur, dutor, doyra, g'ijjak, nay, qo' shnay, chang, rubob, ud, qonun	Tanbur, doyra, g'ijjak, bo' lamon, nog'ora, qo' shnog'ora, qoshiq	Dutor, nay, chang, qonun, rubob, nog'ora	Bo' lamon, g'ijjak, doyra, ud, qonun, soz, qo'shnog'ora
14.	An'anaviy ijrochilikda nola, qochirim va turli bezaklarni qo'llashda asosan chap qo'l barmoqlarining qaysilaridan ko'proq foydalanish	Barcha barmoqlarda	Birinchi va ikkinchi	Birinchi, ikkinchi va uchinchi	Uchinchi va to'rtinchi

	maqsadga muvofiq				
15.	Shashmaqomning mushkilot bo'limi	Tasnif	Taronai nasri ajam	Tarjeh	Tarona
16.	Maqomshunos olim Ishoq Rajabovning "Maqomlar" nomli monografik asari qachon chop etilgan?	1963 yil	1970 yil	1992 yil	2006 yil
17.	«Ma'rifat» tushunchasi bu	Arabcha so'z bo'lib, bilish, bilim, ma'lumot tanishishdir	Arabcha so'z bo'lib, aql, ong, idrok, ichki kayfiyatdir	Forscha so'z bo'lib, kishining ichki ruhiy holatini bildiradi	Forscha so'z bo'lib, bilim, ma'lumot kabi ma'nolarni bildiradi
18.	Madaniyat bu.....	Insoniyatning butun tarixiy taraqqiyot jarayonida yaratgan barcha moddiy va ma'naviy boyliklaridir	Jamiyatning fakat ma'naviy hayotini aks ettiruvchi tushuncha	Jamiyatning ma'naviy hayotini kursatish uchun qo'llaniladigan tushuncha	Insonparvarlik, xalollik, erksevarlik, sahiylik, kamtarlik

19.	Geterafoniya nima?	Bir kuyni birlashuv varianti	Asosiy ovoz	Kontra punktlashgan ovoz	Organ punkt
20.	Pedagogik texnologiyani asosiy maqsadimimalardan iborat?	Takomillashtirish yoki o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishdan	O'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishdan	O'quvchiga qo'yib borilgan baholarni predmet bo'yicha umumiy bahoga birlashtirish qoidalaridan	O'quv jarayonini uzluksiz, uzoq vaqt muttasil kuzatish va uni boshqarishdan
21.	Pedagogik texnologiyaning asosiy vazifasi nima?	O'quv jarayonini mazmunli amalga oshirish	O'quv jarayonini mazmunli rivojlantirish	O'quv jarayonini vaqt doirasida olib borish	A va B
22.	«Tizim» so'zi haqida tushuncha?	Qismlardan tuzilgan, birikkan yaxlit narsa yoki hodisa	Ijodiy yondashuv	Gaplarni yozib, saqlab olish	O'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirish
23.	Pedagogik tizimimimalardan iborat?	Pedagogik jarayonning obg'ektlari va	Gaplarni yozib, saqlab olish,	Tanqidiy-ijodiy yondashuv, o'zaro	O'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirish

		subhektlari, shakl - usullari, ular o'rtasidagi munosabatlari, o'zaro tahsirlar hamda ularni boshqarishda n	ijodiy yondashu v, bilim berishdan	tahsirlar	
24.	Ta'lim jarayoni nimalardan iborat?	Maqsad, nazorat, baholash, natija, ta'lim metodlari	Harakatlar ni tekshirish	Xatoni tuzatish, baholash	Maqsad, xatoni tuzatish
25.	Tanqidiy – ijodiy yondashuv nima degani?	Mustaqil o'zlashtirish, harakatning yangi usullarini topish, shaxsan tashabbus ko'rsatishni ko'zda tutadi	Harakatlar , ovozlar va gaplarni yozib, saqlab olish	Shakllar va chizuvlar, matnli belgi, ovozli belgi	Harakatning yangi usullarini topish, gaplarni yozib, saqlab olish
26.	O'quv jarayoni nimalardan iborat?	Matnli belgi, ovozli belgi	Harakatlar ni, shakllar va	Ta'lim ning maqsadi va mazmuni, baholash,	Ishchi fazo, yordamchi vositalar paneli

			chizuvlar	o'qish- o'qitish	
27.	Tor cholg'usi qaysi mamlakatlarda tarqalgan	Azarbayjon, Armaniston, Afg'oniston, Iroq, Eron, Turkiya, Tojikiston, Uzbekiston va Yaqin Sharq mamlakatlari da	Azarbayjon, Armaniston, Iroq, Eron, Turkiya, Pokiston, Uzbekiston va Yaqin Sharq mamlakatlari da	Azarbayjon, Armaniston, Afg'oniston, Iroq, Eron, Turkiya, Tojikiston, Uzbekiston, Malayziya va Yaqin Sharq mamlakatlari da	Azarbayjon, Armaniston, Afg'oniston, Iroq, Eron, Turkiya, Tojikiston, Uzbekiston, Siriya, Arab mamlakatlari da
28.	Nechanchi yili tor sozida ijrochilik san'ati va uni tayyorlash mahorati YUNESKOning nomoddiy madaniy meros ro'yxatiga kiritilgan	2012 yil 5 dekabr	2014 yil 5 yanvar	2011 yil 7 mart	2013 yil 8 noyabr
29.	Oddiy musiqa formulalarini ko'p marotaba takrorlanishiga	minimalizm	miniatyurizm	reprizalik	variatsionlik

	asoslangan asar yozish uslubini aniqlang?				
30.	O'zbekiston kompozitorlari tomonidan shakl hosil qilishda ko'proq qaysi tamoyildan biri qo'llaniladi?	Ostenatoli	Uch qismli shakl	Takroriy	Qayta ishlash
31.	Seriani yozishda nima xato hisoblaniladi?	Tonlarni takrorlamaslik	Uchtovus hlik bo'yicha tonlarning joylashuvi	Katta va kichik intervallarning ketma-ket kelishi	Seria o'zining tuzilishi va rivojlanish rejasiga ega
32.	Magnitafon musiqasi qaysi zamonaviy texnikaga mansub?	Texnikali musiqaga	Aleotorikaga	Tembrli musiqaga	Sonorli musiqaga
33.	18-asrda asarning qaysi bo'limida ijrochi o'zining ijodiy topqirligini, virtuoz ekanligini namoyish etishi kerak edi?	Kadentsiyada	Muqaddimasida	Reprizada	Ekspozitsiyada
34.	Shaxsga tahsir etish orqali	O'z - o'zini boshqarish,	O'z ustida ishlash,	Ekstensiv, taxminiy,	O'z-o'ziga ko'rsatma

	tarbiyalash metod va usullariga quyidagilar kiradi?	o'quvchi shaxsini tushunish, muomalada o'zini ko'rsata olish, o'z nutqini to'g'ri tuzata bilish va boshqalar	o'z-o'zini tarbiyalash, o'z-o'zini takomillashtirish	metodologiya, kommunikativ, psixologik hamkorlikdagi ijodkorlik	berish, o'z-o'zini nazorat qilish, o'z-o'ziga hisobot berish, o'z-o'zini ishontirish, o'z-o'ziga buyruq berish, o'z-o'zini majbur etish
35.	Klavir uchun syuitalarda raqslarning an'anaviy birin-ketinligini bilasizmi?	Alemanda, kuranta, sarabanda, jiga	Kuranta, alemanda, sarabanda, jiga	Sarabanda, alemanda, kuranta, jiga	Jiga, alemanda, kuranta, sarabanda,
36.	Konsertlarda kadentsiya qaysi qismga kiritiladi?	1/2	1/3	3	2
37.	Markaziy tonal tizimni mavjud emasligini to'ldiruvchi zamonaviy kompozitsiyaning	Rivojlovning timsoliy-mazmunli mantiqi (dramaturgiya)	Tonal reja	Butunlikni dinamik profili	Musiqiy uslub

	asosiy tashkil etuvchi omili nima?				
38.	Ochiq shakl nima degani?	Oldindan ta'min qilinmaydigan va yetarli darajada yakunlangan shakl	Reprizasi mavjud bo'lmagan repriza	Avji asos hisoblangan shakl	Yangrashni asta sekin susayishga asoslangan shakl
39.	Qaysi cholg'u ideofon guruhiga kiradi?	Safoil	Doira	G'ijjak	Nay
40.	Mashrab tavalludiga bag'ishlangan simfonik orkestr uchun yaratilgan monolog asarining kompozitorini aniqlang?	Mirxalil Maxmudov	Mustafo Bafoev	Farxod Alimov	Komiljon Kenjaev
41.	“Buxoroi Sharif” teleoperasining muallifi kim?	Mustafo Bofoev	Avaz Mansurov	Mirxalil Maxmudov	Nadim Norxo'jaev
42.	M.Bafoev nechta simfoniya muallifi?	6ta	4ta	3ta	5ta
43.	M.Bafoev	28 ta	15 ta	35ta	11ta

	konsert janrida nechta asar yaratgan				
44.	O'zbekiston kompozitorlarida n kimlar musiqiy avangard yo'nalishida ijod qilgan?	D. Yanov-Yanovski, A. Kim	F. Yanov-Yanovskiy, M. Bafoev	T. Kurbonov, R. Abdullaev	X. Raximov, V. Saparov
45.	Seriya nima degani	12 takrorlanmaydigan tonlardan iborat qator	6 takrorlanadigan tonlardan iborat qator	7 takrorlanadigan tonlardan iborat qator	10 takrorlanadigan tonlardan iborat qator
46.	Ko'povozli tertsiya bo'yicha tuzilgan vertikallarni belgilab chiqing:	Klaster	Nonakkord, undetsimakkord, tertsdetsimakkord, kvintdetsimakkord	Kvintakkord, kvintoktava	Kvartakkord
47.	Pedagogik jarayonning harakat vositasi ?	Faoliyat	Pedagogik o'zaro tahsir	Pedagogik vaziyat	Pedagogik hodisa
48.	Simmetriya asosida tuzilgan	Ioniy, Doriy, Frigiy	Miksolidiy	Lidiy	Ioniy lokriylik

	ladlar. Tabiiy yetti pog'onali lادلarda qaysi ladlar simmetriyali (tetraxord bo'yicha aniqlangan):				
49.	Qaysi o'zbek kompozitorlari ijodida yarim tonliklardan keng foydalangan?	T.Kurbanov	M.Ashrafi	S.Babaev	S.Yudakov
50.	Lad o'zgaruvchanligi tushunchasining ma'nosi nimada?	Modulyatsiya	*Turg'unlikni o'rin almashuvi	Og'ishma	Taqqoslama
51.	«Modus» tushunchasi nimani bildiradi va qaysi tildan uni kelib chiqishini aniqlang?	Ton, italyan tilidan	*Lad, lotin tilidan	Akkord, frantsuz tilidan	Interval, nemis tilidan
52.	Dramaturgik mavzu tushunchasini aniqlang?	Butun asar davomida ushlangan va bir timsoli boyra bilan	Timsoliy doyraga tegishli bo'lgan kontsetrat	Sintaktik tomonidan shakllanmagan har qanday	Yirik masshtabli mavzu

		bog'liq bo'lgan ifodaviy tur yoki texnika	siyalangan ohangil mavzu	mavzu	
53.	Dodekafoniyani aniqlang?	Etti bosqichli tizim	O' n ikki tonli tizim	O' n tonli tizim	Besh tonli tizim
54.	XX asr musiqasida metrikaning qaysi yangi turlari keng tarqalgan?	Vaqt o'lchovli va noregulyar – urg'uli	Urg'usiz, doimiy urg'uli	O'zgaruvch an, komplimen tar	Fibonachani ng masshtab progressiyasi
55.	Ko'ptovushli vertikal tertsiya turlarini aniqlang?	Klasterlar	Nonakkor d, undetsima kkord, tertsdetsi makkord, kvintdetsi makkord	Kvintakkor d,kvintokta va	Kvartakkord lar
56.	O'quv dasturi va ishchi o'quv dasturining farqlari nimada?	O'quv dasturi ta'lim mazmuni, uning talabalar tomonidan o'zlashtirilad	O'quv dasturi va ishchi o'quv dasturi farqli emas	O'quv dasturi ta'lim mazmuni, uning talabalar tomonidan o'zlashtirila	O' quv dasturi ta'lim mazmuni, uning talabalar tomonidan o'zlashtirilad

		igan eng maqbul usullari, axborot manbalari ko'rsatiladig an hujjat, ishchi fan dasturi fanning mazmunini yangi axborotlar bilan boyitadigan va konkret o'quv jarayoniga moslangan hujjat		digan eng maqbul usullari, axborot manbalari ko'rsatiladi gan hujjat, ishchi o'quv dasturi o'qituvchi imkoniyatla riga moslangan hujjat	igan eng maqbul usullari, axborot manbalari ko'rsatiladig an hujjat, ishchi o'quv dasturi talabalar bilimini nazorat qilishni ko'zda tutadi
57.	“Mikromavzuiylik” tushunchasini aniqlang?	Matnda mustaqil bo'lgan motivli mavzuni birligi	Rivojlanis h jarayonida ajralib chiqqan mavzuni bir qismi	Davriyadan kichik bo'lgan mavzuli tuzilma	Kontrast mavzusini bitta unsuri
58.	Magistratura ta'lim dasturi	Umummetod ologik,	Umummet odologik,	Umummeto dologik,	Ilmiy- tadqiqot ishi,

	bloklari	mutaxassislik, ilmiy faoliyat	ilmiy faoliyat, ilmiy-pedagogik faoliyat	mutaxassislik, ilmiy-pedagogik faoliyat	mutaxassislik, ilmiy faoliyat
59.	«Angemiton lad» qanday lad?	Yarim tondan tuzilgan lad	Yarim toni bo'lmagan lad	CHoraktalik toni bo'lmagan lad	Tritoni bo'lmagan lad
60.	«Ta'lim dasturi» qaysi mehyoriy hujjatning tarkibiy qismi?	Davlat ta'lim standartining	O' quv rejasining	O' quv dasturining	Ishchi o' quv dasturining
61.	Ma'naviy ehtiyojlarning yuksalishi qanday qonuniyatga binoan ro'y beradi?	Dastlabki ehtiyojlarni qondirilishi yanada yuksakroq yangi ehtiyojlarni tug'dirishi qonuniyatiga binoan	Ijtimoiy taraqqiyotning obhektiv qonuniyatga binoan	Birlamchi ehtiyojlarning qondirilishi ikkilamchi ehtiyojlarni keltirib chiqarishi qonuniyatiga binoan	Diniy masalalarda yuzaga kelgan tangliklar va nizolarni bartaraf etish natijasida
62.	Modal garmoniya nimani anglatadi?	I.S.Bax garmoniyasi	Vena mumtoz kompozitorlari garmoniyasi	T – S – D - T tuzilishiga asoslangan garmoniya	Tabiiy va sunhiy lادلardan foydalanishga asoslangan garmoniya

63.	« Dolzarb integratsiya» (Yu.Kon) nima?	Geterofoniya	Monodiya	Polifoniya	Gorizontal va vertikal o'zaro bog'liqlik
64.	Garmoniyada Ellips mohiyatini toping	Dissonansni konsonansga yechilishi	Ikki konsonansni kelishi	Dissonansni konsonansga o'tishi	Akkordni aylanishi
65.	Uzluksiz ta'lim tizimi turlarini belgilang?	O'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, kadrlar malakasini oshirish	Bog'cha, maktab, institut, akademiy a, malaka oshirish universitetlari	Bog'cha, maktab, kasb-hunar kollejlari, akademik litseylar, universitetlari, malaka oshirish institutlari	Maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, kadrlarning malakasini oshirish, ularni qayta tayyorlash, maktabdan tashqari ta'lim

66.	Musiqa cholg'usi uchun birinchilardan bo'lib yaratilgan qaysi musiqa janrlarini ayta olasiz?	Konsert, trio-sonata, kvartet, opera	Kantsonna , frottola, villanela, madrigal, trio-sonata, katta konsert (konchert o grosso)	Opera, balet, konsert	Richerkar, oratoriya, simfoniya
67.	O'zbekiston kompozitorlarida n kimlar Torli kvartet janrida ijod qilgan?	I.Akbarov, S.Varelas	M.Ashrafi	I.Akbarov	S.Varelas
68.	“Prelyudiya va fuga” polifoniya turkumi O'zbekiston kompozitorlarida n kimning qalamiga mansub?	G.Mushel, T.Qurbonov, R.Abdullaev , V.Saparov, N.G'iyosov	X.Raximov, N.Narzullaev	A.Mansurov, M.Bafoev	D.Yanov-Yanovskiy, B.Gienko
69.	Ta'lim va tarbiya jarayonida pedagogik tahsir ko'rsatishning asosiy usullari?	Talab; istiqbol; rag'batlantirish va jazolash; jamoatchilik	Diqqat; hotira; fikrlashni va bilish qobiliyatlarini	O'quvchini ng muayyan hislatlari; xarakter xususiyatla	Texnik fikrlash; mimika va pantomimika

		fikri	rivojlantirish	rini bilish; ishontirish	
70.	Musiqa nazariyasiga “chiziqli kontrapunkt” atamasi kim tomonidan kiritilgan?	M.Tinktorist	E.Kurt	D.Jarlimo	S.Taneev
71.	Doim metrika almashanib asarda o’lchov yo’q bo’lsa, bunday tonal tizim nima deyiladi?	Vareabelli	Variantli	Variatsionli	Rondosimon
72.	Kuyni bir necha ovozda oldinma-keyin qaytarilishi	Kanon	Kantsona	Kadentsiya	Rondo
73.	Birinchi navbatda “tonal ostinato” tushunchasi kimning ijodi bilan bog’liq?	I.Stravinskiy	S.Slominskiy	D.Slovinskiy	I.Dzerjinskiy
74.	Talabalar bilan o’qituvchilar dars jarayonida qanday munosabatda	O’qituvchi va talaba orasida hamkorlik va ishonch	Ular orasida do’stona muloqotda bo’lish	Bir-biriga e’tiborsiz bo’lishi	O’qituvchi va talabalar orasida tinch o’tirmaslik

	bo'lishi kerak?				
75.	“Miksaj” usuli zamonaviy texnikaning qaysi qismi hisoblaniladi?	Sonorikaning	Gryudik musiqaning	Elektron musiqaning	Aniq musiqaning
76.	Kvaternion paydo bo'lishi uchun seriyaning nechta hil turi va uning variantlari bo'lishi kerak?	3	4	5	6
77.	Talaba tushunchasiga ta'rif qaysi qatorda to'g'ri berilgan	Ijtimoiy yetuklikning jadal sur'atlar bilan ro'yobga chiqishidir	Moddiy va ma'naviy ishlab chiqarishdagi ijtimoiy hayotga va mutaxassislikka oid rollarni muayyan qoida va maxsus dastur asosida tayyorlanadi	Bilinga ishtiyoqli, qiziquvchan	Ijtimoiy ishlab chiqarishda faollik ko'rsatayotgan, ishga tayyorlanayotgan, bilimli, kasbiy ko'nikmalarini egallayotgan ijtimoiy guruh

			digan ijtimoiy guruh		
78.	S.Aleskerov “Bahodir va Sona ” operasini qachon yozgan?	1962	1959	1967	1998
79.	S.Aleskerov “So’liytgan gullar” operasini qachon yozgan?	1997	1962	1959	1967
80.	S.Aleskerov qaysi yillari M.Magomaev nomidagi Azarbayjon davlat filarmoniyasi “Ashula va raqs” ansambli rahbari lavozimida ishlagan	1951-1952	1958- 1960	1949-1951	1956-1958
81.	S.Aleskerov qaysi yillari Azarbayjon kinematografiya komiteti orkestri badiiy rahbari lavozimida	1949-1951	1951- 1952	1958-1960	1956-1958

	ishlagan				
82.	Odamning o'z maqsadiga ko'ra batamom o'rganish va o'zlashtirishdan iborat bo'lgan maxsus faoliyati bu ... deyiladi	Mehnat	Malaka	Ko'nikma	Ta'lim
83.	Iroda erkinligi ta'limotiga ko'ra .	Irodaviy harakatlar odamga irsiy yo'l bilan beriladi	Irodaviy harakatlar inson shaxsiga, ongiga bog'liq emas	Irodaviy harakatlar ilohiy kuchga bog'liq	Odamning irodasi azaldan belgilangandir
84.	Klavir syuita tarkibida nechta shartli qismlar bo'lishi lozim?	2 ta	4 ta	5 ta	6 ta
85.	Yangi pedagogik texnologiyani bugungi kundagi ahamiyati qanday?	Pedagogikada monitoringda	Ta'limning baholash shkalasida	O'quv jarayonini uzluksizligida	Sohadagi nazariy va amaliy izlanishlarni birlashtirish doirasidagi faoliyatni aks ettiradi
86.	Romantizm	Hissiy	Qahramon	Falsafiy	Diniy

	davrida qanday obrazlar ustun keladi?		nona		
87.	Akkolada nima?	Melizm turi	Dinamik belgi	Nota yo'llarini bog'laydigan qavs	Ijro usuli
88.	Pedagogik qobiliyatlar nimalardan iborat?	Didaktik, ekspressiv, pertseptiv, suggestiv, tashkilotchilik kommunikativ	Pedagogik intizom	Qabul qilish	Ihlos tug'dirish
89.	P.Chaykovskiy "Rokoko mavzusiga variatsiyalar" asari nechanchi yil yozilgan	1876 yil	1886 yil	1877 yil	1884 yil
90.	P.Chaykovskiy "Rokoko mavzusiga variatsiyalar" asari kimga bag'ishlab yozilgan	V.F.Fittseng agenga	N.G.Rubinskiyga	L.S.Aueraga	A.D.Brodskiyga

91.	P.Chaykovskiynin g “Rokoko mavzusiga varia- tsiyalar” asari birinchi bo’lib nechanchi yilda ijro etilgan	1877 yil 18 noyabrda	1875 yil 11 aprelda	1867 yil 17 dekabrda	1877 yil 15 oktyabrda
92.	P.Chaykovskiynin g 5-simfoniyasi qachon yozib tugatilgan	1888 yil 14-avgustda	1886 yil 13- avgustda	1898 yil 10- dekabrda	1897 yil 11-martda
93.	Qaysi simfonik orkestr Chaykovskiy simfoniylarining ijrosi uchun Frantsiyada «Gran-pri» mukofoti sovrindori bo’ lgan	Sobiq SSSR Davlat simfonik orkestri	Sank Piterburg akademik simfonik orkestri	Praga simfonik orkestri	London akademik simfonik orkestri
94.	P.Chaykovskiy Skripka uchun konsertini nechanchi yilda yozgan?	1878	1876	1884	1898
95.	P.Chaykovskiy qaysi asr musiqa madaniyatiga	XIX	XX	XVII	XVIII

	hissa qo'shgan				
96.	P.Chaykovskiy nechta simfoniya yaratdi	5 ta	4 ta	6 ta	3ta
97.	“P.Chaykovskiy simfoniyani yuqori darajadagi san’at, tovush-larda shakllangan hissiyotli falsafa saviyasiga ko’tardi” deb ta’rif bergan musiqashunos kim?	N. V. Tumanin	A. Doljanskiy	K.P. Kondrashin	V.Tsukkerman
98.	O'zbekistondan kim .Chaykovskiy nomidagi xalqaro tanlovda ishtirok etgan?	A.Sultanov	U.Palvano v	N.Salimjanova	B.Haknazarova
99.	P.Chaykovskiy nomidagi I-xalqaro tanlovi qachon tashkil etilgan?	1974 yilda	1960 yilda	1958 yilda	1966 yilda
100.	P.Chaykovskiynin g “Yil fasillari” asariga nechta p’esa kirgan?	24	12	18	10

GLOSSARIY

ABSOLYUT ESHITISH QOBILIYATI – Tovushlarning aniq balandligini tinglash yordamida farqlay bilish qobiliyati. Mazkur qobiliyatga ega inson musiqani tez o'zlashtiradi;

AVJ - bayoni va rivojida eng yuqori nuqta. O'zbek musiqa merosining maqom, ashula, katta ashula kabi yirik shakldagi namunalarida bir necha xil Avjlar uchraydi. Bular o'rta avj va katta avj deb nomlanadi;

AGOGIKA – musiqa ijrochiligida badiiy xususiyatni ko'zlab asar suratini bir oz o'zgartirish, tezlatish yoki sekinlatishga aytiladi;

ADAJIO – Asarni og'ir, vazmin, salmoqli suratda ijro etish belgisi;

AKKOMPANEMENT - (fr. Accompaniment, -jo'r bo'lish)- ashula aytganda yoki biror cholg'uda chalganda unga jo'r bo'lish. A. Yakkaxon ashulachi yoki cholg'uchiga garmonik va ritmik hamohang bo'lib, musiqa asarining badiiy darajasini chuqurlashtiradi;

AKKORD – (fr. Accord - **birdamlik**) – turli balandlikdagi uch va undan ortiq tovushlarni bir vaqtda yangrashi.

AKT- (lot, actus - **harakat**) – musiqali drama, opera, balet, operetta va boshqa sahna asarlarining tugallangan bir qismi, pardasi. Sahna asarlari odatda bir necha Aktdan iborat bo'lib, bular orasida tanaffus, ya'ni antrakt bo'ladi. Ayrim sahna asarlari bir aktdan iborat bo'ladi.

AKTSENT – bir tovush yoki akkordni qattiq chalish, odatda taktning kuchli hissasida kelib, aktsentli nota >, sf, ∨ kabi belgilar bilan ko'rsatiladi; shuningdek aktsent ritmik cho'zimini orttirish orqali garmoniya, tembr va kuy harakatini o'zgartirish kabilarda qo'llaniladi.

ALLA – sur'ati ohista va o'rtacha kuydir. Odatda tebranuvchan, allalovchi, yoqimli xususiyati hukmron bo'ladi. Alla ayollarimizning go'daklarni uxlatish uchun beshik yoki belanchakni tebratib aytadigan qo'shig'i. O'zbek kompozitorlari va bastakorlari cholg'u allalar ham yaratdilar;

ALLEMANDA – Frantsiyada XVI asrdan beri ma’lum qadimiy raqslardan, bu raqs $\frac{2}{4}$ yo $\frac{4}{4}$ o’lchovida og’ir, vazmin, sokin, bir tekis harakat bilan ijro etiladi. XVIII asrning oxirlariga kelib, u bitta yoki to’liqsiz taktga (takt oldi) ega bo’lgan; bundagi harakat uzluksiz bo’lib, o’n oltitaliklarda ko’pgina polifonik rivojlovda kelgan, shu tufayli usullarning (ritm) jozibaligi aniq seziladi, bu raqs o’z xususiyati bilan prelyudiyaga yaqin (cholg’u p’esa).

ALLA BREVE – to’rt chorakli o’lchovda (4/4-S) yozilgan taktdagi notalarning har ikki choragi “bir” hisobidan, ya’ni takt (2/2 -S) o’lchovida sanalishini ko’rsatadi. Alla breveda har bir takt ikki sanog’ida kuchli va kuchsiz hissalaridaligini aniqlaydi. Alla breve so’zlari nota yo’lining boshlanishida kalit va

alteratsiya belgilaridan so’ng yoziladi:

ARIYA – (ital. **Aria** - ashula) – Ashula kabi kuychan, mukammallashgan va keng ko’lamli shaklga ega, odatda lirik va dramatik mazmunli tugallangan asar. Ariya asosan opera, musiqali drama, shuningdek kantata va oratoriyalarda qo’llaniladi. Jiddiyligi, mazmunininig g’oyaviy bir maqsadga egaligi bilan Ariya dramadagi monolog bilan tengdir. Shuning uchun ham ariya Ba’zida monolog deb yuritiladi.

BAYOT – Toshkent- Farg’onada mashhur maqom yo’llaridagi besh qismdan iborat yirik ashula turkumi. Navo maqomininng nasr bo’limidagi yirik ashula yo’llaridan biri;

BALABON – (bo’lamon, bolabon, bolaman) – Qadimiy o’zbek xalq cholg’ularidan. Ko’proq Xorazmda tarqalgan. Yog’och asosan tutdan yasalib ichi kavlab bo’shatiladi. Shakli surnayga o’xshash, lekin kichikroq, uzunligi 300 mm. Bo’lamoninng yuqori qismiga o’rnashtirilgan “tili” qamishdan tayyorlangan. Bo’lamonda sakkizta teshik mavjud bo’lib, yettitasi ustki tomonda, sakkizinchisi pastki tomonda joylashgan. Orqa tomondagi teshik yuqorida bo’lib, chap qo’lning bosh barmog’i bilan berkitiladi. Tovushqatori diatonik, kichik oktava re va re – bemoldan boshlab uch oktavaga yaqinlashib bordi;

BALAMAN – Til yordamida ijro etiladigan ozarbayjon xalq cholg’usi. Bu cholg’uni ya s t i b a l a m a n (Dog’istonda yasti-balaban) deb ham yuritiladi. Balaman tut yoki o’rik yog’ochidan yasaladi. Balamanda 5 tadan 9 taga qadar teshikchalar bo’lib, bulardan biri orqa tomonda (pastki qismida) joylashgan. Tovushqatori diatonik.

BALLADA – (ital. ballade) – adabiy-poetik janr bo’lib, xalq o’tmishi yoki o’tgan davr haqida shehriy qissa. Qissa yoki hikoya qilib aytib berish xarakterida yozilgan cholg’u, yo vokal musiqa asari. XII asrda raqs xarakteridagi xalq xorlarini Ballada deyilgan XIV-XV asrlarda lirik ashulalar shu nom bilan yuritilgan. XVIII-XIX asrlarda balladada hayoliy va ertak qahramonlari asosiy o’rin egalladi. XIX asrdan boshlab vokal, qisman cholg’u musiqa asarlari Ballada deb nomlandi;

BARITON (ital. baritono) – Bas va tenor tovushlari o’rtasidagi erkaklar ovozi. Baritonning dramatik tenorga yaqin lirik va dramatik turlari bo’lib, ovoz hajmi kata oktavadagi lya yoki si bemoldan birinchi oktavadagi sol yoki lya-bemolga qadar, notalari bas kalitida yoziladi;

BARKAROLA – (ital. Barkarola, barca – ya’ni qayiq)- qayiq haydovchi baliqchilar ashulasi. Venetsiyada keng tarqalgan. Mungli sadolardagi vokal yoki cholg’u phesalardan ayrimlari shu nom bilan ataladi. Bunday asarlarda kuy va uning jo’r qismida ko’proq suv to’lqinlari tasvirlanadi.

BAS - (ital. Basso-pastki)- Erkaklarning past (yo’g’on) tovushi. Katta oktavadagi fa birinchi oktavadagi faga qadar bo’lgan oraliqdagi tovush. Ovozi keng ashulachilarda past va yuqori tomoni yana kengayishi mumkin. Notalar bas kalitida yoziladi. “Gulsara” operasida Alloma, “Layli va Majnun” operasidagi Domla, “Maysaraning ishi” operasidagi Qozi partiyalari Bas uchun yozilgan.

Yo’g’on tovush beradigan mis puflama cholg’usi: ovoz hajmi bilan Tubaga yaqin.

BASTAKOR - (fors-toj. Basta-bog’lov, kor-ish, mashg’ulot)-monodiya uslubida asar (qo’shiq, ashula, cholg’u kuy)laryaratuvchi ijodkor. O’zbek musiqa merosida Bastakorlik an’analari uzoq o’tmishga borib taqaladi. T.Jalilov, Yu.Rajabiy, F.Sodiqov, K.Jabborov, G’.Toshmatov, M.Mirzaev kabi bastakorlar bu

sohadagi an'anani birmuncha kengaytirib nafaqat kuy, qo'shiqlargina yaratib qolmay, musiqali drama, opera, kantata, oratoriya kabi janrlar rivojiga muhim xissa qo'shishdi;

BAXSHI- SHOIR –do'mbira yoki dutor jo'rligida doston yo'llarini ijro etish bilan birga, turli mavzularda o'zlari ham shher va dostonlar yaratuvchilar;

BURRE, BURE – ikki hissali $\frac{4}{4}$ tez sur'atlar bilan ijro etiladigan qadimiy frantsuzcha raqs (XVI asr). Bir choragida takt oldi (to'liqsiz takt) kelishi tipik hodisa, ikkinchi va uchinchi hissalarining sinkopalanishi uchrab turadi. Burre – XVI asrdan ma'lum, xalq o'rtasida qo'llanib kelingan burre $\frac{3}{8}$ o'lchovida bo'lib, saroyda ijro etiladigani $\frac{4}{4}$ o'lchovidir. XVII asrga kelib kompozitorlar bu raqsni opera va balet tarkibiga kiritganlar;

BOLERO – XVIII asr oxirlaridan boshlab keng tarqala boshlagan, juft bo'lib o'ynaladigan ispan xalq raqsi. $\frac{3}{4}$ o'lchovida chalinadi, tezligi o'rtacha, raqsga kastanetalar (kichik hajmdagi urma cholg'u asbobi) jo'r bo'ladi.

VALS – (fr. valse) – ikki kishidan bo'lib, ohista o'ynaladigan raqs. Musiqa o'lchovi $\frac{3}{4}$ da bo'lib, tez, o'rtacha tez va vazmin sur'atlarda bo'ladi. Vals Avtriya, CHexiya va Germaniya xalqlari raqsi asosida 18-asrning ikki yarmidan boshlab qo'llaniladi. 19-asrda esa Yevropaning hamma mamlakatlarida keng tarqaldi. Vals cholg'u asboblari bilan va vokal holda bo'lishi mumkin. Vals musiqali sahna asarlari (opera, balet, operettalar) da qo'llanila boshladi. Shuningdek fortepiano, simfonik orkestr uchun valslar yaratiladi.

VARIATSIYA- Musiqa asari mavzui, kuy yoki jo'r qismining turlanishi. Tez sur'atda jonli va yakka ijro etiladigan mumtoz raqs.

VIBRATSIYA (lot. vibratio-titrash, qaltirash) – tovushni to'liqlatish. Torli cholg'ularda barmoq bosilgan pardani qimirlatib turish yo'li bilan Vibratsiya hosil qilinadi. Ashula aytishda esa Vibratsiya tovush beruvchi apparatni harakatga

keltirib turish yo'li bilan olinadi. Vibratsiya tovushi o'ziga xos rang-baranglikka ega bo'ladi.

VIRTUOZ (ital. virtuoso, lot. virtuz – talant, virtuozi)- musiqa asarlarini zo'r mahorat bilan ijro etuvchi sozanda. Odatda virtuoziar murakkab, tahsirchan musiqa asarlarini chaladilar. Bunday musiqa asarlari ko'p hollarda etyud va konsert shakllarida bo'ladi.

VOKALIST – ashulachi. Odatda bu atama maxsus maktab (musiqa ta'lim muassasalarida) tahsil olgan ashulachilarga nisbatan qo'llaniladi.

VOLTA – (ital. Volta- volta)- bir nota yozuvda musiqa asarining ma'lum qismini qayta takrorlashda turlicha tugatish uchun qo'yiladigan belgi. Qaytariladigan qismning tugallanishi har safar turlicha bo'lishi mumkin. Bu holda tugallanishda o'zgartiriladigan notalar ustiga 1,2 raqamlari qo'yiladiki, bu ishora "birinchi takror uchun", "ikkinchi takror uchun" degan ma'noni anglatadi. Agar musiqa asarining o'rta qismi qaytarilishi lozim bo'lsa, takror belgisi takrorlanishi lozim bo'lgan notaning har ikki tomoniga qo'yiladi;

VODEVIL – 1. Musiqa jo'rligida ijro etiladigan yengil hajviy asar. 2. Hajviy opera va p'esalarda sahnada qatnashuvchilarning hammasi tomonidan ijro etiladigan naqarotli qo'shiq, bu ashula satirik yoki kulgili bo'lib, sahna asari oxirida aytiladi;

GAMMA- oktavadan kam bo'lmagan oraliqdagi tovushqatorning bir tekis ko'tarilishi yoki pasayishi. Gamma yunonlarda uchinchi har nomi bo'lib, u bilan o'rta asrdagi eng pastki tovush, ya'ni katta oktavadagi sol (G) tovushi ko'rsatilgan.

GARMONIYA – (yun. Garmoniya- bog'lanish, ohangdoshlik) – bir yo'la eshitiladigan bir necha tovushlarning o'zaro bog'lanishda kelishi, Garmoniya faqat bir tonallikka bo'lgan tovushlar ohangdoshligini ta'minlabgina qolmay, tonalliklararo ohangdoshlikni ham ta'minlaydi. Ohangdoshlikning asosiy turi akkorddir. Garmoniya musiqa madaniyatining tobora yuksalishi tufayli o'zgarib, boyib bormoqda. Turli millat xalqlari kompozitorlari xilma-xil Garmoniyalarni yaratganlar.

GOPAK- sho'x va chaqqonlik bilan ijro etiladigan ukrain xalq raqsi. Takt o'lchovi 2/4. Gopakning yakka, juft va ko'pchilik bo'lib ijro etiladigan turlari mavjud.

DAVRIYA- Tugallangan kichik bir musiqa tuzilishi bo'lib, bu turlicha kadanslar bilan tugallangan ikki jumlaning qo'shilishidan hosil bo'ladi. Bu kadanslardan birinchisi yoki savol bilan tugallanuvchi (ko'proq yarim kadans holatida) bo'lib, ikkinchisi javob beruvchi mukammal tugallangan kadans holatida keladi. Bahzan takroriy struktura, ya'ni har ikki jumla bir turli kuy asosida bo'lsa, bahzan takrorlanmaydigan struktura, ya'ni har ikki jumla turlicha kuy asosida keladi. Davriyadagi jumlar teng masofada bo'lganidek, kengaytirilgan Davriyada ikki jumla birinchisiga nisbatan uchun bo'ladi. Agar davriya boshlang'ich tonalikda tugalansa-bir tonallik Davriya agar ikkinchi jumladan kadans birinchisiga nisbatan boshqa tonallikda o'tsa-modulyatsiyalanuvchi Davriya deb ataladi.

DAROMAD (fors-kirish) – boshlang'ich qism. Ashulaning boshlang'ich qismi. Pastki (bosh) pardalarda chalinadigan (aytiladigan) bo'lagi. Daromad termini ko'proq yirik shaklli ashula ("Ko'cha bog'i", "Girya" va boshqa) katta ashula va maqom yo'llariga nisbatan qo'llaniladi;

DETASHE - (fr. detashe, detucher –bo'lish, ajratish). Torli-kamonli cholg'ularda har bir tovush kamonchani bir tomon (past yoki yuqoriga) tortilishida ijro etish;

DIAPAZON- (yun. diapason- hamma torlararo) – ashulachilarning ovozi, cholg'ular, tovushqator, lad, kuy, v.b.ning tovush hajmi. Ovoz va musiqa cholg'ularidagi eng pastki va eng yuqorigi tovush oralig'i (intervali);

DIATONIKA (yun. diatonikos –bir tondan ikkinchi tonga o'tish)- laddagi asosiy pog'onalardan tuzilgan qator musiqa tovushlari. Tabiiy major, minor va o'rta asr lادلari uchun asos bo'lgan asosiy yetti pog'onadagi ton va yarim tonlar Diatonikaga kiradi;

DINAMIKA (yun. dinamikos - kuchli) – musiqa tovushlarining qattiq-sekin ijro qilinishi. Dinamikada tovushni turlicha chiqarish, ya'ni bir yo'la qattiq yoki sekin, asta-sekin kuchaytirish yo sekinlashtirish, ayrim tovushlarni alohida tahkidlab

(qattiq) eshittirish v.b. bo'lishi mumkin. Dinamikaning asosiy turlari forte (forte nota yozuvida qisqartirib- F deb yoziladi.) – qattiq, kuchli; piano (piano, nota yozuvida qisqartirib – p deb yoziladi.)- sekin;

DIRIJYOR- (fr. diriger – boshqarish, yo'lga solish) – musiqa asarini ijro etuvchi jamoalar (solistlar, xor, orkestrlarga rahbarlik qiluvchi san'atkor.) Dirijyor musiqa asarini ommaviy ijrosiga qadar ijrochi jamo bilan bo'lgan hamma tayyorgarlik (repetitsiya)ni olib boradi. Asosiy ijro vaqtida esa asarning ijro tezligi, dinamika turlari, ayrim to'da yoki yakka ijrochilarni to'xtash yoki ijro qilish vaqtlarini ko'rsatib turadi. Jamoani birlashtiradi, asarni badiiy ijrosi uchun harakat qiladi. Dirijyor o'ng qo'lida kichik tayoqcha ushlab, musiqa asaridagi taktlarning birinchi kuchli sanog'ini pastga tushirish bilan ko'rsatib turadi. Yuz, qo'l, bosh va gavda harakatlari va mimikalar bilan asar mohiyatini ko'rsatib, qanday ijro etilishini bildiradi;

DISKANT- Bolalarning baland tovushi. Birinchi oktavadagi do dan ikkinchi oktavadagi sol oralig'idagi ovoz. Vokal ansambli xorda yo bolalarning, yo xotin-qizlarning yuqori (soprano) ovozi partiyalari;

DISSONANS – (fr. dissonanse lot. dissono- sozlanmagan tovush) – tinglovchini bezovta qiluvchi, go'yo o'zaro qovushmagan (munofirat) tovushlar. Katta va kichik sekunda, septima va nona, orttirilgan kvarta (uchtonlik), kichraytirilgan kvinta intervallari Dissonansga kiradi. Dissonans o'tkirlik, keskinlik, qayg'u-uqubat va boshqa shu kabi holatlarni ifoladalashda kuchli quroldirki, bu hayajonli holatlar yuqori nuqtaga ko'tarilib, so'ng emotsional ohista va muloyim tovushlarda ochilishi, ya'ni konsonans (muloyimat)ga o'tishi bilan to'la bir obraz gavdalantiriladi. Dissonansni o'rinsiz, haddan tashqari ko'p qo'llanishi formalistik musiqaga xos bo'lgan behmanilikka olib boradi;

DOMRA – torli tirnama rus xalq cholg'usi. Domra uch bo'lakdan iborat: kosa (korpus), dastasi (grif) va bosh qismi. Kosaga qoplanadigan qopqoq faqat archa daraxtidan tayyorlanadi. Qopqog'ining markaziy qismida tovush beruvchi teshikchalar bo'ladi. Bu teshikchalarning o'ng tomonida kosa ustiga qattiq yog'ochdan qilingan qobiq qoplangan. U qopqoqni tinalishidan saqlaydi. Kosa

avrang (klyon) yoki qayindan tayyorlangan yettita bo'lak taxtachadan iborat. Domrani bo'g'zi ham qayindan, dastasi qattiq yog'ochdan yasaladi. Dastada yarim ton oralig'ida tuzilgan 18 ta parda bor. 2,5,7,10 va 12 pardalar oralig'ida sadaf tugmachalar o'rnatiladi. Domra 1-asrning oxirlarida V.V.Andreev uch torli Domrani qayta ishlab, uning katta-kichik turlarini yaratdi va rus xalq cholg'ulari orkestriga kiritdi;

JAZ – XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Amerikada paydo bo'lib, tez tarqalgan bal raqsidir. Jazga Amerika negrlari musiqasining ritm, lad, cholg'ulash, tovush chiqarish kabi xususiyatlari tahsir qilgan. Jaz musiqasining ko'p tarqalgan turlari: fokstrot, bliz, charlston, tango, rumba, bugi-vugi kabilar.

JIGA – o'lchov miqdori uch hissali, ya'ni $\frac{3}{8}, \frac{6}{8}, \frac{9}{8}, \frac{12}{8}, \frac{3}{4}, \frac{6}{4}, \frac{12}{16}$ bo'lgan inglizlarning qadimiy raqsi, bu raqs juda tez va jonli ijro etiladi. XVII-XVIII asrlardagi to'rt qismdan iborat bo'lgan raqs syuitalarida jiga oxirgi, to'rtinchi qismda kelgan;

KADENSIYA – 1. Tartibli holatda eshitilayotgan musiqaning tugallangan, bir maqsadga kelib to'xtagani yoki musiqa asarining butunlay tamom bo'lgani bo'lib, buni boshqacha kadans deb ham ataladi. Kadensiya musiqa asarini faqat tugallanganligini aniqlab qolmay, bo'laklarga ham bo'ladi:

a) mukammal kadensiya, ya'ni akkordlar asosiy holatda va birinchi pog'ona tonika uchtovushligining kuysimon holatda tugallanishi;

b) nomukammal kadensiya, ya'ni yuqoridagi tartiblarga to'g'ri kelmaydigan holatda tugashi;

v) to'la kadensiya, ya'ni tonika uchtovushligi bilan tugashi;

g) yarim kadensiya – dominanta, subdominanta akkordida tugallanishi.

2. Virtuoz shaklida bo'lgan musiqa asari – odatda cholg'u konsertida biror qismi yoki xotimasining improvizatsiya xarakterida tamom bo'lishi. Kadensiyada yolg'iz bir cholg'u asbobi – chang, g'ijjak, rubob, skripka, fortepiano ijro etib, orkestr yo ansambl jo'r bo'lmaydi;

KADRIL – Ovro'po xalqlarining ko'p qismida tarqalgan raqs, musiqa o'lchovi $\frac{2}{4}$ bo'lib, 5-6 xil harakatlardan iborat, bu harakatlarning har biri o'z nomiga ega bo'lib, o'ziga xos jo' r bo'luvchi musiqasi bor. XVII asrning oxiridan XIX asr oxiriga qadar kadril keng tarqalgan raqslardan bo'lgan. Kadril turli nomlar bilan rus, ukrain, belorus, litva, latish va eston xalqlarida tarqalgan. Rus xalqi o'rtasida kadrilning turli holatlari ham mavjud;

KAMARINSKAYA – tez sur'atda, xushchaqchalik bilan ijro etiladigan rus xalq raqsi bo'lib, $\frac{2}{4}$ o'lchovda keladi. Odatda kamarinskaya raqsi bir necha marta turli holatlarda qaytariladi. Rus kompozitorlari simfonik orkestr va fortepiano uchun shu nom bilan p'esalar yaratdilar.

KANSONA – XV-XVI asrlarda polifonik tuzilishda bo'lgan ko'povozli ashula, milliy kolorit (xususiyat, belgi) saqlanib yozilgan sodda musiqa asari XVI asr oxirlarida richerkar yoki fuga tipidagi (xilidagi) kichik cholg'u p'esa ham shu nom bilan atalgan. XIX-XX asrlardan boshlab “so'zsiz qo'shiq” darajasidagi kuyni kansona deyilgan.

KANON – 1. Bir kuyni bir necha ovozda oldin-keyin qaytariladigan ko'povozli musiqa asari. Kanondagi kuy bir ovozda tugallanmasdan ikkinchi ovozda boshlanadi (imitatsiya usuli asosida); ikkinchi, uchinchi ovozlarda kuy deyarli hech qanday o'zgarishsiz qaytarilsada, ritmik jihatdan Ba'zi bir o'zgarishlar bilan ham kelishi mumkin (kvinta, oktava intervalida). Kanonning qo'shkanon turi ham bor, bunda bir yo'la turli ovozlarda ikkita kuy qaytariladi, kanon imitatsiyaning bir turi. 2. Barmoqlar bilan tirnab chalinadigan arman xalq torli cholg'u asbobi;

KATTA (MAJOR) UCHTOVUSHLIK – eng yaqin oraliqda (tertsiya bo'yicha kelgan holatda), pastdan katta, so'ng kichik tertsiya hosil qilgan uchtovushlik. Bu tertsiyalar yig'indisi sof kvintani ($3\frac{1}{2}$ t.) tashkil etadi. Katta uchtovushlik major uchtovushligi deb ham ataladi.

KLAVIR – 1. Vokal-simfonik musiqa asarlarining (opera, oratoriya, kantata) ovozlar va fortepiano yoki yolg'iz bir fortepiano uchun moslab ko'chirilgan nusxasi. 2. Klavishli-torli cholg'u asbobining nemischa atalishi.

KONSERT – 1. Simfonik orkestr yoki xalq cholg'ulari orkestrining (ansamblining) jo'rligida yolg'iz bir cholg'u asbobi yoki ovoz uchun yirik shaklda yozilgan musiqa asari. Konsert ko'proq uch qismdan iborat bo'ladi, birinchi qism – dramatik xususiyatda, tez ijro etiladi, sonata allegrosi shaklida; ikkinchi qism – lirik xususiyatda, salmoqli (andante) sur'atda, uch qismli shaklda bo'ladi; uchinchi qism – final, tantanali raqs tarzida (rondo shaklida) yoziladi. 2. Musiqa asarlari va raqslarni ko'pchilik oldida ijro etilishi, bunday konsert simfonik orkestr, ashula va raqs, xalq cholg'ulari orkestri (ansambli) xalq ijodiyoti (folklor), kamer hamda bayram konsertlari shaklida bo'lishi mumkin;

KONTRAPUNKT – 1. O'ziga xos ohangdorlikka ega bo'lgan ikki yo bir necha kuyning bir yo'la kelishi, ya'ni ko'povozlik. 2. Asosiy mavzu bilan bir vaqtda eshitiladigan kuy. 3. Tovushning kontrapunkt holatiga kelishini o'rganuvchi fan bo'lib, ular qathiy uslubdagi va erkin uslubdagi kontrapunkt bilan ikki turda qo'llaniladi:

murakkab kontrapunkt; gorizontal harakatchan kontrapunkt; vertikal harakatchan kontrapunkt; qo'shaloq kontrapunkt; uchlik (uch mavzuli) kontrapunkt; uchlik fuga; qo'shaloq fuga; polifoniya.

KURANTA – qadimiy frantsuz raqsi, dastlab $\frac{2}{4}$, keyin $\frac{3}{4}$ o'lchovida bo'ladi, o'rtacha va tez sur'atda jonli harakatlar bilan ijro etiladi. XVII-XVIII asrlarda to'rt qismli raqs syuitasining ikkinchi qismi kuranta bo'lgan, tipik sur'ati ;

LEZGINKA – Dog'iston va umuman Kavkaz xalqlari o'rtasida keng tarqalgan raqs. Lezginka jonli, tezlashib boradigan raqs, takt o'lchovi ikki hissali (asosan $\frac{6}{8}$ da) bo'lib, ko'proq sinkopali holatda keladi.

LYAVOXINA – xushchaqchaq, yengil belorus raqsli xalq qo'shig'i, sur'ati tez, takt o'lchovi $\frac{2}{4}$, ritmik harakati bilan tekis nimchorak hisobida boradi;

MADRIGAL – oldin bir ovozli, XVI asrdan ko'p ovozli bo'lib aytila boshlangan qo'shiq (ansambl, xor) – xor, bu ko'proq Italiya, so'ng Angliyada keng tarqaldi. Madrigal ko'proq lirik-psixologik mazmunda rivojlangan. Madrigal badiiy jihatdan rivojlangan bo'lishi bilan boshqa ashula-xorlardan farq qilgan.

MAZURKA – ritmi juda ravshan va xarakterli bo'lgan polyak xalq raqsi. Takt o'lchovi $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$ bo'lib keladi. Mazurka sur'ati turlicha, ya'ni salmoqli sur'atdan tezroq ijro etilishigacha boradi. XIX asrdan boshlab mazurka Ovro'poda bal raqsi sifatida keng tarqaladi, mazurka musiqa janri sifatida opera, balet, cholg'u musiqalarida qo'llaniladi;

MARSH – harbiy yurishlarda, paradlarda ishtirok etuvchilarni ruhlantirish, ularning hissiyotlariga tahsir etish maqsadida yozilgan musiqa asari. Marshning takt o'lchovi $\frac{2}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{4}$ bo'lib, ravon ritmda, kuyi ravshan bo'ladi. Marshning sur'ati va musiqa xususiyati bilan bir-biridan ajraladigan turlicha xillari bor. Masalan, parad marshi, yurish marshi, tantanali marsh, motam marshi kabi. Marsh janridan opera, balet, simfonik musiqa asarlarida ham foydalaniladi. Konsertlarda ishtirok etish va ashula qilib aytishda ham marsh musiqasi qo'llaniladi.

MENUET – tekis harakatlar bilan salmoqli sur'atda ijro etiladigan qadimiy frantsuz xalq raqsi. Takt o'lchovi uch hissasi, menuet cholg'u musiqasida qo'llanila boshlangandan so'ng jonli xususiyat va tez sur'atga ko'chadi. XIX asrning dastlabki yillariga qadar tsiklli sonata (davrlı sonata) shaklida yozilgan simfoniyaning uchinchi qismi va boshqa cholg'u musiqa asarlaridagi menuet o'rnini skerso egalladi. Menuet – XVIII asrning boshlarida paydo bo'lgan, takt o'lchovi $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$, sokin, nihoyatda sekin sur'atli raqs;

MINOR, MINOR LADI – turg'un tovushlardan kichik (minor) uchtovushligi hosil bo'ladigan lad, minorni ikkinchi turda (moll) deb ham ataladi, bu turg'un uchtovushlikka boshqa noturg'unlari tortiladi. Minorda yetti pog'ona bo'lib, bulardan I, III, V pog'onalar turg'undir, minorning turlari – tabiiy minor, garmonik minor va melodik (kuysimon) minordir.

MORDENT – uch notaning tez chalinishini ko'rsatadi. Mordent belgisi (yoki) notalar ustiga yoziladi, unda asosiy tovush, yordamchi tovush (bir pog'ona yuqori yo past turgan) va yana asosiy tovush ijro etiladi. Oddiy mordentlardan tashqari ikki karrali, chizilgan mordentlar ham bo'ladi;

MOTIV – 1. Musiqa mavzusini ifodalovchi kichik bir musiqa bo'lagi – ohangi. Motiv odatda kuchli hissaga ega bo'lgan taktdan iborat bo'ladi. 2. Musiqa asarini qayta kengaytirib ishlanishida ma'lum xususiyatga ega bo'lgan mavzuning xususiyatli qismi;

ROMANS – 1. Bir ovoz uchun vokal asar, romans turli mavzu, xususiyat va tuzilishda bo'lishi mumkin. Ko'proq lirik yoki lirik-dramatik bo'lib, cholg'u asboblari jo'rligida ijro etiladi. XIX asrda Rossiyada romans juda keng tarqaldi. O'zbekiston kompozitorlari va bastakorlari ham ko'plab romanslar yozdilar. 2. Vokal musiqasidan olinib, yolg'iz musiqa asboblari uchun yaratilgan ohangdor kuylar;

NOKTYURN – murakkab uch qisimli shakllarda chekka qismlar sur'ati deyarli har doim vazmin yoki allegrettodan sekinroq, o'rtacha darajada bo'ladi. O'rta qismlarda bahzan jonlanish sodir bo'lib, u hatto shiddatli harakatga aylanib ketishi mumkin.

birinchi			
davriya	o'rta qism	→ repriza	— koda

Noktyurn – XIX asr boshlarida tarqalgan lirik xususiyatdagi p'esadir, u ko'proq hayol, orzularni tarannum qiluvchi cholg'u musiqasi. Noktyurnning vokal

turi kam uchraydi, keyingi paytda cholg'u asboblari va ansambllar uchun ham yaratilgan turlarini ko'rish mumkin;

NOTASIYA – maxsus grafik belgilar vositasida musiqa asarlarini yozish yo'li.

NYUANS – tovush ohangdoshligi, musiqada dinamik o'zgarishlar va tovushlarning eshitilish xususiyatini o'zgartirish belgilaridir, bular aksari italyan tilida yoziladi: dolce – mayin, muloyim; appossionate – serzavq; energio – qattiq, jurhatli. Nyuansni qo'llash (nyuansirovka), ijro etiladigan musiqa asarining shakli, ayrim joylarini bo'rttirish yoki aksincha, sekin berilishiga, hamda ijrochilik mahoratiga bog'liq.

ODA – biror shaxs yoki biror voqeaga bag'ishlab, maqtoov tariqasida yozilgan tantanali xususiyatdagi musiqa asari. Oda atamasi badiiy adabiyotdan olingan, oda – qasida o'zbek kompozitorlari tomonidan ham yaratildi, unda xor, yakka bariton ovozi va simfonik orkestr ishtirokida sahnalashtirildi;

OLYANDRA – moldovanlarning xor jo'rligida ijro etiladigan qadimiy xalq raqsi, raqs bir tekis ijro qilinishi bilan xarakterlidir. Musiqa o'lchovi $\frac{3}{8}$, o'rtacha tezlikda o'ynaladi. Olyandra ko'proq xotin-qizlar tomonidan ijro etiladi. Olyandra dehqonlar to'yida birinchi tantanali raqs sifatida ham ijro qilinadi.

OPERA – musiqali dramatik asar. Operada nutqning ma'lum bir qismi yoki deyarli hammasi kuylanadi. Boshlanishidagi muqaddimasi, pardalar oralig'ida chalinadigan anraktlardan tashqari, ariya, ariozo, duet, tertset, kvartet, xor, rechitativlarni o'z ichiga oladi. Dramaturgiya, tasviriy san'at, ya'ni dekoratsiya, kostyum va xoreografiya (raqs) operada salmoqli o'rin egallaydi. Opera XVI asrning oxirlarida Italiyada paydo bo'lgan, opera tarixiy-qahramonlik, tarixiy-romantik, epik, xalq hikoya afsonalari, lirik, dramatik, hajviy kabi janrlarda yaratiladi. SHunga ko'ra, opera-buffa, opera-vodevil, opera-seria kabi nomlar bilan ataladi. O'zbekiston kompozitorlari tomonidan ilk operalar yaratilishi 1939 yildan boshlandi;

ORATORIYA (ital. oratoria, lot. ogo -so'zlayman)- kantataga o'xshash yakkaxon ashulachilar, xor va simfonik, bahzan xalq cholg'ulari orkestrlari uchun yozilgan ko'p qismli yirik musiqa asari. Oratoriya odatda dramatik mavzuda bo'lsada, sahnada ko'rsatish uchun emas konsertlarda ijro etish uchun mo'ljallangan. Oratoriya kantatadan hajmi jihatdan kattaligi, epik-dramatik xarakterda bo'lishi, mavzuning kengligi bilan farq qilsa, operadan dramatik rivoj o'rniga qissasimon bo'lishi bilan ajraladi. Oratoriyada ariya, rechitativ, vokal ansambllari, xor qatori, cholg'u musiqalari ham bo'ladi. Oratoriyaning lirik-epik mavzusini ochib berishda xor va cholg'u musiqa katta o'rin tutadi. Oratoriyaning har bir qismi o'ziga xos, mustaqil tugal bir asardek bo'ladi.

PASTORAL – 1. Qishloq hayotidan olingan, idilliya mavzuidagi, ya'ni osoyishta turmushni tasvir etuvchi kichik opera, pantomima, balet. XVII-XVIII asrlarda saroy san'atida pastoral katta o'rin egallagan;

2 Ma'lum rejada tasviriy xususiyatda qishloq turmushi, tabiat ko'rinishlarini tasvirlab beruvchi cholg'u p'esa yoki tsiklli asar-sonata, konsert, simfoniya;

PENTATONIKA – oktava oralig'idagi turli balandlikka ega bo'lgan besh tovushli tizim. Pentatonika xitoy, shotland, mo'g'ul, koreys, yapon kabi xalqlar musiqasi uchun xususiyatli.

POLONEZ – qadimiy polyak raqsi, raqs tezroq yuriladigan qadamlar bilan tantanali ijro etiladi. XIX asrda polonez konsertlarda ijro etilishini mo'ljallab, cholg'u asboblari uchun yozildi va bu keng tarqaldi. Rus kompozitorlari operalarida polonez raqsini qo'lladilar. Polonezning o'lchovi $\frac{3}{4}$ bo'lib, ritmik shakli quyidagicha:

POLKA – chex xalqining qadimiy raqsi bo'lib, bir juftidan doira bo'lib ijro etiladi, musiqa o'lchovi $\frac{2}{4}$. Raqs sho'x va jonli bo'lib, XIX asrda butun Ovro'poda bal raqsi sifatida kompozitorlar ijodiyotida ma'lum o'rin egalladi;

POLIFONIYA – ko’povozli musiqa turi, har bir alohida mustaqillikka ega bo’lgan bir necha kuyning garmonik qo’shilib, murakkablashib rivojlanishi. Polifoniyadagi ovozlari turli ohang (intonatsiya), ritm, avj-cho’qqi, kadanslar hatto dinamik belgilar – tuslar va tembrlarda bo’lishlaridan qat’iy nazar, bular qo’shilib bir umumiy eshitilishga bo’ysunadilar. Musiqa tuzilishida polifoniyaning ahamiyati juda muhim, chunki bundagi kuy, ritm, lad va garmoniyalar o’zaro uzviy bog’liq holda rivojlanadi, shuning uchun ham musiqa janrlarining turli shakllari (fuga, inventsiya, kanon)da polifonik tuzilishlarda qo’llaniladi. Kontrapunktli, imitatsiyaga asoslangan inventsiyalik polifoniyalar bo’ladi. XX asrning 20-yillarida o’zbek xalq kuylarini garmoniyalashda polifoniya shakllaridan foydalanildi.

PRELYUDIYA – cholg’u p’esa, dastlab ijro etiladigan asosiy musiqa oldidan keladigan sarahbor (daromad), ya’ni kichik p’esa, muqaddima, XV asrdan boshlab lyutiya, keyinroq klavesin va organ cholg’u asboblari chalg’uvchi sozandalar o’rtasida tarqala boshladi. XVI-XVIII asrlardan boshlab prelyudiya tsikli cholg’u asarlar (prelyudiya va fuga tsikllarida boshlovchi qism) sifatida qabul qilindi. Kompozitorlar prelyudiya nomi bilan fortepiano uchun kichik hajmdagi cholg’u p’esalar yaratdilar;

P’ESA – 1. Teatr sahnasida ko’rsatishga mo’ljallab yozilgan dramatik asar.
2. Yolg’iz bir cholg’u asbobi yoki ansambl uchun yozilgan cholg’u musiqa. Odatda, kichik hajmda fortepiano, skripka va ansambllar uchun p’esalar yoziladi;

RAQS – keng ommalashgan, nafis harakatlar va ma’lum bir ritmik tuzilishlar bilan badiiy obraz yaratishga asoslangan san’atning bir turi. Raqsdagi gavdaning muloyim va nafis harakatlari (plastik) hamda ritmik harakatlar musiqa bilan chambarchas bog’liq holda davom etadi.

REZONANS – aks sado; asosiy tovush beruvchi jismning boshqa tovush beruvchi jismlarni to’lqiniga keltirish bilan tovushning kuchayishidir;

REKVIEM – motam kuyi, marhumlar xotirasiga bag’ishlab yaratilgan vokal yoki vokal-cholg’u musiqa asari. XVIII-XIX asrlar buyuk kompozitorlar yaratgan rekviemlar konsert estradalarida ijro etiladigan davr bo’ldi. Rus kompozitorlari

ijodiyotida rekviemni xalq qahramonlariga bag'ishlab yozilgan oratoriya va kantatalarda uchratish mumkin.

REPETISIYA – mashq tayyorgarlik. Konsertlarda ijro etiladigan musiqa asarlari yo sahnada ko'rsatiladigan sahna asarlarini rasmiy ijrosi oldidan o'tkaziladigan tayyorgarlik. Tayyorlanayotgan asarning oxirgi bosh (general) repetitsiyasi odatda bevosita rasmiy ijrodan avval o'tkaziladi.

REPRIZA – 1. Musiqa asarining ayrim qismini qaytarib ijro etish uchun qo'yiladigan belgi, u qaytarib chalinadigan parchaning har ikki tomonidan

qo'yiladi:

Repriza nuqtalari, nota chizig'ining 2-3 va 3-4 chiziqlari oralig'ida qo'yiladi. Agar qaytariladigan qismning oxiri ikkinchi marta o'zgarib kelsa, u holda bularning

1. 2.

ustiga raqamlari qo'yiladi:

2. Sonata shaklida rivojlovdan so'ng keladigan oxirgi asosiy qism. Repriza ekspozitsiyada bosh mavzuga nisbatan bosh va bir tonallikda keladi. Reprizaning berilishidan maqsad – sonatadagi asosiy musiqa obraziga (tarz) yakun yasash va asosiy g'oyani tasdiqlab olishdir.

Oddiy uch qismli shakldagi musiqa asarida birinchi qismning o'zgarishsiz qaytarilishi;

RIGODON – tez ijro etiladigan frantsuzcha raqs (XVII-XVIII asr), u alla breve o'lchovida, bir chorakda takt oldi bilan keladi. To'rt chorakli o'lchovda $\frac{4}{4}$ (S) yozilgan taktdagi notalarni har ikki choragi "bir" hisobidan, ya'ni takt $\frac{2}{2}$ (S) o'lchovida sanalishini ko'rsatadi, xususiyati jihatidan burrega yaqin.

ROMANS – 1. Bir ovoz uchun vokal asar, romans turli mavzu, xususiyat va tuzilishda bo'lishi mumkin. Ko'proq lirik yoki lirik-dramatik bo'lib, cholg'ular jo'rligida ijro etiladi. XIX asrda Rossiyada romans juda keng tarqaldi. O'zbekiston

kompozitorlari va bastakorlari ham ko'plab romanslar yozdilar. 2. Vokal musiqasidan olinib, yolg'iz musiqa cholg'ulari uchun yaratilgan ohangdor kuylar;

RONDO – bosh mavzuni bir necha bor, turli mazmundagi lavha (epizod)lardan so'ng har doim qaytarilishidan tuzilgan musiqa shakli. Rondoda bosh mavzu kamida uch marta asosiy tonallikda qaytarilishi shart. Oraliqda kelgan yangi mavzular turli tonalliklarda bo'lishi mumkin, qaytariladigan asosiy kuyni – refren, yangi keladigan mavzularni – kuplet deb ham ataladi. Rondoning keng tarqalgan turi besh qismlidir: A+V+A+S+A. Sonata tsiklidagi musiqa asarlarining oxirgi final qismi ko'proq rondo shaklida yoziladi. Rondoni ikki va uch qismli shakllar bilan taqqoslab, rondoni bir qancha qismlarini bir-biriga qo'shish yo'li bilan shaklni shakllantirish deb tushuniladi;

RUMBA – XIX asrning 20-yillarida Amerikada va G'arbiy Ovro'poda keng tarqalgan Meksika bal raqsi. Rumbaning keskin sinkopalik ritmi Kuba xalq raqsidan olingan, musiqa o'lchovi $\frac{4}{4}$, sur'ati salmoqli boshlanib, oxiriga borib tezlashadi; rumba jaz musiqasining bir shakli hisoblanadi

SARABANDA – Ispaniyaning qadimiy xalq raqsi, musiqa o'lchovi $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{2}$, uch hissali, tipik usullari kabi, ular kadentsiyalarda ko'rinishda keladi. Raqs emotsional va zavqli xususiyatda bo'lgan. XV-XVI asrlarda sarabanda komediya boshlanishi oldidan o' ynalgan. XVII-XVIII asrlarda balet sahnalarida qo'llanila boshlandi;

SOLFEDJIO, SOLFEDJO – eshituv malakasini yuksaltirish va notaga qarab ularni tez o'qishni o'rganish uchun o'tkaziladigan vokal mashq. Solfedjio musiqa diktantlari yozish, musiqa asarlari va turli mashqlarni notaga qarab, nota nomini aytib kuylash tariqasida olib borilishi mumkin. Solg'fedjio atamasi sol-fa nota nomlaridan olingan;

SONATINA – kichik sonata, kichik hajmdagi sonata. Sonatina sonatadan ma'no jihatdan oddiyligi, kichik masshtabliligi, ijro etilishi birmuncha yengilligi

bilan farq qiladi. Sonatina o'quv repertuarlarda, konsert estradalarida ham ijro etib turiladi.

STRETTO – musiqa asari sur'atini tezlatish, jadallashtirish; fugada mavzuning bir necha tovush bilan zich eshutilishi; musiqa asarining oxirgi epizodi;

TAMBURIN – frantsuzcha raqs bo'lib, o'lchovi $\frac{2}{2}$, $\frac{2}{4}$ kabi, bu raqs tez va jonli ijro etilib, raqsga fleyta (chang) va tamburinlar (nog'ora) jo'r bo'ladi, shunga ko'ra, raqs nomi ham cholg'u nomi bilan atalgan, musiqa adabiyotlarida buben shu nom bilan yuritiladi. Tamburin uncha katta bo'lmagan cho'ziqroq nog'ora shaklidagi urma cholg'u;

TANGO – qadimiy ispan xalq raqsi bo'lib, tsiganlarning flamenko nomli raqsiga o'xshash. Ispan tangosining kuyi Kubadan kelib chiqqan bo'lib, xabanera turiga kiradi. Musiqa o'lchovi ko'proq $\frac{2}{4}$, tango og'ir, vazmin sur'atda o'ynalib, yakka va juft bo'lib estradalarida ijro etiladi.

TEMBR – tovush tusi, ishorasi, har bir musiqa cholg'usining o'ziga xos tovush sifati. Cholg'u asbobining tuzilishi va shakliga ko'ra uning tembri (ajratish belgisi) turlicha bo'lishi mumkin;

TETRAXORD – ketma-ket kelgan to'rt pog'ona tovushqatori oralig'i, interval. Ladda ikki tetraxord bo'lib, buning birinchisi pastki tetraxord, ikkinchisi yuqorigi tetraxord deb yuritiladi.

TRANSPOZISIYA – tovushlarni boshqa tonallikka ko'chirish, transpozitsiya turli sharoitda qilinadi, ya'ni yozilgan musiqa asari ashulachi ovoziga noqulay bo'lsa, yozilgan notalar o'qish yoki chalish uchun noqulay bo'lsa, mazkur hollarda musiqa asarini bir tonallikdan ikkinchi tonallikka transpozitsiya qilinadi,

notalar tonalligi o'zgartiriladi. Bunda musiqaning xususiyati, ritmi, akkord tuzilmasi, intervallar munosabati o'zgarmaydi. Transpozisiya asarni boshdan-oyoq ma'lum bir intervalda, boshqa tonallikka ko'tarish yo tushirish, musiqaviy kalitlarni almashtirish yo'li bilan amalga oshiriladi.

TREL – bidratma, melizm turlaridan biri, nota yo' lida yozilgan bir notaning yuqorigi qo'shni pog'ona bilan birin-ketin tez va uzluksiz qaytarilib chalinishi. Trel notaning ustiga qo'yilgan (tr) belgisi bilan ko'rsatiladi:

TREPAK – qadimiy rus xalq raqsi, musiqa o'lchovi $\frac{2}{4}$ bo'lib, jonli sur'atda, xushchaqchaq ijro etiladi. Raqsdagi asosiy harakatlar ijrochi tomonidan improvizatsiya etiladi; trepakning musiqa shaklidan rus kompozitorlari foydalanganlar;

UVERTYURA – 1. Opera, balet, oratoriya, drama, kinofilm kabilarning boshlanishi oldidan ijro etiluvchi cholg'u p'esasi bo'lib, orkestri uchun yoziladi. 2. Sonata shaklida Ansambl uchun yozilgan musiqa asari, sahna asarlari uchun yozilgan, u ko'proq shu asarning qisqacha mazmunini (libretto) bayon qilib beradi. Puflama xalq cholg'ulari Ansambl uchun ham uvertyura yaratilgan.

UNDETSIMA – o'n bir pog'ona kenglikdagi interval, oktavaga kvarta intervali qo'shilishidan hosil bo'ladi va 11 raqami bilan ko'rsatiladi:

FANTAZIYA – erkin shaklda yozilgan cholg'u asari, p'esa. Fantaziya musiqada kamer janri holatida maydonga keldi. Dastlabki davrda fantaziya badiha xususiyatda, erkin shaklda bo'lgan, ko'proq organ yo klavesinlar uchun yaratilgan.

XIX asrdan boshlab fortepiano uchun yozilgan, mahorat bilan ijro qilinadigan p'esalarni fantaziya deb atay boshladilar. Keyinchalik fantaziyaning simfonik Ansambl jo'rligida yolg'iz biror cholg'u (skripka, fortepiano, g'ijjak) uchun yozilgan turlari paydo bo'ldi. Ansambl uchun yozilgan ma'lum bir dasturdagi yirik simfonik fantaziya ham yaratildi. Fantaziya uchun asos bo'lgan mavzular musiqa asarining turlanishi (variantion) tartibida ishlangan xalq ashulalari, raqslari, opera-baletlardan erkin holda olinishi mumkin, simfonik fantaziya asosiy janr hisoblanadi.

XOROVOD – xalq raqs sanhtining qadimiy turi, xorovod dramatik voqelik, raqs, ashula bilan birgalikda ijro etiladi. Xorovod ko'p xalqlar o'rtasida keng tarqalgan, u – doira bo'lib, aylanib, ashula aytib o'ynaladigan o'yin, davra ma'nosida;

EKSPROMT – hech qanday tayyorgarliksiz bir yo'la badiha (improvizatsiya) tarzida yaratilgan musiqa asari. Ekspromt – musiqiy lahza, xususiyati va sur'atlari har xil bo'ladi, shakli odatda oddiy uch qismli shakldan kichik bo'lmaydi. Ekspromt o'zining lirik va jo'shqinligi bilan ajralib turadi. Ekspromt fortepiano va boshqa cholg'ular uchun yaratilgan kichik bir asar (p'esa);

EKOSSEZ – tez sur'atlar bilan ijro etiladigan shotland xalq raqsi, takt o'lchovi ilgari $\frac{3}{4}$ da, keyinchalik $\frac{2}{4}$ bo'lib, volinka jo'rligida ijro etilgan. Ekossez bal raqsi sifatida Frantsiyada XVII asrda, Rossiyada XVIII asr boshlarida anglez nomi bilan tarqalgan. XIX asrdan boshlab ekossez nomi bilan atala boshlandi. Olmoniyada esa shotlandcha deb yuritila boshlandi. Ekossezning musiqa shakli ko'p qiyofali raqs, keyinchalik borib kompozitor va bastakorlar ham shu mavzuda ijod eta boshladilar;

EKSPOZISIYA – 1. Sonata shaklining birinchi bo'limi bo'lib, bunda asosiy mavzular bayon etiladi. Sonata allegrosining ekspozitsiyasi bir necha mavzu (partiya)lardan iborat: a) bosh partiya asosiy mavzuni bayon qilib, ko'proq dramatik xususiyatda bo'ladi; so'ng bog'lovchi partiya boshqa tonallikka modulyatsiya qilinib, yangi mavzu (materialini) ma'lumotini tayyorlaydi; b) yordamchi partiya bir va bahzan bir necha mavzudan tuziladi; ko'proq lirik xususiyatda bo'ladi, ya'ni

bosh mavzuga qarama-qarshi tarzda hamda bog'lovchi partiya tayyorlagan tonallikda davom etadi (majorda ko'proq dominantada, minorda esa yondosh major tonalligida). Ko'pincha yakunlovchi partiya ham bo'lib, bu yordamchi partiya tonalligini mustahkamlaydi. Bog'lovchi va yakunlovchi partiyalari butunlay bo'lmasligi mumkin; balzan bosh va yordamchi partiya mavzulari birlashtiriladi, unda ikki mavzuning tugallanishi uchun xususiyatli bo'lgan yangi mavzu ma'lumotidan foydalaniladi.

ELEGIYA – hasrat, zorlanish, o'ychan, qayg'uli xususiyatda bo'lgan musiqa asari – p'esa.

ETYUD – ijrochilik mahoratini oshirish uchun ma'lum bir usuldan murakkab qilinib yaratilgan musiqa asari. Kompozitor va bastakorlar tomonidan yaratilgan etyudlar faqat ijrochilik mahoratini oshirish uchungina emas, balki katta badiiylikka ham ega. Etyudlar ijrochi mahoratini (texnikasini) takomillashtirish uchun mo'ljallangan p'esalardir. Masalan, barmoqlarni ravon harakatlanishi uchun tertsiya, oktava misollarida ko'rish mumkin. Ko'pgina etyudlar badiiy asar mohiyatiga ega emas, biroq shu bilan birga kompozitor va bastakorlar oliy darajali musiqiy etyudlar yaratishmoqda.

YALLA – keng tarqalgan o'zbek xalq ashulalaridan, odatda yallani uch-to'rt ashulachi ijro etadi. Boshlang'ich qismini (daromad) hamma yallachilar barobar (unison) ijro etadilar. O'rta avj bo'limini ayrim ashulachilar, nihoyat katta avjini (kulminatsiya) bir ashulachi boshlab, uning o'rta qismida boshqa ashulachilar qo'shiladi; aksariyat yallalar bandli (kuplet) shaklda bo'ladi.

CHARDASH – venger xalq raqsi, chardashni juft-juft bo'lib o'ynaladi. Musiqa o'lchovi $\frac{2}{4}$, bu raqs ikki qismdan iborat bo'lib, birinchisi salmoqli, hayajonli, ikkinchisi tez, shiddatli (buni frishka deb ataladi). Chardashning ritmi sinkopali, ya'ni qattiq chalinadigan (aktsentli) notaning kuchli hissadan kuchsiz hissaga ko'chishi.

XORIJIY ATAMALAR

<i>Yozilishi</i>	<i>Qaysi tildan</i>	<i>O'qilishi</i>	<i>Tarjimasi</i>
A			
abstrich	<i>nem.</i>	<i>abshtrix</i>	- kamoning (smqchok) 'astga harakati
abwechselnd	<i>nem.</i>	<i>abvkselg'nd</i>	- almashtirib (cholg'ularni)
a capella	<i>ital.</i>	<i>a kapella</i>	- jo'rnavozsiz xor ijrosi (xorning o'zi)
accelerando	<i>ital.</i>	<i>achchelerando</i>	- tezlashib
adagietto	<i>ital.</i>	<i>adajietto</i>	- adagioga nisbatan sal tezroq
adagio	<i>ital.</i>	<i>adajio</i>	- sekin
affetto	<i>ital.</i>	<i>affetto</i>	- sezgi; affettuoso (affettuofo) – sezib
agitato	<i>ital.</i>	<i>ajitato</i>	- e'tiros bilan, hayajon bilan
alcuna	<i>ital.</i>	<i>alkuna</i>	- bir oz erkin ijro, ritm va musiqiy
licenza		<i>lichentsa</i>	sur'atdan bir oz chiqish
alla	<i>ital.</i>	<i>alla</i>	- ...ga o'xshatib, ... kayfiyatida (a la – frants.)
alla breve	<i>ital.</i>	<i>alla breve</i>	- yarimtalik notalar bilan hisoblanadigan (choraktalik emas) 4 hissali takt. Unda taktlar ikki hissali harakat bilan dirijyorlik qilinadi.
allargando	<i>ital.</i>	<i>allargando</i>	- sekinlashtirish, kengaytirib
alla stretta	<i>ital.</i>	<i>alla stretta</i>	- tezlashib
allegretto	<i>ital.</i>	<i>allegretto</i>	- allegro ga nisbatan sekinroq musiqiy sur'at
allegro	<i>ital.</i>	<i>allegro</i>	- tez
allmahlich	<i>iem.</i>	<i>alg'mexlix</i>	- asta – sekin
alto	<i>ital.</i>	<i>alg'to</i>	- alg't (ovoz)
altri	<i>ital.</i>	<i>alg'tri</i>	- solistsiz (yakkanavozsiz, yakkaxonsiz)

			guruh
an	<i>nem.</i>	<i>an</i>	- ...ga
andante	<i>ital.</i>	<i>andante</i>	- oshiqmasdan, oshiqmay
andantino	<i>ital.</i>	<i>andantino</i>	- andante ga nisbatan bir oz tezroq
anfang	<i>nem.</i>	<i>anfang</i>	- boshlanish
anima	<i>ital.</i>	<i>anima</i>	- ko'ngil, yurak. son anima – sezib, sezgi bilan; animato – ilhom bilan, jonlanib
aperti, aperto	<i>ital.</i>	<i>aperti, aperto</i>	- ochiq ovoz bilan (misli damli cholg'ularda surdinasiz, urma zarbli cholg'ularda ovozni bo'g'masdan chalish).
appassionato	<i>ital.</i>	<i>appassionato</i>	- e'tiros bilan
archet	<i>fran.</i>	<i>arshe</i>	- kamon (smqchok)
archi	<i>ital.</i>	<i>arki</i>	- korli - kamonli cholg'ular
arco	<i>ital.</i>	<i>arko</i>	- kamon (smqchok); soll'arco – kamon bilan chalish
arfa	<i>ital.</i>	<i>arfa</i>	- arfa
assai	<i>ital.</i>	<i>assai</i>	- g'oyat, juda
attacca	<i>ital.</i>	<i>attakka</i>	- asarning keyingi qismiga to'xtovsiz o'tish
auf	<i>nem.</i>	<i>auf</i>	- ...ga
aufstrich	<i>nem.</i>	<i>aufshtrix</i>	- kamonning yuqoriga harakati
auftakt	<i>nem.</i>	<i>auftakt</i>	- nafas, taktoldi
aus	<i>nem.</i>	<i>aus</i>	- ...dan, bilan

B

bachetta	<i>ital.</i>	<i>bakketta</i>	- 1) zarbli cholg'ular uchun tayoqcha, 2) kamonning yog'och qismi; bachetta di tim'ani – litavra cho''i (tayoqchasi)
-----------------	--------------	-----------------	--

			(baguette – frants. baget)
banda	<i>ital.</i>	<i>banda</i>	- 1) damli cholg'ular orkestri, 2) o'era yoki simfonik orkestrlardagi qo'shimcha misli damli cholg'ular guruhi
bassoon	<i>fran.</i>	<i>basson</i>	- fagot
baton	<i>ingl.</i>	<i>beten</i>	- dirijyor tayoqchasi (Baton – frants. beten)
batterie	<i>fran.</i>	<i>batri</i>	- bir nechta urma - zarbli cholg'ulardan tashkil to'gan guruh
battuta	<i>ital.</i>	<i>battuta</i>	- 1) zarb, 2) takt, 3) dirijyorlik tayoqchasi; a battuta – ritmik aniq ijroga qaytish
becken	<i>nem.</i>	<i>bekken</i>	- tarelkalar
belebend	<i>nem.</i>	<i>belebend</i>	- ilhom bilan, jonlanib
bewegung	<i>nem</i>	<i>bevegung</i>	- harakat, Bewegt – hayajon bilan
bis	<i>lot.</i>	<i>bis</i>	- qaytarish, biror bir qismni ikki marta qaytarish.
blaser	<i>nem.</i>	<i>blezer</i>	- damli cholg'u (yoki blasininstrumente - blyaziinstrumente)
bogen	<i>nem.</i>	<i>bogen</i>	- kamon (smqchok)
bois	<i>fran.</i>	<i>bua</i>	- qadimiy damli cholg'u
bouche	<i>fran.</i>	<i>bushe</i>	- valg'tornaning yo'iq ovozi
bratsche	<i>nem.</i>	<i>bratshe</i>	- alg't (kamonli cholg'u)
breit	<i>nem.</i>	<i>brayt</i>	- keng
brio	<i>ital.</i>	<i>brio</i>	- jonli, quvnoq (con brio - jonlanib, quvnoq)

C

caccia	<i>ital.</i>	<i>kachcha</i>	- XIV – XVI asrlar vokal mus. janri
cadenza	<i>ital.</i>	<i>kadentsa</i>	- 1) kadans, 2) kadentsiya
caisse	<i>fran.</i>	<i>kes</i>	- baraban
calando	<i>ital.</i>	<i>kaland</i>	- ovoz kuchini ‘asaytirib borish
cam’ana	<i>ital.</i>	<i>kam’ana</i>	- qo’ng’iroq (kolokol)
cam’anello	<i>ital.</i>	<i>kam’anello</i>	- qo’ng’iroqcha
cantabile	<i>ital.</i>	<i>kantabile</i>	- kuychan
canto	<i>ital.</i>	<i>kanto</i>	- 1) qo’shiq, ohang, hirgoyi 2) yuqori ovoz: diskant, so’rano
capo	<i>ital.</i>	<i>kapo</i>	- bosh, boshlanish
cassa	<i>ital.</i>	<i>kassa</i>	- baraban
castagnette	<i>ital.</i>	<i>kastang’ette</i>	- kastan’eta
celesta	<i>ital.</i>	<i>chelesta</i>	- chelesta
cembalo	<i>ital.</i>	<i>chembalo</i>	- chembalo, klavesin
cinelli	<i>ital.</i>	<i>chinelli</i>	- tarelkalar
claquebois	<i>fran.</i>	<i>klyakbua</i>	- ksilofon
clarinetto	<i>ital.</i>	<i>klarinetto</i>	- klarnet
clarino	<i>ital.</i>	<i>klarino</i>	- tabiiy (asl) truba
cloche	<i>fran.</i>	<i>klyosh</i>	- qo’ng’iroq
coda	<i>ital.</i>	<i>koda</i>	- koda (tugallovchi qism)
col (solla)	<i>ital.</i>	<i>kolg’ (kolla)</i>	- bilan, solla ‘arte (<i>kolla ‘arte</i>) – rartiya bilan birgalikda (asosiy rartiyani kuzatib)
come	<i>ital.</i>	<i>kome</i>	- ...dek, xuddi come so’ra (<i>kome so’ra</i>) – (xuddi) boshidagidek
comodo	<i>ital.</i>	<i>komodo</i>	- qulay, yengil, zo’riqmasdan
con	<i>ital.</i>	<i>kon</i>	- bilan, ... bilan birga
conducteur	<i>fran.</i>	<i>kondyukter</i>	- dirijyor

continuo	<i>ital.</i>	<i>kontinuo</i>	- har doim, to'xtovsiz, davomli basso continuo (<i>basso kontinuo</i>) – to'xtovsiz, davomli bas
contrabasso	<i>ital.</i>	<i>kontrabasso</i>	- kontrabas
contrafagotto	<i>ital.</i>	<i>kontrafagotto</i>	- kontrafagot
coperto	<i>ital.</i>	<i>koperto</i>	- yo'iq ovoz
corda	<i>ital.</i>	<i>korda</i>	- tor, sim
cornet-a- 'istons	<i>fran.</i>	<i>kornet-a- 'iston</i>	- kornet-a- 'iston
cornetta	<i>ital.</i>	<i>kornetta</i>	- kornet
corno	<i>ital.</i>	<i>korno</i>	- valtorna, corno inglese (<i>ital. korno inglese</i>) – ingliz rojogi
coro	<i>ital.</i>	<i>koro</i>	- xor
crescendo	<i>ital.</i>	<i>kreshendo</i>	- ovoz kuchini asta – cekin kuchaytirish
cymbales	<i>fran.</i>	<i>kenbalg'</i>	- tarelkalar
D			
da capo al fine	<i>ital.</i>	<i>da kapo alg' fine</i>	- boshidan oxirigacha qaytarish
damfer	<i>nem.</i>	<i>demfer</i>	- surdina
deciso	<i>ital.</i>	<i>dechizo</i>	- jurhat bilan, qo'rqmasdan
decrescendo	<i>ital.</i>	<i>dekreshendo</i>	- ovoz kuchini asta – cekin 'asaytirish
detache	<i>fran.</i>	<i>detashe</i>	- kamonli cholg'ularda ijro shtrixi, har bir ovoz tordan uzilmagan holda alohida yo'nalishlarda ijro etiladi.
diminuendo	<i>ital.</i>	<i>diminuendo</i>	- ovoz kuchini asta 'asaytirib borish
direction	<i>fran.</i>	<i>direksg'on</i>	- dirijyorlik
divisi	<i>ital.</i>	<i>divizi</i>	- bir xil turdagi cholg'u guruhlarining bo'linib chalishi, (masalan: akkordlarni); non divisi (<i>ital. non</i>

divizi) – bo'linmasdan ijro etish

dolce	<i>ital.</i>	<i>dolche</i>	- mayin
dolente	<i>ital.</i>	<i>dolente</i>	- arz bilan, dard bilan
doppelzunge	<i>nem.</i>	<i>doppelg'tsunge</i>	- damli cholg'ularda tilni ikki marta urish
doppio	<i>ital.</i>	<i>doppio</i>	- ikki karra do''io movimento (do''io movimento) – ikki karra tez
double	<i>fran.</i>	<i>dubl'</i>	- qo'sh, qo'shaloq, qaytarish
drangent	<i>nem.</i>	<i>drengend</i>	- tezlashib
due	<i>ital.</i>	<i>due</i>	- ikki; a deux (fran. a de) – ikkalasi, 2 cholg'u

E

echo	<i>fran.</i>	<i>eko</i>	- exo, valtornada ijro uslubi
edition	<i>fran.</i>	<i>edisg'on</i>	- nashriyot
eilen	<i>nem.</i>	<i>aylen</i>	- shoshilib
einfach	<i>nem.</i>	<i>aynfax</i>	- oddiy, yengil
en dehors	<i>fran.</i>	<i>an deor</i>	- ohangni ajratish yoki alohida ovoz
energico	<i>ital.</i>	<i>enerjiko</i>	- energiya bilan, kuchli, shijoat bilan
englischhorn	<i>nem.</i>	<i>englishxorn</i>	- ingliz rojogi
espressivo	<i>ital.</i>	<i>espressivo</i>	- ifodali
etwas	<i>nem.</i>	<i>etvas</i>	- bir oz, ozgina

F

fagott	<i>nem.</i>	<i>fagot</i>	- fagot
fast	<i>ital.</i>	<i>fast</i>	- kuchli, tez
feierlich	<i>nem.</i>	<i>fayerlix</i>	- tantanali, bayramona
ferme	<i>nem.</i>	<i>ferme</i>	- yo'iq ovoz
feroce	<i>ital.</i>	<i>feroche</i>	- g'azab bilan, yovvoyi
feuer	<i>nem.</i>	<i>foyer</i>	- olov, qaynoq

fiati	<i>ital.</i>	<i>fg'yati</i>	- damli cholg'ular
fine	<i>ital.</i>	<i>fine</i>	- tamom
flagioletto	<i>ital.</i>	<i>fladjoletto</i>	- 1) flajolet (kamonli cholg'ular va arfadagi ijro uslubi, 2) qadimiy fleyta turi
flat	<i>ingl.</i>	<i>flet</i>	- bemolg'
flutterzunge	<i>nem.</i>	<i>flattertsunge</i>	- damli cholg'ularda ijro uslubi (tremolo turi)
flautando	<i>ital.</i>	<i>flautando</i>	- kamon bilan grifga yaqin chalish (fleyta ovozigga o'xshatib)
forte	<i>ital.</i>	<i>forte</i>	- kuchli, qattiq; fortissimo – juda kuchli
frullato	<i>ital.</i>	<i>frullato</i>	- damli cholg'ularda ijro uslubi (tremolo turi)
fuoco	<i>ital.</i>	<i>fuoko</i>	- olov; con fuoco – olov bilan

G

geige	<i>nem.</i>	<i>gayge</i>	- skri'ka
gemachlich	<i>nem.</i>	<i>gemexlix</i>	- osuda, tinch
gemessen	<i>nem.</i>	<i>gemessen</i>	- aniq, o'lchovdan chiqmasdan
gesang	<i>nem.</i>	<i>gezung</i>	- qo'shiq
gesto'ft	<i>nem.</i>	<i>geshto'ft</i>	- yo'iq ovoz
geteilt	<i>nem.</i>	<i>getaylg't</i>	- bir turdagi kamonli cholg'ular guruhining ikkiga bo'linib chalishi
giocoso	<i>ital.</i>	<i>jokozo</i>	- shodlanib, quvnoq, o'ynoqi
giusto	<i>ital.</i>	<i>justo</i>	- to'g'ri, aniq, o'lchovda
glissando	<i>ital.</i>	<i>glissando</i>	- glissando
glocke	<i>nem.</i>	<i>gloke</i>	- qo'ng'iroq
gran	<i>ital.</i>	<i>gran</i>	- katta
grandioso	<i>ital.</i>	<i>grandiozo</i>	- salobatli

grave	<i>ital.</i>	<i>grave</i>	- og'ir, tantanali
grazia	<i>ital.</i>	<i>gratsia</i>	- gratsiya, ehtiyot bilan
grosso	<i>ital.</i>	<i>grosso</i>	- katta, yirik
gusto	<i>ital.</i>	<i>gusto</i>	- ma'noli (shirali)

H

halfte	<i>nem.</i>	<i>xelbfte</i>	- yarim
harfe	<i>nem.</i>	<i>xarfe</i>	- arfa
harmonique	<i>fran.</i>	<i>armonik</i>	- garmonik (akkord)
harpegiert	<i>nem.</i>	<i>xarpedjirt</i>	- arpedjirovanno
hastig	<i>nem.</i>	<i>xastix</i>	- shoshilib
hauptsatz	<i>nem.</i>	<i>xaupzats</i>	- bosh partiya
hautbois	<i>fran.</i>	<i>obua</i>	- goboy
heftig	<i>nem.</i>	<i>xeftix</i>	- ... ga tomon intilib
heimlich	<i>nem.</i>	<i>xaymlix</i>	- sirli, yo'iq
heraus	<i>nem.</i>	<i>xeraus</i>	- ...dan tashqari, ichida emas; biror – bir ovozni ajratib ijro etish
herzlich	<i>nem.</i>	<i>xertslix</i>	- chin dildan, yurakdan
hinter	<i>nem.</i>	<i>xinter</i>	- orqada
hoboe	<i>nem.</i>	<i>xoboe</i>	- goboy
hohe	<i>nem.</i>	<i>xoe</i>	- balandlik
horn	<i>nem.</i>	<i>xorn</i>	- valtorna
humor	<i>nem.</i>	<i>xumor</i>	- yumor, hazil

I

imitando	<i>ital.</i>	<i>imitando</i>	- o'xshatib
immer	<i>nem.</i>	<i>immer</i>	- har doim, hamma vaqt
in	<i>ital.</i>	<i>in</i>	- ...ga, ...ga tomon, ...dan
incalzando	<i>ital.</i>	<i>inkal'tsando</i>	- tezlashib

intrada	<i>lot,</i> <i>nem.</i>	<i>intrada</i>	- kirish
----------------	----------------------------	----------------	----------

K

kettle-drums	<i>ital.</i>	<i>ketl-dramz</i>	- litavralar
klagend	<i>nem.</i>	<i>klagend</i>	- arz bilan
klang	<i>nem.</i>	<i>klang</i>	- ovoz, ton, tembr
klarinette	<i>nem.</i>	<i>klarinette</i>	- klarnet
klavier	<i>nem.</i>	<i>klavir</i>	- torli-klavishli cholg'ularning umumiy atalishi (klavesin, f-no va b.)
klein	<i>nem.</i>	<i>klyayn</i>	- kichik
kraft	<i>nem.</i>	<i>kraft</i>	- kuch
kurz	<i>nem.</i>	<i>kurts</i>	- qisqa, uzib

L

laissez vibrer	<i>fran.</i>	<i>lesse vibre</i>	- for-nonning o'ng 'edalida chalish, arfada torlar vibratsiyasini to'xt.
lamento	<i>ital.</i>	<i>lamento</i>	- yig'i, xo'rsinish
langsam	<i>nem.</i>	<i>langzam</i>	- sekin
largetto	<i>ital.</i>	<i>largetto</i>	- Largo dan tezroq, andantedan sekinroq
largo	<i>ital.</i>	<i>largo</i>	- keng, sekin
laut	<i>nem.</i>	<i>laut</i>	- qattiq
leader	<i>ingl.</i>	<i>liide</i>	- boshqaruvchi (dirijyor, konsertmeyster)
lebhaft	<i>nem.</i>	<i>lebxaft</i>	- jonli
leer	<i>nem.</i>	<i>leer</i>	- bo'sh, leere seite (leere zayte) – ochiq sim.
legato	<i>ital.</i>	<i>legato</i>	- legato. notalarni bo'lmasdan, ulab chalish

Non legato – notalarni bo'lib chalish

leggero	<i>ital.</i>	<i>ledjero</i>	- engil
legno	<i>ital.</i>	<i>leng'o</i>	- kamonning yog'och qismi, con legno – kamonning yog'och qismi bilan chalish.
leise	<i>nem.</i>	<i>lyayze</i>	- sekin, sokin
lento	<i>ital.</i>	<i>lento</i>	- sekin, kuchsiz, cho'zib
liberta	<i>ital.</i>	<i>liberta</i>	- ozod, erkin
libitum	<i>lot.</i>	<i>libitum</i>	- istalgan, ad libitum – xoxishga qarab.
loco	<i>lot.</i>	<i>loko</i>	- yozuv bo'yicha chalish
lungo	<i>ital.</i>	<i>lungo</i>	- uzun, uzoq
lustig	<i>nem.</i>	<i>lyustix</i>	- quvnoq, kulgili
M			
ma	<i>ital.</i>	<i>ma</i>	- lekin
maestoso	<i>ital.</i>	<i>maestozo</i>	- tantanavor, ulug'vor
main	<i>fran.</i>	<i>men</i>	- qo'l
marcato	<i>ital.</i>	<i>markato</i>	- ajratib
marcia	<i>ital.</i>	<i>marcha</i>	- marsh
marlete	<i>fran.</i>	<i>marlete</i>	- kamonli cholg'ularda shtrix turi
marziale	<i>ital.</i>	<i>martsiale</i>	- jangovar
meno	<i>ital.</i>	<i>meno</i>	- ...roq, ozroq, bir oz meno mosso - sekinroq
mezzo	<i>ital.</i>	<i>metsdzo</i>	- yarim, o'rtacha mezzo forte – o'rtacha kuch bilan <i>f</i>
militaire	<i>fran.</i>	<i>militer</i>	- harbiy
mit	<i>nem.</i>	<i>mit</i>	- bilan, birga
mixte	<i>nem.</i>	<i>mikst</i>	- aralash, har –xil, turli
moderato	<i>ital.</i>	<i>moderato</i>	- o'rtacha
moglich	<i>nem.</i>	<i>myoglix</i>	- bo'lishi mumkin, balki

molto	<i>ital.</i>	<i>molg'to</i>	- juda, g'oyat
mordente	<i>ital.</i>	<i>mordent</i>	o'tkir, uchli (melizm turi)
morendo	<i>ital.</i>	<i>morendo</i>	- ovozning yo'qolib borishi
moto	<i>ital.</i>	<i>moto</i>	- harakat, con moto – harakat bilan
muta	<i>lot.</i>	<i>muta</i>	- almashtir. Muta in ... - ga almashtir. 'artiyalarda ko'rsatiladi. Masalan: doirani nog'oraga

N

nach	<i>nem.</i>	<i>nax</i>	- ...ga, ...da, ...dan keyin
nachlassend	<i>nem.</i>	<i>naxlassend</i>	- 'asaytish (ovoz), kuchsizlanish, hotirjam
natürlich	<i>nem.</i>	<i>natyurlix</i>	- tabiiy, odatiy. M: 'izz. dan keyin nat.
nicht	<i>nem.</i>	<i>nixt</i>	- emas, ...masdan M: nicht schnell – shoshmasdan
niederschlag	<i>nem.</i>	<i>nidershlag</i>	- dirijyor tayoqchasining 'astga harakati
nimmt	<i>nem.</i>	<i>nimt</i>	- oling. M: nimmt B-Klarinette – sozandaga in B klarnetini olish ko'rsatmasi
noch	<i>nem.</i>	<i>nox</i>	- yana

O

obbligato	<i>ital.</i>	<i>obbligato</i>	- kerakli, majburiy
oboe	<i>ital.</i>	<i>oboe</i>	- goboy
offen	<i>nem.</i>	<i>offen</i>	- ochiq ovoz, surdinasiz
oft	<i>nem.</i>	<i>oft</i>	- tez - tez
ohne	<i>nem.</i>	<i>one</i>	- ...siz, ...dan tashqari
opus	<i>lot.</i>	<i>opus</i>	- asar
ordinario	<i>ital.</i>	<i>ordinarno</i>	- odatiy (ijro). M: 'izz. dan keyin arco

organo	<i>ital.</i>	<i>organo</i>	- organ
ossia	<i>ital.</i>	<i>ossia</i>	- yoki, yengil variant (odatda tekstni yengillashtirish)
ostinato	<i>ital.</i>	<i>ostinato</i>	- mustaxkam, o'jar. M: basso ostinato – ohang yoki ritmik ko'rinishni o'zgartirmasdan bir hil qaytarib chalib turish.
ouvert	<i>fran.</i>	<i>uver</i>	- ochiq ovoz

P

partitura	<i>ital.</i>	<i>partitura</i>	- partitura
passione	<i>ital.</i>	<i>passg'one</i>	- e'tiros, qiziqib
pauken	<i>nem.</i>	<i>pauken</i>	- litavra
pausa	<i>ital.</i>	<i>pauza</i>	- pauza
percussione	<i>ital.</i>	<i>perkussione</i>	- urma – zarbli cholg'ular guruhi
petit	<i>fran.</i>	<i>pti</i>	- kichik
peu	<i>fran.</i>	<i>pyo</i>	- bir oz, ozgina
piacere	<i>ital.</i>	<i>pg'yachere</i>	- hohishga qarab, erkin ijro
pianissimo	<i>ital.</i>	<i>pianissimo</i>	- juda sekin (ovoz)
piano	<i>ital.</i>	<i>piano</i>	- sekin (ovoz)
piatti	<i>ital.</i>	<i>pg'yatti</i>	- tarelka (urma-zarbli cholg'u)
piccolo	<i>ital.</i>	<i>pikkolo</i>	- kichik
piu	<i>ital.</i>	<i>piu</i>	- bir oz ...
pizzicato	<i>ital.</i>	<i>pitstsikato</i>	- barmoq bilan chalish
poco	<i>ital.</i>	<i>poko</i>	- bir oz, kamroq M: 'oco allegro – unchalik tez emas
poi	<i>ital.</i>	<i>poi</i>	- keyin, keyinroq, ...dan keyin
portamento	<i>ital.</i>	<i>portamento</i>	- 1) qo'shiq va damli cholg'ularda bir notadan ikkinchisiga sirpanib o'tish, 2)

kamonli cholg'ularda ijro shtrixi turi.

posaune	<i>nem.</i>	<i>pzaune</i>	- trombon
position	<i>fran.</i>	<i>pozisg'on</i>	- chap qo'lning grifdagi joylashuv holati
possibile	<i>ital.</i>	<i>possibile</i>	- mumkin, bo'lishi ko'proq
pour	<i>fran.</i>	<i>pur</i>	- uchun
poussee	<i>fran.</i>	<i>pusse</i>	- kamonning yuqoriga harakati
prachtvoll	<i>nem.</i>	<i>praxtfol'</i>	- ajoyib, g'urur bilan
presto	<i>ital.</i>	<i>presto</i>	- tez
prima	<i>ital.</i>	<i>prima</i>	- birinchi

Q

quasi	<i>ital.</i>	<i>kuazi</i>	- huddi, ...ga o'xshatib
--------------	--------------	--------------	--------------------------

R

rallentando	<i>ital.</i>	<i>rallentando</i>	- sekinlashib
rasch	<i>nem.</i>	<i>rash</i>	- tez, jadal
recitativo	<i>ital.</i>	<i>rechitativo</i>	- rechitativ (ovoz chiqarib o'qish, deklamatsiya qilish)
resto	<i>ital.</i>	<i>resto</i>	- qolgan qism, boshqa qism
retardant	<i>fran.</i>	<i>retardan</i>	- sekinlashib
risoluto	<i>ital.</i>	<i>rizolyuto</i>	- shahdam, shahd bilan
ritardando	<i>ital.</i>	<i>ritardando</i>	- sekinlashib
ritenuto	<i>ital.</i>	<i>ritenuto</i>	- sekinlashish
rubato	<i>ital.</i>	<i>rubato</i>	- erkin ijro
ruhig	<i>nem.</i>	<i>ruix</i>	- sekin, tinch, hotirjam

S

saite	<i>nem.</i>	<i>zayte</i>	- tor, sim
saltando	<i>ital.</i>	<i>salg'tando</i>	- kamonli cholg'ularda shtrix turi.

Kamonni torga tashlash (urish) va sakratib chalish.

sans	<i>fran.</i>	<i>san</i>	- ...siz, emas
sautillue	<i>fran.</i>	<i>sotiye</i>	- kamonli cholg'ularda shtrix turi. Yengil s'iccato
saxsophon	<i>nem.</i>	<i>saksofon</i>	- saksofon
scherzando	<i>ital.</i>	<i>skertsando</i>	- hazilona, o'ynoqi
scherzo	<i>nem.</i>	<i>skertso</i>	- skertso, hazil
schleppend	<i>nem.</i>	<i>shleppend</i>	- tortib
schnell	<i>nem.</i>	<i>shnelg</i>	- tez
score	<i>Ingl.</i>	<i>skoo</i>	- 'artitura
secco	<i>ital.</i>	<i>sekko</i>	- quruq, yulib, birdan
segno	<i>ital.</i>	<i>seng'o</i>	- qaytarish belgisining bir turi
sehr	<i>nem.</i>	<i>zer</i>	- g'oyat, juda
semplice	<i>ital.</i>	<i>sempliche</i>	- tabiiy, oddiy
sempre	<i>ital.</i>	<i>sempre</i>	- doim, hamma vaqt, har doim
senza	<i>ital.</i>	<i>senza</i>	- ...siz, emas
sforzando	<i>ital.</i>	<i>sfortsando</i>	- biron - bir tovush yoki akkorda birdan paydo bo'lgan aktsent
silenzio	<i>ital.</i>	<i>silentsio</i>	- jimlik, tinchlik
silofono	<i>ital.</i>	<i>silofono</i>	- ksilofon
simile	<i>ital.</i>	<i>simile</i>	- o'xshatib, xuddi oldingidek
small	<i>ingl.</i>	<i>smol</i>	- kichik, katta emas
sola	<i>ital.</i>	<i>sola</i>	- bitta, yakkanavoz, yakkaxon
sordina	<i>ital.</i>	<i>sordina</i>	- surdina, con sordini – surdina bilan
sostenuto	<i>ital.</i>	<i>sostenuto</i>	- shoshilmay, ovozni kengaytirib, ushlab
sotto	<i>ital.</i>	<i>sotto</i>	- ostida. Tagida
soutenu	<i>fran.</i>	<i>sutenyu</i>	- shoshilmay, hotirjam
spiccato	<i>ital.</i>	<i>spikkato</i>	- kamonli cholg'ularda shtrix turi.

Kamonni yengil sakratib chalish.

spirito	<i>ital.</i>	<i>spirito</i>	- ruh, aql, sezgi
spitze	<i>nem.</i>	<i>shpitse</i>	- kamonning uchi (qismi)
staccato	<i>ital.</i>	<i>stakkato</i>	- uzib-uzib chalish.
stark	<i>nem.</i>	<i>shtark</i>	- kuchli, qudratli
steigernd	<i>nem.</i>	<i>shtaygernd</i>	- tezlashib, intilish bilan
stesso	<i>ital.</i>	<i>stesso</i>	- shuning o'zi, shunday
stimme	<i>nem.</i>	<i>shtimme</i>	- ovoz
strepitoso	<i>ital.</i>	<i>strepitozo</i>	- shovqinli, qattiq
stringendo	<i>ital.</i>	<i>strinjendo</i>	- tezlashib
subito	<i>ital.</i>	<i>subito</i>	- birdan

T

tace	<i>ital.</i>	<i>tache</i>	- rauza cho'zimini ko'rsatish, (jimlik)
takt	<i>nem.</i>	<i>takt</i>	- takt
tamburino	<i>ital.</i>	<i>tamburino</i>	- shiqildoq (buben)
tamburo	<i>ital.</i>	<i>tamburo</i>	- baraban
tamtam	<i>ital.</i>	<i>tamtam</i>	- tamtam (urma zarbli cholg'u)
tempo	<i>ital.</i>	<i>tempo</i>	- temp (musiqiy sur'at), ritm, takt
tenuto	<i>ital.</i>	<i>tenuto</i>	- berilgan cho'zimdagi notani oxirigacha kuch bilan ushlab chalish
timbro	<i>ital.</i>	<i>timbro</i>	- tembr (rang)
timpani	<i>ital.</i>	<i>timpani</i>	- litavra
tranquillo	<i>ital.</i>	<i>trakuillo</i>	- hotirjam, zo'riqmasdan (dam olib)
tre	<i>ital.</i>	<i>tre</i>	- 3 (uch)
tremolando	<i>ital.</i>	<i>tremolando</i>	- tremolo, (qaltiratib)
triangolo	<i>ital.</i>	<i>triangolo</i>	- uchburchak (treugolg'nik)
tromba	<i>ital.</i>	<i>tromba</i>	- truba
trombone	<i>ital.</i>	<i>trombone</i>	- trombon

trommel	<i>nem.</i>	<i>trommel</i>	- baraban
trompette	<i>fran.</i>	<i>trompet</i>	- truba
troppo	<i>ital.</i>	<i>troppo</i>	- juda, g'oyat
tuba	<i>ital.</i>	<i>tuba</i>	- tuba
tutti	<i>ital.</i>	<i>tutti</i>	- 1) bir xil turdagi cholg'u guruhining barcha a'zolari, 2) asardagi orkestr ijrosi (solistda rauza raytida, 3) butun orkestr yoki xor ijrosi.

U

ultimo	<i>ital.</i>	<i>ulg'timo</i>	- so'ngi, ohirgi
un	<i>ital.</i>	<i>un</i>	- bir, yolg'iz
und	<i>nem.</i>	<i>und</i>	- va
unisono	<i>ital.</i>	<i>unisiono</i>	- 1) unison, 'rima. 2) ajratib chalish belgisidan so'ng biror guruh a'zolarini bir hil chalish ko'rsatkichi
unmerklich	<i>nem.</i>	<i>unmerklix</i>	- bilintirmasdan

V

veloce	<i>ital.</i>	<i>veloche</i>	- tez, chopqir
verlag	<i>nem.</i>	<i>verlag</i>	- noshir, nashriyot
vide	<i>lot.</i>	<i>vide</i>	- qara. vi – de – 'artiyalarda biror bir jumlani boshlanishi va tugallanishi
viel	<i>nem.</i>	<i>filg'</i>	- ko'p
vif	<i>fran.</i>	<i>vif</i>	- jonli, tez, qaynoq
viola	<i>ital.</i>	<i>viola</i>	- al't (kamonli cholg'u)
violino	<i>ital.</i>	<i>violino</i>	- skripka
violoncello	<i>ital.</i>	<i>violonchello</i>	- violonchelg'
vite	<i>fran.</i>	<i>vit</i>	- tez
vivace	<i>ital.</i>	<i>vivache</i>	- tez allegro dan tezroq (vivo - vivo)

voce	<i>ital.</i>	<i>voche</i>	- 1) ovoz, 2) ‘artiya (nota), sotto voce – yarim ovozda
voix	<i>fran.</i>	<i>vua</i>	- ovoz
volk	<i>nem.</i>	<i>vol’k</i>	- xalq
voll	<i>nem.</i>	<i>vol’</i>	- to’liq
volti	<i>ital.</i>	<i>vol’ti</i>	- varaqlash, ochish volti subito (vol’ti subito) – tezda varaqlash, ochish (v.s.)
vuota	<i>ital.</i>	<i>vuota</i>	- ochiq (ochiq simda chalish ko’rsatkichi)

W

wand	<i>ingl.</i>	<i>uond</i>	- dirijyor tayoqchasi
wechseln	<i>nem.</i>	<i>veksel’n</i>	- almashtirish
weg	<i>nem.</i>	<i>veg</i>	- olish, yashirish Damfer weg (demfer veg)- surdinani olish (echish)
weich	<i>nem.</i>	<i>veyx</i>	- yumshoq, nozik
wenig	<i>nem.</i>	<i>venix</i>	- bir oz, kamroq, ozroq
werk	<i>nem.</i>	<i>verk</i>	- asar, ijodiy ish
wie	<i>nem.</i>	<i>vi</i>	- qanday
wieder	<i>nem.</i>	<i>vider</i>	- yana, yangidan
wild	<i>nem.</i>	<i>vilg’d</i>	- yovvoyi
wuchtig	<i>nem.</i>	<i>vuxtix</i>	- og’ir

Z

zart	<i>nem.</i>	<i>tsart</i>	- yumshoq, kuchsiz
zugleich	<i>nem.</i>	<i>tsuglyayx</i>	- bir vaqtda (ijro)
zunge	<i>nem.</i>	<i>tsunge</i>	- yog’ochli damli cholg’ularda trostg’ (qamish)
zusammen	<i>nem.</i>	<i>tsuzammen</i>	- birga, unison
zwischen	<i>nem.</i>	<i>tsvishen</i>	- orasida

**1-semestrda o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun berilgan test
savollarining javoblari:**

№	Test topshirig'i	To'g'ri javoblar
1.	Xalq cholg'ularida ijrochilik yo'nalishi bo'yicha ta'lim qanday maqsadni ilgari suradi?	Konsert ijrochisi, xalq cholg'ulari orkestri dirijyori, ansambl va orkestr ijrochilari, shuning bilan birga badiiy estetik dunyoqarashga va ma'naviy-siyosiy bilimga ega faol ilmiy-ijodiy faoliyat olib boradigan, mutaxassislik bo'yicha mustaqil ilmiy-tadqiqot, ilmiy pedagogik, boshqaruvchilik va kasbiy faoliyat olib boradigan yosh tarbiyachilarni voyaga yetkazishni
2.	Shaxs kamolotini rivojlantirishda musiqa o'qitishning maqsadi?	Talabalar musiqiy madaniyatini shakllantirish, musiqani to'g'ri idrok etishga va qadrlashga o'rgatish
3.	Musiqiy asar deganda nimani tushunasiz?	Mazmun va shakl birligi
4.	Sozanda musiqa asarini o'zlashtirib, ijro etishga tayyorgarlik ko'rish jarayonida nimalarga e'tibor berishi lozim?	Tinlovchining talabini, musiqiy saviyasini e'tiborga olishi, mazmunan to'la-to'kis tushunib, mukammal darajada ijro etishga
5.	Ijro paytida asarga qo'shimchalar kirita oladigan musiqachi, bu kim?	Improvizator
6.	Musiqiy asarlarning turlari – bu ...:	Musiqiy janrlar
7.	Dastlabki musiqa cholg'ulari	XII ming yillikda

	eramizdan avvalgi qaysi yillikda tarkib topgan.	
8.	Musiqa akustikasida eng kichik tinglab, ajratib bo'lmaydigan oraliq	Komma
9.	Musiqa cholg'usida tovushni kuchaytirib beruvchi moslama	Rezonator
10.	Tovushqatori tabiiy minor ladining II va V pog'onalari yarim ton past bo'lgan lad	Lokriy ladi
11.	Notalarni cho'zimi miqdorini aniq saqlamagan holda ijro etish	Rubato
12.	Tsezura– bu:	Shakldagi har qanday qismning bo'linish joyi
13.	Boshlang'ich, birinchi yoki bosh parda	Sarparda
14.	Qomusiy olim Abu Nasr Forobiyning musiqaga oid shoh asari?	Kitab-ul musiqa al-kabir
15.	Musiqiy shakllarda avj odatda qaerda joylashadi?	Shaklning uchinchi choragida
16.	Oliy ta'lim necha bosqichdan iborat?	2 ta (bakalavriat va magistratura)
17.	Pedagogik faoliyat uchun zarur bo'lgan bilimlar, malaka va ko'nikmalar darajasi qanday hujjat bilan belgilanadi?	Ta'lim standartlari
18.	Hozirgi davrda, o'qituvchi faoliyatida uchraydigan kommunikativ munosabat turlarini	Bilish, anglash, ekspressiv (his-tuyg'u holati), ishontrish ijtimoiy-an'anaviy, kishi holatini so'zsiz

	ko'rsating:	tushunish
19.	Davlat ta'lim standartlari qaysi talablarni belgilaydi?	Ta'lim mazmuniga va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi
20.	Fanning o'quv dasturlariga berilgan eng to'g'ri izohni belgilang?	Ta'lim mazmuni, uning talabalar tomonidan o'zlashtiriladigan eng maqbul usullari, axborot manbalari ko'rsatilgan mehyoriy hujjati
21.	Ta'limning qanday turlari uchun Davlat talablari joriy etiladi?	Maktabgacha, maktabdan tashqari, Oliy o'quv yurtidan keyingi, malaka oshirish va qayta tayyorlash
22.	Qanday ta'lim turlari uchun DS joriy etiladi?	Umumiy o'rta, o'rta – maxsus, kasb - hunar, Oliy ta'lim
23.	Magistratura ta'lim dasturi bloklari:	Umummetodologik, mutaxassislik, tanlov fanlari, ilmiy faoliyat
24.	Kuydagi yuqori darajali kuchli taranglikni nuqtasi – bu ...:	Avj
25.	Refren qaysi shaklda uchraydi:	Rondo
26.	Musiqiy til nima?	Musiqaning ifodaviy imkoniyatlar tizimi
27.	Transpozitsiya nima?	Boshqa tovush balandligiga ko'chirish
28.	Musiqaning inson hayotida tutgan o'рни haqida ilk bor qaysi mutafakkirlar o'z fikrlarini bildirganlar?	Abu Nasr Al-Farobiy, Shayx Sa'diy
29.	Musiqiy mavzu nima?	Tugallikka ega bo'lgan musiqiy fikr
30.	O'zbekiston kompozitorlaridan	I Xamraev, R.Abdullaev, Mustafo

	kimlar qashqar rubobi uchun konsert janrida ijod qilganlar?	Bafoev, X Raximov, M.Otajonov, O.Abdullaeva
31.	Shaxsga tahsir etish orqali tarbiyalash metod va usullariga quyidagilar kiradi?	O'z-o'ziga ko'rsatma berish, o'z-o'zini nazorat qilish, o'z-o'ziga hisobot berish, o'z-o'zini ishontirish, o'z-o'ziga buyruq berish, o'z-o'zini majbur etish
32.	Turlicha kadanslar bilan tugallanadigan ikki jumlaning qo'shilishidan hosil bo'ladigan kichik musiqa tuzilishi	Davriya
33.	Maqomlar boshlanishidagi ma'lum bir qismining yuqori pardalarda (avjda) qaytarilishi	Dunasr
34.	Maqomning cholg'u yo' lida kuyning qaysi bo' lagi refren hisoblanadi	Bozgo' y
35.	Olti diatonik pog'onali tovushqator	Geksaxord
36.	Musiqiy shakl deb:	Musiqiy asarni tuzilishi
37.	Xalq kuylari, murakkab musiqa janri bo'lmish maqomlarni samarali o'rgatishda o'qituvchi qanday uslubdan foydalanishi kerak	Jonli ijro etib berish
38.	Shashmaqomning ashula qismida keladigan katta avj bo'lib, namud vazifasini bajaradi	Zebo pari
39.	Dugohning cholg'u qismida Saqili feruzdan keyin ijro etiladigan kuy	Zarbul-fath

40.	Klassik konsert necha qismdan tuziladi	Uch
41.	Cholg'u musiqaning turkumli shakllari:	Qadimgi syuita, yangi syuita, partita, sonata va simfonik turkumlar
42.	Musiqqa asaridagi ikki qism oralig'ida keladigan kichik epizod	Interlyudiya
43.	Musiqqa amaliyotida turli badiiy uslublarning bir vaqtda birlashuvi qanday ataladi?	Uslubli plyuralizm
44.	Kichik shaklda chuqur mazmunni ifodalab beradigan qisqa musiqiy asar qanday nomlanadi?	Miniatyura
45.	Rondallik tushunchasi nimani anglatadi?	Ko'p marotaba takrorlanadigan refrenni mavjudligi
46.	Buxoroning 2500 yilligiga bag'ishlab qaysi asar yaratildi	«Buxoroi-Sharif» teleoperasi
47.	Buxoroda mashhur sozanda sifatida tanilgan rubobchi	Shayx Shamsiy-Rabboniy
48.	Ilg'or pedagogik tajribani o'rganishning asosiy bosqichlarini aniqlang?	Tajriba o'rganishning maqsadi va vazifasini tuzish, dolzarb mavzuni aniqlash, maktab amaliyoti va pedagogik fanning dolzarb masalalarini hal etishda usta-o'qituvchining erishgan yutuqlarini aniqlash, materiallarni to'plash, tahlil, muomala, xulosa
49.	Zardushtiylar marosimi» oratoriya-baleti qaysi kompozitor	Mustafo Bafoev

	qalamiga mansub	
50.	Qashqarlik mashhur rubobchi Toshvoy nechanchi yillarda yashab ijod qilgan	(1864-1898)
51.	Variatsionlik – bu ...	Rivojlov tamoyili
52.	Shaxs shakllanishining asosini nima tashkil etadi?	Bilim
53.	Pedagogik faoliyat deganda nimani tushunasiz?	Yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash uchun xalq oldida, davlat oldida javob beradigan, ta'lim -tarbiya berishga maxsus tayyorlangan odamlarning mehnat faoliyati
54.	Uslubiyat fanining maqsadi va vazifalari nimadan iborat?	Mutaxassis tayyorlash ishini belgilangan reja asosida olib borishdan iboratdir
55.	Bilim deganda nima tushuniladi?	Insonning tasavvurlari, tushunchalari va mulohazalari
56.	Qashqar rubobi uchun maqom kuylarini moslashtirishda aksariyat qaysi cholg'uga xos shtrixlardan foydalanilgan	Tanbur
57.	M.Mirzaevning shogirdlaridan kim qashqar rubobi uchun dastlabki adabiyotni yaratgan	Q Usmonov
58.	Xalq cholg'ularidan qaysilari transpozitsiya qilinadi	Qashqar rubobi
59.	G'ijjak cholg'usi qachon va kim tomonidan yaratilgan.	IX asrda Abu Nasr Farobiy tomonidan

60.	O.Abdullaeva nechta simfoniya muallifi?	2 ta
61.	O.Abdullaeva nechanchi yillarda R.Glier nomidagi RIMALda tahsil olgan	1983-1994
62.	O.Abdullaevaning konservatoriyada tahsil bergan ustози kim?	A. Mansurov
63.	O.Abdullaeva qaysi yili “Zulfiya” nomidagi mukofotga sazovor bo’lgan?	2000 yil
64.	Cholg’ular nima sababdan takomillashtirilgan?	Ko’p ovozli orkestr tuzish uchun
65.	2001-yil Toshkentda nashr etilgan “O’zbekiston dirijyorlari” kitobi muallifi kim?	Karim Azimov
66.	Kasbiy bilimlar mukammal bo’lishi uchun nimalar talab etiladi?	Fan metodologiyasi, nazariy bilimlar, metodik bilimlar, ta’limning texnologik tomoni
67.	“Maqomlar masalasiga doir” monografiya muallifi	Ishoq Rajabov
68.	Maqom atamasining musiqiy istilohi?	Parda
69.	Funksional tuzilishi bo’yicha polifoniya va gomofoniya o’rtasidagi oralig’ hisoblangan musiqiy tuzilma nima deb ataladi?	Geterafonli
70.	XX asr polifoniyasida ko’proq	Seriyali, aleotorik, sonorik

	qanday mavzulashtirish turlari qo'llaniladi?	
71.	O'zbekiston kompozitorlari tomonidan shakl hosil qilishda ko'proq qaysi tamoyildan biri qo'llaniladi?	Ostenatoli
72.	Konsert - janr nuqtai nazaridan qaysi janr toifasiga kiradi	Ikkilamchi janrlar guruhiga
73.	Turli xil asarning parchalarini ketma-ket kelishi – bu ...	Poppuri
74.	M.Mahmudovning “D.SHostakovich xotirasiga poema” asari qaysi shaklda yozilgan?	Fuga
75.	Umumiy musiqiy qobiliyatlarga qaysi unsurlar kiradi?	Musiqqa orqali hissiyotga berilish; juda nozik, chuqur musiqani idrok etib, uni qabul qilinishi
76.	O'zbekiston musiqashunoslari orasida kim maxsus fundamental tadqiqot yaratgan?	A.Koralskiy, F.Muxtarova
77.	K.Sen-Sansning “Hayvonlar karnavali” asari dastlab qaerda va qachon ijro etilgan?	Parijda, 1886 yil 9 martda
78.	Marosimlar va u bilan bog'liq musiqiy janrlar qaysi xususiyatlariga ko'ra guruhlariga bo'linadi?	Mavzuiy, funktsional va musiqiy-ijrochilik
79.	K.Sen-Sans 1884 yil fortepiano uchun qanday asar yaratdi?	Allegro appassionato or72
80.	Tashkilotchilik qobiliyatlar	O'z oldiga qo' ygan maqsad-

	nimalardan iborat?	muammolarni yechib ishni tashkil qilishdan iborat
81.	San’atda uslubiy plyuralizm nima degani?	Barcha javoblar to’g’ri
82.	Zamonaviy musiqada musiqiy tilning qaysi vositalari birlamchi ifodaviy ahamiyatga ega?	Metro-ritm va tembr
83.	Ijrochilik jarayonining murakkab jismoniy va ruhiy kechinmalarida qaysi sezgi a’zolari qatnashadi?	His-tuyg’u, hayajon, aql
84.	Modifikatsiya qilgan shakl atamasi nimani bildiradi?	Yangi musiqiy til va mazmunni tahsirida klassik konuniyatlarini
85.	Dugoh maqomi mushkilot bo’limining tarkibiy qismlari qaysi javobda to’g’ri ko’rsatilgan?	Tasnifi Dugoh, Tarjei Dugoh, Garduni Dugoh, Peshravi Dugoh, Samoiy Dugoh, Muxammasi Dugoh, Muxammasi Chorgoh, Muxammasi Xojixo’ja, Muxammasi Chorsarxona, Saqili Ashkullo
86.	XX asrda kontsetrik shaklni keng tarqalganligi nima bilan bog’liq?	Davomiylilikni o’zgarmasligi va qat’iy simmetriyali yaxlid to’zilmani birikishi?
87.	Tafakkur nima?	Ob’ektiv borliqning fikrda, mushohada va aqlda uning tahlili va sintezi bilan aks etish jarayonidir
88.	Erkin holatda matndagi musiqiy to’qimaning eng qisqa mavzuli birligi nima?	Mikro mavzu

89.	Dissonantli tonallik nima?	Dissonans turdagi turg'unli tovushqatorli tuzilma
90.	Badiiy obrazning omillari nimadan iborat?	Mantiqiy (shakl, janr, mazmun)
91.	O'n ikki pog'onali seriya shakllari qaysi ko'p ovozlik yozuv tuzimidan olingan?	Imitatsiyali polifoniyadan
92.	Pedagogik faoliyat deganda nimani tushunasiz?	Yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash uchun xalq oldida, davlat oldida javob beradigan, ta'lim -tarbiya berishga maxsus tayyorlangan odamlarning mehnat faoliyati
93.	Minimalizm uslubini ma'nosi nima?	Oddiy musiqa to'zilmani (minimal) ko'p marotaba variantli takrorlanish
94.	Pedagogik mahorat tizimiga quyidagilar kiradi	Kasbga oid bilimlar, insonparvarlik, pedagogik qobiliyat, pedagogik texnika
95.	Musiqiy shakli haqidagi zamonaviy ilmiy fundamental musiqashunoslik asarini toping?	Asafev B. "Musiqqa shaklini jarayon sifatida"
96.	XX asrda musiqani idrok qilish muammosini ilmiy tarzda kim ishlagan?	B. Asafev, E. Kurt, Ye. Nazaykinskiy, M. Aranovskiy
97.	O'z-o'zini tarbiyalashda nimalardan foydalaniladi?	O'z-o'ziga baho, o'z-o'zini kuzatish, o'z-o'zini anglash, o'z-o'zini ishontrish

98.	Qaysi ijodiy davr har doim zamonaviylik bilan solishtiriladi?	Barokko
99.	K.Sen-Sans qaysi musiqiy janrlarda ko'proq ijod qilgan	Simfoniya va konsert
100.	“Metod” so'zining lug'aviy ma'nosini toping	Metod-bu yunoncha “yo'l, yuriq”, usul orqali maqsadga erishishdir

2-semestrda o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun berilgan test savollarining javoblari:

№	Test topshirig'i	To'g'ri javoblar
1.	Asr boshida musiqa san'atining rivojlanishidagi asosiy yo'nalishlarni aniqlang?	Barcha javoblar to'g'ri
2.	Chorgoh 1da qanday o'zgarish kiritilgan?	Sarahbori dugohning kuy tuzilishi qisqartirilgan
3.	“Ustoz shogirdlariga katta zulm ham, haddan tashqari ko'ngilchanlik ham qilmasligi lozim”. Ushbu fikr qaysi allomaga tegishli?	Abu Nasr Forobiy
4.	Mashtabni qisqaligi, ifodaviy vositalarini lundaligi va ko'p ma'noligi bilan birlashgan asarni nomini toping?	Miniatyura
5.	Ko'p ovozli musiqada turli metrdagi taktlarning bir vaqtda qo'shilib kelishi	Polimetriya
6.	Polifoniya uslubidan kelib chiqqan	Dodekafoniya

	tovushlar ketma-ketligining shakllanishi qaysi yozuv texnikasidan olingan	
7.	Xalqimiz diniy ehtiqodi bilan bog'liq kuy- ohanglar qanday tasniflanadi?	Diniy marosim kuy- aytimlari; diniy mavzuli kuy- aytimlar
8.	Notalarning uzunlik miqdorini aniq saqlamagan holda ijro etish	Rubato
9.	Qisqa motiv va pauzalarni ketma-ketligidan tashkil topadigan yozuv texnikasini aniqlang	Puantalizm
10.	Temperatsiyalangan tovushqatordagi eng pastki tovush	Subkontroktava
11.	Markaziy Osiyo xalqlarining mavsumiy marosimlari nimalar bilan bog'liq holda o'tkaziladi?	Fasllar almashinuvi bilan bog'liq mehnat jarayonlari
12.	Har bir maqom va ular tarkibidagi sho'hbalarining tugallanish qismi	Suporish
13.	Shashmaqom ijrosida qo'llanilib kelingan an'anaviy ansambl tarkibi?	Tanbur, dutor, doyra, g'ijjak, nay, qo'shnay, chang, rubob, ud, qonun
14.	An'anaviy ijrochilikda nola, qochirim va turli bezaklarni qo'llashda asosan chap qo'l barmoqlarining qaysilaridan ko'proq foydalanish maqsadga muvofiq	Birinchi va ikkinchi
15.	Shashmaqomning mushkilot bo'limi	Tasnif

16.	Maqomshunos olim Isoq Rajabovning “Maqomlar” nomli monografik asari qachon chop etilgan?	2006 yil
17.	«Ma’rifat» tushunchasi bu	arabcha so’z bulib, bilish, bilim, ma’lumot tanishishdir
18.	Madaniyat bu.....	insoniyatning butun tarixiy taraqqiyot jarayonida yaratgan barcha moddiy va ma’naviy boyliklaridir
19.	Geterafoniya nima?	Bir kuyni birlashuv varianti
20.	Pedagogik texnologiyani asosiy maqsadi nimalardan iborat?	o’quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishdan
21.	Pedagogik texnologiyaning asosiy vazifasi nima?	A va B
22.	«Tizim» so’zi haqida tushuncha?	qismlardan tuzilgan, birikkan yaxlit narsa yoki hodisa
23.	Pedagogik tizim nimalardan iborat?	pedagogik jarayonning obyektlari va subhektlari, shakl - usullari, ular o’rtasidagi munosabatlar, o’zaro tahsirlar hamda ularni boshqarishdan
24.	Ta’lim jarayoni nimalardan iborat?	maqsad, nazorat, baholash, natija, ta’lim metodlari
25.	Tanqidiy – ijodiy yondashuv nima degani?	mustaqil o’zlashtirish, harakatning yangi usullarini topish, shaxsan tashabbus ko’rsatishni ko’zda tutadi
26.	O’quv jarayoni nimalardan iborat?	ta’lim ning maqsadi va mazmuni, baholash, o’qish-o’qitish

27.	Tor cholg'usi qaysi mamlakatlarda tarqalgan	Azarbayjon, Armaniston, Afg'oniston, Iroq, Eron, Turkiya, Tojikiston, Uzbekiston va Yaqin Sharq mamlakatlarida
28.	Nechanchi yili tor sozida ijrochilik san'ati va uni tayyorlash mahorati YUNESKOning nomoddiy madaniy meros ro'yxatiga kiritilgan	2012 yil 5 dekabr
29.	Oddiy musiqa formulalarini ko'p marotaba takrorlanishiga asoslangan asar yozish uslubini aniqlang?	Minimalizm
30.	O'zbekiston kompozitorlari tomonidan shakl hosil qilishda ko'proq qaysi tamoyildan biri qo'llaniladi?	Ostenatoli
31.	Seriani yozishda nima xato hisoblaniladi?	Uchtovushlik bo'yicha tonlarning joylashuvi
32.	Magnitafon musiqasi qaysi zamonaviy texnikaga mansub?	Texnikali musiqaga
33.	18-asrda asarning qaysi bo'limida ijrochi o'zining ijodiy topqirligini, virtuoz ekanligini namoyish etishi kerak edi?	Kadentsiyada
34.	Shaxsga tahsir etish orqali tarbiyalash metod va usullariga quyidagilar kiradi?	O'z-o'ziga ko'rsatma berish, o'z-o'zini nazorat qilish, o'z-o'ziga hisobot berish, o'z-o'zini

		ishontirish, o'z-o'ziga buyruq berish, o'z-o'zini majbur etish
35.	Klavir uchun syuitalarda raqslarning an'anaviy birin-ketinligini bilasizmi?	Alemanda, kuranta, sarabanda, jiga
36.	Konsertlarda kadentsiya qaysi qismga kiritiladi?	1/3
37.	Markaziy tonal tizimni mavjud emasligini to'ldiruvchi zamonaviy kompozitsiyaning asosiy tashkil etuvchi omili nima?	rivojlovning timsoliy-mazmunliy mantiqi (dramaturgiya)
38.	Ochiq shakl nima degani?	Oldindan ta'min qilinmaydigan va yetarli darajada yakunlanmagan shakl
39.	Qaysi cholg'u ideofon guruhiga kiradi?	Safoil
40.	Mashrab tavalludiga bag'ishlangan simfonik orkestr uchun yaratilgan monolog asarining muallifini aniqlang?	Mustafo Bafoev
41.	"Buxoroi Sharif" teleoperasining muallifi kim?	Mustafo Bofoev
42.	M.Bafoev nechta simfoniya muallifi?	6ta
43.	M.Bafoev konsert janrida nechta asar yaratgan	28ta
44.	O'zbekiston kompozitorlaridan kimlar musiqiy avangard yo'nalishida ijod qilgan?	D. Yanov-Yanovskiy, A. Kim

45.	Seriya nima degani?	12 takrorlanmaydigan tonlardan iborat qator
46.	Ko'povozli tertsiya bo'yicha tuzilgan vertikalarni belgilab chiqing	Nonakkord, undetsimakkord,
47.	Pedagogik jarayonning harakat vositasi ?	Faoliyat
48.	Simmetriya asosida tuzilgan ladlar. Tabiiy yetti pog'onali ladlarda qaysi ladlar simmetriyali(tetraxord bo'yicha aniqlangan):	Ioniy, Doriy, Frigiy
49.	Qaysi o'zbek kompozitorlari ijodida yarim tonliklardan keng foydalangan?	T.Kurbanov
50.	Lad o'zgaruvchanligi tushunchasining ma'nosi nimada?	Turg'unlikni o'rin almashuvi
51.	«Modus» tushunchasi nimani bildiradi va qaysi tildan uni kelib chiqishini aniqlang?	Lad, lotin tilidan
52.	Dramaturgik mavzu tushunchasini aniqlang?	butun asar davomida ushlangan va bir timsoli boyra bilan bog'liq bo'lgan ifodaviy tur yoki texnika
53.	Dodekafoniyaning aniqlang?	O' n ikki tonli tizim
54.	XX asr musiqasida metrikaning qaysi yangi turlari keng tarqalgan?	vaqt o'lchovli va noregulyar – urg'uli
55.	Ko'ptovushli vertikal tertsiya turlarini aniqlang?	Nonakkord, undetsimakkord, tertsdetsimakkord, kvintdetsimakkord

56.	O'quv dasturi va ishchi o'quv dasturining farqlari nimada?	O'quv dasturi ta'lim mazmuni, uning talabalar tomonidan o'zlashtiriladigan eng maqbul usullari, axborot manbalari ko'rsatiladigan hujjat, ishchi fan dasturi fanning mazmunini yangi axborotlar bilan boyitadigan va konkret o'quv jarayoniga moslangan hujjat
57.	“Mikromavzuiylik” tushunchasini aniqlang?	matnda mustaqil bo'lgan motivli mavzuni birligi
58.	Magistratura ta'lim dasturi bloklari	Umummetodologik, mutaxassislik, ilmiy faoliyat
59.	«Angemiton lad» qanday lad?	Yarim toni bo'lmagan lad
60.	«Ta'lim dasturi» qaysi mehyoriy hujjatning tarkibiy qismi?	Davlat ta'lim standartining
61.	Ma'naviy ehtiyojlarning yuksalishi qanday qonuniyatga binoan ro'y beradi?	Dastlabki ehtiyojlarni qondirilishi yanada yuksakroq yangi ehtiyojlarni tug'dirishi qonuniyatiga binoan
62.	Modal garmoniya nimani anglatadi?	Tabiiy va sunhiy lادلardan foydalanishga asoslangan garmoniya
63.	«Dolzarb integratsiya» (Yu.Kon) nima?	Gorizontal va vertikal o'zaro bog'liqlik
64.	Garmoniyada Ellips mohiyatini toping	Dissonansni dissonansga o'tishi
65.	Uzluksiz ta'lim tizimi turlarini	Maktabgacha ta'lim , umumiy o'

	belgilang?	rta ta'lim , o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, kadrlarning malakasini oshirish, ularni qayta tayyorlash, maktabdan tashqari ta'lim
66.	Musiqqa cholg'usi uchun birinchilardan bo'lib yaratilgan qaysi musiqqa janrlarini ayta olasiz?	Kantsonna, frottola, villanela, madrigal, trio-sonata, katta konsert (koncherto grosso)
67.	O'zbekiston kompozitorlaridan kimlar Torli kvartet janrida ijod qilgan?	I.Akbarov, S.Varelas
68.	“Prelyudiya va fuga” polifoniya turkumi O'zbekiston kompozitorlaridan kimning qalamiga mansub?	G.Mushel, T.Qurbonov, R.Abdullaev, V.Saparov, N.G'iyosov
69.	Ta'lim va tarbiya jarayonida pedagogik tahsir ko'rsatishning asosiy usullari?	Talab; istiqbol; rag'batlantirish va jazolash; jamoatchilik fikri
70.	Musiqqa nazariyasiga “chiziqli kontrapunkt” atamasi kim tomonidan kiritilgan?	E.Kurt
71.	Doim metrika almashanib asarda o' lchov yo'q bo'lsa, bunday tonal tizim nima deyiladi?	Vareabelli
72.	Kuyni bir necha ovozda oldinma-keyin qaytarilishi	Kanon
73.	Birinchi navbatda “tonal ostinato”	I.Stravinskiy

	tushunchasi kimning ijodi bilan bog'liq?	
74.	Talabalar bilan o'qituvchilar dars jarayonida qanday munosabatda bo'lishi kerak?	O'qituvchi va talaba orasida hamkorlik va ishonch
75.	“Miksaj” usuli zamonaviy texnikaning qaysi qismi hisoblaniladi?	Aniq musiqaning
76.	Kvaternion paydo bo'lishi uchun seriyaning necha xil turi va uning variantlari bo'lishi kerak?	4
77.	Talaba tushunchasiga ta'rif qaysi qatorda to'g'ri berilgan	Moddiy va ma'naviy ishlab chiqarishda ijtimoiy hayotga va mutaxassislikka oid rollarni muayyan qoida va maxsus dastur asosida tayyorlanadigan ijtimoiy guruh
78.	S.Aleskerov “Bahodir va Sona ” operasini qachon yozgan?	1962
79.	S.Aleskerov “So'liyo'tgan gullar” operasini qachon yozgan?	1997
80.	S.Aleskerov qaysi yillari M.Magomaev nomidagi Azarbayjon davlat filarmoniyasi “Ashula va raqs” ansambli rahbari lavozimida ishlagan	1951-1952
81.	S.Aleskerov qaysi yillari Azarbayjon kinematografiya komiteti orkestri badiiy rahbari	1949-1951

	lavozimida ishlagan	
82.	Odamning o'z maqsadiga ko'ra batamom o'rganish va o'zlashtirishdan iborat bo'lgan maxsus faoliyati bu ... deyiladi	Ta'lim
83.	Iroda erkinligi ta'lim otiga ko'ra ...	Odamning irodasi azaldan belgilangandir
84.	Klavir syuita tarkibida nechta shartli qismlar bo'lishi lozim?	?
85.	Yangi pedagogik texnologiyani bugungi kundagi ahamiyati qanday?	sohadagi nazariy va amaliy izlanishlarni birlashtirish doirasidagi faoliyatni aks ettiradi
86.	Romantizm davrida qanday obrazlar ustun keladi?	Hissiy
87.	Akkolada nima?	nota yo' llarini bog'laydigan qavs
88.	Pedagogik qobiliyatlar nimalardan iborat?	didaktik, ekspressiv, pertseptiv, suggestiv, tashkilotchilik kommunikativ
89.	P.Chaykovskiy "Rokoko mavzusiga variatsiyalar" asari nechanchi yil yozilgan	1876 yil
90.	P.Chaykovskiy "Rokoko mavzusiga variatsiyalar" asari kimga bag'ishlab yozilgan	V.F.Fittsengagenga
91.	P.Chaykovskiyning "Rokoko mavzusiga variatsiyalar" asari birinchi bo'lib nechanchi yilda ijro etilgan	1877 yil 18 noyabrda

92.	P.Chaykovskiyning 5-simfoniyasi qachon yozib tugatilgan	1888 yil 14-avgustda
93.	Qaysi simfonik orkestr Chaykovskiy simfoniylari-ning ijrosi uchun Frantsiyada «Gran-pri» mukofoti sovrindori bo'lgan	Sobiq SSSR Davlat simfonik orkestri
94.	P.Chaykovskiy Skripka uchun konsertini nechanchi yilda yozgan?	1878
95.	P.Chaykovskiy qaysi asr musiqa madaniyatiga hissa qo'shgan?	XIX
96.	P.Chaykovskiy nechta simfoniya yaratdi?	6 ta
97.	“P.Chaykovskiy simfoniyaning yuqori darajadagi san’at , tovushlarda shakllangan hissiyotli falsafa saviyasiga ko’ tardi” deb ta’rif bergan musiqashunos kim?	N. V. Tumanin
98.	O'zbekistondan kim P.Chaykovskiy nomidagi xalqaro tanlovda ishtirok etgan?	A.Sultanov
99.	P.Chaykovskiy nomidagi 1-xalqaro tanlovi qachon tashkil etilgan?	1958 yilda
100.	P.Chaykovskiyning “Yil fasllari” asariga nechta p'esa kirgan?	12

ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T, 2017
2. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, Demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatasining qo‘shma majlisidagi nutq. T., 2017.
3. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini takominlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruza. 2016- yil 7-dekabr. T., 2017.
4. Mirziyoev Sh.M. 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha harakatlar strategiyasi. (elektron versiyasi)
5. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.–T.: «O‘zbekiston», 1998. - 48 bet.
6. O‘zbekiston Respublikasi «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi». -T.: Sharq , 1997. -31 bet.
7. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni. – Toshkent: Sharq 1997yil.
8. Azizxo‘jaev A. O‘qituvchi mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi. –T.: 2000 y.
9. Azizxo‘jaeva N.N Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat – T., 2003 va 2006.
10. Алескеров, Сулайман Эйюб-оглы. Большая биографическая энциклопедия. 2009.
11. Akbarov I.A «Musiqqa lug‘ati». G‘.G‘ulom nomidagi adabiyot va san‘at nashriyoti. 1987.

12. Кароматов Ф. «Узбекская инструментальная музыка». – М. «Музыка», 1987.
13. Миронов Н. «Музыка узбеков». Ўзбекистон давлат нашриёти. Самарқанд. 1929.
14. Odilov A. «O'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik tarixi» – Т. «O'qituvchi» 1995.
15. Rajabov I. «Maqomlar masalasiga doir» Т. 1963.
16. Respublikada musiqiy ta'limni, madaniyat va san'at o'quv yurtlari faoliyatini yaxshilash to'g'risida; O'zbekiston Prezidentining Farmoni. – Т. 1997.
17. Sharon A. Wynne. Pedagogy professional responsibilities. EC-12 Teacher Certification. 2013.
18. Taxalov S.M. «Afg'on rubobini chalishga o'rgatish metodikasi asoslari». Т. 1983.
19. Mansurov A. Cholg'ulashtirish bo'yicha amaliy namunalar va mashqlar. – Т., 2006., – Т., 2008. (www.conservatory.uz.)
20. Музыкальная энциклопедия. – М., Под ред. Ю.В.Келдыша. 1973-1982.
21. Петросянц А. Инструментоведение “Узбекские народные инструменты, 3-е издание. – Т., 1990.
22. Семёнов. «Среднеазиатский трактат о музыке» – Т. 1946.
23. Xasanboev J., Sariboev H., Niyozov G., Hasanboeva O., Usmonboeva M. Pedagogika. O'quv qo'llanma. – Т.: 2006. - 158 b.
24. Xasanboev J., To'rakulov X., Xaydarov M., Xasanboeva O., Usmonov N. Pedagogika fanidan izohli lug'at. – Т.: Fan va texnologiya, 2009.
25. Kurbanov Sh.E., Seytxalilov Ye.A. Ta'lim sifatini boshqarish. - Т.: Shark, 2006. – 592 b.

Internet saytlari

1. <http://www.youtube.com>
2. <http://b2c.uz/catalog/youth/uz/musiq>
3. [www musika uz](http://www.musika.uz)
4. <http://portasound.ru/music-search/musiq>-olami
5. <http://dic.academic.ru/>;
6. [http:// www.1news.az/](http://www.1news.az/);
7. [http:// www.trend. az/](http://www.trend.az/);
8. [http:// www.youtube. com /](http://www.youtube.com/);
9. [http:// www.adam. az/](http://www.adam.az/);
10. [http:// musakademiya.musigi-dunya. az/](http://musakademiya.musigi-dunya.az/);
11. [http:// www.huella.ru/](http://www.huella.ru/);
12. [http:// www.azeri.ru/](http://www.azeri.ru/);
13. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali.
14. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi

NOTA ILOVALARI

Tasnifi Dugoh

Soz

M.M. ♩=66

Bozgo'y

p *mf*

I xona

Bozgo'y

II xona

mf

Bozgo'y

III xona

mf

Bozgo'y

IV xona

f

mf

Bozgo'y

V xona

f

VII xona

Bozgo'y

Konsert

Qashqar rubobi va orkestr uchun

Oydin Abdullayeva

Ad libitum

Allegro

238

The first system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single melodic line in treble clef, featuring eighth and sixteenth notes. The bottom two staves are a grand staff (treble and bass clef) providing harmonic accompaniment with chords and rests.

The second system of musical notation consists of three staves. The top staff includes a triplet of eighth notes marked with a '3' and a slur. The bottom two staves continue the harmonic accompaniment.

The third system of musical notation consists of three staves. The top staff continues the melodic line. The bottom two staves provide harmonic support, including some sixteenth-note patterns in the bass line.

The fourth system of musical notation consists of three staves. The top staff continues the melodic line. The bottom two staves provide harmonic support with chords and rests.

The first system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single melodic line in treble clef, starting with a quarter rest, followed by eighth and sixteenth notes, and ending with a quarter note. The bottom two staves are a grand staff (treble and bass clefs) with block chords and eighth notes, providing harmonic support.

The second system of musical notation consists of three staves. The top staff continues the melodic line with eighth and sixteenth notes. The bottom two staves continue the harmonic accompaniment with block chords and eighth notes.

The third system of musical notation consists of three staves. The top staff features a melodic line with a half note and eighth notes. The bottom two staves provide harmonic support with block chords and eighth notes.

The fourth system of musical notation consists of three staves. The top staff has a melodic line with eighth and sixteenth notes, including some accidentals. The bottom two staves continue the harmonic accompaniment with block chords and eighth notes.

First system of musical notation. The treble clef staff begins with a half note G4, followed by eighth notes A4, B4, C5, B4, A4, and a quarter rest. The dynamic *mf* is written below the staff. The piano accompaniment consists of a half note G3 in the bass and a half note B3 in the treble, followed by a half note A3 in the bass and a half note C4 in the treble, and finally a half note G3 in the bass and a half note B3 in the treble.

Second system of musical notation. The treble clef staff continues with eighth notes B4, C5, B4, A4, and a quarter rest. The piano accompaniment continues with a half note A3 in the bass and a half note C4 in the treble, and finally a half note G3 in the bass and a half note B3 in the treble.

Third system of musical notation. The treble clef staff continues with eighth notes B4, C5, B4, A4, and a quarter rest. The piano accompaniment continues with a half note A3 in the bass and a half note C4 in the treble, and finally a half note G3 in the bass and a half note B3 in the treble.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff continues with eighth notes B4, C5, B4, A4, and a quarter rest. The piano accompaniment continues with a half note A3 in the bass and a half note C4 in the treble, and finally a half note G3 in the bass and a half note B3 in the treble.

First system of musical notation. The treble clef staff contains a melody starting on a half note G4, followed by eighth notes A4, B4, C5, D5, E5, F#5, and G5. The piano accompaniment consists of a left hand with a steady eighth-note bass line (G2, F#2, E2, D2, C2, B1, A1, G1) and a right hand with chords on G4, B4, and D5. A forte (f) dynamic marking is present at the beginning of the piano part.

Second system of musical notation. The treble clef staff continues the melody with eighth notes G5, F#5, E5, D5, C5, B4, A4, and G4. The piano accompaniment features a more active right hand with eighth-note chords and single notes, while the left hand maintains the steady bass line.

Third system of musical notation. The treble clef staff continues the melody with eighth notes G4, F#4, E4, D4, C4, B3, A3, and G3. The piano accompaniment continues with the same harmonic structure, featuring a steady bass line and active chords in the right hand.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff concludes the melody with a half note G3, followed by eighth notes F#3, E3, D3, C3, B2, A2, and G2. The piano accompaniment features a more active right hand with eighth-note chords and single notes, while the left hand maintains the steady bass line.

Musical score for a piece in A major (three sharps). The score is divided into six systems. The piano part includes a melodic line in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The vocal line is in the upper staff of each system. The score includes dynamic markings such as *ff*, *p*, and *rit.*, and tempo markings such as *Andante*. The key signature is A major (three sharps).

System 1: The piano part begins with a melodic line in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The vocal line is in the upper staff.

System 2: The piano part continues with a melodic line in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The vocal line is in the upper staff.

System 3: The piano part continues with a melodic line in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The vocal line is in the upper staff.

System 4: The piano part continues with a melodic line in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The vocal line is in the upper staff.

System 5: The piano part continues with a melodic line in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The vocal line is in the upper staff.

System 6: The piano part continues with a melodic line in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The vocal line is in the upper staff.

The score includes dynamic markings such as *ff*, *p*, and *rit.*, and tempo markings such as *Andante*. The key signature is A major (three sharps).

First system of musical notation. The treble clef staff begins with a whole rest, followed by a half note G4, a quarter note F#4, and an eighth-note triplet G4-A4-B4. The piano accompaniment starts with a half note G3, followed by eighth-note pairs (A3-G3), (B3-A3), and (C4-B3). Dynamic markings *mp* and *legato* are present.

Second system of musical notation. The treble clef staff continues with eighth-note pairs (C4-B3), (D4-C3), (E4-D3), and (F#4-E4), followed by a half note G4 and a quarter note F#4. The piano accompaniment features a *legato* line of eighth-note pairs (G3-F#3), (A3-G3), (B3-A3), and (C4-B3), with a half note G3 at the end.

Third system of musical notation. The treble clef staff continues with eighth-note pairs (D4-C3), (E4-D3), (F#4-E4), and (G4-F#4), followed by a half note G4 and a quarter note F#4. The piano accompaniment continues with eighth-note pairs (A3-G3), (B3-A3), and (C4-B3), ending with a half note G3.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff begins with a half note G4, followed by an eighth-note triplet G4-A4-B4, a half note G4, and an eighth-note triplet G4-A4-B4. The piano accompaniment starts with a half note G3, followed by eighth-note pairs (A3-G3), (B3-A3), and (C4-B3). Dynamic markings *mf* and a fingering '5' are present.

The first system of musical notation consists of a single treble staff and a grand staff (treble and bass staves). The treble staff begins with a melodic line in A major, featuring a triplet of eighth notes. The grand staff provides harmonic support with chords and moving lines in both the treble and bass registers.

The second system continues the musical piece. The treble staff features a more active melodic line with sixteenth-note passages. The grand staff continues with harmonic accompaniment, including some sustained chords in the bass.

The third system of musical notation shows a change in texture. The treble staff has a melodic line with some rests, while the grand staff becomes more active. The bass line of the grand staff features a series of chords, and the treble line of the grand staff has a melodic line starting with a *mf* (mezzo-forte) dynamic marking.

The fourth system of musical notation continues the piece. The treble staff has a melodic line with some rests, while the grand staff continues with harmonic accompaniment. The bass line of the grand staff features a series of chords, and the treble line of the grand staff has a melodic line.

First system of musical notation. The top staff is a single melodic line in treble clef, starting with a whole rest, followed by a half note G#4, and then a quarter note A#4. The bottom staves are a grand staff (treble and bass clefs) with a complex accompaniment. The key signature has three sharps (F#, C#, G#). The dynamic marking *mf* is placed below the first staff.

Second system of musical notation. The top staff continues the melody with eighth and quarter notes. The bottom staves continue the accompaniment with various chordal and melodic patterns.

Third system of musical notation. The top staff features a melodic line with a trill on the second measure. The bottom staves continue the accompaniment.

Fourth system of musical notation. The top staff continues the melody with a trill on the second measure. The bottom staves continue the accompaniment.

First system of musical notation. The right hand (treble clef) features a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a triplet of eighth notes marked with a '5'. The left hand (bass clef) provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

Second system of musical notation. The right hand continues the melodic line with a series of sixteenth-note runs. The left hand maintains the accompaniment pattern.

Third system of musical notation. The right hand has a melodic phrase followed by a whole rest. The left hand includes a dynamic marking of *mp* (mezzo-piano) and continues with its accompaniment.

Fourth system of musical notation. The right hand has a whole rest followed by a melodic phrase. The left hand includes a dynamic marking of *p* (piano) and continues with its accompaniment.

Allegro

The musical score is written for a piece in A major (three sharps) and 12/8 time, marked **Allegro**. It consists of four systems of staves. The first system features a vocal line (treble clef) and piano accompaniment (grand staff). The vocal line begins with a whole rest, followed by a half note A, a quarter note G, and a quarter note F. The piano accompaniment starts with a half note A in the bass and a half note C in the treble, followed by a half note G and a quarter note F. The second system continues the piano accompaniment, with a piano (*p*) dynamic marking. The third system also continues the piano accompaniment, with another piano (*p*) dynamic marking. The fourth system shows the vocal line returning with the piano accompaniment. The vocal line begins with a half note A, a quarter note G, and a quarter note F, followed by a half note A, a quarter note G, and a quarter note F. The piano accompaniment continues with a half note A in the bass and a half note C in the treble, followed by a half note G and a quarter note F.

First system of musical notation, measures 1-2. The key signature is three sharps (F#, C#, G#). The first staff (treble clef) contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, followed by a half note and a dotted half note with a slur. The second staff (piano accompaniment, grand staff) features a constant eighth-note accompaniment in the right hand and a bass line in the left hand. The dynamic marking *mf* is present in both staves.

Second system of musical notation, measures 3-4. The first staff continues the melodic line with eighth and sixteenth notes. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern. The dynamic marking *mf* is present in the piano staff.

Third system of musical notation, measures 5-6. The first staff continues the melodic line. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern. The dynamic marking *mf* is present in the piano staff.

Fourth system of musical notation, measures 7-8. The first staff continues the melodic line. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern. The dynamic marking *mf* is present in the piano staff.

This musical score is for a piano and voice piece in A major, spanning measures 250 to 254. The score is written in a four-staff system, with a vocal line and two piano accompaniment staves (treble and bass clef). The key signature is A major (three sharps: F#, C#, G#). The time signature is not explicitly shown but appears to be 4/4 based on the note values.

Measure 250: The vocal line begins with a half note A5, followed by a quarter note B5, and a half note C6. The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the right hand and a half-note bass line in the left hand.

Measure 251: The vocal line continues with a half note D6, followed by a quarter note E6, and a half note F#6. The piano accompaniment maintains the eighth-note pattern in the right hand and the half-note bass line in the left hand.

Measure 252: The vocal line has a half note G#6, followed by a quarter note A6, and a half note B6. The piano accompaniment continues with the eighth-note pattern in the right hand and the half-note bass line in the left hand.

Measure 253: The vocal line has a half note C7, followed by a quarter note B6, and a half note A6. The piano accompaniment continues with the eighth-note pattern in the right hand and the half-note bass line in the left hand.

Measure 254: The vocal line has a half note G#6, followed by a quarter note F#6, and a half note E6. The piano accompaniment continues with the eighth-note pattern in the right hand and the half-note bass line in the left hand.

The first system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single melodic line in treble clef, starting with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a time signature of 4/4. The middle and bottom staves are grouped by a brace, representing the piano accompaniment. The middle staff is in treble clef, and the bottom staff is in bass clef. The piano part begins with an 8va (octave) marking and a dashed line indicating an octave shift. The music features a mix of eighth and sixteenth notes in the melody and chords and moving lines in the piano accompaniment.

The second system continues the musical piece. The top staff (melody) shows a continuation of the melodic line with various intervals and rests. The piano accompaniment (middle and bottom staves) consists of chords and moving lines, maintaining the harmonic structure established in the first system. The notation includes various note values and rests, typical of a piano score.

The third system of musical notation introduces a new section. The top staff (melody) features a more active melodic line with many sixteenth notes. The piano accompaniment (middle and bottom staves) includes a forte (*f*) dynamic marking and a crescendo hairpin. The piano part has a more complex texture with moving lines and chords, including a prominent bass line in the bottom staff.

The fourth system of musical notation shows a continuation of the piano accompaniment. The top staff (melody) is mostly empty, suggesting a rest or a very soft passage. The piano accompaniment (middle and bottom staves) continues with moving lines and chords, maintaining the harmonic and rhythmic flow of the piece. The notation includes various note values and rests, typical of a piano score.

The first system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single treble clef staff in A major (three sharps) with a whole rest in the first measure and an eighth-note melody in the second measure. The middle staff is a grand staff (treble and bass clefs) with a half-note chord in the first measure and a half-note chord in the second measure. The bottom staff is a grand staff with an eighth-note melody in the first measure and an eighth-note melody in the second measure.

The second system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single treble clef staff with an eighth-note melody in the first measure and a whole rest in the second measure. The middle staff is a grand staff with a half-note chord in the first measure and a half-note chord in the second measure. The bottom staff is a grand staff with an eighth-note melody in the first measure and an eighth-note melody in the second measure.

The third system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single treble clef staff with a whole rest in the first measure and a whole rest in the second measure. The middle staff is a grand staff with a half-note chord in the first measure and a half-note chord in the second measure. The bottom staff is a grand staff with an eighth-note melody in the first measure and an eighth-note melody in the second measure.

The fourth system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single treble clef staff with a whole rest in the first measure and an eighth-note melody in the second measure. The middle staff is a grand staff with a half-note chord in the first measure and a half-note chord in the second measure. The bottom staff is a grand staff with an eighth-note melody in the first measure and an eighth-note melody in the second measure.

The first system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single melodic line in treble clef, starting with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a common time signature. It features a series of eighth notes ascending and then descending, followed by a half note. The middle and bottom staves are grouped by a brace and contain chords in treble and bass clefs respectively, primarily using dotted half notes.

The second system of musical notation also consists of three staves. The top staff continues the melodic line with eighth notes and a half note. The middle and bottom staves feature more complex rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and dotted half notes, maintaining the harmonic structure of the first system.

The third system of musical notation consists of three staves. The top staff continues the melodic line. The middle and bottom staves show a transition in the harmonic accompaniment, with the bottom staff featuring a more active bass line in the second measure.

The fourth system of musical notation consists of three staves. The top staff continues the melodic line. The middle and bottom staves conclude the piece with sustained chords in the final measure, indicated by long horizontal lines (fermas) over the notes.

First system of musical notation. The treble clef staff features a melodic line with eighth and sixteenth notes, followed by a rest and a final note. The piano accompaniment consists of block chords in the left hand and a moving bass line in the right hand. Dynamics include a forte (*f*) marking in the treble and both *f* and *p* markings in the piano part.

Second system of musical notation. The treble clef staff continues the melodic line with eighth notes and rests. The piano accompaniment maintains its harmonic support with chords and a steady bass line. A piano (*p*) dynamic is indicated at the beginning of the system.

Third system of musical notation. The treble clef staff shows a melodic line with eighth notes and a final flourish. The piano accompaniment continues with chords and a bass line. A fermata is placed over the final notes of the treble staff.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff features a melodic line with eighth notes and a final flourish. The piano accompaniment continues with chords and a bass line. A fermata is placed over the final notes of the treble staff.

First system of musical notation. The top staff (treble clef) begins with a melodic line in D major, featuring eighth and sixteenth notes. It then has two measures of whole rests. The bottom staff (bass clef) starts with a whole rest, followed by a series of chords and eighth notes, marked with a forte (*f*) dynamic.

Second system of musical notation. The top staff has two measures of whole rests, followed by a melodic phrase marked with a forte (*f*) dynamic. The bottom staff continues with a complex accompaniment of chords and moving lines.

Third system of musical notation. The top staff contains a continuous melodic line. The bottom staff features a steady accompaniment with chords and eighth-note patterns.

Fourth system of musical notation. The top staff continues the melodic development. The bottom staff provides harmonic support with sustained chords and occasional eighth-note movement.

Musical score for a piece in A major (three sharps). The score is divided into four systems. The piano part includes chords and moving lines in both hands, while the melodic line features eighth and sixteenth notes. The piece concludes with a final chord and a fermata.

System 1: The piano part begins with a treble clef and a key signature of three sharps. The melody starts with a quarter note, followed by eighth notes, and ends with a quarter note. The piano accompaniment consists of chords in the right hand and eighth notes in the left hand.

System 2: The piano part continues with chords in the right hand and eighth notes in the left hand. The melody features eighth notes and quarter notes.

System 3: The piano part includes a forte (*ff*) dynamic marking. The piano accompaniment consists of chords in the right hand and eighth notes in the left hand. The melody features eighth notes and quarter notes.

System 4: The piano part concludes with a final chord and a fermata. The piano accompaniment consists of chords in the right hand and eighth notes in the left hand.

The image displays a page of musical notation, likely for a piano piece, consisting of five systems of staves. The key signature is A major (three sharps: F#, C#, G#) and the time signature is 4/4. The notation includes a melody in the right hand and accompaniment in the left hand, with various rhythmic patterns and chordal textures.

System 1: The right hand plays a continuous eighth-note melody. The left hand provides a steady accompaniment of eighth notes.

System 2: The right hand has a whole rest followed by a quarter-note melody. The left hand continues with eighth notes, featuring some chordal textures.

System 3: The right hand has a whole rest followed by a quarter-note melody. The left hand continues with eighth notes, featuring some chordal textures.

System 4: The right hand has a whole rest followed by a quarter-note melody. The left hand continues with eighth notes, featuring some chordal textures.

System 5: The right hand has a whole rest followed by a quarter-note melody. The left hand continues with eighth notes, featuring some chordal textures.

This musical score is for a piano and voice piece, spanning measures 1 through 8. The key signature is three sharps (F#, C#, G#), and the time signature is 4/4. The score is written for a voice part and a piano accompaniment.

Measures 1-2: The voice part begins with a half note G#4, followed by a half note F#4. The piano accompaniment features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and a steady eighth-note bass line in the left hand. The dynamic marking *mf* (mezzo-forte) is indicated.

Measures 3-4: The voice part continues with a half note E4, followed by a half note D4. The piano accompaniment maintains the eighth-note patterns. The dynamic marking *mf* is also present.

Measures 5-6: The voice part has a half note C#4, followed by a half note B3. The piano accompaniment continues with the same rhythmic structure.

Measures 7-8: The voice part concludes with a half note A3, followed by a half note G#3. The piano accompaniment ends with a final chord in the right hand and a sustained bass note in the left hand.

The image displays a page of musical notation, likely for piano, consisting of five systems of staves. The key signature is two sharps (F# and C#). The notation includes various musical elements:

- System 1:** Features a treble staff with a melodic line starting with a circled '8' and a dashed line above it. The bass staff provides harmonic support with chords. Both staves are marked with a forte (*ff*) dynamic.
- System 2:** Continues the melodic and harmonic development in both staves.
- System 3:** Further progression of the musical themes.
- System 4:** Includes a *poco rit.* (poco ritardando) marking in the right hand, indicating a slight slowing down of the tempo.
- System 5:** Concludes the page with a final cadence, marked by a double bar line and repeat signs.

Cadenza. Ad libitum

mp

p

f

mf

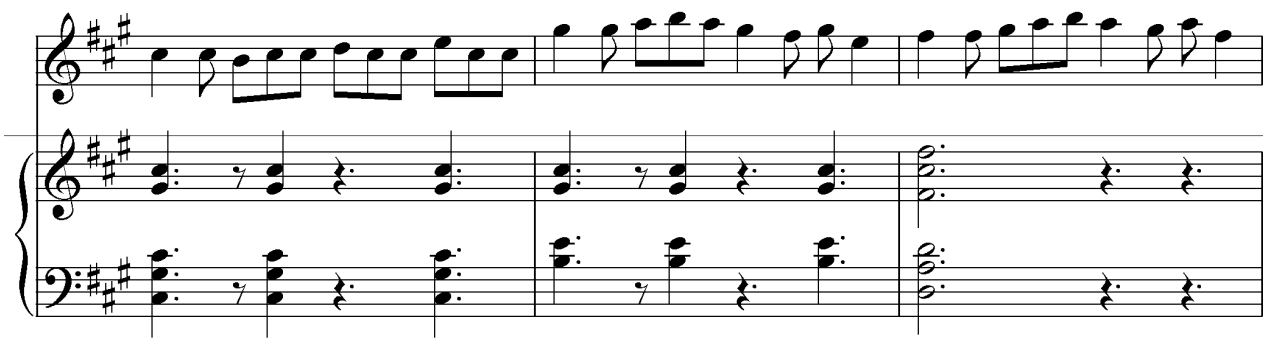
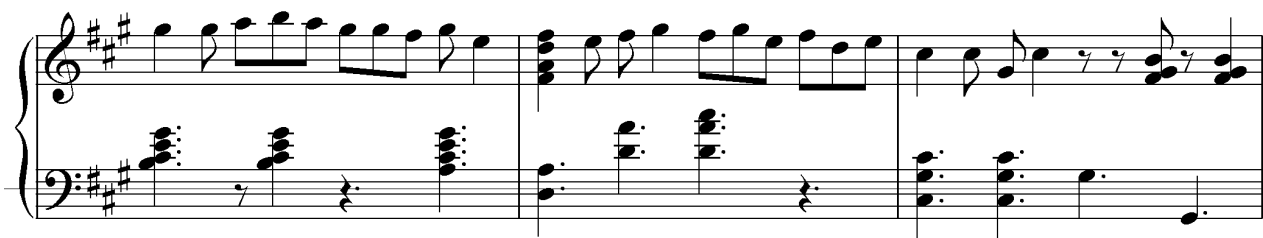
f

6 6 6 6

6 6 6

3/4

The musical score consists of several staves of music. The first three staves are in treble clef, key of D major (three sharps), and 12/8 time. The first staff begins with a piano (*p*) dynamic. The second staff continues the melodic line. The third staff ends with a mezzo-piano (*mp*) dynamic marking. The fourth staff is a single line in 12/8 time. The fifth and sixth staves feature complex rhythmic patterns with fingerings 5, 6, and 6 indicated. The seventh staff is in 3/4 time. The eighth staff is in 12/8 time and includes a *rall.* (rallentando) marking. The tempo changes to **Allegro**. The final system is a grand staff (treble and bass clef) in 12/8 time, featuring a forte (*f*) dynamic.

First system of musical notation. The treble clef staff contains a melody of eighth and sixteenth notes. The piano accompaniment consists of a single eighth note in the right hand and a pair of eighth notes in the left hand, both beamed together. The system concludes with a double bar line.

Second system of musical notation. The treble clef staff continues the melodic line. The piano accompaniment features a single eighth note in the right hand and a pair of eighth notes in the left hand, beamed together. The system ends with a double bar line.

Third system of musical notation. The treble clef staff features a rapid sixteenth-note scale. The piano accompaniment is composed of chords. The system concludes with a double bar line.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff contains a melodic line. The piano accompaniment consists of chords. The system concludes with a double bar line.

First system of musical notation. The treble clef staff contains a melody of eighth notes (F4, G4, A4, B4, C5) followed by a quarter rest and a quarter note (F4). The piano accompaniment consists of a steady eighth-note bass line (F3, G3, A3, B3, C4) and a series of chords in the right hand (F4-A4, G4-B4, A4-G4, F4-E4).

Second system of musical notation. The treble clef staff begins with a *8va* marking and a dashed line indicating an octave shift. The melody continues with eighth notes (D5, E5, F5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F6, G6, A6, B6, C7). The piano accompaniment continues with the same eighth-note bass line and chords.

Third system of musical notation. The treble clef staff continues the melody with eighth notes (D6, E6, F6, G6, A6, B6, C7, D7, E7, F7, G7, A7, B7, C8) and then a quarter rest and a quarter note (F7). The piano accompaniment continues with the same eighth-note bass line and chords. The system concludes with a double bar line. The *ff* (fortissimo) dynamic marking is present below the piano part.

A.Bakixanov xotirasiga
Tor va simfonik orkestr uchun
KONSERT

T.Bakixanov

Maestoso

Piano

f

Piano

f

3 3 5

3 3 5

Pno.

Pno.

p poco a poco cresc.

1 Allegro

Q.r.

f

Pno.

f mf

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

mf

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

2

Q.r.

dolce

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

3

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

4 Meno

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

5

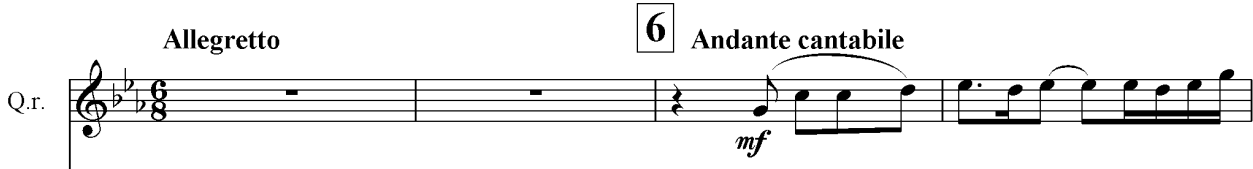
Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Allegretto 6 **Andante cantabile**

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

tr

Q.r.

Pno.

7

Q.r.

Pno.

f

mf

Q.r.

Pno.

mf

p

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

8 Più mosso

Q.r.

mf

Pno.

Q.r.

Pno.

9 Meno

Q.r.

Pno.

f

8va...

Q.r.

Pno.

10

Q.r.

Pno.

11

poco

Q.r.

Pno.

p

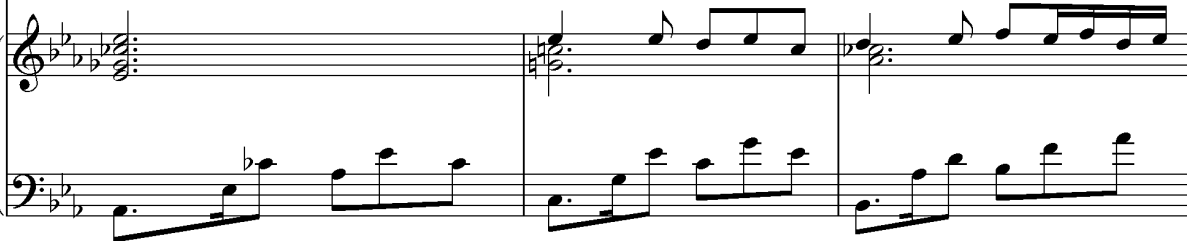
a poco cresc. mf

Q.r.

Pno.

12

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

13

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

poco *a poco* *dim.*

14 a tempo

Q.r. *f*

Pno. *mf*

Q.r.

Pno.

3

Q.r.

Pno. *p*

15

Q.r. *ff*

Pno. *mf*

Q.r. *p* *f*

Pno.

Q.r. *p* *mf*

Pno. *p* *mf*

Q.r.

Pno.

16

Q.r. *f*

Pno. *f* *sf*

Q.r.

Pno.

17

8va

8vb

Q.r.

Pno.

sfp

Q.r.

Pno.

poco

a poco

8va

Q.r.

Pno.

cresc.

8

Q.r. *ff*

Pno. *f*

Cadenza ad libitum

Q.r. *mf*

Q.r.

Q.r.

Q.r.

Q.r.

Q.r. *p*

Q.r. *poco* *a poco*

Q.r. *cresc.*

Q.r. *f*

Q.r.

18 *Meno*

Q.r. *mp* *tr* 3

Pno. *p*

Allegretto

Q.r. *mf*

Pno. *p*

Q.r. *p*

Pno. *mp* *p*

Q.r. *p*

Pno. *mp*

Q.r.

Pno.

19

Q.r.

f

Pno.

Q.r.

mf

Pno.

Q.r.

f

Pno.

mf

20

Q.r.

Pno.

f

21

Q.r.

Pno.

mp poco cresc.

p

f

Q.r.

Pno.

p poco a poco cresc.

22 Tempo I

Q.r.

Pno.

ff

f

ff

mf

8vb

Q.r.

Pno.

(8)-----

Q.r.

Pno.

23

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

24

Q.r.

Pno. *mf*

Q.r.

Pno.

25

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

poco a poco cresc. ff sf

ff

8vb

II

Andante

mf

8va ↓

3 *3*

1

2

mp

mp

tr *w* *tr* *w* *gliss.*

3

p

tr

First system of a musical score. The upper staff (treble clef) contains a melody with a wavy line (trill) over a dotted quarter note, followed by eighth notes, and a triplet of eighth notes. The lower staff (bass clef) provides harmonic support with chords and moving lines.

Second system of the musical score, starting with a measure number '4' in a box. The upper staff features a melody with trills (tr) and wavy lines (trills) over eighth notes, marked with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The lower staff continues the harmonic accompaniment, marked with a mezzo-piano (*mp*) dynamic.

Third system of the musical score, starting with a measure number '5' in a box. The upper staff shows a melody with a trill (tr) and wavy line (trill) over a dotted quarter note. The lower staff includes a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking and features a crescendo hairpin indicating a gradual increase in volume.

Fourth system of the musical score. The upper staff continues the melody with trills (tr) and wavy lines (trills). The lower staff provides the harmonic accompaniment, concluding the system with a final chord.

6

3 3 *f*

Più mosso

mf 3 3

7

3 3 3

3 3

8

Measure 8 of the musical score. The system consists of three staves. The top staff is a single melodic line in a key with three flats (B-flat, E-flat, A-flat), featuring eighth and sixteenth notes with triplet markings. The middle staff is a treble clef staff with eighth notes and triplet markings. The bottom staff is a bass clef staff with eighth notes and triplet markings. The measure ends with a double bar line.

9

Measure 9 of the musical score. The system consists of three staves. The top staff is a single melodic line in a key with three flats, featuring eighth and sixteenth notes with triplet markings. The middle staff is a treble clef staff with eighth notes and triplet markings. The bottom staff is a bass clef staff with eighth notes and triplet markings. The measure ends with a double bar line.

Measure 10 of the musical score. The system consists of three staves. The top staff is a single melodic line in a key with three flats, featuring eighth and sixteenth notes with triplet markings. The middle staff is a treble clef staff with eighth notes and triplet markings. The bottom staff is a bass clef staff with eighth notes and triplet markings. The measure ends with a double bar line.

10

Measure 11 of the musical score. The system consists of three staves. The top staff is a single melodic line in a key with three flats, featuring eighth and sixteenth notes with triplet markings. The middle staff is a treble clef staff with eighth notes and triplet markings. The bottom staff is a bass clef staff with eighth notes and triplet markings. The measure ends with a double bar line.

First system of a musical score. The top staff (treble clef) has a whole rest followed by a half note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4 with a fermata. The bottom staves (grand staff) feature triplet chords in the right hand and sustained chords in the left hand. A dynamic marking of *sf p* is present in the middle of the system.

Second system of the musical score. The top staff continues with a half note C5, a quarter note B4, and a quarter note A4 with a fermata. The bottom staves continue with sustained chords. The system concludes with a 3/4 time signature change.

Third system of the musical score, starting with a rehearsal mark **11** and the tempo marking *a tempo*. The top staff begins with a half note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4 with a fermata. The bottom staves feature a *mf* dynamic marking and a moving bass line. The system ends with a 3/4 time signature change.

Fourth system of the musical score. The top staff includes a trill (*tr*) on G4, a half note A4 with a fermata, and a quarter note B4 with a trill. The bottom staves continue with sustained chords and a moving bass line. A dynamic marking of *p* is present in the middle of the system.

First system of a musical score. The upper staff (treble clef) contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, ending with a triplet of eighth notes. The lower staff (bass clef) contains a piano accompaniment with chords and moving lines in both hands.

Second system of a musical score, starting with a measure box containing the number 12. The upper staff features a melodic line with a triplet of eighth notes, a piano (*p*) dynamic marking, and various ornaments (wavy lines) above notes. The lower staff has a piano accompaniment with chords and moving lines, also marked with a piano (*p*) dynamic.

Third system of a musical score, starting with a measure box containing the number 13. The upper staff includes a melodic line with a piano (*p*) dynamic marking, a *simile* instruction, and several trills marked with 'V'. The lower staff contains a piano accompaniment with chords and moving lines.

Fourth system of a musical score. The upper staff features a melodic line with trills marked 'tr' and a quintuplet of eighth notes marked '5'. The system concludes with a *pp* (pianissimo) dynamic marking. The lower staff contains a piano accompaniment with chords and moving lines.

III

Allegro

1

The first system of the musical score for 'III' is in 6/8 time and D major. It begins with a treble clef staff containing a whole rest for the first two measures, followed by a melodic line starting in the third measure with a forte (*f*) dynamic. The piano accompaniment consists of a right-hand staff with chords and eighth-note patterns, and a left-hand staff with a steady eighth-note bass line. The system concludes with a double bar line.

2

The second system continues the piece. The treble staff features a melodic line with slurs and ties. The piano accompaniment maintains its rhythmic patterns, with the right hand using chords and the left hand providing a consistent eighth-note foundation. The system ends with a double bar line.

The third system of the score shows further development of the melodic and harmonic themes. The treble staff has a more active melodic line with many slurs. The piano accompaniment continues with its established patterns, including a moving bass line in the left hand. The system concludes with a double bar line.

3

4

mf

5

Exercise 5 consists of four measures. The first two measures feature a continuous sixteenth-note pattern in both the treble and bass staves. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb). In the third measure, the treble staff has a forte (*f*) dynamic marking. The fourth measure shows a change in the bass staff, with a half note and a quarter note, while the treble staff continues with a half note.

6 Moderato

Exercise 6 is marked 'Moderato' and consists of four measures. The first measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The second measure has a piano (*p*) dynamic in the treble and mezzo-piano (*mp*) in the bass. The third measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and mezzo-piano (*mp*) in the bass. The fourth measure has a piano (*p*) dynamic in the treble and mezzo-piano (*mp*) in the bass. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb).

7

Exercise 7 consists of four measures. The first measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The second measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The third measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The fourth measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb).

8

Exercise 8 consists of four measures. The first measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The second measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The third measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The fourth measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the treble and piano (*p*) in the bass. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb).

9

10 ~ ~ 11

12 Tempo I

Measures 11-12. The top staff is a single line with rests. The bottom system has a treble and bass staff. The treble staff has eighth-note patterns. The bass staff has a triplet of eighth notes followed by chords with accents.

13

Measures 13-16. Measure 13 starts with a forte (*f*) dynamic. The treble staff has eighth-note patterns. The bass staff has chords with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. Measures 14-16 continue the patterns with various chord changes.

14

Measures 17-20. The treble staff has eighth-note patterns. The bass staff has chords with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. Measure 19 has a treble clef change in the bass staff.

Measures 21-24. The treble staff has eighth-note patterns. The bass staff has chords. Measure 24 has a treble clef change in the bass staff.

15

Measures 15-16 of a musical score. Measure 15 features a treble staff with a melodic line and a piano accompaniment in the right and left staves. Measure 16 continues the melodic line in the treble staff, with the piano accompaniment featuring a more active bass line. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb).

16

Measures 17-18 of a musical score. Measure 17 shows a treble staff with a melodic line and a piano accompaniment. Measure 18 features a treble staff with a melodic line and a piano accompaniment. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb).

Measures 19-20 of a musical score. Measure 19 shows a treble staff with a melodic line and a piano accompaniment. Measure 20 features a treble staff with a melodic line and a piano accompaniment. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb).

17

Measures 21-22 of a musical score. Measure 21 shows a treble staff with a melodic line and a piano accompaniment. Measure 22 features a treble staff with a melodic line and a piano accompaniment. The key signature has one sharp (F#) and one flat (Bb).

First system of a musical score. The treble clef staff contains a melody with eighth notes and rests, with a '2' indicating a second ending. The bass clef staff features a complex accompaniment with many beamed sixteenth notes and rests. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

Second system of the musical score, starting with a measure box containing the number '18'. The treble clef staff has a melody with eighth notes. The bass clef staff has a melody with eighth notes and rests. A dynamic marking of *mf* (mezzo-forte) is present. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

Third system of the musical score. The treble clef staff has a melody with eighth notes. The bass clef staff has a melody with eighth notes and rests. A dynamic marking of *poco a poco cresc.* (poco a poco crescendo) is present. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

Fourth system of the musical score, starting with a measure box containing the number '19'. The treble clef staff has a melody with eighth notes. The bass clef staff has a melody with eighth notes and rests. A dynamic marking of *mf* (mezzo-forte) is present. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

Fifth system of the musical score. The treble clef staff has a melody with eighth notes. The bass clef staff has a melody with eighth notes and rests. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

20

21

22

23

(8)

24

(8)

25

f

ff

(8)

26

mf

(8)

Measures 25-26. The right hand plays a continuous eighth-note melody in G minor. The left hand plays a steady eighth-note accompaniment in G minor. A fermata is placed over the final measure of the right hand.

27

Measures 27-31. Measure 27: Right hand has a whole rest, left hand has a half note G2. Measure 28: Right hand has a half note G4, left hand has a half note G2. Measure 29: Right hand has a half note A4, left hand has a half note G2. Measure 30: Right hand has a half note B4, left hand has a half note G2. Measure 31: Right hand has a half note C5, left hand has a half note G2. Dynamics: *sf* (measures 27-28), *f* (measures 29-31).

Measures 32-36. Measure 32: Right hand has a whole rest, left hand has a half note G2. Measure 33: Right hand has a half note G4, left hand has a half note G2. Measure 34: Right hand has a half note A4, left hand has a half note G2. Measure 35: Right hand has a half note B4, left hand has a half note G2. Measure 36: Right hand has a half note C5, left hand has a half note G2. Dynamics: *f* (measures 32-36).

28

Measures 37-41. Measure 37: Right hand has a whole rest, left hand has a half note G2. Measure 38: Right hand has a half note G4, left hand has a half note G2. Measure 39: Right hand has a half note A4, left hand has a half note G2. Measure 40: Right hand has a half note B4, left hand has a half note G2. Measure 41: Right hand has a half note C5, left hand has a half note G2. Dynamics: *f* (measures 37-40), *mf* (measure 41).

Meno mosso

mf f

29

30

f

31

p

32 Tempo I

poco a poco cresc.

f

The first system of musical notation consists of three staves. The top staff is a single melodic line in treble clef, featuring a series of eighth-note runs and some accidentals. The bottom two staves are a grand staff (treble and bass clefs) with a piano accompaniment. The piano part includes chords and a steady eighth-note bass line.

The second system continues the musical piece. The top staff has more melodic development with various intervals and accidentals. The piano accompaniment in the bottom two staves features more complex chordal textures and some sixteenth-note patterns in the bass.

The third system shows further melodic and harmonic progression. The top staff continues with its melodic line. The piano accompaniment in the bottom two staves uses a variety of chord voicings and includes some sixteenth-note figures in the bass.

The fourth system concludes the piece. The top staff ends with a melodic phrase. The piano accompaniment in the bottom two staves features sustained chords and a final bass line. The system ends with a double bar line and a *ff* (fortissimo) dynamic marking.

INTRODUKSIYA VA RONDO KAPRICHCHIOZO

K.Sen-Sans

Andante malinconico ♩=52

Qashqar rubobi

Andante malinconico $\text{♩} = 52$

p

Piano

pp

ten.

Ped.

** Ped.*

** Ped.*

The musical score for 'The Rose Tree' is presented in two systems. The first system consists of a single staff for the vocal line (Q.r.) and a grand staff for the piano accompaniment (Pno.). The vocal line begins with a quarter rest, followed by a series of eighth and sixteenth notes, and ends with a half note. The piano accompaniment features a complex texture with multiple chords and arpeggiated figures in both the right and left hands. The second system continues the vocal line and piano accompaniment, with the vocal line ending on a half note and the piano accompaniment concluding with a final chord. The score is marked with 'Ped.' (pedal) and asterisks (*) indicating specific performance techniques.

Q.R.

Pno.

Ped. * Ped. * Ped. * Ped. *

Q.r.

3

animato

Pno.

Ped.

*

Allegro ma non troppo ♩=88

Q.r.

Pno.

dim.

p

mf

The musical score consists of four systems, each with a vocal line (Q.r.) and a piano accompaniment (Pno.). The tempo is 'Allegro ma non troppo' with a metronome marking of 88. The piano part features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand. The vocal line has various melodic phrases, some with slurs and ties. Dynamics include 'dim.', 'p', and 'mf'. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 8/8.

Q.r.

mf *mp*

Pno.

Q.r.

pp

Pno.

Q.r.

mf

Pno.

Q.r.

f *pp*

Pno.

Q.r. *mf* *tr* *tr* *tr* *3* *3*

Pno. *Ped.* * *Ped.* * *Ped.* * *Ped.* *

Q.r. *f* *tr* *3* *3* *3* *tr*

Pno. *f* *p* *tr* *tr* *Ped.*

Q.r. *fp* *f* *tr* *3* *3* *3*

Pno. *f* *Ped.*

Q.r. *tr* *3* *3* *3*

Pno. *tr* *pp* *

Q.r. *p*

Pno.

Q.r. *tr tr*

Pno.

Q.r. *tr p f p*

Pno. *f p*

Q.r. *mf*

Pno.

Q.r.

Pno. *pp* *leggiere*

Q.r.

Pno. *cresc.* *f* *cresc.* *m.s.*

Q.r.

Pno. *f* *ff*

Q.r.

Pno. *ten.* *sf* *sf*

Q.r.

Pno.

f

p

Q.r.

Pno.

3

3

3

3

Q.r.

Pno.

f

Q.r.

Pno.

dim.

dim.

Q.r. *p* *con morbidezza*

Pno. *pp*

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r. *p*

Pno.

Q.r.

poco a poco crescendo

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

poco cresc.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

dim.

p

Q.r.

Pno.

mp

p

pp

Q.r.

Pno.

8va

Q.r.

Pno.

p

sf

f

p

Q.r. *cresc.*

Pno.

Q.r. *dim.* *p* *3*

Pno. *leggero*

Q.r. *cresc.* *f*

Pno. *cresc.* *f* *m.s.*

Q.r. *8va* *rall.* *A tempo*

Pno. *ff* *ten.*

Q.r.

Pno.

sf 3 3

sf 3 3

Q.r.

Pno.

f *p* *dim.*

p *pp*

Q.r.

Pno.

espressivo *sf*

pp *mf* *p*

Q.r.

Pno.

sf *sf* *leggiero*

mf *p* *cresc.*

Q.r.

dolce

Pno.

dim. ***pp***

Q.r.

pp *tr*

Pno.

leggerissimo

Q.r.

tr ***pp***

Pno.

Q.r.

tr ***f***

Pno.

Q.r.

Pno.

dim. ***p***

Q.r.

Pno.

cresc.

Q.r.

Pno.

f

f

Q.r.

Pno.

dim. ***p***

f *brillante*

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r. *(tr)* *ad libitum* *ff*

Pno. *f*

Q.r. *A tempo*

Pno. *f dim. f dim. p*

Q.r. *Più allegro* $\text{♩} = 120$ *mf*

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

cresc.

fp

Q.r.

Pno.

f

p

f

Q.r.

Pno.

fp subito

p

pp

Q.r.

cresc. molto

ff

Pno.

cresc.

mf

cresc.

8va

f

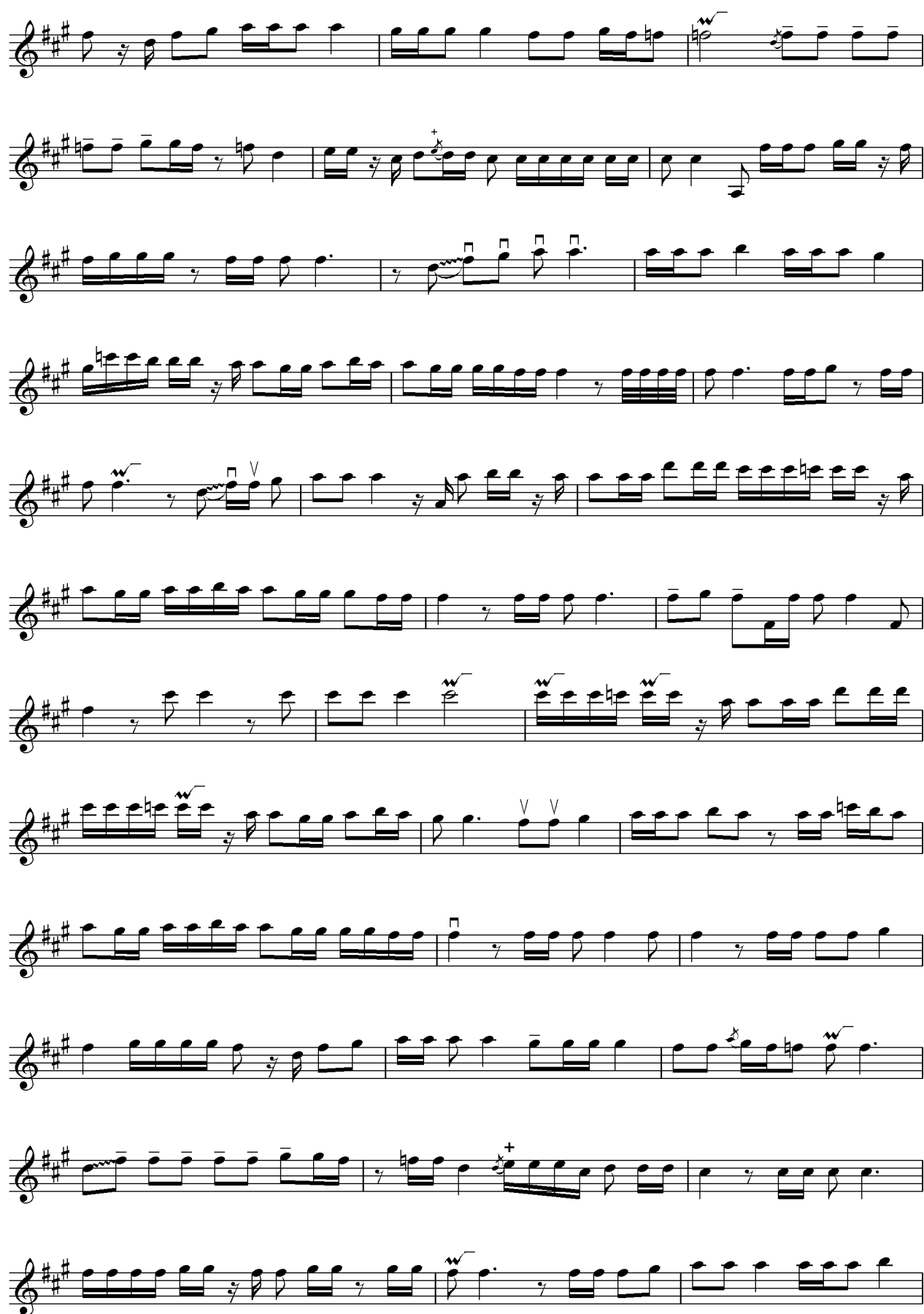
ff

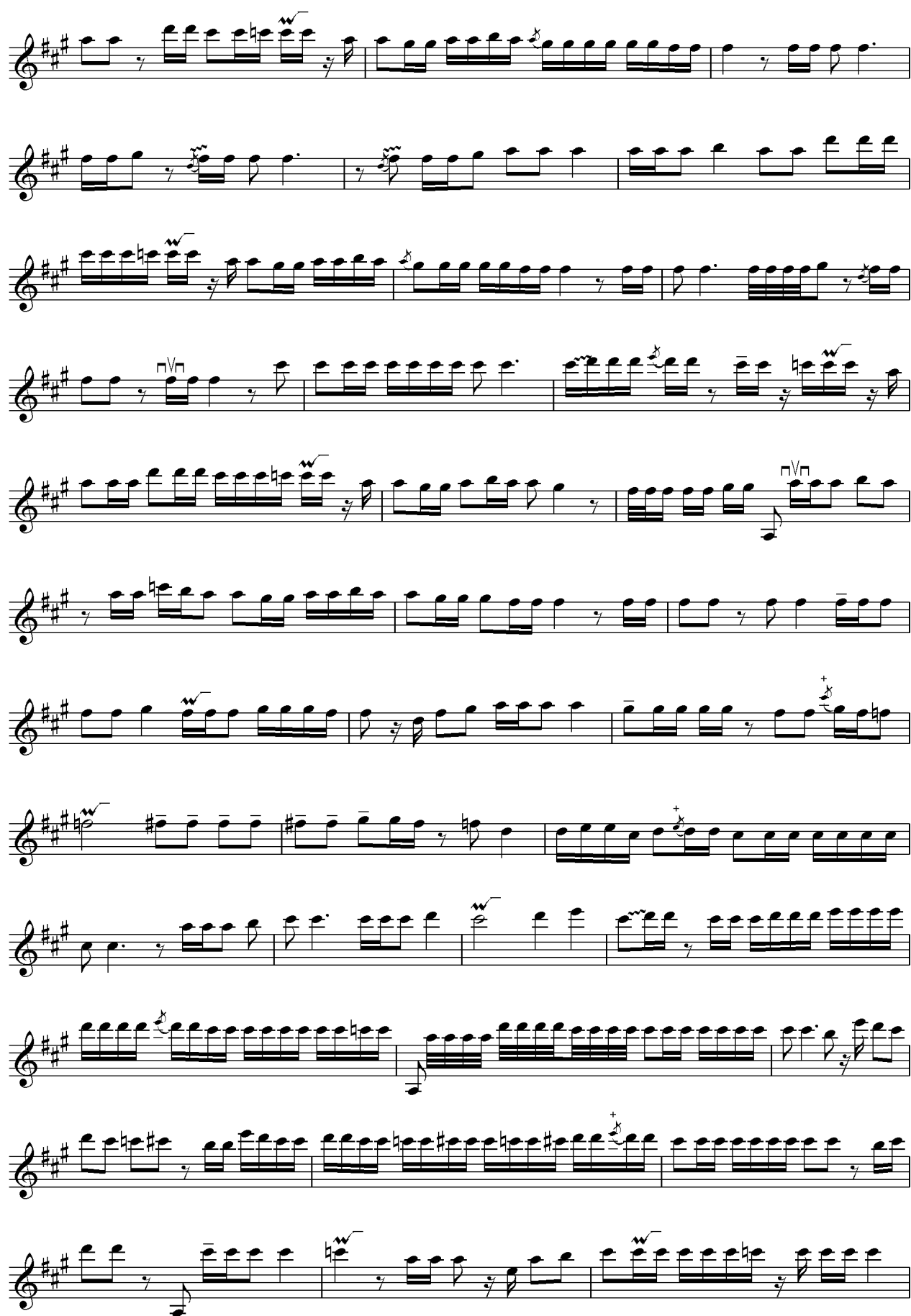
CHORGOH I

O'zbek xalq musiqasi

M.M. $\text{♩} = 54$

The musical score for "CHORGOH I" is written in 4/4 time with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of ten staves of music. The first staff includes a tempo marking "M.M. ♩ = 54". The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are also some decorative markings like "+" and "v" above certain notes.

CHORGOH II

O'zbek xalq musiqasi

M.M. ♩=80

The musical score consists of eight staves of music in treble clef, with a key signature of two sharps (F# and C#). The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, rests, and slurs. The final staff includes a 'rit.' (ritardando) marking and a double bar line.

Konsert

Qashqar rubob va orkestr uchun

M.Bafojev

1 Andante con moto e passione

The musical score is written for a Qashqar rubob and orchestra. It is in 4/4 time and consists of four systems. The first system includes a rubob melody and piano accompaniment. The piano part has dynamic markings like *ff* and *8va*. The second and third systems show dense piano textures with multiple staves. The fourth system features a rubob melody and piano accompaniment with dynamic markings like *8va* and *15ma*.

First system of a musical score. The right hand (treble clef) plays a continuous eighth-note pattern. The left hand (bass clef) has two staves, each with a long, sustained note marked with a 'v' (accusato) and a 'ff' (fortissimo) dynamic. A dashed line with the number (8) is below the left hand staves.

Second system of a musical score, starting with a measure number '2' in a box. The right hand has a rest followed by a series of eighth notes marked with 'v' and 'f' (forte). The left hand has two staves with eighth notes marked with 'v' and 'ff'. There are markings for '8va' and '15ma' (15th measure) in the right hand, and '8va' in the left hand. A dashed line with the number (8) is below the left hand staves.

Third system of a musical score. The right hand has a series of eighth notes marked with 'v'. The left hand has two staves with eighth notes marked with 'v'. There are markings for '(15)' in the right hand and '8va' in the left hand. A dashed line with the number (8) is below the left hand staves.

Fourth system of a musical score. The right hand has a series of eighth notes marked with 'v'. The left hand has two staves with eighth notes marked with 'v'. There are markings for '(15)' in the right hand and '8va' in the left hand. A dashed line with the number (8) is below the left hand staves.

The musical score is divided into four systems, each with a vocal line and a piano accompaniment.

- System 1:** The vocal line has a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The piano accompaniment has a grand staff (treble and bass clefs). It features rapid sixteenth-note passages in the bass. Annotations include *8vb* (8va below), *8va*, *15ma* (15th major), and *8vb* again.
- System 2:** The vocal line continues with sixteenth-note runs. The piano accompaniment has long, sustained notes in the bass. A dynamic marking of *fff* (fortississimo) is present.
- System 3:** The vocal line begins with a triplet of eighth notes, indicated by a '3' in a box. It continues with sixteenth-note patterns. The piano accompaniment is mostly empty.
- System 4:** The vocal line has a long, sustained note. The piano accompaniment features a series of sixteenth-note chords. Dynamic markings include *cresc.* (crescendo) and *8va*.

1 3 1 3 2 1 6 3 1 2 3 4 1 2 4 1 4 1 3 4

poco cresc. 6

8va

0 2 0 1 0 6 2 1 2 3 4

cresc. *poco cresc.* 6

8va

1 2 4 1 4 1

4 *Piu lento* *gliss.* *p (dolce)* *gliss.*

(8)

Agitato **poco accel.**

5 Allegretto

First system of musical notation. The upper staff (treble clef) begins with a piano (*p*) dynamic. It features a melodic line with a slur over the first two measures, a triplet of eighth notes in the third measure, and a half note in the fourth measure. The lower staff (bass clef) has a piano (*p*) dynamic and consists of a continuous eighth-note triplet accompaniment.

Second system of musical notation. The upper staff (treble clef) starts with a mezzo-piano (*mp*) dynamic. It includes a trill (*tr*) on a dotted half note in the first measure, followed by a slur over the next two measures, a triplet of eighth notes in the fourth measure, and a half note in the fifth measure. The lower staff (bass clef) continues with the eighth-note triplet accompaniment.

Third system of musical notation. The upper staff (treble clef) begins with a *poco cresc.* marking. It features a long slur over a series of eighth notes, a trill (*tr*) on a dotted half note, and a measure marked with a box containing the number 6. The dynamic changes to mezzo-forte (*mf*) with a crescendo hairpin. The lower staff (bass clef) continues with the eighth-note triplet accompaniment, which becomes more active in the final measure.

Fourth system of musical notation. The upper staff (treble clef) includes a trill (*tr*) on a dotted half note. The lower staff (bass clef) features a melodic line with a slur and triplet markings, with the instruction *simile* written above it. The eighth-note triplet accompaniment continues throughout the system.

First system of musical notation. The treble clef staff contains a melodic line with a trill on the second measure. The piano accompaniment in the grand staff features triplet eighth notes in both the treble and bass staves.

Second system of musical notation. The treble clef staff continues the melodic line with a trill. The piano accompaniment maintains the triplet eighth note pattern in both staves.

Third system of musical notation. A box containing the number "7" is positioned above the treble staff. The system includes a glissando (gliss.) marking and a forte (f) dynamic marking. The piano accompaniment continues with triplet eighth notes.

Fourth system of musical notation. This system features a forte (f) dynamic marking and continues the melodic and accompanimental lines established in the previous systems.

First system of a musical score. It features a vocal line at the top and a piano accompaniment below. The vocal line has a melodic phrase with a slur and a fermata, marked with *poco cresc.* in two places. The piano accompaniment consists of chords and moving lines in both hands.

Second system of the musical score. The vocal line begins with a measure marked with a box containing the number 8, followed by a triplet of eighth notes. The piano accompaniment includes a section marked *pp* (pianissimo) and *8va* (octave), with a dashed line indicating the octave shift. The system concludes with a long, sustained chord in the piano.

Third system of the musical score. The vocal line features a triplet of eighth notes and a slur. The piano accompaniment includes a section marked *8va* with a dashed line, and a long, sustained chord in the piano.

Fourth system of the musical score. The vocal line starts with a triplet of eighth notes. The piano accompaniment includes a section marked *pp* and *8va* with a dashed line, and a long, sustained chord in the piano.

First system of a musical score. The upper staff features a melody with triplets and a *pp* (pianissimo) dynamic marking. The lower staves (piano accompaniment) include chords and sustained notes, with a *8va* (octave) marking indicating a register change.

Second system of the musical score. The upper staff has a melodic line starting with a measure marked with a boxed '9'. The lower staves contain a more active accompaniment. Dynamics include *mf* (mezzo-forte) and a *simile* instruction.

Third system of the musical score. The upper staff features a melodic line with a trill marked 'tr' and a wavy line indicating a tremolo. The lower staves continue with a rhythmic accompaniment.

Fourth system of the musical score. The upper staff has a melodic line with a trill marked 'tr' and a wavy line indicating a tremolo. The lower staves continue with a rhythmic accompaniment.

First system of a musical score. The upper staff features a melodic line with a long slur and a trill marked 'tr' at the end. The lower staff contains a piano accompaniment with eighth-note patterns.

Second system of the musical score, continuing the melodic and piano accompaniment from the first system.

Third system of the musical score, marked with a box containing the number '10'. It includes triplets and a forte 'f' dynamic marking.

Fourth system of the musical score, featuring triplets, a fortissimo 'ff' dynamic marking, and an 8va (octave) marking.

System 10: Treble clef with eighth-note triplets. Bass clef with chords and eighth-note triplets. Includes an 8va bracket and a trill.

System 11: Treble clef with a melodic line starting at measure 11, marked *mp*. Bass clef with chords and eighth-note triplets. Includes an 8va bracket and a trill.

System 12: Treble clef with a melodic line marked *p*. Bass clef with chords and eighth-note triplets. Includes a trill.

System 13: Treble clef with a melodic line marked *pp* and *leggero*. Bass clef with chords and eighth-note triplets. Includes an 8va bracket and a trill.

First system of music. The treble staff contains a series of eighth-note triplets. The bass staff features chords, some with triplets, and a melodic line in the lower register.

Second system of music. The treble staff continues with eighth-note triplets. The bass staff has chords and a melodic line, with some notes marked with a 'z' (zastavka).

13 Moderato con moto e anima

Third system of music, marked 'Moderato con moto e anima'. The treble staff begins with a rest, followed by a melodic phrase starting with a piano (*p*) dynamic and a 'cantabile' marking. The bass staff has a piano (*p*) dynamic and a melodic line. A 'tr' (trill) is indicated at the end of the treble staff.

Fourth system of music. The treble staff features a melodic phrase with a 'tr' (trill) and a 'cantabile' marking. The bass staff has a melodic line with a 'tr' (trill) and a 'cantabile' marking. Dynamics include *mp* (mezzo-piano).

System 13: Treble clef staff features a melodic line with trills (tr) and a tritone (tr#). The piano accompaniment consists of chords in the right hand and a bass line in the left hand. A dynamic marking of *p* (piano) is present.

System 14: Treble clef staff begins with a measure marked **14** and *mf* (mezzo-forte). It includes trills (tr) and a tritone (tr#). The piano accompaniment continues with chords and a bass line.

System 15: Treble clef staff begins with a measure marked **15**. It features a trill (tr) and a tritone (tr#). The piano accompaniment includes a section marked *f* *espress.* (forte, expressive) in the right hand and *mf* (mezzo-forte) in the left hand.

System 16: Treble clef staff features a trill (tr) and a tritone (tr#). The piano accompaniment includes a section marked *8va* (octave) in the right hand.

First system of the musical score. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line begins with a melodic phrase in the treble clef, featuring a trill marked with a 'tr' symbol. The piano accompaniment is written for both the right and left hands, with the right hand playing chords and the left hand playing a moving bass line. Dynamic markings include *ff* (fortissimo) and *f* (forte). The instruction *(Con passione)* is written above the piano part.

16

Second system of the musical score, starting at measure 16. It continues the vocal and piano parts from the previous system. The piano accompaniment features complex chordal textures and moving lines in both hands.

Third system of the musical score. The vocal line is mostly silent, with a few notes appearing later in the system. The piano accompaniment continues with dense harmonic structures. Dynamic markings include *mf* (mezzo-forte) and the instruction *dolce* (dolce).

Fourth system of the musical score. The vocal line resumes with a melodic phrase. The piano accompaniment provides a rich harmonic background with various textures and dynamics.

tr 17 tr

mp

mp

tr *p* *cantabile* tr tr tr

tr

8va

8va

8va

8va

18 Allegro con fuoco

This musical score is for a piece titled "18 Allegro con fuoco". It is written for a piano and features a complex arrangement of staves and musical notation. The score is organized into four systems, each containing a grand staff (treble and bass clefs) and a single treble staff. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 4/8. The piece begins with a forte (f) dynamic and a tempo marking of "Allegro con fuoco". The notation includes various musical elements such as eighth notes, sixteenth notes, and rests, as well as dynamic markings like "ff" (fortissimo) and "f" (forte). The score is characterized by its intricate patterns and the use of a grand staff to accommodate the complex harmonic and melodic lines. The piece concludes with a final cadence in the key of D major.

First system of music, measures 1-4. The top staff (treble clef) features a continuous eighth-note pattern. The bottom staves (bass clef) have long horizontal lines, indicating sustained notes or rests. A measure rest is present in the top staff at measure 4.

Second system of music, measures 5-8. The top staff continues the eighth-note pattern. The middle staff (treble clef) contains chords with dynamic markings *f* and *ff*. The bottom staff (bass clef) has sustained notes.

Third system of music, measures 9-12. The top staff continues the eighth-note pattern. The middle staff (treble clef) contains chords. The bottom staff (bass clef) has sustained notes.

Fourth system of music, measures 13-16. The top staff continues the eighth-note pattern. The middle staff (treble clef) contains chords. The bottom staff (bass clef) has sustained notes.

19

20

21

22

23

24

First system of a musical score. The upper staff (treble clef) contains a melody with eighth and sixteenth notes. The lower staff (bass clef) contains a more complex accompaniment with many beamed sixteenth notes. A dashed line labeled *8va* spans the first four measures of the lower staff.

Second system of the musical score. It continues the melodic and accompanimental lines from the first system. The lower staff features a steady stream of beamed sixteenth notes.

Third system of the musical score. It begins with a measure box containing the number 22. The system concludes with a double bar line. The lower staff has a *ff* (fortissimo) dynamic marking. A dashed line labeled *8va* is positioned above the final measures.

Fourth system of the musical score. The upper staff includes triplets, indicated by a circled 3 and a dashed line labeled (8). The lower staff continues with complex rhythmic patterns and a *ff* dynamic marking. A dashed line labeled *8va* is present above the system.

First system of a musical score. The top staff is a single melodic line in treble clef, featuring triplet eighth notes and sixteenth-note runs. The bottom part consists of a grand staff (treble and bass clefs) with a complex accompaniment of chords and moving lines. The key signature has one sharp (F#).

Second system of the musical score, continuing the melodic and accompanimental themes from the first system. The notation includes various rhythmic patterns and dynamic markings.

Third system of the musical score, starting with a measure number '23' in a box. The key signature changes to two flats (Bb and Eb). The melody and accompaniment continue with similar textures. Dynamic markings include *mf* (mezzo-forte).

Fourth system of the musical score, continuing the piece. The notation features a mix of eighth and sixteenth notes in both the melody and accompaniment. The key signature remains two flats.

First system of a musical score. It consists of a single treble staff and a grand staff (treble and bass staves). The treble staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including some beamed sixteenth notes. The grand staff contains a bass line with eighth and sixteenth notes, some beamed, and a lower bass line with eighth notes. The key signature has two flats (B-flat and E-flat).

Second system of a musical score, starting with a measure number box containing the number 24. The system features a treble staff and a grand staff. The treble staff begins with a forte (*f*) dynamic marking and contains a melodic line. The grand staff has a forte (*f*) dynamic marking in the bass line, which contains a complex rhythmic pattern with many beamed sixteenth notes. The treble staff has rests in the second and third measures.

Third system of a musical score. It consists of a treble staff and a grand staff. The treble staff has a melodic line with eighth and sixteenth notes. The grand staff contains a bass line with eighth and sixteenth notes. The key signature has two flats. The system ends with a time signature change to 4/8.

Fourth system of a musical score, starting with a measure number box containing the number 25. The system features a treble staff and a grand staff. The treble staff begins with a mezzo-piano (*mp*) dynamic marking and contains a melodic line. The grand staff has a forte (*f*) dynamic marking in the bass line, which contains a complex rhythmic pattern with many beamed sixteenth notes. The treble staff has rests in the second and third measures. The system ends with a mezzo-piano (*mp*) dynamic marking in the treble staff.

First system of musical notation. The treble clef staff contains a melody with eighth and sixteenth notes, including a triplet of eighth notes. The bass clef staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines.

Second system of musical notation. The treble clef staff features a melody with eighth notes and triplets. The dynamic marking *mf* is present. The bass clef staff continues the accompaniment.

Third system of musical notation. The treble clef staff shows a melody with eighth notes and triplets. The bass clef staff includes a triplet of eighth notes and a long, sustained chord in the final measure.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff begins with a forte *f* dynamic, followed by a melodic line with a trill. The bass clef staff also starts with a forte *f* dynamic and includes a long, sustained chord in the final measure. The dynamic *8va* is indicated above the final measure of the bass staff.

26

mf mp

8va 8vb

(8) Ped.

p molto fermato

8va

27 Senza metrum (andante) CADENZA

ff (marcato)

p poco cresc. e accel.

ff

mp leggiero

ff

p poco cresc. e accel.

ff

p *leggero*

poco accel.
poco cresc. e agitato

molto cresc. e accel.

28 *Vivo*

ff

ff *f*

29

mp

mp

mp

30

mf

First system of musical notation. The treble clef staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a trill (tr) on a G-sharp. The bass clef staff contains a steady eighth-note accompaniment. The key signature has one sharp (F#).

Second system of musical notation. The treble clef staff continues the melodic line with various ornaments and trills. The bass clef staff continues the eighth-note accompaniment. The key signature has one sharp (F#).

Third system of musical notation. The treble clef staff features a trill (tr) and a measure with a box containing the number 31. The bass clef staff continues the accompaniment. The key signature has one sharp (F#).

Fourth system of musical notation. The treble clef staff contains a series of chords and a trill (tr). The bass clef staff continues the accompaniment. The key signature has one sharp (F#).

First system of a musical score. It consists of three staves: a single treble staff at the top and a grand staff (treble and bass) below. The top staff contains a series of chords with accents. The grand staff features a complex piano accompaniment with trills (tr) and sixteenth-note passages marked with a '6va' (sixteenth notes) and a dashed line.

Second system of the musical score, starting at measure 32. The top staff continues with chords. The grand staff continues the piano accompaniment, including trills and sixteenth-note runs. A fortissimo (*ff*) dynamic marking appears in the middle of the system.

Third system of the musical score. The top staff has rests followed by a series of chords marked with accents. The grand staff continues with piano accompaniment, featuring a fortissimo (*ff*) dynamic in the upper part and a forte (*f*) dynamic in the lower part.

Fourth system of the musical score. The top staff features continuous sixteenth-note passages marked with a '4' (quadruple). The grand staff continues with piano accompaniment, including chords and sixteenth-note runs.

First system of a musical score. The right hand features a continuous sixteenth-note arpeggiated pattern. The left hand consists of a bass line with eighth notes and chords, including a triplet of eighth notes. The key signature has one sharp (F#).

Second system of the musical score, continuing the arpeggiated texture in the right hand and the rhythmic bass line in the left hand.

33

Third system of the musical score. The right hand has a few chords before a rest. The left hand continues with eighth notes and chords, with a dynamic marking of *ff* (fortissimo) appearing.

Fourth system of the musical score. The right hand has a rest followed by a four-measure phrase with a dynamic marking of *ff*. The left hand continues with eighth notes and chords, with a dynamic marking of *f* (forte) appearing.

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is a single treble clef containing a continuous eighth-note melody with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The lower staff is a grand staff (treble and bass clefs) featuring a series of chords in the right hand and a bass line in the left hand. The bass line includes several rests marked with a slash and a dot.

The second system of musical notation continues the piece with similar notation. The upper staff maintains the eighth-note melody. The lower staff shows a progression of chords and a bass line with rhythmic patterns, including some notes with a slash and a dot.

The third system of musical notation features the same melodic and harmonic elements. The upper staff has eighth-note passages, and the lower staff provides harmonic support with chords and a bass line.

The fourth system of musical notation concludes the page. The upper staff shows the final measures of the eighth-note melody, ending with a double bar line. The lower staff continues with chords and a bass line, also concluding with a double bar line.

This musical score consists of five systems of piano notation, each with a treble and bass staff. The key signature is one sharp (F#). The first system (measures 34-35) begins with a treble staff containing two measures of whole notes (Bb4 and Bb4) and four measures of rests. The piano part starts in measure 34 with a series of chords and eighth notes, marked with accents and a *ff* dynamic. The second system (measures 36-37) continues the piano part, with the treble staff entering in measure 36 with eighth notes, marked with accents and a *ff* dynamic. The third system (measures 38-39) features a treble staff with eighth-note patterns, marked with accents and a *f* dynamic. The fourth system (measures 40-41) continues the piano part with eighth-note patterns, marked with accents. The fifth system (measures 42-43) continues the piano part with eighth-note patterns, marked with accents. The score is written for piano, with various dynamics and articulations indicated.

First system of musical notation. The upper staff features a complex melodic line with many beamed sixteenth notes, some marked with an 'x'. The lower staff consists of chords and single notes, many with accents.

Second system of musical notation. The upper staff continues the melodic line with beamed sixteenth notes. The lower staff features chords and single notes, some with horizontal lines indicating sustained notes.

Third system of musical notation. The upper staff has a few notes followed by rests. The lower staff continues with chords and single notes, including a *ff* (fortissimo) dynamic marking.

Fourth system of musical notation. The upper staff has rests followed by a few notes. The lower staff continues with chords and single notes, including *f* (forte) and *ff* dynamic markings.

35

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is a single treble clef containing four measures of sixteenth-note runs, each marked with a 'v' and a '4' below it. The lower staff is a grand staff (treble and bass clefs) containing five measures. The first four measures feature chords in the treble and single notes in the bass, while the fifth measure has a whole rest in the treble and a half note in the bass. All notes are marked with a 'v'.

The second system of musical notation consists of two staves. The upper staff is a single treble clef containing five measures of sixteenth-note runs, each marked with a 'v' and a '4' below it. The lower staff is a grand staff containing five measures. The first four measures feature chords in the treble and single notes in the bass, while the fifth measure has a whole rest in the treble and a half note in the bass. All notes are marked with a 'v'.

The third system of musical notation consists of two staves. The upper staff is a single treble clef containing four measures of sixteenth-note runs, each marked with a 'v' and a '4' below it. The lower staff is a grand staff containing four measures. The first three measures feature chords in the treble and single notes in the bass, while the fourth measure has a whole rest in the treble and a half note in the bass. All notes are marked with a 'v'.

The fourth system of musical notation consists of two staves. The upper staff is a single treble clef containing four measures of sixteenth-note runs, each marked with a 'v' and a '4' below it, followed by a final measure with a whole note marked with a 'v'. The lower staff is a grand staff containing five measures. The first four measures feature chords in the treble and single notes in the bass, while the fifth measure has a whole rest in the treble and a half note in the bass. All notes are marked with a 'v'.

36

mf

legato

Measures 36-41 of the musical score. The notation includes a single melodic line in the right hand and a complex accompaniment in the left hand. The left hand accompaniment features eighth-note chords and triplets. The right hand melody includes eighth-note triplets and sixteenth-note runs. Dynamic markings include *mf* and *legato*. Measure numbers 36 through 41 are indicated above the staff.

37 Presto

Measures 37-41 of a Presto piece. The score is written for piano (piano) and features a right-hand melody and a left-hand accompaniment. The right hand starts with a whole rest in measure 37, followed by a series of eighth notes in measures 38-41. The left hand plays a steady eighth-note accompaniment. Dynamics include *ff* (fortissimo) and *(marcato)* (marked). There are also markings for *8va* (octave up) and *8vb* (octave down).

Measures 42-46 of the Presto piece. The right hand continues with eighth-note patterns, including some beamed sixteenth notes. The left hand maintains the eighth-note accompaniment. There are markings for *8va* and *8vb*.

38

Measures 47-51 of the Presto piece. The right hand features a series of eighth notes with some accidentals. The left hand continues with the eighth-note accompaniment. Dynamics include *ff* and *(marcato)*. There are also markings for *8va* and *8vb*.

Measures 52-56 of the Presto piece. The right hand continues with eighth-note patterns, including some beamed sixteenth notes. The left hand maintains the eighth-note accompaniment. There are markings for *8va* and *8vb*.

39

Musical score for measure 39. The system consists of three staves: a single treble staff at the top, and a grand staff (treble and bass) below it. The top staff contains a melodic line with eighth notes and slurs. The grand staff contains a piano accompaniment with eighth notes in both hands. A dashed box labeled (8) spans the first two measures of the piano part. A dashed line labeled 8va is positioned above the piano part.

Musical score for measures 39-40. The system consists of three staves: a single treble staff at the top, and a grand staff (treble and bass) below it. The top staff contains a melodic line with eighth notes and slurs. The grand staff contains a piano accompaniment with eighth notes in both hands. A dashed box labeled (8) spans the first two measures of the piano part. A dashed line labeled 8va is positioned above the piano part.

Musical score for measures 40-41. The system consists of three staves: a single treble staff at the top, and a grand staff (treble and bass) below it. The top staff contains a melodic line with eighth notes and slurs. The grand staff contains a piano accompaniment with eighth notes in both hands. A dashed box labeled (8) spans the first two measures of the piano part. A dashed line labeled 8va is positioned above the piano part.

40

Musical score for measure 40. The system consists of three staves: a single treble staff at the top, and a grand staff (treble and bass) below it. The top staff contains a melodic line with eighth notes and slurs. The grand staff contains a piano accompaniment with eighth notes in both hands. A dashed box labeled (8) spans the first two measures of the piano part. A dashed line labeled 8va is positioned above the piano part.

The image displays a musical score for a piano piece, organized into four systems. Each system consists of three staves: a top staff with a treble clef, a middle staff with a piano (P) clef, and a bottom staff with a bass clef. The music is written in a key with one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings such as *8va* and *8vb*. A measure number '41' is indicated in the second system. The score is presented in a clean, black-and-white format with standard musical symbols.

First system of musical notation. The upper staff (treble clef) contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes with various accidentals (sharps, flats, naturals) and slurs. The lower staff (bass clef) is empty, showing only the five-line structure.

Second system of musical notation. The upper staff (treble clef) contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes with various accidentals and slurs. The lower staff (bass clef) is empty, showing only the five-line structure.

Third system of musical notation. The upper staff (treble clef) contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes with various accidentals and slurs. The lower staff (bass clef) contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes with various accidentals and slurs. The notation includes the word "gliss." above the first note of each triplet and a "8vb" marking below the first note of each triplet.

Fourth system of musical notation. The upper staff (treble clef) contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes with various accidentals and slurs. The lower staff (bass clef) contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes with various accidentals and slurs. The notation includes the word "gliss." above the first note of each triplet and a "8vb" marking below the first note of each triplet.

Tor va simfonik orkestr uchun

KONSERT

I

S.Aleskerov

Allegro con fuoco

Qashqar rubobi

f

Piano

mf

p

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

1

6

6

6

6

Q.r.

f

Pno.

mf

f

mf

2

2

p

mf

6

6

mf

p

Q.r.

f *p*

Pno.

p

Q.r.

mf *f* *mf*

Pno.

p

Q.r.

p

Pno.

pp

Q.r.

f

Pno.

mf

Q.r.

Pno.

p

Q.r.

Pno.

f *mf*

mf *p*

Q.r.

Pno.

f *mf*

5 6 6 6 6

Q.r.

Pno.

f

Q.r.

Pno.

6

p

6

p

Q.r.

Pno.

mf

p

Q.r.

Pno.

mf

7

7

mf

The musical score is divided into three systems, each with a Q.r. (Quintet) and Pno. (Piano) part. The first system shows measures 6, with the Q.r. part starting with a sixteenth-note figure and the Pno. part providing harmonic support. The second system continues the musical development, with the Q.r. part featuring more complex rhythmic patterns. The third system shows measure 7, where the Q.r. part has a more active role. Dynamic markings like *p* (piano) and *mf* (mezzo-forte) are used to indicate volume changes. Accents are placed over certain notes to emphasize them.

Q.r. *poco a poco rit.*

Pno. *poco a poco rit. molto*

8va-----

Andante con moto

Q.r. 8

Pno. 8

f

(8)-1

Pno. *mf*

9

Pno.

Q.r. *mf*

Pno. *p*

Q.r. *mf*

Pno. *p*

10

Q.r.

Pno. *p*

Q.r.

Pno.

11

Q.r.

f

Pno.

mf

Q.r.

f

Pno.

mf

12

Q.r.

12

Pno.

f

f

Q.r.

8va

Pno.

f

f

Q.r.

Pno.

8va

13

Q.r.

Pno.

f

mf

f

Q.r.

Pno.

f

mf

mf

14

Q.r.

Pno.

p

mf

p

mf

Q.r.

Pno.

mf *f* *mf* *mf*

Q.r.

Pno.

f *p* *mf*

Q.r.

Pno.

15 *p* *mf*

6 6

Q.r.

Pno.

f *mf*

6 6

16

Q.r.

f

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r.

mf *f*

Pno.

mf

17

Q.r.

17

Pno.

Q.r. *f*

Pno. *mf*

Q.r. 18

Pno. 18

Q.r. *mf*

Pno. *f*

Q.r. 19

Pno. 19

Q.r. *poco a*

Pno. *poco a*

Q.r. *poco rit. molto*

Pno. *poco rit. molto*

Cadenza *gliss.* **20**

Q.r. *mf* *vibr.* *3*

Q.r. *6* *6*

Q.r. *6*

Q.r.

Q.r. *mf p mf* *k.ch. b.ch.*

Q.r. *p mf p mf p* *k.ch. b.ch. k.ch.*

Q.r. *b.ch.*

Q.r.

Q.r.

Q.r. **Allegro**
mf *poco*

Q.r. *a* *poco* *accelerando*

Q.r.

Q.r.

Q.r.

Q.r.

Q.r. *pp* *gl.*

Q.r. *k.c.*

Q.r.

*) Xarrakning orqasiga mizrobda teskari zarb bilan chalinadi. *poco* *a* *poco* *rit.*

21 Tempo I

Q.r.

Pno. *f*

Q.r.

Pno. *f*

22

Q.r.

Pno.

Q.r. *f*

Pno. *p*

Q.r.

Pno.

mf

23

Q.r.

6 6 6 6

Pno.

Q.r.

mf *p*

Pno.

p *p*

24

Q.r.

p *mf*

24

Pno.

p *p*

Q.r. *p*

Pno. *pp*

Q.r. *f* **25**

Pno. *mf* **25**

Q.r. *p* *tr*

Pno. *p*

Q.r.

Pno. *mf*

Q.r. 26

f 6 6 6 6

Pno. 26

Pno. *mf*

Pno. *p*

Q.r. 27

p

Pno. 27 *p*

Q.r.

Pno. *mf*

28 Andante con moto

Q.r.

Pno.

f

mf

p

29

Q.r.

Pno.

f

mf

Q.r.

Pno.

Detailed description of the musical score: The score is for a piano and voice duet. It begins at measure 28, marked 'Andante con moto'. The key signature has two flats (B-flat major), and the time signature is 6/8. The voice part (Q.r.) starts with a rest in measure 28, then enters with a melodic line in measure 29, featuring slurs and ties. The piano part (Pno.) provides harmonic support with chords and arpeggiated figures. Dynamics are marked as *f* (forte) in measure 28, *mf* (mezzo-forte) in measure 29, and *p* (piano) in measure 30. Measure numbers 28 and 29 are indicated in boxes above the respective measures. The score continues for three measures, ending with a final chord in measure 31.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

30

30

mf

Q.r.

Pno.

f

f

mf

Q.r.

Pno.

Allegro

f

Allegro

f

Q.r. 31

f *mf*

Pno. 31

f *mf*

Q.r. *mf* *f*

Pno. *mf*

Q.r. *f* *ff*

Pno. *f*

Q.r. 32

Pno. 32

f *ff*

f *ff*

8va--1

II

Allegro con fuoco

The musical score is written for piano and is in 3/4 time. The key signature consists of three flats (B-flat, E-flat, A-flat). The tempo is marked 'Allegro con fuoco'. The score is divided into five systems, each containing a treble and bass staff. The first system begins with a piano introduction marked 'p'. The second system features a 'mf' dynamic and a piano part with a 'p' dynamic. The third system has a 'mf' dynamic. The fourth system has a 'mf' dynamic. The fifth system has a 'mf' dynamic. The score includes various musical notations such as chords, arpeggios, and melodic lines.

First system of a musical score. The upper staff (treble clef) contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, featuring a slur over the first two measures and a fermata over the third. The lower staff (bass clef) is empty.

Second system of a musical score. The upper staff (treble clef) begins with a dynamic marking of *f* (forte), followed by a melodic line with eighth notes and a slur. A dynamic marking of *mf* (mezzo-forte) appears later. The lower staff (bass clef) contains a few notes, including a triplet of eighth notes. A dynamic marking of *p* (piano) is present in the final measure of the lower staff.

Third system of a musical score. The upper staff (treble clef) contains a melodic line with a dynamic marking of *p* (piano). The lower staff (bass clef) features a series of chords, each marked with an 8va (octave) symbol and a dynamic marking of *pp* (pianissimo).

Fourth system of a musical score. The upper staff (treble clef) contains a melodic line. The lower staff (bass clef) features a series of chords, each marked with an 8va (octave) symbol.

This musical score consists of five systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and the time signature is 4/4.

- System 1:** The vocal line begins with a melody in the first measure, followed by a rest in the second measure, and then continues. The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the right hand and a similar pattern in the left hand. Dynamic markings include *mf* and *f*.
- System 2:** The vocal line continues with a melody. The piano accompaniment has a more complex texture with chords and moving lines. A dynamic marking of *f* is present.
- System 3:** The vocal line continues. The piano accompaniment features a series of chords in the right hand and a moving line in the left hand. Dynamic markings include *p* and *mf*.
- System 4:** The vocal line continues. The piano accompaniment features a series of chords in the right hand and a moving line in the left hand. Dynamic markings include *p* and *mf*.
- System 5:** The vocal line continues. The piano accompaniment features a series of chords in the right hand and a moving line in the left hand. Dynamic markings include *p* and *mf*.

Più mosso

First system of musical notation. It consists of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff). The vocal line contains five measures of whole rests. The piano accompaniment begins with a forte (*f*) dynamic. The right hand features chords and eighth-note patterns, while the left hand plays a steady eighth-note bass line. A slur is placed over the first two measures of the right hand.

Second system of musical notation. The vocal line continues with five measures of whole rests. The piano accompaniment features a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The right hand has a series of chords with eighth-note patterns, and the left hand continues with eighth notes. A slur is present over the first two measures of the right hand.

Third system of musical notation. The vocal line continues with five measures of whole rests. The piano accompaniment maintains the eighth-note patterns in both hands, with the right hand featuring a descending melodic line in the final measure.

Fourth system of musical notation. The system begins with a *rit.* (ritardando) marking. The vocal line has a whole rest followed by a half note chord, then a half note chord with a slur over a descending eighth-note scale. The piano accompaniment features a mezzo-forte (*mf*) dynamic in the right hand and a piano (*p*) dynamic in the left hand. The left hand has a half note chord followed by a half note chord with a slur over a descending eighth-note scale.

First system of a musical score. The upper staff (treble clef) features a complex melodic line with a slur over measures 7 and 9, which contain dense sixteenth-note passages. The lower staff (bass clef) has a few notes in the first measure, followed by rests, and then a melodic phrase starting in the third measure marked with a mezzo-forte (*mf*) dynamic.

Second system of the musical score. The upper staff continues the melodic line with a slur over measures 10 and 11, which are filled with sixteenth-note runs. The lower staff has a few notes in the first measure, followed by rests, and then a melodic phrase starting in the third measure.

Third system of the musical score. The upper staff continues the melodic line with a slur over measures 12 and 13, which are filled with sixteenth-note runs. The lower staff has a few notes in the first measure, followed by rests, and then a melodic phrase starting in the third measure.

Fourth system of the musical score. The upper staff continues the melodic line with a slur over measures 14 and 15, which are filled with sixteenth-note runs. The lower staff has a few notes in the first measure, followed by rests, and then a melodic phrase starting in the third measure.

First system of musical notation. The top staff is a single melodic line in treble clef. The bottom two staves are a grand staff (treble and bass clefs). The key signature has four flats (B-flat, E-flat, A-flat, D-flat). The first measure of the grand staff has a first ending bracket labeled *8va* over the treble staff. The second measure has a second ending bracket labeled *8va* over the treble staff. The third measure has a third ending bracket labeled *8va* over the treble staff. The fourth measure has a fourth ending bracket labeled *8va* over the treble staff.

Second system of musical notation. The top staff continues the melody. The bottom two staves show more complex accompaniment. Dynamics *mf* and *p* are indicated with hairpins. The key signature remains four flats.

Third system of musical notation. The top staff continues the melody. The bottom two staves show more complex accompaniment. The key signature remains four flats.

poco rit.

Fourth system of musical notation, marked *poco rit.* The top staff has a first ending bracket labeled *8va* over the treble staff. Dynamics *mf* and *pp* are indicated with hairpins. The system concludes with a double bar line. The key signature remains four flats.

III

1 Allegro con fuoco

First system of the musical score. The treble clef staff features a melody of eighth and sixteenth notes, starting with a forte (*f*) dynamic. The piano accompaniment consists of chords in the right hand and a bass line of eighth notes in the left hand.

Second system of the musical score. The treble clef staff continues the melody, with dynamics ranging from mezzo-forte (*mf*) to forte (*f*). The piano accompaniment features chords in the right hand and eighth notes in the left hand.

Third system of the musical score. The treble clef staff continues the melody, with dynamics ranging from mezzo-forte (*mf*) to forte (*f*). The piano accompaniment features chords in the right hand and eighth notes in the left hand.

Fourth system of the musical score. The treble clef staff continues the melody, with dynamics ranging from mezzo-forte (*mf*) to forte (*f*). The piano accompaniment features chords in the right hand and eighth notes in the left hand.

trw

trw

4

f

f

5

mf

p

6

mf

f

p

7

mf

p

8

mf

p

9

p

mf

f

p

mf

10

mf

p

mf

p

mf

11

12

13

mf

mf

mf

p

14

f

8va

The musical score consists of two systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. Measure 13 begins with a vocal line that has a melodic phrase. The piano accompaniment consists of chords and eighth notes. The dynamic is marked *mf*. Measure 14 continues the vocal line and piano accompaniment. The dynamic is marked *f*. There is a section marked '8va' (octave up) with a dashed line. The piano accompaniment includes a section with a melodic line and a section with a melodic line and a section with a melodic line.

poco rit.

mf

15 Moderato con moto

mf

mf

p

16

17

mf

accel.

mf

18 Tempo I

f

19

f

rit.

f

20 Moderato con moto

Measure 20: Treble clef has a whole rest, bass clef has a half note G2. Measure 21: Treble clef has a half note A2, bass clef has a half note G2. Dynamics: *mf*.

Measure 22: Treble clef has a half note A2, bass clef has a half note G2. Measure 23: Treble clef has a half note A2, bass clef has a half note G2. Dynamics: *mf*.

21

Measure 24: Treble clef has a half note A2, bass clef has a half note G2. Measure 25: Treble clef has a half note A2, bass clef has a half note G2. Dynamics: *p*.

22

Measure 26: Treble clef has a half note A2, bass clef has a half note G2. Measure 27: Treble clef has a half note A2, bass clef has a half note G2. Dynamics: *mf*.

Measures 21-22. The system consists of a vocal line and a piano accompaniment. The key signature has two sharps (F# and C#). The vocal line features eighth and quarter notes with slurs. The piano accompaniment includes chords and single notes in both staves.

23

Measures 23-26. Measure 23 starts with a forte (*f*) dynamic. The vocal line has a melodic line with slurs. Measures 24-26 show the vocal line becoming more active with eighth notes, while the piano accompaniment provides harmonic support with chords and moving lines.

24

Measures 27-31. Measure 27 starts with a forte (*f*) dynamic. The vocal line is mostly rests, with some eighth notes. The piano accompaniment features a complex, fast-moving eighth-note pattern in the right hand and a steady eighth-note bass line in the left hand.

25

Measures 32-35. The vocal line has a melodic line with slurs. The piano accompaniment continues with a fast-moving eighth-note pattern in the right hand and a steady eighth-note bass line in the left hand.

26

Measures 36-40. The vocal line has a melodic line with slurs. The piano accompaniment continues with a fast-moving eighth-note pattern in the right hand and a steady eighth-note bass line in the left hand.

27 Andante con moto

28

29 Moderato assai

First system of a musical score in B-flat major (two flats). The upper staff features a melody with eighth-note runs and slurs. The lower staff provides a harmonic accompaniment with eighth-note patterns and slurs.

Second system of the musical score, starting at measure 30. The upper staff has dynamic markings *f*, *mf*, and *f*. The lower staff has dynamic markings *mf* and *p*. The system includes various rhythmic patterns and slurs.

Third system of the musical score, starting at measure 31, marked **Allegretto**. The upper staff has dynamic markings *f* and *ff*. The lower staff has a dynamic marking *f*. The system includes a crescendo hairpin and a *8va* (octave) marking.

Fourth system of the musical score, starting at measure 32. The upper staff continues the melodic line. The lower staff includes a marking *(8)* above a bracketed section, indicating an octave. The system concludes with various rhythmic figures and slurs.

First system of a musical score. The top staff (treble clef) features a melodic line with sixteenth-note runs, marked with *f* (forte) and containing two sixteenth-note groups labeled '6'. The bottom staff (bass clef) provides harmonic support with chords and a melodic line. A *mf* (mezzo-forte) dynamic marking is present in the middle of the system.

Second system of the musical score. It begins with a repeat sign and a box containing the number '33'. The tempo is marked 'Tempo I'. The top staff has a melodic line with sixteenth-note runs, marked with *f*. The bottom staff features a rhythmic accompaniment with chords and a melodic line, also marked with *f*.

Third system of the musical score. The top staff continues the melodic line with sixteenth-note runs. The bottom staff provides harmonic support with chords and a melodic line, marked with *f*.

Fourth system of the musical score. The top staff features a melodic line with sixteenth-note runs, marked with *poco accel.* (poco accelerando) and containing four sixteenth-note groups labeled '6'. The bottom staff provides harmonic support with chords and a melodic line, marked with *mf*.

34

sp *mf* *p*

35

f *mf* *f* *mf* *f*

f *f*

f *ff* *f* *ff*

V.F.Fitsengagenga
Rokoko mavzusiga
VARIATSIYALAR

P.Chaykoskiy

Moderato assai, quasi andante

Qashqar rubobi

Viol.

Piano

p *cresc.* *p* *mf*

V-le

Cl.

Q.r.

Pno.

dim. *p* *f* *pizz.* *staccato*

Q.r.

Pno.

Cor.

p *dim.* *pp*

THEMA
Moderato semplice

Q.r.

espress. *gliss.*

Pno.

pp *staccato*

Q.r. *f* *p* *p*

Pno. *p* *p* *p*

Q.r. *f* *pp* *f* *p*

Pno. *pp*

Q.r. *f* *p*

Pno. Ob. *p* Fag.

Q.r. *f* *p* rit.

Pno. Viol.

Var. I

Tempo della Thema
A tempo

Q.r.

pizz.

Pno.

p

Q.r.

cresc.

f

arco

Pno.

Q.r.

più f

ff

p

f

Pno.

più f

Q.r.

mf

p

Pno.

Ob.

p

Fag.

Q.r.

Pno.

Q.r.

Viol.

Pno.

Var. II

Tempo della Thema

Q.r.

Pno.

Q.r.

Pno.

Q.r. *f* *mf*

Fl. Ob.

Pno. *f più*

Q.r. *p* *f* *ff* *mf*

Pno. *mf* *p*

Q.r. *p* *restez*

Pno.

Q.r. *mf* *p*

Pno.

Q.r.

f *p*

Pno.

Fl. *mf* *p*

Ob.

Fag.

Q.r.

mf

Pno.

Q.r.

cresc. *f* *a piacere dim.* *p* *pp*

Pno.

p *mf*

Var. III

Andante sostenuto

Q.r.

mf cantabile *f*

Pno.

p

Q.r. *p* *f*

Fl.

Pno. *p*

Ob.

Q.r. *mf* *p* *cresc.* *f* *p* *f*

Pno.

Q.r. *p* *pp* *p* *mf*

Ob.

Cl.

Pno. *poco a poco cresc.*

poco a poco stringendo

Q.r. *ff* *a piacere* *rit.*

Pno. *mf*

A tempo

Q.r. *mf cantabile*

Pno. *p*

Q.r. *p* *cresc.* *f*

Pno.

Q.r. *p*

Pno.

stringendo

Q.r. *p cresc.*

Pno. *cresc.*

Q.r. *f* *cresc.* *ff a piacere* 3 3

Pno. 3 3 *f*

Q.r. un poco tranquillo *p dolce*

Pno. *p dolce*

Q.r. *pp* *rit.* *molto riten.* *dim.* *ppp*

Pno. *p dim.* *pp*

Andante grazioso Var. IV *rit.* A tempo

Q.r. *p* *f* *p*

Pno. *p* *pp* *p*

Q.r. *cresc.* *f* *p* un poco animato

Pno. Fl.Ob.Cl. *mf*

Q.r. *mf* *spicc.*

Pno. *f* *p*

Q.r. *cresc.* *f*

Pno.

Q.r. *dim.* *rit.*

Pno.

a tempo

Q.r. *p* *f* *pp*

Pno. *p*

rit.. un poco animato

Q.r. *f* *p* *V*

Pno. *mf*

Q.r. *mf*

Pno. *f* *p*

Q.r. *dim.*

Pno.

Allegro moderato

Var. V

Q.r. *tr* *p* *cresc.* *f*

Pno. *p* *cresc.* *pizz.*

Q.r. *(tr)* *cresc.* *ff*

Pno. *f* *Tutti*

Q.r. *Cadenza* *f* - cre - *p* - *f* - seen -

Pno.

Q.r. *p* - do - *p* - *f* - *p* - *ff*

Pno.

Q.r.

Pno.

p

tr

Q.r.

Pno.

f *p* *cresc.* *tr*

a tempo

p *cresc.*

Q.r.

Pno.

f *ff* *mf* *p*

(tr)

Q.r.

Pno.

p

Q.r. *cresc.* *ff* *< p* *a prepare*

Pno. *cresc.* *mf* *f*

Q.r. *cresc.* *rit.*

Pno.

Cadenza

Q.r. *ff* *ff* *p* *gettate l'arco*

Q.r. *f* *ff* *ff* *p* *rit.*

Q.r. *lento* *p* *pizz.* *arco* *mf* *f* *pizz.* *largamente* *arco* *ff*

Q.r. *tr* *p* *sul G* *f* *p* *p* *ff* *rit.* *ppp*

Var. VI

Andante *molto espress.*

Q.r. *mf dolce* *f* *p*

Pno. *pizz.* *p* *mf* *espress.*

Cl. *mf*

Q.r. *p* *f* *p*

Pno. *espress.*

Cl. *espress.*

Q.r. *pp* *f* *pp*

Pno. *espress.*

Q.r. *p* *f* *f* *string.* *riten.* *f*

Pno. *b*

a tempo

Q.r. *mf* *dim.* *pp*

Fl. *pp* *dim.*

Viol. *dim.*

Pno. *pp*

dim. *pp* *ppp*

pp

Var. VII e CODA

Allegro vivo

Q.r. *mf* *spicc.* *cresc.*

V-la *mf* *sempre staccato* *cresc.*

Viol. *cresc.*

Pno. *ff* *pp*

ff *pp*

Q.r. *cresc.* *f*

Pno. *cresc.*

Q.r. *cresc.*

Pno. *mf* *pizz.* *cresc.* Fl.

Q.r. *ff* *f*

Pno. *mf*

Q.r. *dim.* *p*

Pno. *dim.* *p*

Q.r. *cresc.* *f cresc.*

Pno. *cresc.*

Q.r. *ff*

Pno. *f*

Q.r. *dim.* *pp* *p*

Pno. *dim.* *pp* *p espr.*

Q.r. *cresc.* *mf* *p* *cresc.*

Pno. *cresc.* *mf* *p* *cresc.*

Q.r. *f* *p*

Pno. *cresc.* *mf* *p*

Q.r. *cresc.* *f*

Pno. *cresc.*

Q.r. *f* *cresc.* *ff* Tutti

Pno. *mf* *mf* *f*

Q.r. *ff*

Pno. *cresc.* *ff*

Q.r.

Pno.

Fl. Cl.

Fag.

Viol.

f

Q.r.

Pno.

f

3 *3*

Q.r.

Pno.

cresc.

3 *3* *3* *3* *3* *3* *3* *3*

ff

ff

Q.r.

Pno.

tr.

ff *p* *cresc.*

fp *cresc.*

Q.r. *ff*

Pno.

rit.

Q.r. *f p ff fz p*

Pno. *f*

Q.r. *ff cresc.*

Pno. *f cresc.*

Q.r. *fff*

Pno. *fff*

MUNDARIJA

1-semestr

	Muallifdan.....	4
1-DARS:	Fanga Kirish. Milliy va jahon musiqa ijrochiligi san’ati rivojining tarixiy bosqichlari.....	8
	Cholg’u ijrochiligining o’ziga xos xususiyatlari.....	11
	Musiqa asarlarini ijro etishda sozanda-ijrochilarga qo’yiladigan asosiy talablar.....	14
2-4	Ijro etish jarayonida bilim va ko’ nikmalarni o’zlashtirish.....	18
DARSLAR:	Bilim.....	18
	Ko’nikma.....	18
5-8	Ijrochining musiqiy qobiliyati, uning shakllanish qonuniyatlari.	26
DARSLAR:	Mashq va etyudlar.....	27
9-10	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	37
DARSLAR:	An’anaviy ijrochilik.....	38
	Maqomlar.....	39
11-16	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	
DARSLAR:	Tasnifi Dugoh.....	42
17-18	Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar	48
DARSLAR:	Oydin Abdullaeva. “Qashqar rubobi uchun konsert”.....	
19-20	Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar	52
DARSLAR:	Oydin Abdullaeva. “Qashqar rubobi uchun konsert”.....	
21-24	Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar	55
DARSLAR:	Oydin Abdullaeva. “Qashqar rubobi uchun konsert”.....	
25-26	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	58
DARSLAR:	Tofik Bakixanov.....	
27-28	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	60
DARSLAR:	Tofik Bakixanov “Tor va orkestr uchun konsert” asari.....	
29-32	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	65

DARSLAR:	Tofik Bakixanov “Tor va orkestr uchun konsert” asari.....	
33-34	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar	68
DARSLAR:	Sharl Kamil Sen-Sans.....	
35-36	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar	72
DARSLAR:	Sharl Kamil Sen-Sans.....	
37-38	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar	75
DARSLAR:	Sharl Kamil Sen-Sans.....	
39-40	1-semestr Yakuniy nazorati uchun ijro dasturini	80
DARSLAR:	sahnada tayyorlash va topshirish.....	
	1-semestrda o’zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun	80
	TESTLAR.....	
2-semestr		
41- 42	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	101
DARSLAR:	Chorgoh I.....	
43-50	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	104
DARSLAR:	Chorgoh II.....	
51-52	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	106
DARSLAR:	M. Bafoev. “Qashqar rubobi uchun konsert”.....	
53-54	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	109
DARSLAR:	M. Bafoev. “Qashqar rubobi uchun konsert”.....	
55-56	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	114
DARSLAR:	M. Bafoev. “Qashqar rubobi uchun konsert”.....	
57-58	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	116
DARSLAR:	M. Bafoev. “Qashqar rubobi uchun konsert”.....	
59-60	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy	117
DARSLAR:	mashg’ulotlar. S.Aleskerov tor va orkestr uchun “Konsert”.....	
61-62	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	119
DARSLAR:	S.Aleskerov “Tor va orkestr uchun konsert”.....	
63-64	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	125

DARSLAR:	S.Aleskerov “Tor va orkestr uchun konsert”	
65-66	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	128
DARSLAR:	P.Chaykovskiy “Rokoko” mavzusiga variatsiyalar.....	
67-72	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	134
DARSLAR:	P.Chaykovskiy “Rokoko” mavzusiga variatsiyalar.....	
73-76	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	141
DARSLAR:	P.Chaykovskiy “Rokoko” mavzusiga variatsiyalar.....	
77-78	Darslar: Ijro dasturini tayyorlash bo’yicha amaliy mashg’ulotlar.	144
DARSLAR:	P.Chaykovskiy “Rokoko” mavzusiga variatsiyalar.....	
79-80	2-semestr Yakuniy nazorati uchun ijro dasturini sahnada tayyorlash	147
DARSLAR:	va topshirish.	
	2-semestrda o’zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun testlar...	147
	Glossariy	172
	Xorijiy atamalar lug’ati	193
	1-semestrda o’zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun berilgan	210
	test savollarining javoblari.....	
	2-semestrda o’zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun berilgan	220
	test savollarining javoblari.....	
	Adabiyotlar	231
	Internet saytlari	233
	Nota ilovalari	234
	Mundarija	429

СОДЕРЖАНИЕ

1-семестр		
	От автора	4
1-УРОК:	Введение. Из истории национального и европейского исполнительского искусства.....	8
	Особенности инструментального исполнительства	11
	Основные требования для исполнителя в подготовке музыкального произведения	14
2-4	Уроки: Освоение знания и навыков при исполнительстве.....	18
УРОКИ:	Знание.....	18
	Навыки.....	18
5-8	Уроки: Исполнительские навыки исполнителя, принципы становления	26
УРОКИ:	Упражнения и этюды.....	27
9-10	Уроки: Практические занятия по подготовке исполнительского репертуара.....	37
УРОКИ:	Традиционное исполнительство.....	38
	Макомы.....	39
11-16	Уроки: Практические занятия по подготовке исполнительского репертуара. Тасниф Дугох.....	42
УРОКИ:	17-18 Уроки: Практические занятия по подготовке исполнительского репертуара. Ойдин Абдуллаева. “Концерт для кашгарского рубаб”	48
УРОКИ:	19-20 Уроки: Практические занятия по подготовке исполнительского репертуара. Ойдин Абдуллаева. “Концерт для кашгарского рубаб”	52
УРОКИ:	21-24 Уроки: Практические занятия по подготовке исполнительского репертуара. Ойдин Абдуллаева. “Концерт	55

	для кашгарского рубаб”	
25-26	Уроки: Практические занятия по подготовке	58
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Тофик Бакиханов. “Концерт для тара с оркестром”	
27-28	Уроки: Практические занятия по подготовке	60
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Тофик Бакиханов. “Концерт для тара с оркестром”	
29-32	Уроки: Практические занятия по подготовке	65
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Тофик Бакиханов. “Концерт для тара с оркестром”	
33-34	Уроки: Практические занятия по подготовке	68
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Шарл Камил Сен-Санс	
35-36	Уроки: Практические занятия по подготовке	72
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Шарл Камил Сен-Санс	
37-38	Уроки: Практические занятия по подготовке	75
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Шарл Камил Сен-Санс	
39-40	Подготовка и сдача исполнительского репертуара для	80
УРОКИ:	заключительного 1-го семестра.....	
	Тесты для закрепления знаний по первому семестру.....	80
2-семестр		
41-42	Уроки: Практические занятия по подготовке	101
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Чоргох I.....	
43-50	Уроки: Практические занятия по подготовке	104
УРОКИ:	исполнительского репертуара. Чоргох II.....	
51-52	Уроки: Практические занятия по подготовке	106
УРОКИ:	исполнительского репертуара. М.Бафоев. “Концерт для кашгарского рубаб”.....	
53-54	Уроки: Практические занятия по подготовке	109
УРОКИ:	исполнительского репертуара. М.Бафоев. “Концерт для	

	кашгарского рубаб”	
55-56	Уроки: Практические занятия по подготовке	114
УРОКИ:	исполнительского репертуара. М.Бафоев. “Концерт для кашгарского рубаб”	
57-58	Уроки: Практические занятия по подготовке	116
УРОКИ:	исполнительского репертуара. М.Бафоев. “Концерт для кашгарского рубаб”	
59-60	Уроки: Практические занятия по подготовке	117
УРОКИ:	исполнительского репертуара. С.Алескеров. “Концерт для тара с оркестром”	
61-62	Уроки: Практические занятия по подготовке	119
УРОКИ:	исполнительского репертуара. С.Алескеров. “Концерт для тара с оркестром”	
63-64	Уроки: Практические занятия по подготовке	125
УРОКИ:	исполнительского репертуара. С.Алескеров. “Концерт для тара с оркестром”	
65-66	Уроки: Практические занятия по подготовке	128
УРОКИ:	исполнительского репертуара. П.Чайковский. Вариации на тему “Рококо”	
67-72	Уроки: Практические занятия по подготовке	134
УРОКИ:	исполнительского репертуара. П.Чайковский. Вариации на тему “Рококо”	
73-76	Уроки: Практические занятия по подготовке	141
УРОКИ:	исполнительского репертуара. П.Чайковский. Вариации на тему “Рококо”	
77-78	Уроки: Практические занятия по подготовке	144
УРОКИ:	исполнительского репертуара. П.Чайковский. Вариации на тему “Рококо”	
79-80	Подготовка и сдача исполнительского репертуара для	147

УРОКИ: заключительного 2-го семестра.

Тесты для закрепления знаний по второму семестру.....	147
Глоссарий	172
Словарь по иностранным терминам	193
Ответы тестов закрепления знаний по первому семестру	210
Ответы тестов закрепления знаний по второму семестру.....	220
Литературы	231
Интернет сайты	233
Нотные приложения	234
Содержание	429

CONTENTS

1-semester

	From author.....	4
1-	Introduction. From history national and european performance	8
LESSON:	art.....	
	Particularities instrumental performance.....	11
	Main requirements for performer in preparing the music produc.....	14
2-4	Уроки: Mastering the knowledge and skill under performance...	18
LESSONS:	Knowledges.....	18
	Skills.....	18
5-8	Lessons: Ispolniteliskie skills of the performer, principles of the	26
LESSONS:	formation	
	Masterings of the knowledge.....	27
9-10	Lessons: Practical occupations on preparation performance	37
LESSONS:	repertoire.....	
	Traditional performance.....	38
	Makoms.....	39
11-16	Lessons: Practical occupations on preparation performance	
LESSONS:	repertoire. Tasnif Dugoh.....	42
17-18	Lessons: Practical occupations on preparation performance	48
LESSONS:	repertoire. Oydin Abdullaeva. “Concert for kashgar rubab and orthestr”.....	
19-20	Lessons: Practical occupations on preparation performance	52
LESSONS:	repertoire. Oydin Abdullaeva. “Concert for kashgar rubab and orthestr”.....	
21-24	Lessons: Practical occupations on preparation performance	55
LESSONS:	repertoire. Oydin Abdullaeva. “Concert for kashgar rubab and orthestr”.....	
25-26	Lessons: Practical occupations on preparation performance	58

LESSONS:	repertoire. Tofik Bakixanov. “Concert for tar and orthestr”	
27-28	Lessons: Practical occupations on preparation performance	60
LESSONS:	repertoire. Tofik Bakixanov. “Concert for tar and orthestr”	
29-32	Lessons: Practical occupations on preparation performance	65
LESSONS:	repertoire. Tofik Bakixanov. “Concert for tar and orthestr”	
33-34	Lessons: Practical occupations on preparation performance	68
LESSONS:	repertoire. Sharl Kamil Sen-Sans	
35-36	Lessons: Practical occupations on preparation performance	72
LESSONS:	repertoire. Sharl Kamil Sen-Sans	
37-38	Lessons: Practical occupations on preparation performance	75
LESSONS:	repertoire Sharl Kamil Sen-Sans	
39-40	Preparation and delivery исполнительского repertoire for final 1-th	80
LESSONS:	semestr.....	
	Tests for fastening the knowledges on the first semester.....	80
2-semester		
41-42	Lessons: Practical occupations on preparation performance	101
LESSONS:	repertoire. Chorgox I.....	
43-50	Lessons: Практические занятия по подготовке performance	104
LESSONS:	repertoire. Chorgox II.....	
51-52	Lessons: Practical occupations on preparation performance	106
LESSONS:	repertoire. M.Bafoev. “Concert for kashgar rubab”.....	
53-54	Lessons: Practical occupations on preparation performance	109
LESSONS:	repertoire. M.Bafoev. “Concert for kashgar rubab”.....	
55-56	Lessons: Practical occupations on preparation performance	114
LESSONS:	repertoire. M.Bafoev. “Concert for kashgar rubab”.....	
57-58	Lessons: Practical occupations on preparation performance	116
LESSONS:	repertoire. M.Bafoev. “Concert for kashgar rubab”.....	
59-60	Lessons: Practical occupations on preparation performance	117
LESSONS:	repertoire. S.Aleskerov. “Concert for tar and orthestr”.....	

61-62	Lessons: Practical occupations on preparation performance	119
LESSONS:	repertoire. S.Aleskerov. “Concert for tar and orthestr”	
63-64	Lessons: Practical occupations on preparation performance	125
LESSONS:	repertoire. S.Aleskerov. “Concert for tar and orthestr”	
65-66	Lessons: Practical occupations on preparation performance	128
LESSONS:	repertoire. P.Chaykovskiy. Variation on theme “Rokoko”	
67-72	Lessons: Practical occupations on preparation performance	134
LESSONS:	repertoire. P.Chaykovskiy. Variation on theme “Rokoko”	
73-76	Lessons: Practical occupations on preparation performance	141
LESSONS:	repertoire. P.Chaykovskiy. Variation on theme “Rokoko”	
77-78	Lessons: Practical occupations on preparation performance	144
LESSONS:	repertoire. P.Chaykovskiy. Variation on theme “Rokoko”	
79-80	Preparation and delivery исполнительского repertoire for final 2-th	147
LESSONS:	semestr	
	Tests for fastening the knowledges on the first semester.....	147
	Glossary	172
	Dictionaries on foreign term	193
	Answers test fastening the knowledges on the first semester.....	210
	Answers test fastening the knowledges on the second semester.....	220
	Literature	231
	Internet sites	233
	Music exhibits	234
	Contents	429

MIRPAYAZOV BAXODIR ALIMOVICH

**XALQ CHOLG'ULARI
(QASHQAR RUBOBI)**

O'zbekiston davlat konservatoriyasi magistraturasi
1-kurs talabalari uchun
darslik
(o'zbek tilida)

Muharrir	<i>N.Ahmedov</i>
Badiiy muharrir	<i>N.Umurov</i>
Texnik muharrir	<i>A.Ro'ziqulov</i>
Musaxxix	<i>SH.Gafurova</i>
Kompyuterda tayyorlovchi	<i>B.Ashurov</i>

Nashriyot litsenziyasi AI № 154. 14.08.09.

Bosishga 28.11.2018 yilda ruxsat etildi. Bichimi 60x84 1/8. "Tayms" garnitura.

Shartli b.t. 16,5 . Nashr b.t. 16,75. Adadi 350 nusxa.

Buyurtma № Bahosi shartnoma asosida.

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining
G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyida chop etildi.

100128, Toshkent, Labzak ko' chasi, 86.

Bizning internet manzilimiz: WWW.gglit.uz

E-mail: info@gglit.uz